

สองสิ่งสงสัย

พระธรรมเมธาภรณ์ (ระแบบ ชิตญาโณ)

สองสิ่งสงฆ์

พระธรรมเมธาภรณ์ (ระแบบ จิตตภาณ)

เดือนพฤษภาคม ๒๕๕๘

สิ่งส่งสัย

พระธรรมเมธาภรณ์ (ระแบบ จิตยาโณ) : รวบรวมและเรียบเรียง

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ : 978-616-03-0729-6

พิมพ์ครั้งที่ ๖ : พุทธศักราช ๒๕๕๗

จำนวนพิมพ์ : ๓,๐๐๐ เล่ม

โดยกองทุนไตรรัตนานาภาพ

เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

คณะปฏิบัติบรรณวิเทศบริหาร บางลำพู กรุงเทพฯ

โทรศัพท์ ๐-๒๒๘๑ ๙๕๑๐ โทรสาร ๐-๒๒๘๑ ๓๖๗๕

พิมพ์ครั้งที่ ๗ : พุทธศักราช ๒๕๕๘

จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม

โดยกองทุนมณีนพรัตน์เพื่อเผยแผ่ธรรมะ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญเอเชีย

๒๐๐ หมู่ ๑ ถนนรังสิต-นครนายก ตำบลรังสิต อำเภอธัญบุรี

จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๑๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๖๗ ๑๐๒๙ ต่อ ๑๐๑ โทรสาร ๐-๒๕๖๗ ๓๐๕๙

พิมพ์ครั้งที่ ๘ : เดือนพฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๘

จำนวนพิมพ์ : ๑,๕๐๐ เล่ม คณะศิษยานุศิษย์และผู้ศรัทธาจัดพิมพ์เผยแผ่

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา

เลขที่ ๑๖๖ ถนนบรมราชชนนี ๑๑๙ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐

โทร (๐๒) ๕๕๑๑๕๓๕ โทรสาร (๐๒) ๕๕๑๑๕๖๕ www.thammasapa.com

คำนำ

หนังสือเรื่อง **สองสิ่งสงสัย** เล่มนี้ มีความเป็นมาที่ค่อนข้างพิสดาร ผ่านกระบวนการต่างๆ มากมายจึงน่าจะนำมาบันทึกไว้ เพราะตามปกติหนังสือในรูปของการเผยแพร่แผ่นนั้น ใครต้องการทำก็ทำไปไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก เว้นไว้แต่หนังสือระดับวิทยาศาสตร์ที่นำมาพิมพ์เผยแพร่ แต่มักจะออกมาในรูปของการพิมพ์จำหน่าย

ประมาณปีพ.ศ. ๒๕๒๗ ท่านเจ้าคุณพระญาณวโรดม (ประยูร สุนตงกูโร) อุปนายกมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในฐานะเลขาธิการคณะธรรมยุต ในแต่ละปีท่านจะมีกระดาษโรเนียวแจกแก่พระสังฆาธิการ นักศึกษา เอกสารชุดนี้เองท่านแจกหลายครั้ง ได้รับมาแล้วอ่านแล้วก็หาได้ทำอะไรไม่ รู้สึกได้ว่ารับแจกประมาณครั้งที่ ๓ จึงมีความคิดว่าจะนำมาตอบให้เผยแพร่ออกไป จึงได้ลงมือตอบพิมพ์เผยแพร่งานมาประมาณ ๔ ครั้ง

ต่อมาท่านอาจารย์ศิริ พุทธศุภร์ อาจารย์สอนภาษาอังกฤษในสภากาชาดมหามกุฏราชวิทยาลัยท่านไปพบเข้ก แล้วเกิดความสนใจ จึงนำไปแปล ท่านอาจารย์ได้แปลหนังสือแนวตอนปัญหาให้มาแล้วเล่มหนึ่ง คือเรื่อง **ปัญหานานาชาติ** อันเป็นการตอบปัญหาที่กระทรวงการต่างประเทศรวบรวมส่งมาจากส่วนต่างๆ ของโลก หนังสือเล่มนี้ได้พิมพ์เผยแพร่ไปประมาณ ๑๐,๐๐๐ เล่ม และได้ขาดหายไปนานแล้ว ไม่สามารถพิมพ์เผยแพร่ได้ใหม่ เพราะต้นทุนในการพิมพ์สูงมาก

หนังสือสองสิ่งสงสัย อาจารย์ศิริ พุทธศุภร์ ท่านนำไปแปลโดยไม่ได้บอกล่วงหน้ามาก่อน เพราะผู้เรียบเรียงเป็นศิษย์ของท่าน การที่ท่านนำไปแปล ท่านบอกทีหลังว่า ท่านเจ้าคุณตอบปัญหาได้เฉียบขาดดี จึงมีความพอใจที่จะแปลให้โดยไม่คิดค่าแปลแต่ประการใด เมื่อท่านแปลเสร็จแล้วท่านนำต้นฉบับมาให้ พร้อมด้วยพินัยกรรมยกลิขสิทธิ์ในการแปลถวายทั้ง ๒ เล่ม หลังจากถวายต้นฉบับไปได้ไม่นาน ท่านได้ถึงแก่กรรม ทีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพราะไปอยู่กับลูกชาย กว่าพวกศิษย์ฯ จะรู้ปรากฏว่า ท่านมอบร่างกายให้โรงพยาบาล เพื่อเป็นครูใหญ่แก่นักศึกษาแพทย์ ช่างเป็นความเสียสละที่น่านับถือยิ่ง

ในการแปลคราวนี้ ท่านมีข้อความย่อๆ เป็นข้อๆ ไป ต่อท้ายของทุกบททั้ง ๙ บท ในหนังสือเล่มนี้ได้ตีกรอบไว้เป็นที่กำหนดหมาย ทั้งต้องการจะเชิดชูคุณูปการของท่าน และความแหลมคมในด้านความรู้ ความเข้าใจในเรื่องราวศาสนาของท่าน และขออนุโมทนาสาธุการในคุณกรรมที่อาจารย์ได้ลงทุน สติปัญญา ทำงานชิ้นนี้ออกมาเป็นภาษาอังกฤษ

เมื่ออาจารย์มอบต้นฉบับให้แล้ว ต้องรอความพร้อมในด้านค่าพิมพ์อยู่จนได้ตัดสันใจพิมพ์แม้จะไม่พร้อมนักก็ตาม ทั้งนี้เพราะคนตอบถือฤกษ์ยามแล้ว จะตายตามคนแปลไปเมื่อไรก็ไม่รู้เหมือนกัน

ในฉบับที่เป็นภาษาอังกฤษ อาจารย์ศิริ พุทธศุภร์ ท่านเรียบเรียงเป็นรูปต้นหลักเกณฑ์ ยากต่อการที่คนทั่วไปจะแปลได้ จึงขอให้ ดร.เล่นที่ สดชะวงศ์ แห่งมหาวิทยาลัยเกษตร ช่วยเหลือแปลให้

ท่านผู้เป็นทั้งศิษย์ของผู้เรียงและผู้แปลเป็นภาษาอังกฤษ ท่านจึงแปลให้โดยไม่มีค่าแปลเช่นกัน

ตกลงว่าหนังสือเล่มนี้มีความเป็นมาจากความร่วมมือของหลายท่าน แต่เป็นศิษย์อาจารย์ของกันและกัน ท่านเจ้าคุณพระญาณวโรดม ปัจจุบันเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ “สมเด็จพระญาณวโรดม” เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม อุปนายกมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส อาจารย์ศิริ พุทธศุภร์ เป็นอาจารย์สอนภาษาอังกฤษ ผู้ได้บังคับบัญชาของท่านเจ้าพระคุณสมัย์ที่เป็นเลขาธิการสภาการศึกษาามหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้เรียบเรียงเป็นศิษย์ของท่านทั้งสอง และเป็นอาจารย์ของ ดร.เสนห์ เดชะวงค์ ในขณะที่ ดร.เสนห์ เดชะวงค์ เองก็เป็นศิษย์ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณวโรดม และอาจารย์ศิริ พุทธศุภร์ จึงกล่าวได้ว่า หนังสือเรื่อง สองสิ่งสงสัย เป็นผลงานในรูปของการร่วมแรงแข่งขัน ด้วยความมุ่งมั่นเดียวกัน คือการเผยแผ่พระพุทธธรรม

ในการพิมพ์คราวนี้ จัดว่าเป็นครั้งที่ ๒ โดยให้กองทุนไตรรัตนานุภาพ เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ที่ผู้เรียบเรียงเป็นผู้ดำเนินการ จากผลงานเสียสละบริจาคของท่านสาธุชนที่มีความเห็นชอบในการทำงานตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว

การพิมพ์หนังสือเผยแผ่ โดยเฉพาะหนังสือธรรมะ มีปัญหาในด้านจำนวนคือมีจำนวนมาก และปัญหาคนอ่าน ปัญหาสำคัญว่า

การแจกนั้นแจกง่าย คนรับก็รับง่าย แต่ปัญหาใหญ่คือรับมาแล้วได้อ่านหรือไม่? เพราะหนังสือที่คนไม่อ่าน แม้มันก็เหมือนกับไม่มี โบราณท่านจึงว่าไว้ว่า

“เงินที่อยู่ในกระเป๋าของคนอื่น ภรรยาสามีที่ไม่อยู่บ้าน หนังสือที่อยู่ภายในตู้” แม้ใครคิดว่าจะมีแต่ความจริงแล้วไม่มี เพราะไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่คนที่คิดว่าเป็นเจ้าของ

แต่ภารกิจของพระที่ทำงานในด้านการเผยแผ่ คือทำหน้าที่เผยแผ่ ไม่ว่าคนฟัง คนอ่านจะสนใจมากน้อยแค่ไหนเพียงไรก็ตาม แต่คาดหวังว่าหนังสือเล่มนี้เป็นคำถ้ำม ที่สามารถอ่านได้ทุกคน เพราะกรอบของคำถ้ำมค่อนข้างกระจาย จึงหวังว่าหากท่านที่รับมาแล้ว แต่ไม่ได้อ่าน หรืออ่านจบแล้วไม่คิดจะอ่านต่อไป หากได้มอบให้แก่คนที่สนใจคงจะเป็นประโยชน์เพิ่มขึ้น ที่สำคัญคือได้ให้ธรรมะเป็นทาน ที่ทรงแสดงวาทะการให้ทั้งปวง

ขออนุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย อำนวยให้ท่านที่สนับสนุน กองทุนไตรรัตนานุภาพ เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และท่านที่ได้รับหนังสือมาแล้วได้อ่าน ได้ประสบความสำเร็จทุกสลายใจ ปราศจากเวรภัยตลอดกาลนาน

พระธรรมเมธากรณี (ระแบบ จิตตภาโณ)

ผู้ดำเนินกรกองทุนไตรรัตนานุภาพ เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

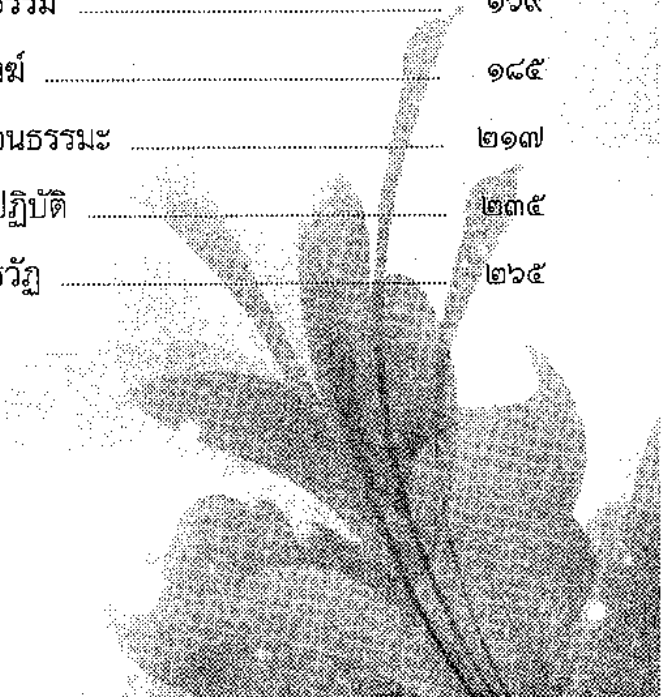
วัดบวรนิเวศวิหาร

สารบัญ

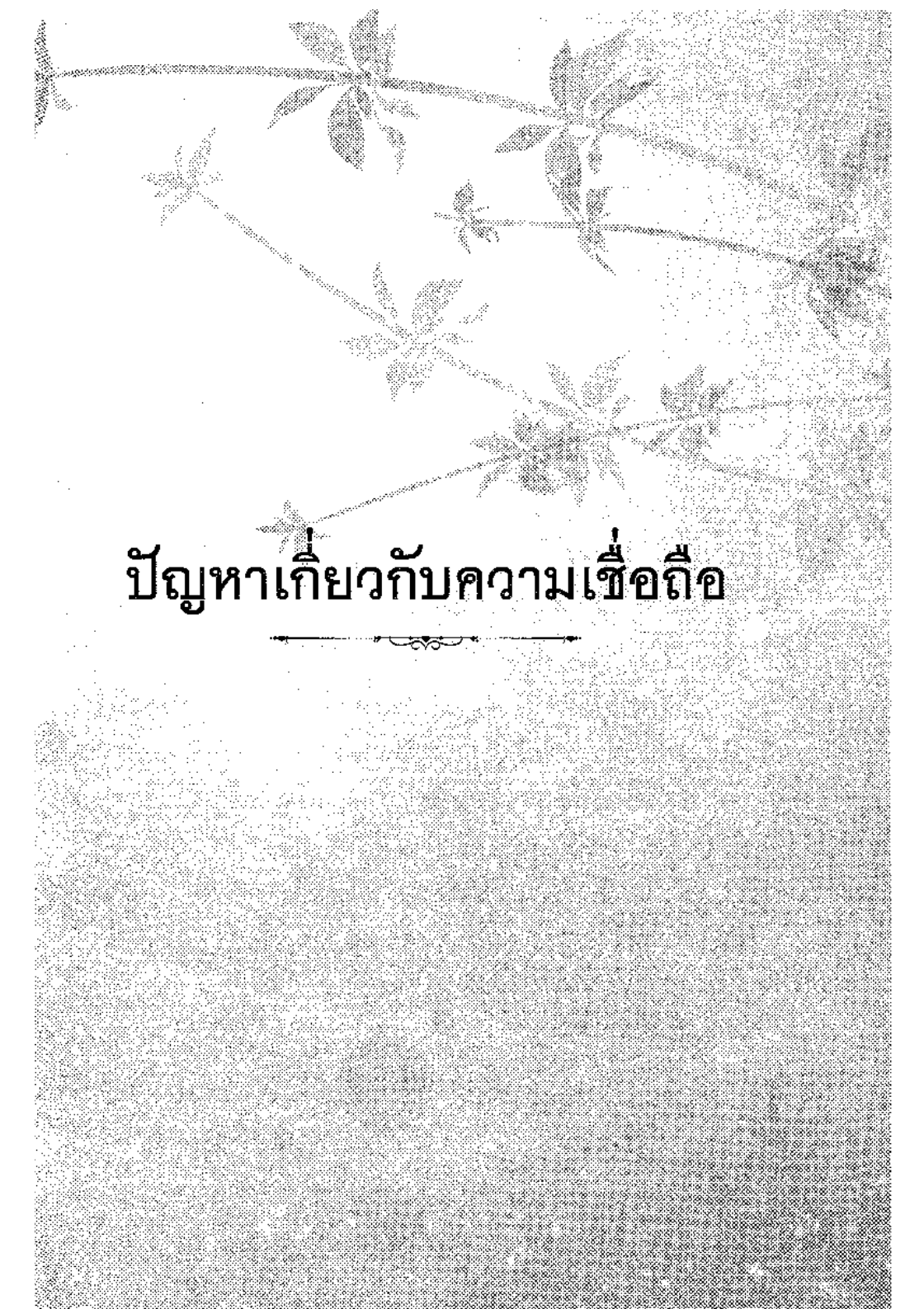
หน้า

- ปัญหาเกี่ยวกับ ความเชื่อถือ ๑
- ปัญหาเกี่ยวกับ ต่างศาสนา ๘๓
- ปัญหาเกี่ยวกับ การศึกษา ๑๐๙
- ปัญหาเกี่ยวกับ การบริหารตน ๑๓๙
- ปัญหาเกี่ยวกับ ศาสนธรรม ๑๖๙
- ปัญหาเกี่ยวกับ พระสงฆ์ ๑๘๕
- ปัญหาเกี่ยวกับ การสอนธรรมะ ๒๑๗
- ปัญหาเกี่ยวกับ ธรรมปฏิบัติ ๒๓๕
- ปัญหาเกี่ยวกับ สังสารวัฏ ๒๖๕

ปัญหาเกี่ยวกับความเชื่อถือ

○ พระภูมิเจ้าที่ มีจริงหรือไม่.

เป็นคำถามที่ออกจะตาดๆ ถ้ามกัันทุกหนทุกแห่ง พระภูมิเจ้าที่ นั้น เป็นชื่อที่เราเรียกกันเอง แท้ที่จริงท่านเป็นภูมิเทวดาคือเทวดา ที่อยู่บนภาคพื้นดิน ซึ่งมีจริง ท่านมีมาก่อนเราเกิดและก็มีมาอย่าง ชีวิตทั้งหลายที่มีมาในโลก เรื่องพระภูมิเจ้าที่จึงไม่ได้อยู่ที่เราเชื่อ แต่ ว่ามันอยู่ที่มีหรือไม่มี ถ้าท่านมี คนทั้งโลกปฏิบัติท่านก็มี ถ้าไม่มี แม้ คนเชื่อหมดทั้งโลก ท่านก็ไม่มี ภูมิเทวดา รุกขเทวดา อากาศ เทวดา เป็นเรื่องที่มีอยู่ พระคัมภีร์พระพุทธศาสนาเองนั้น ตั้งแต่ปฐมเทศนา แล้ว ก็แสดงความมีอยู่ของเทวดาเหล่านี้ พอพระพุทธเจ้าแสดง พระธรรมเทศนาแก่นักแรกจบ บรรดาเทวดาทั้งหลายท่านกล่าวขึ้นไว้ว่า

“บรรดาเทวดาทั้งหลายมีภุมมเทวดาเป็นต้น ก็ได้สดับเสียง เทศนาเหล่านั้น แล้วก็ประกาศไปถึงชั้นจาคุมหาราช แล้วจาคู มหาราชก็บอกกันไปเรื่อยๆ”

นี่แสดงว่าเราก็ยอมรับ แต่ก็ยอมรับชีวิตของตนหนึ่งเท่านั้นเอง ไม่ถึงกับต้องหวาดกลัว นอบน้อมพิงขอบพิศทุกอะไรที่มีหน้าบสวย จะ สร้างกัลยาณจิต ก็สร้างกัลยาณจิตในรูปของคนบ้านใกล้เรือนเคียง คืออิงอาศัยกัน ตามแนวที่ว่า...

ให้ท่านท่านจะให้	ตอบสนอง
นบท่านท่านจะปอง	นอบไหว้
รักท่านท่านจะครอง	ความรัก เรานา
สามสิ่งนี้เว้นไว้	แต่ผู้ทรชน

หมายความว่า...

ถ้าเราดีกับเขา เขาก็ดีกับเรา ถ้าเราเฉยๆ กับเขา เขาก็เฉยๆ กับเรา ไม่ใช่เป็นเรื่องที่น่ากลัว หรือมีปัญหาอะไร คนนับถือ เขาก็ นับถือ คนไม่นับถือ เขาก็ไม่ว่าอะไร ก็เป็นไปตามอัธยาศัย ส่วนมี นั้นมีแน่ เพราะเป็นโอปปาติกะที่เกิดด้วยกำเนิดที่ ๔ ซึ่งทรงแสดง ไว้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นอันมาก

- กล่าวกันว่า การตั้งศาลพระภูมินั้นเป็นเรื่องของความเชื่อถือองมงาย ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ แต่ในสถานที่ราชการ และสถานศึกษาบางแห่ง มีศาลพระภูมิ เมื่อเป็นเช่นนี้จะเป็นการชักจูงให้เด็กมีความหลงเชื่อองมงายไปด้วยหรือไม่ หากเด็กถามควรจะตอบอย่างไร เพื่อเด็กจะได้เข้าใจถูกต้อง.

อันที่จริง ถ้าเราพูดกันในหลักของเหตุผลแล้ว ก็พบว่าความเชื่อถือต่างๆ ในหลักของเหตุผลแล้ว ยังอยู่ในขอบข่ายของอวิชชา ก็มีความงมงายมากบ้าง น้อยบ้างเสมอไป การตั้งศาลพระภูมิก็ถือว่าเป็นความงมงายระดับหนึ่งในขอบข่ายของอวิชชา แต่ถ้าจะถือว่าไม่ตรงกับหลักของพระพุทธศาสนาเสียเลย ก็ออกจะแรงไป เพราะในหลักที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของชาวบ้าน พระพุทธเจ้าก็แสดงเทวดาพลีเอาไว้ คือพิธีกรรมที่บุคคลจะพึงกระทำต่อเทวดา หมายความว่าพระพุทธศาสนายอมรับการมีอยู่ของเทวดา เพราะเทวดาก็เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติอย่างหนึ่ง ที่เกิดขึ้นโดยเงื่อนไขของธรรมชาติเมื่อท่านมี เราก็ยอมรับว่ามี

การที่ใครจะตั้งศาลให้ท่านสถิตหรืออยู่อาศัย นั้นเป็นเรื่องของความศรัทธา ความพอใจของบุคคลเหล่านั้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่ได้หมายความว่า ท่านจะให้ความสำคัญแก่ภูมิเทวดา แต่บอกว่าการะรัตนตรัย หรือเหนือกว่ามารดาบิดาก็หาไม่ เพียงแต่เป็นส่วนหนึ่งของ

ชีวิตเท่านั้น ใครจะทำหรือไม่ทำก็ได้ ทางศาสนาไม่ได้บังคับว่าจะต้องทำเสมอไป แต่ถือว่าเป็นผลกรรมอย่างหนึ่ง หากใครจะทำหรือมีความจำเป็นจะต้องทำ ให้ความอบอุ่นใจ ให้ขวัญ ให้กำลังใจแก่บุคคลเหล่านั้นอยู่ ก็เป็นระดับชั้นของการเล่นตุ๊กตา ซึ่งจะต้องมีอยู่สำหรับเด็ก

การที่สถานที่ราชการจัดให้มีการตั้งศาลพระภูมิขึ้นในลักษณะนั้นๆ ก็เป็นเรื่องของค่านิยม ความเชื่อถือที่สืบต่อกันมาแต่อดีตกาล คือถือว่าท่านเหล่านั้นจะอำนวยประโยชน์สุขให้แก่บุคคลและแก่สถานที่ เพราะเราได้ไปสร้างกัลยาณจิตกับท่าน

ตอนที่เด็กเขากลามนั้น ก็อธิบายชี้แจงไปตามเหตุผล คือไม่ถึงกับบอกแกว่า เป็นความมงมง่าย เพราะการที่จะสอนให้เด็กชี้หน้าตำผู้ใหญ่อย่างนั้นก็หนักมือไป ควรชี้แจงในเรื่องของเหตุผลและความจริงที่ทางศาสนาแสดงไว้ เพื่อให้เด็กเห็นว่า คนเราตราบใดที่ยังไม่ได้ยืนอยู่ด้วยลำแข้งของตนเอง ก็ต้องเกาะต้องอิงต้องพำนักอาศัยกับบุคคลอื่นอยู่เรื่อยไป เหมือนกับการขึ้นบันได คือตราบใดที่เราไม่แข็งแรงพอก็ต้องเกาะราบบันไดอยู่ ความเชื่อถือในชั้นนี้ เป็นพัฒนาการทางจิตของบุคคล

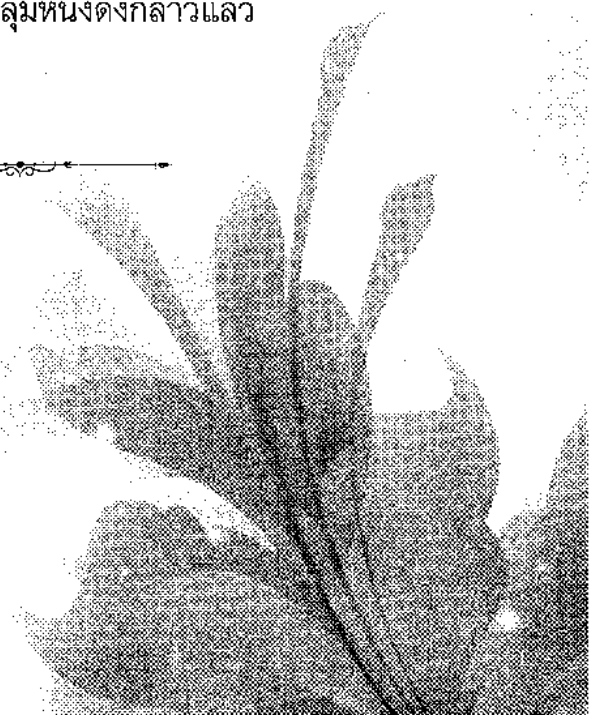
ในขณะที่หนวดกัถ์ถึงต้องทำพิธีบวงสรวง อ้อนวอนขออำนาจของพิธีของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น ก็เป็นระดับของชีวิตอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งมีอยู่มากมายในจำนวนมาก การจะสอนให้เด็กไปปฏิบัติในลักษณะก้าวร้าว

รุนแรงवादตินั้น ไม่เกิดผลที่ติดอะไร เราจะต้องยอมรับว่าพระพุทธศาสนาไม่ปฏิเสธอะไรในลักษณะนี้โดยสิ้นเชิง พระพุทธเจ้าเป็นแต่เพียงแสดงว่า

“นั่นไม่ใช่ที่พึ่งอันเกษม นั่นไม่ใช่ที่พึ่งอันสูงสุด ในแง่ของการเป็นที่พึ่งแล้วสิ่งเหล่านี้ ก็ไม่สามารถจะทำให้เราหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้”

จากถ้อยคำในพระพุทธดำรัสจะเป็นการยืนยันว่า ในระดับที่ ไม่ใช่ที่พึ่งอันเกษม ไม่ใช่เป็นที่พึ่งอันสูงสุดและไม่คิดที่จะให้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงแล้ว สิ่งเหล่านี้จะอำนวยความสะดวกให้ในชั้นขวัณ กาลังใจ ซึ่งจำเป็นจะต้องมีสำหรับบุคคลกลุ่มหนึ่งดังกล่าวแล้ว

○ **ปรมาตมันในความหมายพระพุทศาสนาหมายถึงอะไร
พระพุทเจ้าทรงนำมาเทศน์ในเรื่องใด ก่อให้เกิดผลอย่างไร**

ปรมาตมันไม่มีในพระพุทศาสนา เป็นความเชื่อถือที่มีมาก่อน พุทสมัย ซึ่งต่อมาก็เลือนออกมาเป็นรูปของพระเจ้า พรหม ทั้งหลาย ไป ซึ่งเขาถือว่าปรมาตมันนั้นเป็นกลุ่มนามธรรม พุดง่าย ๆ คล้าย ๆ เป็นจิตสากล คือกลุ่มจิตมากมายนับไม่หวาดไม่ไหว วิญญาน หรือ จิตเหล่านั้นจะแยกเข้ามาสิงอยู่ในร่างคน สัตว์ หรืออะไรก็แล้วแต่ โอกาสหนึ่งพวกนี้จะเข้าถึงความบริสุทธิ์ และก็กลับไปรวมอยู่กับ ปรมาตมันต่อไป ซึ่งเราจะเห็นได้ว่า เป็นแนวเรื่องพระเจ้าสร้างโลก นั้นเอง

พระพุทศาสนาไม่ยอมรับในเรื่องเหล่านี้ เพราะสิ่งที่พระพุท เจ้าสอนนั้น พระองค์ตรัสรู้มา ไม่ได้เป็นเรื่องคิดนึกหรือคาดคะเนเอา หรือรู้จะไรไม่ตลอดสาย แล้วเอามาเปิดเผยชี้แจง โดยถือว่าเป็น ความถูกต้องดั่งาม ที่จริงเรื่องพระเจ้าสร้างโลก สร้างสรรพสิ่ง ก็มี มานานแล้วก่อนพุทกาล แต่พระพุทเจ้าพอตรัสรู้ ว่าความจริงมัน เป็นอย่างไร ที่คนสมัยนั้นพุดอย่างนั้น เพราะความรู้เขาจำกัดเท่านั้น เอง เขาจึงพุดไปตามที่เขารู้

ดังนั้น ปรมาตมันจึงไม่มีในพระพุทศาสนา ส่วนการที่ทรง แสดงก็ไม่ได้ใช้ว่าปรมาตมัน ก็มีแต่พรหมนั้น แปลว่า พระพรหม

คือว่าพระพุทธเจ้าจะไม่ไปวุ่นวายกับเขาหรอก นอกจากมีคนเขาถามเท่านั้นเอง หรือตอบไปตามความจำเป็นที่จะต้องตอบ และตอบไปตามที่เขาจะรู้ได้ เพราะหน้าที่ของพระองค์คือ “ชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้สุขเกษมศานต์” อย่างที่เราสวดกันเท่านั้นเอง

หมายความว่า จะพูดเฉพาะเรื่องที่เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้คนสามารถที่จะบรรเทาความทุกข์ และเข้าถึงความสุขในฐานะนั้นๆ ได้เท่านั้นเป็นหลัก ส่วนประเด็นปลีกย่อย ถ้าคนอื่นถามก็ตอบให้เท่าที่จำเป็น พอตีสมัยนั้นก็ไม่เคยพบว่ามีใครถามเรื่องปรมาตมมัน นอกจากถามเรื่องพระพรหม พรหมที่จริงก็เลื่อนมาจากปรมาตมมันเท่านั้นเอง แต่ก็ออกจะมีรูปร่างเป็นตัวเป็นตนขึ้น เป็นความคิดเกิดขึ้นในยุคหลัง

- ขอรบความคิดเห็นในกรณีที่มีคนเป็นจำนวนมากและหลายระดับ ที่ไปกราบไหว้ต้นไม้ จอมปลวก เจ้าพ่อ เจ้าแม่ต่างๆ ตลอดจนสร้างมงคลวัตถุ (รูปพระ เทริยญ) ประกาศขายทางวิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์นั้น จะมีผลอย่างไรต่อพระพุทธศาสนาบ้าง

เรื่องนี้ถ้าพูดโฉบฉวยไป โดยไม่มองกันในแง่ของเหตุปัจจัย ก็ตำหนิไปได้โดยส่วนเดียว แต่ถ้าเรามองกันในเรื่องของเหตุผลและความเป็นจริงแล้ว การเคารพนับถือสิ่งต่างๆ นั้น เป็นการกระทำตามสัญชาตญาณของมนุษย์ ไม่ว่าในยุคใดสมัยใดก็ตาม ส่วนจะมีคนจำพวกนี้มากหรือน้อย ก็ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของแต่ละคน ซึ่งไม่เหมือนกัน ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงว่า

“บุคคลผู้ถูกมรณภัยคุกคามแล้ว ย่อมไปยึดถือเอาภูเขาบ้าง จอมปลวกบ้าง ต้นไม้บ้าง เจดีย์สถานต่างๆ บ้างว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึก”

พระพุทธศาสนาเองจึงไม่ถึงกับปฏิเสธโดยสิ้นเชิง เพียงแต่แสดงว่า

“นั่นไม่ใช่เป็นที่พึ่งอันเกษม นั่นไม่ใช่เป็นที่พึ่งอันสูงสุด ผู้ไปยึดถือ ไปพึ่งพ่านักสิงเหล่านี้ ก็ไม่อาจจะหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้”
ซึ่งก็เป็นเรื่องของความจริง!

คนที่ไปเคารพนับถือสิ่งเหล่านั้น ก็ไม่ได้มุ่งหมายผลสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา แต่เป็นการกระทำไปตามสัญชาตญาณ ความหวาดกลัว เวลาที่มีอันตรายเกิดขึ้น เวลาเสียขวัญหรือเสียกำลังใจ เห็นว่าสิ่งใดจะให้ความอบอุ่นความปลอดภัยและความมั่นใจแก่ตนได้ ก็เกาะเอาไว้ก่อน เรื่องเหล่านี้ก็คงจะมีอยู่ตลอดไป มันเหมือนกับโลกต้องมีตุ๊กตาเหมือนกับบันไดที่จะต้องมีการบันได ตุ๊กตาที่มีนั้นสำหรับเด็กๆ ที่ต้องเล่นตุ๊กตา รวบบันไดก็สำหรับคนซึ่งไม่อยู่ในวิสัยที่จะเดินได้โดยลำพัง ต้องเกาะ ต้องอิงอาศัยสิ่งอื่นไปก่อน เมื่อเขาโตเป็นผู้ใหญ่เขาก็เลิกเกาะเอง แต่ถ้ามองว่าเมื่อเลิกเกาะแล้ว เราเลิก รวบบันไดได้ไหม ก็ต้องตอบว่า...ไม่ได้ เพราะยังมีเด็กติดตามมาอยู่อีก จึงเป็นเรื่องปกติธรรมดา ในทางศาสนาก็จำเป็นที่จะต้องชี้แจงแสดงเหตุผลในลักษณะที่นิ่มนวล เป็นมิตรแต่ให้เข้าใจ และให้อภัย และพร้อมที่จะรอคอยความเจริญเติบโตของเขา ไม่ใช่ไปชี้หน้าด่ากราด ซึ่งการกระทำเช่นนี้ไม่ใช่เป็นหลักของพระพุทธศาสนา

ด้านวัตถุมงคลต่างๆ ก็เหมือนกัน เดิมทีเคยเป็นเรื่องที่ตีมีเหตุผล แต่ในปัจจุบันกลายเป็นรูปของธุรกิจ ก็นำเป็นทางกรเรียไร การประกาศขายทางวิทยุ ทางโทรทัศน์นั้น แนนอนไม่สมควร และมีผลในทางลบต่อพระพุทธศาสนา เพราะวิทยุนี้คนฟังมีทั้งศาสนาพุทธและศาสนาอื่น จึงอาจจะทำให้ดูถูกดูหมิ่นเราได้ และอีกประการหนึ่งก็คือ คนซึ่งไม่ค่อยประสบผล แต่จะให้คนยกย่องไปทุกกรณีก็

เป็นไปได้ ควบจะหาจุดกลางทางความคิด ในเมื่อเราเลิกทีเดียว
ไม่ได้ ด้วยเหตุผลตั้งที่กล่าวแล้ว ก็ควรใช้ประโยชน์ให้ได้

กล่าวคือ ในกรณีเป็นรูปพระหรือเหรียญนั้น ถ้าเป็นเหรียญ
พระก็เป็นที่ตั้งแห่งอนุสติ จะเป็นพุทธานุสติหรือเป็นสังฆานุสติ
ก็แล้วแต่จะทำให้คนมีขวัญมีกำลังใจ มีบ่ออุ่นใจเป็นชั้นหนึ่ง แต่อีก
ชั้นหนึ่งคือทำอย่างไร ให้ท่านที่แจกเหรียญแจกพระเหล่านี้ ได้สอด
แทรกคำแนะนำเหตุผลให้เขาไปด้วย คือเอาศีลให้ควบไปกับพระพุท
รูป ตามลักษณะนิสัยความบกพร่องของแต่ละคน ซึ่งไม่เหมือนกัน
เช่นใครปากคอเราะร้ายมาก ก็บอกว่า เวลาใช้พระเครื่องแล้วไปพูด
อย่างนั้นไม่ได้พระจะเสียม ข่าเขาไม่ได้ โทหกเขาไม่ได้ ผิดลูกเมียเขา
ไม่ได้ ตีมสุราไม่ได้ เดินทางอบายมุขไม่ได้ เป็นต้น ก็ได้ผลดีเหมือน
กัน สำหรับคนระดับหนึ่ง

วิธีการของคนทีฉลาดนั้น ไม่ใช่จะทำหลายสิ่งต่างๆ แต่ต้องใช้
สิ่งเหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ให้ได้มากที่สุดที่จะมากได้ จุดกลางทาง
ความคิดในเรื่องนี้ ก็มี ไม่ใช่ว่าเป็นเรื่องที่เสียหายโดยส่วนเดียว และ
มีความจำเป็นสำหรับบุคคลกลุ่มหนึ่ง ส่วนกรณีที่ไม่โฆษณาในลักษณะ
ชื่อขายสินค้านั้น จะเกิดผลออกมาทางลบด้วยประการทั้งปวงอย่าง
แน่นอน

○ จะสอนสวรรค์ นรก เปเรต อสุรกาย ให้เห็นจริงได้อย่างไร และมีจริงหรือไม่

ประเด็นแรกคือ การสอน การสอนเราต้องเน้นให้เห็นว่า เรื่องนรกสวรรค์นั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้หลายแนว แนวที่มัน ใกล้ชิดที่สุด คือสอนง่ายที่สุด ได้แก่สวรรค์ที่แปลว่าอารมณ์เลิศ ซึ่งก็หมายความว่า ถ้าประสาทสัมผัสของเราได้เห็นรูปตึๆ ฟังเสียงตึๆ ตมกลิ่นตึๆ ลิ้มรสตึๆ ถูกต้องสิ่งที่ดีๆ นึก คิด ถึง เรื่องตึๆ ถ้าถามดูว่า สบายไหม เป็นสุขไหม เขาก็ต้องตอบว่า สบายและเป็นสุข นั่นคือสวรรค์ภายในใจเรา ที่เกิดขึ้นมาจากใจเราดี มีความเพลิดเพลิน มีความยินดีในสิ่งที่ผ่านมาเข้ามาในชีวิตของตน

USK คือความทุกข์ทรมานที่ตนได้รับ เช่นว่าเกิดความอาฆาต พยาบาท ต้องการจะแก้แค้น ต้องการจะได้ตอบ ทำลายล้างบุคคลอื่น ซึ่งโดยสภาพจิตในขณะนั้น ก็จะมีแต่ความเร่าร้อนริษยา อาฆาต เป็นต้น หรือสภาพชีวิตที่ประสบความเดือดร้อนทุกข์ทรมานต่างๆ ที่อยู่ในคุกในตาราง เป็นต้น เราสามารถชี้แจงในปัจจุบันให้เขาเห็นได้

IUSC คืออาการหิวโหย อยากได้ไม่มีที่สิ้นสุดของตนทั้งหลาย ที่จิตใจเป็นเปเรต มีความโลภจัด ที่ท่านบอกพวกพวกรวมทั้ง ท้องเท่าภูเขา พวกนี้กินเท่าไรไม่อิ่ม ถมเท่าไรไม่เต็ม เป็นลักษณะของ

ตุ่มทะเล ซึ่งคนเปรตก็มีให้เห็นแม้ในปัจจุบัน เรียกว่ามนุสสเปโต คือ ร่างกายเป็นมนุษย์ แต่จิตใจเป็นเปรต

อสุภกาย ดูถึงความคิดที่จะหลอกหลอน ต้มตุ๋นคนอื่น เอาไร้อาเบรียบบุคคลอื่น ไม่กล้าสู้หน้าสังคม เป็นต้น เป็นตัวอย่างที่เราเห็นได้ง่ายๆ

เรื่องสวรรค์ นรก นั้น ทรงแสดงไว้หลายนัย เราก็หยิบยก นัยที่ง่ายๆ ที่ใกล้ชิดแก่ตัวเองเอามาสอนเด็ก ส่วนที่ถามว่ามีจริงหรือไม่นั้น ก่อนอื่นอย่าลืมหาพระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า อธิโลก กับ ปรโลก อธิโลกคือโลกนี้ ปรโลกคือโลกอื่นนอกจากโลกของเรา ในปัจจุบันนั้น นักวิทยาศาสตร์ศึกษาเกี่ยวกับดาราศาสตร์ จักรวาล วิทยา สามารถรู้อะไรที่เกี่ยวกับโลกได้มากขึ้น เช่นรู้อายุโลกว่าได้ ผ่านมาแล้วถึง ๔,๖๐๐ ล้านปี นานเหลือเกินในขณะที่เดียวกัน นักวิทยาศาสตร์ยังได้ยืนยันอีกว่า ดาวที่มีสิ่งมีชีวิต ที่ไม่จำเป็นต้อง อยู่แบบเรา ไม่ต้องใช้ออกซิเจนในแนวเรา เพราะเป็นกรรมโยนิ คือ กรรมในกำเนิดของเขา ซึ่งประมาณว่ามีอยู่ ๑,๐๐๐ โลกด้วยกัน คือ มีมากเหลือเกิน เรานับแต่ดวงพระเคราะห์ของเรา ๘-๙ ดวงนี้ไม่ได้ ยรรรดาจากแก๊ส หรือว่าห้วงแห่งจักรวาลนั้นเว้งว่างกว้างไกล ขนาด จะเดินทางไปในที่บางแห่ง เช่นไปดาวเนปจูน ต้องใช้เวลาตั้ง ๕๐๐ ปี จึงจะถึง แต่ถึงเหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงรู้เห็นด้วยพระญาณของพระองค์

เห็นถึงสภาพชีวิตที่มีอยู่ในที่นั้นๆ ไม่ว่าจะ เป็นนรก หรือสวรรค์ก็ตาม เป็นเรื่องที่มีจริง ไตรโลก กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ พวกลงนรกก็เรียกว่าอบายคือมีอยู่ ๔ ชื่อ นิรยนรก ตีรัจฉานโยนิ กำเนิดเดิยรณาน ปิติวิสยภูมิ แห่งเปรต อสุรกาย ภพอสุรกาย ก็อยู่ในรูป พวกกามาวจรภูมิ

ถ้าหากว่ายังจับหลักอะไรไม่ได้ ก็ต้องเชื่อตามที่พระพุทธเจ้า ทรงรู้ทรงเห็นมาก่อน เพื่อเป็นหลักใจเอาไว้ ดีกว่าไปปฏิเสธโดยไม่รู้ ว่าเราปฏิเสธอะไร

คนสมัยนี้บางคนก็อวดดี อ่านหนังสือวิทยาศาสตร์จบเล่มเดียว ก็รู้ไปเสียทุกอย่าง คล้ายๆ กับลัทธิปัญญา ถ้าขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์ ก็ถือว่าไม่จริง วิทยาศาสตร์นั้นเป็นเด็กเพิ่งสอนเดินเท่านั้น ไม่ได้ ลึกซึ่งอะไรในแต่ละเรื่อง ข้อมูลที่มาเพิ่มเติมนั้นก็ไปลบล้างข้อมูลเก่า เป็นอันมาก ในกรณีนี้เป็นเรื่องของญาณความรู้ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะ วัดกันหรือจะดูกันด้วยกล้องจุลทรรศน์ หรือกล้องโทรทรรศน์ ถ้าเรายังไม่อยู่ในวิสัยที่จะวินิจฉัยตัดสินเช่นนั้น ก็ต้องเชื่อตามที่พระพุทธเจ้า ทรงแสดงไว้เป็นหลักใจ

- ตามหลักพุทธศาสนาที่ว่า... ผู้ใดทำบุญผู้นั้นย่อมได้บุญ การทำบุญทำเพื่อกันไม่ได้ ทำไมในศาสนพิธีจึงมีการกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย

นี่เป็นหลักความจริง จะเห็นว่า การทำบุญนั้นเริ่มที่ความคิดแล้ว ได้บุญมาตั้งแต่ความคิด ได้คิดในเรื่องบุญ ได้พูดในเรื่องบุญ ได้ทำในเรื่องที่เป็นบุญ บุญคืออะไร

“บุญก็คือคุณชาติที่เกิดขึ้นแล้วทำหน้าที่ชำระล้างกิเลสทั้งหลาย มีความโลภ เป็นต้น ให้เบาบางไปจากจิตใจ ผลที่เกิดขึ้นมาจากจิตใจ ก็คืออำนาจความสุขให้”

ฉะนั้นจะเห็นว่า ผลทั้งในส่วนเหตุและส่วนผล ที่เกี่ยวกับเรื่องของบุญนั้น บุคคลผู้กระทำก็ประสบในขณะนั้น ไม่ได้มีปัญหาอะไร เป็นไปตามลักษณะธรรมชาติเช่นเดียวกับงานปลูกพืชของบุคคลทั้งหลาย

“บุคคลหว่านพืชชนิดใดชนิดหนึ่งลงไปบนพื้นดิน ก็ได้ผลเป็นพืชชนิดนั้น ฉับใด การกระทำดีกระทำชั่วของคน หรือทำบาปทำบุญของคนก็มีผลเช่นเดียวกัน ฉับนั้น”

คือทำบาปก็ได้บาป ทำบุญก็ได้บุญ บุญมีผลเป็นความสุข บาปมีผลเป็นความทุกข์ ฉะนั้น ทำบาปก็ได้รับความทุกข์ ทำบุญก็ได้รับความสุข ส่วนในกรณีทำเพื่อกันนั้น แนนอน ก็ทำเพื่อกันไม่ได้

เพราะ “คนเรามีกรรมเป็นของของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ใครทำกรรมอันใดไว้ ดีหรือชั่ว ก็เป็นผู้รับผลของกรรมนั้น” อย่างที่เราสวดกัน

ประเด็นของการกรวดน้ำอุทิศกุศลไปให้ นั้น ไม่ใช่มีลักษณะเพื่อ แต่เป็นเครื่องของการแสดงออกซึ่งอัธยาศัยไมตรี มีความกตัญญูกตเวที เป็นต้น เป็นตัวกระตุ้นให้บังเกิดขึ้น เช่นเราให้ทาน เรียกว่าทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน

อุทิศผลคือกรวดน้ำจากผลของการให้ทานของเราแก่ญาติของเราที่ทำกาลกิริยาไปแล้ว เรียกว่าปัตติทานมัย ญาติพี่น้องของเราได้รับทราบด้วยญาณหรือวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ก็อนุโมทนาในกุศลจริยาส่วนนี้

เป็นปัตตานุโมทนามัย คือเราอาศัยการกระทำบุญ ทานอาศัยการกระทำบุญของเรา ปัตตานุโมทนามัย มีลักษณะขจัดกิเลส คือริษยา ให้เบาบางลงไปจากจิตใจ ด้วยการกระทำของทานเอง เพียงแต่อาศัยการกรวดน้ำของเราเป็นสื่อเท่านั้น คล้ายๆ กับเราช่วยเตือนความจำให้ท่าน แต่ในบางกรณี การอุทิศกุศลจะออกมาในรูปของอายุ วรรณะ สุขะ พละ แม้บางครั้งผู้ตายจะไม่รู้ว่าญาติพี่น้องอุทิศกุศลไปให้ก็ตาม แต่ก็ออกมาได้ในรูปของบุญบันดาล คือแรงบุญบันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น ก็ส่งเสริมให้เจริญในด้านอายุ วรรณะ สุขะ พละ ซึ่งเป็นพรที่ปรารถนา

- เด็กไทยส่วนมากมักกลัวผี ขอบทราบว่าจะแก้ไขโดยวิธีใดตามแนวศาสนา และที่เรียกคนตายแล้วว่าผี มีความเป็นมาอย่างไร

ผีเป็นภาษาที่แปลก ผีภาษาบาลีเรียกว่าปีศาจ หมายถึง อสุรกาย พวกอบายประเภทอสุรกาย บางทีก็เป็นเปรต เรียกว่าปีศาจ เหล่านี้ คือผีทั้งสิ้น เทวดาก็ผี พระภูมิเจ้าที่ ผีเปรตก็ผี บางทีหัวเมียกันก็ว่าไอ้ผี อีผี เลยไม่รู้หมายความว่าอย่างไรเหมือนกัน แนวเหล่านี้ เราจะต้องอธิบายให้เด็กเข้าใจ ไม่ใช่เราปฏิเสธ แต่ศาสนาเราไม่ได้ถือเป็นเรื่องน่ากลัว แท้ที่จริงแล้วคบผีง่ายกว่าคบคน และผีมีความจริงใจมากกว่าคน สมัยเป็นฆราวาส ว่างๆ อาตมายังเชิญผีมานั่งทรงคุยกันเล่น ถ้ามขำครวญเรื่องราวโบราณ แกก้เล่าประวัติศาสตร์ให้ฟัง ไม่เห็นมีอะไร พุดจกัันง่าย

เราต้องพยายามแนะนำให้เข้าใจว่าผีในนิทานคือ เป็นเรื่องเขาหลอก แท้ที่จริงผีไม่หลอก เราคิดเอาเองว่าเขาหลอก เราปรุงใจเรา มาหลอกเรา ที่น่ากลัวที่สุด คนต่อคนที่หลอกกันอยากกลัวผี สอนให้กลัวคนหลอก ปัจจุบันนี้คนหลอกน่ากลัวมากเหลือเกิน หลอกกันได้ ลารพัดลารเพ พระในวัดบางที่ยังโดนหลอก

○ มีลักษณะบางอย่างองค์นำเอาพิธีหมอดู สะเดาะเคราะห์ ปลุกเสก
จะมีวิธีการแก้ไขอย่างไร

ข้อนี้ก็มีลักษณะอย่างทีกล่าวนมาแล้ว คือเป็นปัญหาเฉพาะคน
กลุ่มหนึ่ง ที่ไม่มีอะไรจะยึดจะเกาะเป็นขวัญกำลังใจของท่าน พระที่เป็น
หมอดูตั้งคนเข้าวัดได้มาก เคยถามพระที่เป็นหมอดูชั้นยอดใน
กรุงเทพฯ ที่พวกรัฐมนตรีผู้หลักผู้ใหญ่ขึ้นว่าท่านดูอะไร ท่านบอกว่า
ไม่ว่าอะไรหรอก หาทางเทศน์ เคยไปฟังท่านก็เทศน์เช่นนั้นจริงๆ
คือแทรกเทศน์เข้าไป เช่นผ้าทะเลาะกับเมีย ท่านก็เทศน์ไปโดยอาศัย
หมอดูเป็นสื่อ หมอดูจึงช่วยตั้งคนเข้าวัดได้ ปัญหาสำคัญอยู่ที่ ใช้
อย่างไร ยังนึกอยู่ว่า ถ้ามีเวลามากพอน่าจะทำเหมือนกัน เพื่อจะ
อาศัยเป็นสื่อ อย่างสมัยโบราณเวลาหลวงพ่อบอกท่านใช้แจกพระเครื่อง
ท่านแจกไปองค์ก็สั่งสอนไปว่า “ตาเขาไม่ได้นะ” “โกหกไม่ได้นะ”

คนที่ได้รับพระเครื่องไป เผลอๆ ได้ศีล ๕ ข้อ โดยไม่รู้ตัว คือ
ได้พระเครื่องไป ๕ องค์ ได้ศีล ๕ ข้อ ซึ่งเป็นวิธีอย่างหนึ่ง
เรียกว่าเป็นอุปายะ เป็นอุปายะของท่านเหล่านั้นที่จะตั้งคนเข้าศาสนา
ส่วนพวกหากินก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

สะเดาะเคราะห์ก็เหมือนกัน มีลักษณะอย่างนี้ เห็นว่ามี
ประโยชน์สำหรับคนกลุ่มหนึ่ง ระดับหนึ่งอย่างที่บอกไว้ พวกที่ยัง

ไม่มีอะไรเป็นที่จับที่เกาะ เราทิ้งเขาไม่ได้ และเราจะให้เขาขึ้นสูงไป
กว่านั้นก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้น ให้อะไรได้ก็ให้ไปก่อน วันหลังค่อยเสนอ
แนะแนวทางที่ดีให้

○ วิธีการเปลี่ยนแปลงความเชื่อภายในสังคมไสยศาสตร์ ทรงเจ้า เข้าผี

ไม่ว่าจะทำอย่างไร เปลี่ยนไม่มีทางได้ ท่านทั้งหลายจะเห็นว่า ความเชื่อถือลัทธิต่างๆ ลัทธิผีสางเทวดา มีอายุยืนนานที่สุดในโลก มนุษย์ ไม่ว่าในส่วนใดของโลก คุณเห็นบ้านเราเป็นอย่างไร ลองไปดู ออฟริกาจะเห็นว่า ฝรั่งเศสที่เราว่าเจริญๆ นั้น แยกว่าเราเสียอีก เลิก ไม่ได้เลย เมื่อสิ่งนี้เขาเลิกไม่ได้ ปัญหาจึงมีว่าทำอย่างไร จึงจะใช้ สิ่งนี้ให้เป็นประโยชน์สำหรับเขา โดยไม่จำเป็นจะต้องสร้างผู้ฟังที่เป็น ศัตรูขึ้นมา

ศาสนาได้ใช้ความเพียรพยายาม แต่เห็นว่าเรื่องเหล่านี้ ถ้า เข้าถึงจะได้ประโยชน์ในระดับหนึ่งสำหรับคนบางประเภท ทั้งนี้ไม่ใช่ ไปตำหนิเขา เรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อเหล่านี้ สามารถใช้เป็นบันได ของชีวิตที่จะพัฒนาขึ้นไปในโอกาสต่อไป

ฉะนั้น จึงต้องมองด้วยใจกว้างๆ

- คำสวดในพุทธศาสนาปัจจุบันนี้เป็นภาษาบาลี ซึ่งผู้ฟังไม่เข้าใจว่าบทสวดนั้นแปลว่าอย่างไร ผมเห็นสมควรว่าควรเปลี่ยนคำสวดเป็นภาษาไทย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้รับฟังได้เข้าใจมากยิ่งขึ้น

เรื่องนี้เป็นเลศอย่างหนึ่ง คือคนปกติเวลาเขาพูดภาษาไทยแท้ๆ เทศน์ภาษาไทยล้วนๆ ไม่ได้สวด ทว่าพระเทศน์ไม่รู้เรื่อง นั้นเขาสวดไม่ใช่เทศน์ ตอนเทศน์นั้นเขาเทศน์ให้ฟังเป็นภาษาไทยล้วน เราต้องแยกให้ออก สวดคือความสงบ คือพิธีกรรมทุกศาสนาเขาไม่เปลี่ยน ต้องรักษาคำอักษรเดิม สำเนียงเดิมเอาไว้ แต่ถ้าคุณฟังด้วยความสงบ เวลาพระสวดนั่งหลับตาลงแล้วส่งจิตไปตามกระแสธรรมที่พระสวด พอถึงจุดหนึ่ง จะแว้งว่างมีสงบเย็นราวกับล่องลอยอยู่เหนือเมฆ นี่คืออนุสสติ เป็นตัวสมาธิ เป็นตัวพลังใจ เราจะสงบ เราจะตัดกังวลได้ แต่นี่หลุกหลิกๆ เดินไปเดินมาจ่อแจๆ พระก็สวดให้ตีฟัง ผลสุดท้ายคนไม่ยอมฟัง นี่คือปัญหา

พระเทศน์ก็เทศน์และต้องการ ให้ฟังเป็นเรื่องเป็นราว แต่สวดนั้นเขาไม่ต้องการให้รู้เรื่อง แต่ต้องการให้สงบ ให้ฟังด้วยความสงบ ให้มีศรัทธาเชื่อมั่นใจไปตามกระแส เสียงที่พระสวดแปลไม่ได้ ถ้าแปลแล้วจะสับสน ต่างคนต่างแปล ผลสุดท้ายพระพุทธรูปจะกลายเป็นอะไรไม่รู้ เราจึงต้องรักษาตัวบาลีไว้ตลอด แต่ในขณะที่เดียวกัน งานสวดทอดออกมาเป็นภาษาไทยๆ เขาต้องรักษาไว้และพยายามเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย

สวดนั้นเพื่อให้เกิดความสงบ เทศน์นั้นเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและได้หลักในการปฏิบัติ สวดจึงเป็นระดับของสมาธิ เทศน์เป็นระดับของปัญญา เวลาพระเริ่มสวดลงนั่งหลับตาอย่าคุย อย่าวอกแวกราว ๓๐ นาที นั่งให้สงบ ส่งจิตกำหนดตามเสียงให้อยู่กับเสียงพระสวดแล้ว จะเห็นว่าความสงบที่เร้นลับมหัศจรรย์จะเกิดขึ้นในจิตสำนึกของคน อย่าลืมนั่งสวดนั้นทางอาฟริกาเขาสะกดจิตคนได้ในบทธสวด ใช้เสียงขับใช้เสียงกล่อม ไม่จำเป็นจะต้องรู้ความหมาย เพราะมุ่งให้ความสงบ ให้ใจจดจ่อกับบทธสวด เป็นพลังที่เร้นลับอย่างหนึ่ง พระเราเวลาสวดมนต์จะนิยมสวดหลับตา เพราะว่าสวดหลับตาถึงจุดหนึ่ง เราจะอยู่โลกหนึ่ง เสียงคนอื่นจะแว่วๆ และในที่สุดจะได้ยินเสียงเบาๆ เข้าหูเรา แล้วจะรู้สึกเหมือนล่องลอยอยู่คนเดียว เว้งว้าง แต่ไม่ใช่ว่านั่งคราวเดียวจะพบภาพเหล่านั้นต้องนานๆ

ดังนั้น จึงขอให้สวดมนต์ไว้เถอะ เป็นผลดีมากด้านขวัญกำลังใจ เป็นความสงบในการศึกษาธรรมะจะค้นหาตราได้ที่ไหน

- การที่พระทำการปลุกเสกเครื่องรางของขลังนั้น ทำให้ประชาชนหลงใหลมงายในไสยศาสตร์ในเครื่องรางของขลังหรือหลงใหลในพระกันแน่ และการกระทำของพระทำให้ศาสนามัวหมองหรือไม่

เรื่องนี้ถ้าพูดถึงเจตนาจริงๆ ก็คงมิได้มุ่งที่จะมอมเมาชาวบ้าน แต่เป็นเจตนาที่เกิดขึ้นจากการปรารถนาดี หวังดีที่จะช่วยในด้านขวัญกำลังใจของชาวบ้านที่ยังไม่สามารถปฏิบัติธรรมะเบื้องสูงขึ้นไปได้ มีลักษณะทำนองเดียวกับความจำเป็นที่จะต้องมีตุ๊กตาให้เด็กเล่น คือคนที่ทำตุ๊กตาไม่มีเจตนาเลวร้ายอะไร แต่เมื่อเด็กของเรามีขีดความสามารถที่จะเรียนรู้ที่จะเล่นตุ๊กตาได้ ก็มีตุ๊กตาให้เล่น

เครื่องรางของขลังที่เป็นพระพุทธรูปนั้น ที่จริงก็เป็นเจตีย์ชนิดหนึ่ง เรียกว่าอุทเทสิกเจตีย์ ซึ่งเกิดขึ้นอย่างมีกฎเกณฑ์มีเงื่อนไข มีความเป็นมา และก็สมเหตุสมผลในยุคในสมัยนั้นๆ แม้ในยุคปัจจุบันก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ในสมัยโบราณจริงๆ นั้น เป็นอุบายวิธีอย่างหนึ่งที่จะดึงคนเข้าหาศาสนาโดยอาศัยพระ เครื่องรางของขลังเป็นสื่อ ขณะที่แลกพระเครื่อง แลคหน้าพระเจียด ก็ขอร้องให้คนเหล่านั้นไม่ให้ตำ ไหว้ไหว้ศรัทธา ไม่ให้โกหก ผิดลูกเมียและขโมยฉ้อโกง ก็กลายเป็นศีลไปโดยลำดับ การปลุกเสกนั้นเท่าที่ดูคำแปล ที่จริงก็เป็นบทสวดมนต์ธรรมคาถา โดยเน้นไปที่การสรรเสริญพระคุณของพระพุทธเจ้าและบารมี

ธรรม และพุทธจริยาที่พระองค์ได้ทรงกระทำมาในชาติก่อนๆ จนถึงในชาติสุดท้าย การปลุกเสกจึงมีลักษณะสรรเสริญพระพุทธานุคุณ และคล้ายๆ ประชุมตกลงกำหนดหมายกัน ให้วัตถุเหล่านี้เป็นปูชนียวัตถุที่เคารพสักการะ เช่นเดียวกับการตกลงสมมติกันเพื่อจะเอาธงไตรรงค์เป็นสัญลักษณ์ เป็นเครื่องหมายของชาติบ้านเมือง ซึ่งกำหนดขึ้นมาเป็นรูปแบบว่า ต้องมีลักษณะอย่างนั้นๆ ถ้ารูปแบบไม่เป็นอย่างที่กำหนดกันไว้ ผ้าสีแดง สีขาว สีน้ำเงิน กระจายกระจายกันอยู่ ใครจะไปทำอะไรก็ได้ ไม่เสียหายอะไร แต่ถ้าอยู่ในรูปแบบที่ตกลงกำหนดกันไว้ นี่คือธงไตรรงค์แล้ว ใครจะทำสบประมาทดูถูกดูหมิ่นไม่ได้ การสมมุติวัตถุมงคลทั้งหลายก็มีลักษณะอย่างนั้น

เรื่องเหล่านี้จะถือว่าต้องสมบูรณ์จริงๆ ก็ไม่ถูกต้อง แต่เราต้องยอมรับความจริงอีกชั้นหนึ่งว่า ในโลกนี้มีคนทำอะไรได้ถูกต้องสมบูรณ์จริงๆ สักกี่คน ในสมัยของพระพุทธเจ้าเอง คนส่วนมากก็ทำอะไรไม่ถูกต้อง คนที่จะสมบูรณ์จริงๆ ต้องเป็นพระอรหันต์ นี่คือความจริงที่เราจะต้องยอมรับ บางครั้งคนที่ค่อนข้างแคะแฉะว่าคนอื่นก็ไม่มีคุณสมบัติอะไร วลีที่เป็นทฤษฏี ซึ่งเป็นเรื่องหยาบๆ เป็นเรื่องศิลปะหยาบๆ ยังละไม่ได้ แล้วจะเอาอะไรที่ประณีตกว่าและที่สูงขึ้นไปกว่านั้น

ข้อที่ถามว่า เป็นการทำให้ศาสนามัวหมองหรือไม่ใช่ ถ้าจะพูดถึงมัวหมองก็มัวหมองอยู่ บริสุทธิ์พูดฟ้องจริงๆ ไม่ได้ แต่เราอย่าลืมนะว่าลักษณะทางศาสนาเหมือนกับน้ำที่ไหลลงมาจากภูเขาดอนเป็น

ลำธารเล็กๆ กับริษูทธิ์สะอาด แต่ก็มีประโยชน์น้อย น้ำที่มีประโยชน์ต่อคนมาก คือตอนที่ไหลชะล้างสิ่งต่างๆ ลงมาสู่แม่น้ำใหญ่ ซึ่งแน่นอนในด้านความบริสุทธิ์นั้นไม่บริสุทธิ์ แต่เป็นประโยชน์แก่คนได้มาก คือทั้งดื่ม ทั้งบริโภคใช้สอย ด้านอุปโภค เช่นชลประทาน ทำไฟฟ้า ฯลฯ เราไม่ได้ใช้น้ำยอดลำธารมาทำประโยชน์เหล่านี้ แต่เราใช้น้ำที่ไหลชะล้างอะไรต่อมิอะไรมามากมายก่ายกองนั่นเอง

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เราจะต้องยอมรับความจริง ในขั้นของสังคมว่า ลักษณะการสืบต่อศาสนา เป็นเช่นเดียวกับน้ำที่ไหลผ่านเกาะแก่ง ผ่านหินโสโครก สิ่งสกปรกบ้างสะอาดบ้าง แล้วก็ชะล้างสิ่งเหล่านั้นมา ศาสนามีลักษณะเช่นนี้ จะให้บริสุทธิ์แท้ๆ นั้น เป็นไปได้น้อย เพราะขีดความสามารถของคนเราในการที่จะรับปฏิบัติศาสนธรรมในศานานั้นมีไม่เท่ากัน ไม่ว่าในยุคใดสมัยใดก็ตาม แม้แต่ยุคของพระพุทธเจ้าเอง ก็จำแนกคนออกเป็นดอกบัว ๔ เหล่า อย่างที่ทราบกัน

ฉะนั้น ในขั้นนี้เราจึงต้องมองด้วยความเข้าใจและการยอมรับความจริง ถ้าไม่เกี่ยวข้องได้ก็ดีสำหรับเรา แต่ก็ได้หมายความว่า คนที่ยังเกี่ยวข้องกับเรื่องเหล่านี้จะเป็นคนเลวทรามอะไร เขาก็เป็นชาวพุทธที่ดีคนหนึ่ง และออกจะดีที่เขาไม่ได้ไปด่าว่าคนอื่น ถึงแม้จะมีการกระทำความผิดอะไรทิ้งมลายไปบ้าง แต่ก็ไม่ได้ด่าว่า ไม่ได้ตำหนิ ไม่ใส่ร้ายคนอื่น เมื่อเขาก็รักษาวาจาเป็นสุจริตได้ ก็ควรแก่การอนุโมทนา

- ปวัตติมังสะ คือเนื้อที่เป็นไปตามกรรมดาของมัน หมายถึงเนื้อที่ตายแล้ว และมีขายอยู่ทั่วไปในท้องตลาดแล้ว คำว่า 'เนื้อที่ตายแล้ว' หมายถึง
- สัตว์ที่ตายเองด้วยความชรา ด้วยโรคภัยไข้เจ็บ หรือด้วยวิธีอื่นใด อันเป็นธรรมชาติของมันประการหนึ่ง
  - สัตว์ที่ตายเพราะถูกมนุษย์ฆ่าให้ตายประการหนึ่งใช่หรือไม่

คำปวัตติมังสะ คือเนื้อที่มีอยู่ เป็นอยู่ ตามธรรมชาติธรรมดาในท้องตลาด ซึ่งเนื้อนั้นอาจจะตายเพราะเหตุใดเหตุหนึ่งก็ได้ คือ ตายโดยธรรมชาติเพราะแก่ชรา หรือเพราะถูกฆ่าหรือเพราะกัดกันตายก็สรุปว่า ถือว่าเนื้อที่ตายแล้ว เจตจำนงของการปฏิบัติวินัยในข้อที่เรียกว่าปวัตติมังสะนั้น คือหมายถึงว่าพระไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องรับรู้ในเรื่องการฆ่าสัตว์เหล่านั้น คือ

ไม่ได้เห็นว่าเขาฆ่าเนื้อนั้นเพื่อถวายตน

ไม่ได้ยินว่าเขาฆ่าเนื้อนั้นเพื่อปรุงอาหารถวายตน

ไม่ได้เกิดความรังเกียจสงสัยว่าเขาจะจงฆ่าเนื้อนั้นถวายตน

ถ้าเป็นเช่นนี้ถือว่าฉันได้ เพราะชีวิตของพระสงฆ์เกี่ยวข้องกับศรัทธาของคนอื่น เทียบจาริกบิณฑบาตไปในที่ต่างๆ ชาวบ้านเขามีอะไร เขาก็ถวายของที่เขามีอยู่ ซึ่งอาหารเหล่านั้นจะเป็นอาหารที่ทำจากอะไรก็ตาม ก็เป็นเรื่องปกติของเขา

ปวัตติมังสะ จึงเน้นไปที่เนื้ออันมีอยู่ในท้องตลาด คือจะเป็นมาอย่างไรก็เป็นเรื่องของเขา เรียกว่าไกลเกินกรณี หรือว่าไกลเกินเหตุไปเราไม่เอื้อมไปรับรู้ขนาดนั้น

ชาวบ้านเองก็เช่นเดียวกัน คือถ้ารับประทานเนื้อนั้นหรือซื้อเนื้อที่เขาขาย เขามีกันอยู่ในท้องตลาด มาปรุงเป็นอาหารรับประทาน ก็ไม่มีปัญหาอะไรที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการตายหรือไม่ตายของสัตว์เหล่านั้น เพราะถ้าเราจะคิดอะไรให้เกินเหตุไปในที่สุด เราจะทำอะไรไม่ได้เลย คือจะอยู่ไม่ได้ อย่างในกรณีปัจจุบันที่มีการโหมโฆษณาถึงเรื่องเนื้อสัตว์ ว่าคนที่ไม่กินเนื้อสัตว์ เจริญศรี ไม่เป็นการส่งเสริมการฆ่าสัตว์ เป็นการหลงประเด็นกันเฉยๆ เพราะถ้าเราเอื้อมกันขนาดนั้น คือขั้นตอนเดียวกัน ผักในปัจจุบันนั้นไม่มีผักไหนที่สัตว์จะไม่ตายด้วย มีการฉีดยาฆ่าแมลง สัตว์ตายกันมากมาย ตายเป็นเบือที่จริงข้าวก็กินไม่ได้ ถ้าจะคิดว่าเกี่ยวข้องกับการตายของสัตว์ เพราะเวลาเขาไถนา สัตว์ตายเลือดฉานไปหมด ทั้งมด ทั้งไล่เดือน งู แมลงสาบ สारพัด คือตายกันมากมายก่ายกอง แม้แต่เราเดินไป มันก็มีสัตว์ตาย เพราะเราจะรู้ได้อย่างไรว่า เดินเหยียบอะไรบ้าง เช่น ในกลางคั่วถั่วคั่วคั่ว เราจะไม่เหยียบมดตายทั้งแถว

ดังนั้น การศึกษาการปฏิบัติธรรมะในทางศาสนาเราจึงอยู่ในหลักของมัชฌิมาปฏิปทา คือเป็นทางสายกลาง เราลองเปรียบเทียบ

การรับประทานผักกับรับประทานเนื้อ โดยเราเป็นคนรับประทานแล้ว เราจะเห็นว่า มีขั้นตอนเท่ากัน ผักอยู่ที่ชาวสวน ซึ่งมีการฉีดยาฆ่าแมลงแล้วก็ผ่านพ่อค้าคนกลางมาถึงคนซื้อ คนซื้อก็ปรุงเป็นอาหารถวายพระ พระก็เป็นช่วงที่ ๔ ในเรื่องนี้ ถ้าชาวบ้านก็เป็นช่วงที่สาม ที่นี่ในกรณีของเนื้อก็ทำนองเดียวกัน คือโรงฆ่าสัตว์ พ่อค้าคนกลางคนซื้อมาปรุงเป็นอาหารถวายพระ พระก็เป็นช่วงที่ ๔ ชาวบ้านก็เป็นช่วงที่ ๓ หรือถ้าพ่อค้าคนกลางเขาปรุงเอง เขาก็เป็นช่วงที่สอง ส่วนเจ้าหน้าที่โรงฆ่าสัตว์นั้นจะอยู่ช่วงที่หนึ่ง จะเห็นได้ว่าช่วงไม่ได้ห่างกัน ถ้าพูดถึงจำนวนปริมาณหรือจำนวนสัตว์มีชีวิต ถ้าเราจะเอ้อมไปไกลขนาดนั้น ผักแต่ละต้นนั้น มีสัตว์มีชีวิตตายมากกว่าอาหารที่เป็นเนื้อด้วยซ้ำไป อาหารที่เป็นเนื้อสัตว์ตัวใหญ่ๆ สมมติว่าหมูตาย เขาเอาหมูมาขายให้คนกินกันเป็นร้อยๆ แต่ผักกอกเดียว สัตว์อาจตายเป็นพัน

ดังนั้นในแง่ของพระศาสนา พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติเพียงแต่ว่า **“พระอย่าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง อย่าเป็นมูลเหตุให้เขาฆ่า”**

ในกรณีที่ได้เห็น ได้ยิน รังเกียจ สงสัยว่า เขาฆ่าเนื้อนั้น จะะจงถวายตนแล้ว พระฉันไม่ได้ ถ้าฉันฉันต้องอาบัติทุกกฏ เรื่องนี้พระก็ปฏิบัติกัน แต่พระไม่พูด ไม่อวด ไม่คุย เพราะการไปพูดคุยหน้าชาวบ้านในลักษณะนั้น ทำให้ศรัทธาเขาตกไป เขาจะเสียใจ จะน้อยใจ โอกาสอื่นว่างๆ เราสามารถเล่าให้ฟัง เทศน์ให้เขาฟัง บรรยายในกรณีอื่น เพื่อรักษาน้ำใจเขาไว้ได้ อย่าทำให้เขาเสียศรัทธา

- คนที่ทอดผ้าบังสุกุลกับศพอเวลาพระมาชักผ้าบังสุกุล คนที่ถูกเชิญไปทอดผ้า จะยืนพนมมือ หรือยืนตรงเฉยๆ เท่าที่ผมได้ เห็นมา บางคนยืนพนมมือ บางคนยืนตรงเฉยๆ ขอความกรุณา ท่านอาจารย์ช่วยตอบ แบบไหนจะถูกครับ

ว่ากันตามความเป็นจริง เวลาพระชักผ้าอยู่ก็ต้องพนมมือ ก็เหมือนกับฟังสวด ฟังเทศน์ ฟังธรรม ส่วนท่านที่ยืนตรงเฉยๆ เข้าใจว่าจะติดธรรมเนียมฝรั่ง และถ้าท่านอยู่ในเครื่องแบบก็ถือว่าอยู่ในกิริยาอาการที่แสดงความเคารพ เรื่องนี้จึงไม่ใช่ถูกหรือผิด แต่เป็นความเหมาะสมความควรในฐานะ ในโอกาสนั้นๆ คือถ้าท่านอยู่ในเครื่องแบบที่เต็มยศมันก็ต้องยืนตรง แล้วถ้าท่านอยู่ในเครื่องแบบเหล่าอื่น ซึ่งไม่ใช่เครื่องแบบเต็มยศ ก็ใช้พนมมือ แต่ทั้ง ๒ ฝ่ายอย่าไปถือว่าเป็นเรื่องผิดถูกอะไร ก็เป็นเรื่องของความนิยมเท่านั้นเอง แดงกัในฐานะธรรมเนียมของพุทธเราก็ใช้ไหว้ การไหว้จึงถือว่าเป็นวิธีที่ถูกต้อง

๐ ทำไมเมื่อมีคนตายในครอบครัว จึงต้องไว้ทุกข์ สวมชุดดำถึง ๑๐๐ วัน จะไม่ไว้ไม่ได้หรือ

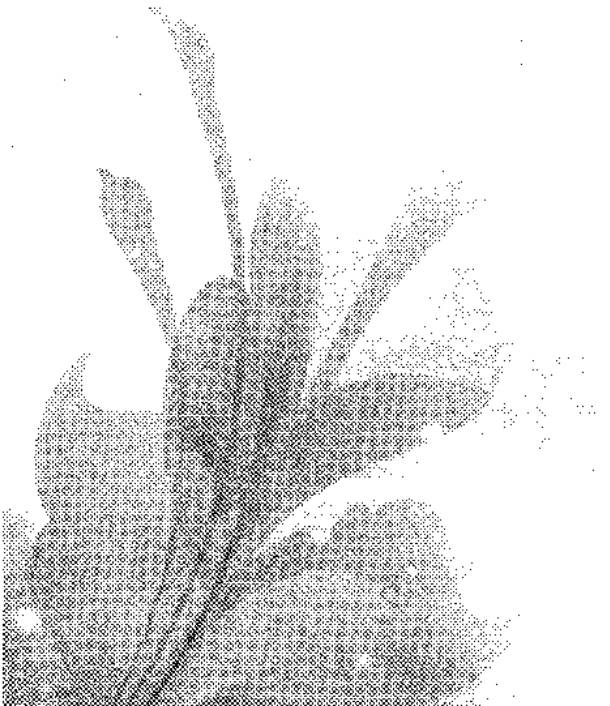
ที่จริงไม่ไว้ก็ได้ก็ดี ไว้ทุกข์นี้มาจากอะไร เข้าใจว่าเป็นธรรมเนียมของคนจีนมากกว่า เพราะว่าความทุกข์นั้นก็ไม่ว่าจะเก็บเอาไว้ทำอะไร เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าสอนให้พยายามบรรเทาความทุกข์ การแสดงความอาลัยในลักษณะต่างๆ

ถ้าพูดถึงตามหลักของพระพุทธศาสนาแล้ว เราไม่มีธรรมเนียมแบบนี้หรอก เนื่องจากคนตายได้ตายไปแล้ว เรื่องอะไรเราจะต้องไปเก็บความทุกข์ เพราะไม่ได้ช่วยอะไรให้ดีขึ้น แต่ถ้าหากว่าในช่วงที่ไว้ทุกข์นั้นได้ประพฤติปฏิบัติธรรมะเพื่ออุทิศกุศล ให้ผู้ที่ตายไป แต่ว่าใจเราไม่ได้เศร้าโศกเสียใจอะไรหรือไม่ได้ก่อกลุ้ม เราย้อนอะไร ก็เป็น การดี และในแง่ที่ว่าสวมชุดดำ ๑๐๐ วัน ว่าที่จริงก็ดีเหมือนกัน ประหยัดได้ดีเหมือนกัน เพราะไม่ต้องใช้เครื่องสำอาง ไม่ต้องใช้เครื่อง น้ำอบน้ำหอมอะไรต่างๆ มากมาย เสื้อผ้าก็ใช้ชุดเดียวคือชุดดำ แม้จะมีหลายชุด ผัดดำก็คงจะไม่แพงเหมือนผ้าอื่น

ถ้ามองในแง่เศรษฐกิจก็ดี แต่ถ้ามองในแง่จะเก็บความเศร้าโศกเสียใจเอาไว้แล้วไม่ได้เรื่องเลย คือไม่เกิดประโยชน์อะไรขึ้นมา ถ้าในช่วงนั้นตัดสิ่งซึ่งฟุ่มเฟือยต่างๆ ออกไป หรือตั้งใจประพฤติปฏิบัติความดีอุทิศกุศลให้กับผู้ที่วายชนม์ก็เป็นความดี แต่ก็ไม่ควรจะรีบกลัวไว้ทุกข์

คำว่าไว้ทุกข์คล้ายๆ จะเก็บเอาความทุกข์เอาไว้ แต่ถ้อยคำ
สำนวนก็ถือว่าเป็นเรื่องสมมติในด้านภาษาก็แล้วกัน ขอให้เข้าใจว่า
เรื่องนี้ไม่ใช่ธรรมเนียมพุทธ ส่วนจะได้มาจากไหน เป็นธรรมเนียม
ของใครนั้น น่าจะเป็นการผสมผสาน แล้วโดยเฉพาะคือจากจีน
ที่เราได้เกี่ยวข้องกับคลุกคลีกันมานาน ก็คงจะรับวัฒนธรรมส่วนนี้
มาจากจีน ส่วนธรรมเนียมพุทธแท้ๆ นั้น ไม่มีคำว่าไว้ทุกข์ เพราะ
ความทุกข์เป็นข้อปฏิบัติที่ทุกคนจะต้องพยายามบรรเทาและดับ

๐ การจัดตั้งศพบำเพ็ญกุศล จะต้องหันศีรษะศพไปทางไหน หรือจะหันไปทางทิศไหนก็ได้แล้วแต่สะดวก

ปกติก็ต้องแล้วแต่สะดวก เพราะว่าเราจะกำหนดทิศทางศพไม่ได้ แต่ที่เขานิยมกันแล้ว มักจะหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก คือในธรรมเนียมที่ว่าตายก็หันศีรษะไปทางนั้น แต่ว่าทั้งนี้ก็ต้องมีปัจจัยอย่างอื่นมาประกอบ คือใครจะหันไปทางทิศไหนก็ไม่ควรถือว่าผิดหรือถูก หันศีรษะไปทางทิศนั้นทิศนี้ มันเกี่ยวกับความเหมาะสมในด้านอื่นด้วย

เช่นสมมติว่า ด้านที่จะหันไปมันเกิดเป็นทางเดินผ่านอย่างนี้ เพื่อที่จะแสดงความเคารพต่อผู้ที่ตายไปแล้ว เราก็ไม่หันไปทางนั้น คล้ายๆ กับการตั้งพระพุทธรูปนั้นแหละ ตามปกติการตั้งโต๊ะบูชาเราตั้งไว้ ทางด้านขวามือของพระที่จะนั่ง แต่บางครั้งบางคราวมันจัดไม่ได้ คือทิศทางกำหนดไม่ได้ ก็เอาที่ที่ให้เหมาะสม สวยงามก็ถือว่าใช้ได้ แต่ส่วนพิธีกรรมคือความเชื่อถือในด้านต่างๆ เราหาข้อยุติไม่ได้ว่าอย่างไรจึงถือว่าถูกต้อง เพราะความนิยมในท้องถิ่นนั้นๆ ไม่เหมือนกัน สถานที่เช่นไรจะถือว่าเหมาะว่าควร เป็นเรื่องที่เราจะต้องพิจารณาเป็นกรณีๆ ไป

○ การกราบบุคคลธรรมดา ทำไมจึงกราบหนเดียว และไม่แบมือ
ขอทราบเหตุผลด้วย

เรื่องนี้อีกอีกแหละ เป็นระเบียบแบบแผนที่กำหนดกันขึ้น
ภายในลังคัม เมื่อเรากราบพระพุทธรูป และกราบพระสงฆ์ด้วย
เบญจางคประดิษฐ์ ในลักษณะที่แบมือออกคือถ่างมือให้ศีรษะลงไป
อยู่ระหว่างมือทั้งสอง พอมาถึงกราบคน กราบศพ เราก็ใช้วิธีกราบ
ที่เดียว ทำนองที่ว่าไม่ได้ แสดงความเคารพนับถือเท่ากับพระรัตนตรัย
เป็นการแสดงเรียกว่า สามิจิกรรม คือการปฏิบัติที่เหมาะสมที่ควรกันตาม
กติกาของลังคัมเท่านั้น

เรื่องนี้จึงกลายเป็นแบบที่กำหนดกันขึ้น ถือว่าเป็นวัฒนธรรม
เป็นประเพณีของไทยที่เราถือนิยมกันมาตั้งแต่โบราณกาล และกาล
ต่อมาในยุคหลัง ก็พยายามที่จะจัดรูปแบบของการปฏิบัติให้ลงรอยกัน
เป็นการเผยแพร่แนวการปฏิบัติเหล่านี้ออกไป

ที่นี่ สมมติว่าใครจะไหว้แบมือขึ้นก็ไม่ได้ถือว่าเป็นเรื่องผิด แต่
อาจจะถือว่าไม่ถูกต้องตามหลักของความนิยมของคนทั่วไปก็ได้ เรื่องนี้ไม่ใช่
กฎเกณฑ์ลึกลับลึกลับอะไร กลายเป็นจารีตประเพณีนิยม คือจะทำปฏิบัติ
ให้ถูกต้องเหมาะสมกลมกลืนกันไม่เก้อเขินเราก็ต้องรักษาไว้ เพราะว่า
วัฒนธรรมมีต่างๆ มันแสดงถึงความเจริญของชาตินั้นๆ คนไทยเราได้
ผ่านความเจริญมาหลายยุคหลายสมัย วัฒนธรรมต่างๆ จึงกลายเป็น
เอกลักษณ์เฉพาะในบางเรื่อง เช่นเรื่องการไหว้ เป็นต้น

- ศพของผู้ตายที่เผาแล้วบางคนพูดว่า เอากระดูกไปลอยน้ำ บางคนพูดว่าเอาไปฝังไม่ดี ถ้าจะทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย จะนำเอากระดูกมาบำเพ็ญบุญอย่างไรจึงจะถูกต้อง

การเอาไปทิ้งแม่น้ำหรือทิ้งทะเลนี้ ก็คงจะเป็นวิธีหนึ่งที่โบราณท่านคิดขึ้นแล้วคงจะอาศัยแนวที่เรารับเอาวัฒนธรรมของพราหมณ์เข้ามาด้วย เพราะว่าพราหมณ์นั้นถือว่าเมื่อเผา ต้องเอากระดูกทิ้งแม่น้ำคงคา เพื่อล้างบาปให้แก่ผู้ตาย ผู้ตายจะได้มีความบริสุทธิ์ นี้คือแนวเดิม

ที่นี้มาถึงเมืองไทยเรา เราก็รับแบบผสมผสานกันมากับความคิดเรา แล้วแสดงความเคารพต่อกระดูกของปู่ย่าตายายตน คือจะไปฝังไว้ก็กลัวคนไปเหยียบย่ำกระดูกเป็นอकारเวต่อบรรพชนของตน จึงได้นำไปทิ้ง

อีกประการหนึ่งเป็นอุบายวิธีที่จะให้เกิดความสะอาดขึ้นในสถานที่เหล่านั้น โดยเฉพาะที่วัดที่เผาศพนี้ ถ้าจะต้องรับภาระเอากระดูกไปกองเอาไว้ คงจะเป็นภูเขาเลากาแล้ว ทางลึงอุบายวิธีที่จะให้นำไปทิ้งทะเล แล้วก็ทิ้งเสียไกลๆ เพื่อจะให้กระดูกมันสะอาดตามแนวของพราหมณ์ ทั้งไม่มีใครเหยียบย่ำทำความเคารพนับถือแบบพุทธ แล้วก็ช่วยแก้ปัญหาความสกปรกหมักหมมของซีเมนต์ ซึ่งจะอยู่ในจุดใด

จุดหนึ่งโดยเฉพาะ แสดงว่าวิธีการนี้เป็นวิธีที่ฉลาดเฉลียวทีเดียว และก็มีผลทั้งในด้านจิตใจทั้งในด้านสุขภาพพลานามัย ทั้งในด้านการแสดง ความเคารพต่อผู้ที่ตายไปแล้ว ส่วนเวลาจะบังสกุลนั้น ตามปกติเราไม่ได้เอาไปทั้งหมดนะ คือจะเป็นส่วนหนึ่งใส่โกศหรือเจดีย์เอาไว้ ก็แล้วแต่ แล้วเอาส่วนนั้นไปบังสกุล ทีนี้ในกรณีที่ไม่มีการบูชาบังสกุล ในปัจจุบันเราก็มีรูปถ่าย ไม่มีรูปถ่าย เราก็มีการเขียนชื่อกัน เพราะว่า การบังสกุลไม่ได้สำคัญอยู่ในจุดนั้น สำคัญอยู่ในจุดที่ว่าลูกหลานได้สำนึกถึงคุณของพ่อแม่ ปู่ย่าตายายแห่งตน บำเพ็ญกุศลอุทิศไปให้ แก่ท่าน เพื่อท่านได้รับทราบและอนุโมทนาในสวนบุญ และได้รับความสุขในคติภพที่ท่านได้อุบัติแล้ว นี่คือตัววัตถุประสงค์หลัก ส่วนอย่างอื่นก็เป็นปัจจัยปลีกย่อย ขาดไปบ้างหรือเกินไปบ้างก็ไม่มีปัญหาอะไร หรือแม้แต่จะไม่มีก็ไม่มีปัญหาเหมือนกัน ถ้าเรารักษาประเด็นหลักเอาไว้ได้

- การตั้งข้าวพระ เวลาจะตั้ง เราได้ถวายของนั้นแต่พระพุทธรูป และพูดว่า เสร็จแล้ว ขอญาติโยมที่เสียชีวิตแล้วมากินอาหาร นั้นด้วย ขอถามว่าการกระทำแบบนี้ผิดหรือถูก และถ้าไม่ผิด ญาติโยมที่เสียชีวิตไปแล้วจะได้รับส่วนบุญที่อุทิศให้หรือไม่

การตั้งแบบนี้แปลกดีไม่เคยได้ยิน คือว่าถ้าเราตั้งถวายพระนี่ ก็เป็นข้าวบูชาพระพุทธรูปไปเลย แต่ถ้าตั้งในลักษณะที่ถ้ามปีญ่หามา มันก็เป็นบุพเพตพลีแบบแขก คือแขกนั้น เขาจะนำอาหารไปพร้อมด้วย น้ำ นำไปวางแล้วทำพิธีเรียกร่องคล้ายๆ กับเชื่อว่านี่ให้พี่น้องมากิน ไทยเราก็นำมาใช้เหมือนกัน เรียกว่า เซนเปรด ส่วนมากจะทำในพิธี สารทคือเดือน ๑๐ แรม ๑๕ ค่ำ ก็เอาไปเซนเปรดไว้

สมัยโบราณทำกันวิจิตรพิสดารมาก คือมีคนแต่งตัวเป็นเปรด ไปปรากฏในสถานที่นั้น ลูกหลานก็เอาไปให้เยอะเยอะ ก็ทำในลักษณะ ต่างๆ สุดแต่ความนิยมในท้องถิ่นนั้นๆ การตั้งเซนเปรดในลักษณะนี้ หรือการเซ่นอาหารในลักษณะนี้ ไม่ได้หมายความว่าญาติจะมากินอาหาร เหล่านั้นอย่างที่เรเห็นกันหรอก แต่ว่าในกรณีที่ญาติเป็นเปรดที่เรียกว่า ปรทัตตูปชีวิเปรด คือเปรดที่ต้องอาศัยการเลี้ยงชีวิตด้วยทางที่ญาติ พี่น้องอุทิศไปให้มัน ถ้าแกรับทราบและอนุโมทนา แม้จะมีอาหารตาม เพศภูมิของแกเกิดขึ้นในลักษณะหนึ่งซึ่งเรื่องเหล่านี้ ที่งานที่เคยตาย ไปแล้วชื่อคุณบุญชู เป็นครูอยู่ รู้สึกว่าจังหวัดลพบุรี เสาให้ฝังว่า ตายไป

แล้วพื้นขึ้นมา แล้วก็พบคนรูปร่างก็คือเปרטนั่นเอง แต่แกก็อยู่ใน
สำนวนพูดปัจจุบันก็คือโลกของวิญญานเหมือนกัน แยกไปเห็น และ
แกก็หิวข้าวเหมือนกัน มีคนชวนให้กิน แกถามว่า

กินอย่างไร เจ้าของเขานุญาตหรือเปล่าที่ไปกินนี้
เขาบอกว่า

ชาวบ้านแถวนี้เขาอุทิศให้ คืออุทิศให้แบบสัพเพสัตตา สัตว์
ทั้งหลายทั้งปวง เพราะฉะนั้น ถ้าอุทิศให้ลักษณะนี้ บรรดาอมนุษย์
ทั้งหลายที่ต้องการอาศัยอาหารจากการเซนสรวง การอุทิศให้ของคน
ก็มีสิทธิที่จะกินได้ แต่ว่าครุบุญชุกไม่ได้กินอาหารเหล่านั้น

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า การอุทิศให้ไปในรูปแบบอาหารนี้มันไม่ได้
หมายความว่าอาหารนั้นจะพร่องไป แต่จะอยู่เหมือนเดิม แต่มันจะมี
อาหารเกิดขึ้นในลักษณะหนึ่ง ซึ่งเราอาจจะใช้คำว่า อาหารทิพย์
เปิร์ตเหล่านั้นหรือผู้ที่จากไป เหล่านั้นก็จะอิมหันสำราญด้วยอาหาร
เหล่านั้น แต่นี้ต้องหมายความว่า ต้องตั้งใจอุทิศให้ ไม่ใช่แบบ
บอกมาให้กิน บอกมาให้กินนั้นเป็นเรื่องของพรากมณเฑาะว์ เราไม่มี
หลักฐานว่า พวกนี้มากินจริงหรือเปล่า แต่ถ้าเราตั้งใจทำนองเดียวกัน
แต่อุทิศให้ ก็เกิดผลในลักษณะดังกล่าว

- เรื่องเวทมนตร์คาถารักษาโรคให้หายได้ เป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธรักษาหรือไม่ว่า ถ้าไม่เป็น ทำไมพระบางท่านจึงรดน้ำมนต์ หรือหมอไสยศาสตร์จึงกล่าวอ้างพระพุทธรเจ้า

เรื่องนี้เป็นเหตุผลทางประวัติศาสตร์ จะเรียกว่าพุทธรักษา เราแยกกันไม่ค่อยออก ไสยศาสตร์นั้นมีอยู่ ๒ กลุ่มใหญ่ๆ คือไสยศาสตร์ดำกับไสยศาสตร์ขาว ไสยศาสตร์ขาวนั้นใช้เวทมนตร์คาถาไปในทางที่ช่วยเหลือคนอื่น ส่วนไสยศาสตร์ดำใช้ในเรื่องฝังรูปฝังรอย แข่งชั๊กหักกระดูก ตัดไม้ข่มนามเพื่อจะทำลายฝ่ายตรงข้ามกับตน เป็นต้น พวกเหล่านี้ก็เกี่ยวข้องกันกับคัมภีร์ในพระพุทธรุคานานามาแล้ว แต่โปรดเข้าใจว่า ไม่ใช่พระพุทธรักษาหรือ เป็นจำพวกกะเพาะที่อยู่นอกกระพี้ไปอีก แต่ถ้าเรามองในแง่ของสังคม มาตรฐานทางสติปัญญาของคนที่ไม่เหมือนกันนั้น พวกเหล่านี้ก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องใช้สำหรับคนบางพวก

ในคัมภีร์พระพุทธรักษาเองแสดงว่าน้ำมนต์ ต้องมีมาอย่างน้อยที่สุดสมัย พ.ศ. ๑๐๐๐ ตำราอรุณวรรคกถาที่ได้รศนาขึ้นโดยพระพุทธรักษาจารย์นั้น ได้บอกว่าเมื่อคราวเกิดทุกข์ภัยขึ้นในเมืองเวสาลี คนตายกันเป็นอันมาก จนนำไปฝังไปเผากันไม่หมดไม่ไหว พวกภษตรียลิจฉวีมาราบถูให้พระพุทธรเจ้าเสด็จไปโปรด เมื่อพระพุทธรเจ้าเสด็จ

ไปโปรดฝนท่าใหญ่ก็ตกลงมา ทำบ้านเมืองให้สะอาด พัดพาซากศพ
ทั้งหลายลงแม่น้ำไป เพื่อจะขจัดอันตรายเหล่านั้น พระพุทธเจ้ารับสั่ง
ให้พระอานนท์เรียนรัตนสูตร คือสูตรที่กล่าวสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย
ที่เป็นรัตน= คือเป็นแก้วอันประเสริฐ แล้วทำน้ำพระพุทธมนต์ประพรม
ไปตามกำแพงเมืองแคว้นวัชชี นี้ก็แสดงว่าเรื่องการทำน้ำมนต์ให้เกิด
ขึ้นในคัมภีร์พระพุทธศาสนานานแล้ว จนไม่อาจที่จะแยกได้ มันเป็นเรื่อง
ระดับขวัญและกำลังใจ ในด้านการรักษาโรคก็ทำนองเดียวกัน

โรคบางอย่างเป็นเรื่องที่ใจเรามั่นไปยอมรับเอาเกินไป แต่ถ้า
คนเกิดไปมีศรัทธา มีความเลื่อมใสในเรื่องเหล่านั้น จิตใจที่เคยวิตก
กังวล เคยคลุกเคล้ากับโรคภัยไข้เจ็บก็จะค่อยๆ ถอนออกมาได้มันก็
หายไป เคยพบคนแก่คนหนึ่ง แกกินน้ำมนต์โดยหลานเขยบอกว่า
เป็นน้ำมนต์พ่อท่านคล้ายวัดสวนขัน ท่านดื่มไปแล้วหายจากโรคปวด
หัวเรื้อรังได้ เพราะอะไร

เพราะว่าศรัทธาความเชื่อมั่น ว่านี้สามารถลบบันดาลให้ตน
หายจากโรคปวดหัวได้ เรื่องความเชื่อมั่นนี้เอง โรคภัยบางอย่างที่
เกิดขึ้นนั้น ถ้าหากว่าเราไม่อ่อนแอไป ไม่ยอมสงบจนเกินไป ก็อาจ
หายได้ น้ำมนต์ก็เลยกลายเป็นสื่อไป แต่ได้โปรดเข้าใจว่าไม่ใช่จะ
รักษาด้วยน้ำมนต์ได้ น้ำมนต์นั้นบำรุงด้านขวัญกำลังใจเท่านั้นเอง
ไม่ใช่เจียปวยไร้ก็ไปพรมน้ำมนต์กันเรื่อย ประเดี๋ยวอาการโรคเบาๆ
จะหนักไปเลย เคยมีข่าวในลักษณะนี้เกิดขึ้น เช่นบางคนเป็นมาลาเรีย

ไปให้พระรตนน้ำมนต์ก็ไปกันใหญ่เท่านั้นเอง ซึ่งเป็นเรื่องควรระวัง

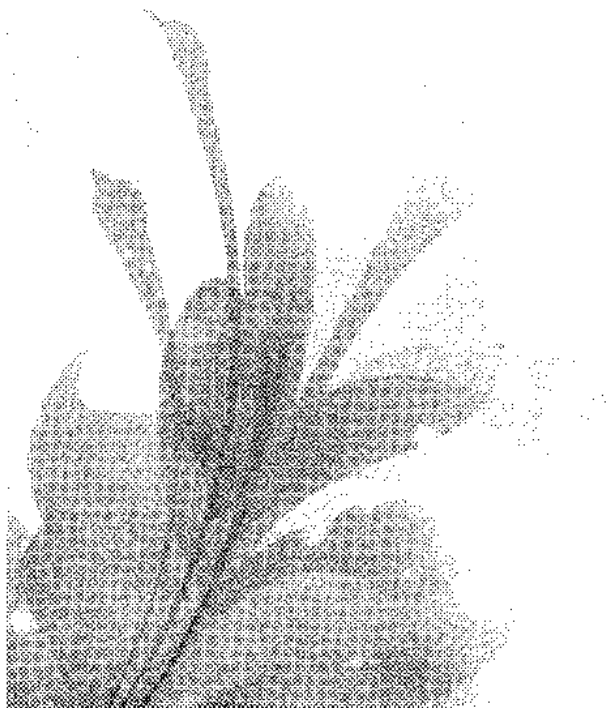
ที่นี้มาถึงจุดที่ว่า พระรตนน้ำมนต์ก็อย่างที่บอกแล้วว่า เป็นการกระทำอย่างเมตตากรุณา คนบางพวกมักจะมองในแง่ว่า พระไปงมภายในเรื่องเหล่านั้น ที่จริงมันเป็นเรื่องจำเป็น ที่หลักในหน้าที่ของพระที่ต้องปฏิบัติต่อชาวบ้านนี้ มีอยู่ข้อหนึ่งว่า

สงเคราะห์ชาวบ้านในน้ำใจอันงาม

เมื่อเขาต้องการขวัญต้องการกำลังใจ ต้องการปลุกปลอบจากพระ และเขาเชื่อว่าการกระทำเช่นนั้นของพระ จะเป็นสวัสดิมงคลแก่เขา เมื่อกระทำไปแล้วก็ไม่ใช่เป็นเรื่องเสียหายร้ายแรงอะไร ท่านก็ยินดีที่จะกระทำให้ ตลอดถึงการเจิมป้ายเจิมอะไร พระเองนั้นไม่ชอบเจิมหรอก เพราะพระห้ามจิวรพระรุ่งพระรังจะเหยียดจิวรออกมาเอี่ยมสุดแขนอย่างนี้ ดูแล้วก็ไม่ค่อยสวยงาม บางครั้งก็ต้องขึ้นไปอยู่ในที่สูงนี้ แต่ทำไมท่านต้องทำ ก็เพราะจำต้องฉลองศรีทธาชาวบ้าน เป็นการปลุกปลอบบำรุงขวัญกำลังใจของเขา ขณะเดียวกัน พระอีกกลุ่มหนึ่งก็พยายามชี้แจงให้ชาวบ้านเข้าใจ เพื่อจะยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นกว่าความต้องการเพียงขวัญและกำลังใจ เพราะว่าการปฏิบัติธรรมะในทางศาสนานั้น ถ้าไปหยุดอยู่เพียงเท่านี้ ก็เท่ากับเป็นการใช้เวลาให้ผ่านพ้นไปโดยเกิดประโยชน์ไม่คุ้มกับที่ตนควรจะได้และควรจะได้รับบ้างเกิดขึ้น ในขณะที่แรงกำลังกาย กำลังสติปัญญา ยังมีพลังที่จะสร้างความคิดในชั้นต่างๆ ขึ้นมาได้

ดังนั้น เรื่องเหล่านี้อย่าไปถือให้เป็นข้อที่แตกแยกไปตำว่าไป
ดูหมิ่นอะไรกันเลย อย่าลืมว่าพระพุทธเจ้าก่อนจะแสดงธรรมก็ได้
จำแนกคนออกเป็นดอกบัว ๔ ชนิด เราอาจจะเป็นดอกบัวประเภท
ที่สอง แต่อย่าลืมว่า ดอกบัวประเภทที่ ๔ ก็ยังมีอยู่เหมือนกัน ไม่ใช่
จะเกณฑ์ให้คนเป็นดอกบัวประเภทที่หนึ่งไปหมด ซึ่งไม่มีใครจะทำได้
เพราะคนเราสร้างกรรมกันมาไม่เหมือนกัน

○ การที่ญาติพี่น้องทำบุญที่เรียกว่าทำแจกให้ศพก่อนเผา
ผู้ตายจะได้รับผลบุญจริงไหม?

คำว่าทำแจกนั้น ก็คงจะหมายถึงสวดแจก ได้แก่การจัดให้มีการเทศน์สังคายนา นิมนต์พระมาจำนวนหนึ่งสวดแจก คือสวดต้นเหตุของพระสูตรกับพระวินัยโดยย่อๆ การกระทำวิธีนี้เชื่อถือกันมาตั้งแต่สมัยโบราณว่า เป็นการตอบแทนบุญคุณมารดาบิดา ผู้วายชนม์ไปแล้ว และยังเป็น การสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาอีกด้วย ซึ่งว่ากันตามความเป็นจริงก็เป็นเรื่องธรรมดาสามัญเท่านั้นเอง ก็แบบนิมนต์พระมาเทศน์มาสวดต่อภีธรรมมัตถสังคหะ

ดังนั้น เมื่ออยู่ในรูปนี้ก็ถือว่าเป็นบุญ เป็นกุศล คือญาติพี่น้องอาจจะอาศัยงานเหล่านั้นแล้วก็ทำบุญด้วยการให้ทาน ด้วยการรักษาศีล ด้วยการฟังธรรม ด้วยการช่วยเหลือพึ่งพากันในกิจที่ชอบ ก็รวบรวมกันเป็นปัจจัยที่เป็นกำลัง อุทิศกุศลให้กับญาติที่ตายไปแล้ว ซึ่งแน่นอนการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ตายไปแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องทำบุญด้วยอะไร เรื่องอะไร ถ้าเป็นการกระทำเป็นบุญเป็นกุศลมีผลเป็นความสุขก็สามารถที่จะอุทิศให้แก่ญาติที่วายชนม์ไปแล้วได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องอาศัยเงื่อนไขสามอย่างเหมือนกัน

๑. ญาติที่มีชีวิตอยู่ จะต้องทำบุญกุศลอย่างใดอย่างหนึ่ง

๒. ญาติอุทิศกุศลไปให้แก่ผู้ที่ยายชนม์

๓. ผู้ที่วายเป็นชนม์รับทราบด้วยญาณวิถึอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้ว
อนุโมทนาในกุศลจริยาส่วนนี้ เมื่อครบองค์อย่างนี้ ญาติที่ตายไปแล้ว
ชื่อว่าได้รับส่วนบุญ แต่ได้โปรดเข้าใจว่า รับส่วนบุญในความหมาย
ของพระพุทธศาสนานั้น ไม่ใช่มีลักษณะแบบส่งเป็นพัสดุไปรษณีย์ไปให้
แต่เป็นเรื่องของญาติที่ตายไปแล้ว อาศัยการกระทำของผู้ที่มีชีวิตอยู่
แล้วอุทิศไปให้ นั่นเขาก็อนุโมทนา การได้บุญของเขาจึงเกิดขึ้นด้วย
ปัตตานุโมทนาด้วย ที่แปลว่าบุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ
แต่ว่าบางกรณีในเรื่องของท่าน เช่นการถวายทานอุทิศแก่ผู้ที่วายเป็นชนม์
บางอย่างจะสำเร็จเป็นรูปอาหารเช่น ทานให้แก่เปรต เป็นต้น ตาม
หลักฐานว่า เกิดเป็นอาหารทิพย์ขึ้นมาให้เปรตเหล่านั้นได้ต็มกินระงับ
ความหิวกระหายซึ่งตนกำลังประสบอยู่

○ การจตุรปูเต๊ะหมู่ จะนำรูปไม่จตุรจากเชิงเทียนจะได้หรือไม่
ถ้าไม่ได้เพราะเหตุใด?

คำถามนี้ไม่ค่อยจะเข้าใจ จะถามว่า การจตุรปูเต๊ะหมู่จะนำรูปไม่จตุรจากเชิงเทียนจะได้หรือไม่ รูปนั้นมันอยู่ที่กระถางรูปทำไมจึงต้องไปนำจากเชิงเทียน แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปก็คือว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องพิธีกรรม การจัดเต๊ะหมู่จะเป็น ๓ จะเป็น ๗ จะเป็น ๙ เป็น ๑๒ ก็ตาม เป็นเรื่องพิธีกรรม เป็นเรื่องของความเชื่อถือที่เรายึดถือประพฤติปฏิบัติกันมา เมื่อปฏิบัติไปอย่างไร เห็นว่าเหมาะว่าควรแล้ว ก็ไม่ควรจะคิดในรูปแบบเหล่านั้นให้เกิดความเดือดร้อนเกิดวิปัสสารขึ้น นอกจากในทีใดที่ท่านวางเป็นหลักเป็นกฎเป็นเกณฑ์ มีเอกสารจดจารึกเอาไว้ก็ปฏิบัติไปตามนั้น

ส่วนในกรณีเหล่านี้ สมมติว่ารูปที่ยังไม่ได้จุด เราจะเอาออกมาจากกระถางรูปก็ได้ คงไม่ใช่เชิงเทียนหรอก ไม่ใช่เรื่องเสียหายอะไร จะทำให้ที่บูชาของเรามีความสวยงาม สะอาดดกด้วย แทนที่จะไปสู้กันอยู่มากมาย ได้โปรดเข้าใจว่าเรื่องของพิธีกรรมต่างๆ ระเบียบแบบแผนต่างๆ นั้น ไม่ใช่ถือว่าถูกต้อง และก็ไม่ใช่ถือว่าผิดอะไร มันขึ้นกับความนิยมในท้องถิ่นต่างๆ แน่นอนตำรับตำราที่ได้พูดเรื่องศาสนพิธีว่าต้องจัดอย่างนี้ นั่นก็คือข้อกำหนดข้อตกลงของคนกลุ่มหนึ่งเท่านั้นเอง แต่เมื่อเราไปทำอีกสถานที่หนึ่ง อีกสังคมหนึ่ง มีความนิยม

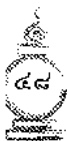
อย่างหนึ่ง อาจจะผิดเพี้ยนไปจากในที่หนึ่ง ซึ่งคนที่ไปพบเห็นเข้า ก็ไม่ควรตำหนิตีเตียนว่าเขาทำไม่ถูกต้อง เพราะว่าเป็นการสมมติกันขึ้น จนสืบเนื่องกันมาเป็นประเพณีนิยมประจำท้องถิ่นนั้น เรื่องของประเพณีนิยมบางอย่าง คนเราที่เข้าไปเกี่ยวข้องจึงควรปฏิบัติตนในลักษณะที่เข้าเมืองตาหลิ่วก็หลิ่วตาตาม เว้นแต่เรื่องนั้น ถ้าหากขึ้นทำไป จะเป็นอันตรายร้ายแรง อาจจะหาโอกาสชี้แจงแสดงเหตุผลให้คนในที่นั้นเข้าใจได้ แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ อย่าไปทะเลาะดูหมิ่นกัน เพราะเรื่องเหล่านี้เป็นเหตุ อย่าไปกำหนดว่าคนนั้นถูก คนนั้นผิด ถ้าจะถูกก็ถูกด้วยกัน จะผิดก็ผิดด้วยกัน เพราะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในยุคหลัง เป็นการสมมติกัน กำหนดหมายกันเพื่อให้สวยงาม เพื่อให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งโบราณบัณฑิตทั้งหลาย โดยเฉพาะบรรพบุรุษของเราที่ท่านได้จัดได้ตกแต่งได้หาวิธีการที่จะสร้างพิธีมณฑลเหล่านั้นให้เกิดความขลังความเคร่งขรึมความสงบน่าเคารพน่ายำเกรงขึ้นมา จึงมีพิธีอะไรต่างๆ ปลุกยอยออกไปเป็นอันมาก อย่างที่ได้พบเห็นกันอยู่

ดังนั้นเรื่องเหล่านี้จึงไม่ควรไปถือเอาจริงจังอะไรให้มากเกินไป คือใครที่หากันมาอย่างไรก็ตาม ในเมื่อเราไปในที่อื่นเขามีระเบียบประเพณีอย่างหนึ่ง ก็ยอมรับนับถือกันไป อย่าไปอาศัยเรื่องเพียงเล็กน้อยมาเป็นเหตุในการตำหนิในการดูด่ากัน ซึ่งอาจทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเสียกำลังใจ

- มีบทสวดมนต์อยู่บทหนึ่ง ที่ผู้ใหญ่สอนว่าสวดไล่ขโมยคือ พุทธัง กระทบถอย ขโมยถอยให้มือองตืนงอ ธัมมังกระทบถอย ขโมย ถอยให้มือองตืนงอ สังฆังกระทบถอย ขโมยถอยให้มือองตืนงอ บทสวดดังกล่าวมีอยู่ในศาสนาหรือไม่

ไม่มีหรอก เป็นเรื่องของเวทมนตร์คาถา มันมีแนวในลักษณะ ของเวทมนตร์คาถาอยู่ขอให้สังเกตว่า พวกเวทมนตร์คาถานี้บทสวด จะใช้คำหยาบๆ เช่นใช้คำว่ามิง-กู นี้ก็ใช้คำว่าถอยอะไรนี่ เป็นคำแรงๆ

คำในคณานิยมของเราในปัจจุบันถือว่า คำเหล่านั้นเป็นคำหยาบ ส่วนมากจะพูดกันในกรณีที่ไม่ชอบกัน แต่ว่าบทสวดทั้ง ๓ บท จึงเป็นเรื่องของพุทธแบบไสย หรือว่าไสยแบบพุทธ ไสยศาสตร์ นั้น มาอิงอาศัยพุทธทานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ อ่างเอาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เข้ามามีส่วนช่วย แม้แต่คำสวดอย่างอื่น เช่น ว่า พุทธบูชา...มหาเศววันโต ธรรมะบูชา...มหาปัญญา สังฆบูชา... มหาโภคยวโห จะเห็นว่ามีลักษณะอ่อนนอบลงสว่าง แต่ก็ต้องการ ขออำนาจแห่งพระรัตนตรัยเข้ามาสนับสนุน ถ้าจะถามว่าอยู่ในบท สวดมนต์ในทีใด ก็ตอบว่าไม่มีหรอก แต่เป็นเรื่องที่แต่งที่คิดกันขึ้นใน ภายหลังของคนทีโล้ใจในเรื่องไสยศาสตร์ ให้ความสำคัญแก่ไสยศาสตร์ แต่ในขณะที่เดียวกัน ตนเองก็นับถือพระพุทธศาสนาด้วย และปรารถนา ที่จะให้สิ่งที่ตนกระทำนั้นสัมฤทธิ์ผลตามที่ตนต้องการ เข้าใจทำนอง

ของคำโบราณที่พูดว่า ขึ้นต้นไม้ช่วยแรงคาถา คือหมายความว่า อารารณากาวนาไปเพื่อให้คาถาเข้าช่วยด้วย มีอะไรพอจะช่วยเหลือให้เกิดขวัญเกิดกำลังใจ คนเหล่านี้ก็นำเรื่องเหล่านี้เข้ามาใช้ ใครจะ กาวนาก็ได้ แต่ให้เข้าใจว่าเป็นอุบายวิธีอย่างหนึ่งของคนในสมัยนั้น

แต่ถ้าเรามองในแง่ของธรรมะก็ดีไป เรื่องเหล่านี้เช่นว่า พุทธซึ่ง กระทั่งถอยอย่างนี้ คือหมายความว่า คนเราถ้ารู้จักเข้าใจเหตุผลแล้ว ความคิดในการที่คิดละโมภโลภทรัพย์สมบัติของผู้อื่น ความคิดที่จะ ได้สิ่งต่างๆ มาในทางที่ไม่ชอบธรรม ก็คือจะถอยออกไปจากจิตคือ มีอิทธิพลเหนือจิตใจของบุคคลไม่ได้ ธัมมังกระทั่งถอยก็มีลักษณะ เช่นเดียวกัน ธรรมะที่บังเกิดขึ้นภายในจิตใจ ตัวอย่างพืงเห็นเช่นว่า เมตตา เมตตาที่บุคคลสร้างขึ้นภายในจิตใจ จะมีส่วนช่วยให้จิตใจของ บุคคลมีหลักมีความเยือกเย็น มีความสงบขึ้น ความคิดที่จะฉ้อจะขโมย จะลักทรัพย์บุคคลอื่นก็บังเกิดขึ้นภายในจิตใจไม่ได้ ลังฆังกระทั่งถอย ก็มีลักษณะอย่างนั้น คือหมายความว่า ถ้าคนเราปฏิบัติดีเสียอย่าง ความละโมภอยากได้ในทรัพย์สมบัติของคนอื่นก็มีไม่ได้ และแม้แต่ พวกขโมยขโจรก็ไม่อาจที่จะทำอันตรายได้ ถึงแม้จะทำอันตราย ก็จะทำ ได้เพียงเล็กน้อย แต่ให้เข้าใจว่าไม่ใช่เป็นบทสวดในพระพุทธศาสนา เป็นเพียงคาถาที่ลอบโบราณทวนคิดกันขึ้น โดยอิงอ้างอาศัยคุณพระ รัตนตรีัย แต่ถ้ามองในแง่ธรรมาธิษฐาน ก็ได้ประโยชน์ดังที่ได้กล่าว มาแล้ว

๐ การกราบพระสวดมนต์ก่อนนอนนั้น มีบทสวดมนต์บทไหนที่ถูกต้องที่สุด

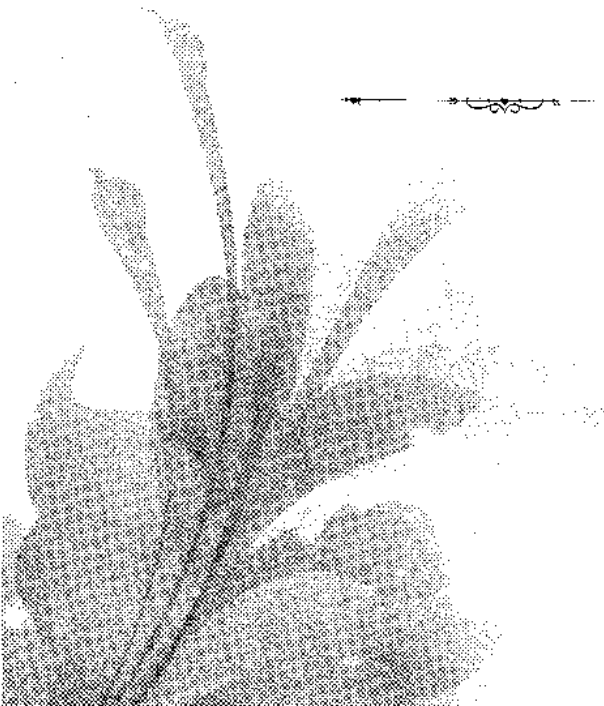
เรื่องการกำหนดว่าถูกต้องที่สุดนั้น อย่าไปติดใจถึงขนาดนั้นเลย เพราะว่าการสวดแต่ละบทเป็นการกำหนดใจรำลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า คุณของพระธรรม พระสงฆ์ บางอย่างก็เป็นเรื่องของคำสอน การแสดงธรรมะที่ปรากฏอยู่เป็นรูปภาษาบาลี

ดังนั้น ใครจะเริ่มที่ นโม อรหัง สวากขาโต สุปฏิปันโน อิติปิ โส ภควา หรือใครจะว่าเฉพาะ นโม บทเดียว ก็ให้เป็นไปตามอัธยาศัย ถือว่าเป็นความถูกต้องดีงาม ควรแก่การอนุโมทนาด้วยกันทั้งนั้น ในขณะเดียวกัน ถ้าหากว่าเราจะทำกันให้เป็นระบบ คือเป็นแบบแผนที่ยอมรับกันโดยทั่วไป จะต้องมี อรหัง สัมมาสัมพุทธโธ คือกล่าวสรรเสริญพระผู้มีพระภาคเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เสียก่อนเสร็จแล้วก็กล่าวแสดงความนอบน้อมด้วยบท นโม ตัสสะ จากนั้นก็จะกล่าวสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ตามบทที่เราสวดกัน และหลังจากได้สรรเสริญพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ แล้ว พอใจที่จะสวดเรื่องอะไร จะสวดเรื่องเกี่ยวกับให้เกิดความสังเวชสลดจิตใจในเรื่องของชีวิตก็ว่ากันไป หรือว่าจะสวดในเรื่องที่เกี่ยวกับการสั่งสอนตนเอง ตักเตือนตนเอง พิจารณาตนเองก็ว่ากันไป แต่ถ้าสวดได้มาก เรื่องสวดมนต์ถ้าใช้เวลาไปด้วยการ

สวดมนต์มาก จิตใจก็จะมีความสงบ วาจาที่เปล่งออกไปนั้นก็จะ
เป็นวจีสุจริต ใจเองก็บรรเทาโมหะ ความโลภ ความโกรธ ลงไปได้
ในขณะนั้นๆ ก็กลายเป็นมโนสุจริต เพราะความคิดถึงบทที่สวดมนต์
นั้นเป็นความคิดเห็นที่ถูกต้องทำนองคลองธรรม

ดังนั้น ใครจะสวดบทใดก็ตาม ก็ขอให้เป็นเรื่องดี เป็นไปเพื่อ
ความสงบ ความสะอาด ภายในจิตใจของตนแล้ว ถือว่าเป็นความ
ถูกต้อง ส่วนอะไรจะเป็นความถูกต้องที่สุดจริงๆ ก็ต้องสัมผัสคุณสมบัติของ
พระรัตนตรัยด้วยใจได้ แต่ถ้าหากว่ามีการสวดมีการสาธยายกันอยู่ใน
ลักษณะนี้ เราจะใช้คำว่าที่สุดไม่ได้ เพราะยังไม่ถึงที่สุด

๐ การให้คนอื่นใส่บาตรแทนด้วยของของเรา ใครจะได้บุญมากกว่ากัน

ถ้าในยามปกติเราก็ได้บุญมากกว่า เพราะเราเป็นเจ้าของวัตถุธาณเหล่านั้น มีเจตนาที่จะบริจาคให้แก่ผู้ที่มารับทาน ส่วนคนที่ไม่ช่วยเหลือใส่บาตรนั้นก็ได้บุญในส่วนที่เรียกว่า เวชยาวัจมัยคือเกิดขึ้นจากการช่วยเหลือชวนชววยในกิจการงานที่เป็นบุญเป็นกุศล แต่ว่าโดยข้อปลีกย่อยนั้น ต้องว่ากันเป็นรายๆ ไป เพราะเราไม่รู้สภาพจิตใจของผู้สั่งให้คนอื่นช่วยตักบาตร และของผู้ที่ตักบาตรแทน บางทีคนที่ตักบาตรแทนนั้นเขาอาจจะมิกุศลเจตนาที่สูงให้ไปด้วยความเคารพ มีความตั้งใจดี เป็นต้น

แต่ว่าคนซึ่งสั่งให้ตักบาตรแทนอาจจะไม่อาลัยใยดีอะไรมากก็ได้ คือสรุปว่าเรื่องการทำบุญนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุที่เราบริจาค ปัจจุบันที่เรานำมาบริจาคว่าได้มาโดยธรรมหรือไม่ แล้วแต่วัตถุคือผู้รับศีล มีกัลยาณมิตรดีหรือไม่ เจตนาของเราก่อนให้ ขณะให้ หลังจากให้ไปแล้ว ถึงแม้จะเป็นการสั่งเขาก็ก็ตาม ถ้าทั้ง ๓ อย่างนี้ดี ผลกุศลก็จะมาก ไม่ว่าจะแก่คนที่ช่วยเหลือชวนชววยหรือแก่คนที่สั่งให้คนอื่นตักบาตรแทนก็ตาม

ที่นี่ ถ้าหากว่าเท่ากัน คนที่เป็นผู้สั่งก็ต้องได้บุญมากกว่า เพราะเป็นเจ้าของปัจจัยเหล่านั้น

๐ การทำบุญกับทำทาน ต่างกันอย่างไร

บุญนั้นขอบข่ายกว้าง ทานก็เป็นการทำบุญประเภทหนึ่ง แต่ว่าขอบข่ายมันก็แคบลงหน่อย การทำบุญนั้นให้เข้าใจว่า ในส่วนที่เป็นเหตุ ก็คือเจตนาที่ประกอบด้วยกุศล จะอะไรก็ได้ เจตนาประกอบด้วยกุศลบังเกิดขึ้นแล้ว บุคคลให้ทาน บุคคลให้คนอื่น ช่วยเหลือในกิจการงานที่เหมาะสมที่ควรแก่บุคคลอื่น แม้แต่บอกทางให้แก่เขา ลูกที่นั่งให้คนแก่ ผู้หญิงนั่ง เป็นต้น นี่ก็ถือว่าเป็นบุญทั้งหมด

หน้าที่ของบุญก็คือขจัดสิ่งทีเรียกว่ากิเลส เช่นการให้ทานก็ขจัดความตระหนี่ ความหวง ความเสียดายในสิ่งที่เราให้ การให้คนอื่นก็ขจัดมานะความถือตัวออกไป การช่วยเหลือในกิจการงานที่ควรก็เป็น การขจัดความเห็นแก่ตัวออกไป เป็นต้น

เพราะฉะนั้น บุญจึงมีมากมาย จะทำเมื่อไหร่ก็ได้ที่ไหนก็ได้ ให้มีลักษณะอย่างที่ว่ามา คือเจตนาที่กระทำนั้นเป็นกุศลแล้ว เมื่อกระทำมีลักษณะขจัดความไม่ดีออกไปจากจิตใจหลังจากกระทำไปแล้ว ผลออกมาเป็นความสุขกายสบายใจ นี่เห็นกันได้ชัดๆ ต่อแต่นั้นก็เป็นเรื่องของผลบุญ ซึ่งจะมาสนับสนุนส่งเสริมให้บุคคลผู้กระทำได้รับความสุข ความเจริญตามสมควรแก่เหตุ ซึ่งบางเรื่องก็ต้องใช้เวลานานหน่อย บางเรื่องเวลาที่ใช้ก็ไม่มากมายอะไร

ส่วนทานนั้นเป็นบุญประเภทหนึ่งในบรรดาบุญทั้งหลายแต่ให้เข้าใจไว้ว่า ทานเป็นบุญขั้นต้น เป็นบุญขั้นมูลฐานเท่านั้นเอง ซึ่งไม่ใช่ว่าจะอำนวยผลบุญให้มากมายเป็นพิเศษอะไร แต่ว่าเป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย ให้ลองสังเกตดูว่า เราให้อะไรแก่ใครนั้นง่ายกว่ารักษาศีล ๕ เพราะศีล ๕ นั้นถ้าจะเอาจริงๆ รักษายากกว่าให้ทาน เพราะอะไร เพราะต้องขจัดกิเลสได้ถึง ๕ อย่างเป็นอย่างน้อย แต่ว่าการให้ทานเป็นการขจัดกิเลสสักอย่างหนึ่ง คือความตระหนี่ ความหวง ความเสียดาย สักอย่างหนึ่ง เราก็สามารถทำทานได้แล้ว

ทานจึงเป็นบุญอย่างหนึ่งในบรรดาบุญทั้งหลาย แต่คำว่าบุญนั้นมีขอบข่ายที่กว้างไกลมาก และคนก็สามารถที่จะทำบุญได้ในที่ทุกสถาน ในกาลทุกเมื่อ ขอเพียงแต่ให้ประกอบด้วยองค์ประกอบดังที่ได้กล่าวมาแล้วเท่านั้น

๐ การกรวดน้ำมีความสำคัญอย่างไร ถ้าทำบุญแล้วไม่กรวดน้ำ จะมีผลอย่างไร

ที่จริงการกรวดน้ำเป็นธรรมเนียมของพราหมณ์ เมื่อพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้น ก็ได้รับธรรมเนียมเหล่านี้เข้ามาใช้แต่ก็ไม่ได้รับมาทั้งหมด เป็นการรับมาเฉพาะรูปแบบเท่านั้นเอง คือพวกพราหมณ์เขาใช้วิธีกรวดน้ำด้วยการลงไปในแม่น้ำ แล้ววกน้ำขึ้นปล่อยให้ไหลไปตามสายน้ำ เป็นทำนองว่าส่วนกุศลที่ตนได้กระทำนั้นก็ขอให้ไหลไปสู่ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้วเหมือนกับน้ำที่ไหลไป

แต่พอมาถึงพระพุทธศาสนาพระเจ้าพิมพิสารเป็นผู้ที่กรวดน้ำองค์แรกในพระพุทธศาสนา ท่านใช้แบบตักน้ำใส่ภาชนะ เขาเรียกว่าเต้า แล้วก็ใส่น้ำลงไป เทน้ำลงบนพื้นดิน เป็นทำนองว่าน้ำที่เทลงไปในนั้นแทรกซึมไปในดิน ให้ความชุ่มฉ่ำแก่พื้นดินฉนั้นใด ขอให้กุศลผลทานที่ตนได้กระทำนั้นให้ความชื่นบานแก่ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้วฉนั้นนั้น จึงถือว่าน้ำเป็นแต่เพียงสื่อเท่านั้นเอง คือจะถือว่าจะกรวดน้ำหรือไม่กรวดก็ได้ แต่ถ้าไม่กรวดก็หมายความว่า เราไม่ได้ทำบุญ

อีกอย่างหนึ่ง เรียกว่าปิดตทานมัย คือบุญที่อุทิศกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว เมื่อเราไม่ได้ทำ ญาติพี่น้องเราก็ไม่ได้อนุโมทนา ส่วนจะใช้น้ำหรือไม่ใช้น้ำ ไม่สำคัญอะไร เพราะตามปกติแล้ว ก็เป็นเรื่องความรู้สึกนึกคิดหรือเจตจำนงอันเกิดขึ้นจากจิตใจอันก่อปรด้วย

ความสำนึกคุณหรือเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย แล้วแสดงออกไป
ในกรณีที่จำเป็นจะต้องกรวดด้วยการใช้น้ำ

ข้อที่ควรระมัดระวังอยู่ประการหนึ่งก็คือว่า อย่าเอามือไปรับ
อย่าไปล้างมือกรวดน้ำ เพราะน้ำที่ใช้มันจะต้องเป็นน้ำสะอาด ไม่ใช่
น้ำล้างมือ เนื่องจากใช้แทนความรู้สึกบริสุทธิ์ใจของคนที่ต้องการจะ
ให้ผลของความดีนั้นอำนวยประโยชน์สุขให้แก่ผู้ที่ยายชนม์ไปแล้ว การ
ที่เราไปเสียนกัน ใช้วิธีเอามือไปรองน้ำนั้น เป็นเรื่องของความไม่เข้าใจ
กัน คือว่าคนโบราณเมื่อก่อนบางคนก็กรวดน้ำด้วยแก้วน้ำ บางคนก็
กรวดน้ำด้วยขันน้ำ เวลาเทลงไปน้ำนั้นมันก็ป่าออก เขาเอามือไปกั้น
ไว้เพื่อไม่ให้น้ำมันป่าเท่านั้นเอง ถ้าไม่เป็นเช่นนั้นก็ไม่ต้องเอามือไปถูก
ไปรองอะไร บางทีไปกรวดน้ำอยู่คนเดียวแล้วก็เอามือไปรองรับกัน
เต็มไปหมด ล้างมือกรวดน้ำให้กันสนุกไปนี่ เป็นความเข้าใจผิด ทำ
ในลักษณะที่เราพูดกันว่า เถรสองบาตร คือไม่ได้คำนึงถึงที่ไปที่มา
และใช้เหตุผลว่าเป็นความถูกต้องอย่างนั้นหรือเปล่า

เพราะฉะนั้น ถ้าจะกรวดน้ำก็กรวดไปเทน้ำไปตามธรรมดา
ถ้าจะอธิษฐานใจ ก็อธิษฐานใจเอาว่าเป็นภาษาไทยขึ้นแหละ ไม่ต้องว่า
ภาษาบาลีหรือ ถ้าเราไม่กรวด ก็ไม่ได้ทำบุญเพิ่มขึ้น แล้วญาติพี่น้อง
ก็ไม่มีโอกาสได้อนุโมทนา ดังนั้นตามปกติแล้วมิยมีให้เรียกกรวดน้ำ
เพื่ออุทิศกุศลให้แก่ผู้วายชนม์ไปแล้ว ตลอดถึงสรรพสัตว์ทั้งหลาย ซึ่ง
ไม่ใช่เป็นเรื่องที่เสียหายอะไร เป็นแต่การเพิ่มพูนบุญกุศล ซึ่งตนกระทำ
อยู่แล้วนั้นให้มากยิ่งขึ้นเท่านั้นเอง

- การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้อื่นที่ล่วงลับไปแล้ว จะได้รับบุญจริงหรือไม่

ข้อนี้จริง แต่ก็มีเหตุปัจจัย คือมีองค์ประกอบอยู่ ๓ ประการด้วยกัน คือ

คนๆ นั้นได้กระทำความบุญอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการให้ทาน มีการรักษาศีล เป็นต้น

หลังจากได้กระทำความบุญไปแล้ว จะช้าหรือเร็วก็ตามเขาได้อุทิศกุศลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเขาแก่ผู้ที่ตายไปแล้ว

ท่านที่ตายไปแล้วนั้นไปอุบัติบังเกิดในภพใดก็ตาม ทราบการอุทิศกุศลให้ของญาติพี่น้องในมนุษยโลกนี้แล้วก็อนุโมทนา คือพลอยชื่นชมยินดีในการกระทำดีของเขา

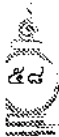
ถ้าองค์ประกอบทั้งสามนี้มีพร้อม การอุทิศส่วนบุญก็ได้รับ แต่ได้โปรดเข้าใจว่า การรับส่วนบุญนั้นไม่ใช่เป็นการรับแบบพัสดุไปรษณีย์ แต่เป็นเรื่องของอาหารใจ เป็นนามธรรม เป็นความสำเร็จด้วยบุญญาภุภาพ เช่นญาติพี่น้องที่เกิดเป็นเปรตอยู่ก็ไม่ได้ หมายความว่าต้องไปกินอาหารอะไร แต่ว่าร่างกายจะมีกำลังมีเรี่ยวแรงขึ้น ด้วยอำนาจการอนุโมทนาส่วนบุญที่เป็นทานมัยนั้น ก็หายหิวโหยไป แต่ไม่ใช่ไปลงมือกินของสิ่งที่มีมนุษย์กินกัน เพราะว่าอาหารของสิ่งมีชีวิตเหล่านั้นประเภทที่เรียกว่าโอปปาติกะ ท่านบอกว่ามีปิติเป็นภักษา คือมีปิติ

ความเอิบอímใจนั้นเป็นอาหารที่เราพูดกันเป็นอาหารทิพย์

องค์ประกอบของการอุทิศกุศลส่งไปให้ จึงต้องพร้อมทั้ง ๓ ประการอย่างที่ว่ามาแล้ว แต่ให้เข้าใจว่า ถึงแม้เราจะอุทิศส่วนกุศลให้แก่คนอื่นแล้วก็ตาม บุญกุศลของเรานั้นไม่ได้ลงน้อยลงไปแต่ประการใด แต่ก็กลับเพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น เพราะเราได้เพิ่มบุญคือการอุทิศกุศลให้แก่ผู้ที่วายชนม์ไปแล้ว ต่อจากการให้ทานและรักษาศีลเป็นต้นของตน

- งานเผาศพ ซึ่งถือว่าเป็นงานที่ควรแสดงความเศร้าโศกสลดใจต่อผู้วายชนม์ ในการประกอบพิธีควรทำโดยเจียมๆ มีการบำเพ็ญบุญอุทิศกุศลให้แก่ผู้ตายไปตามสมควร ตามพิธีทางพระพุทธศาสนาก็เป็นการเพียงพอแล้ว แต่มักจะทำกันอย่างเอิกเกริก สนุกสนาน ชนบทบางแห่งมีการกินเลี้ยง ลงขัน ต้มสุราเมรัยบนศาลาต่อหน้าพระเจ้าหน้าที่ มีมหรสพ เช่นละคร ลิเก หนัง และอื่นๆ เป็นการสิ้นเปลืองมากมายเป็นการฉลองผู้ตาย พระคุณเจ้าเห็นว่าเป็นการสมควรแก่การสนับสนุนหรือไม่เพียงใด หรือควรจะแก้ไขอย่างไรในพิธีกรรมที่ได้กล่าวมานี้

เรื่องนี้เป็นปัญหาทำนองเดียวกับการตีมวยพรนั้นเอง คนรุ่นปู่ย่าตายายท่านมองเห็นปัญหาเหล่านี้มานานแล้ว แต่ท่านเองก็แก้ไขอะไรไม่ได้ งานที่ทำลายเศรษฐกิจของครอบครัวสังคมอย่างแรงในหมู่ชาวไทยมีอยู่ ๓ งานใหญ่ๆ คืองานบวชนาค แต่งงาน เผาศพ เมื่อเห็นว่าแก้ไขไม่ได้ เพราะคนไทยเรานั้นยอมคนไม่เป็น จะขายผ้าเอาหน้ารอดก็ยอม บวชที่ติดต้องการจะรักษาหน้าจนเสียหน้า เลยไม่มีหน้าให้รักษากัน คนโบราณท่านให้สติในเรื่องนี้เอาไว้มาก เช่น

๑. ครอบครัวเดียวจัดงานใหญ่ ๒. คราวไม่ได้ เช่นแต่งงานด้วยบวชนาคด้วยไม่ได้ ซึ่งแท้ที่จริงแล้วเป็นเพียงอุบายวิธีที่จะป้องกันไม่ให้ลูกหลานที่เล็กไม่เป็น ล้มจมซ้ำหน้าอ่อนเท่านั้นเอง

๒. ประเพณีที่คนตายชายคนเป็น ออย่าให้คนตายชายคนเป็น
 เนื้อ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ง่ายงานประเพณีนั้นนอกจากจะฟุ่มเฟือย ขาด
 เหตุผลแล้ว ยังขาดความรับผิดชอบอีกด้วย ทั้งที่คนเป็นกลัวจะขาย
 หน้าที่จัดงานศพเล็กๆ แต่กลับบอกว่าคนตายชายคนเป็น ทั้งๆ ที่
 คนตายท่านไม่ได้รับรู้อะไรด้วยเลย เป็นต้น

อันที่จริงประเพณีเผาศพที่เราทำกันนั้น ถ้าจะทำแบบพุทธแล้ว
 ไม่ใช่เป็นเรื่องเศร้าโศกเสียใจอะไรเลย ทั้งไม่มีพิธีรีตองอะไรมากมาย
 อย่างเห็นกันในปัจจุบัน ตามประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนานั้นบอก
 ให้เราทราบว่ ประเพณีการทำศพแบบพุทธจริงๆ มีลักษณะเรียบง่าย
 คือตายแล้วก็เผากันเลยอย่างที่อยู่ปฏิบัติในประเทศอินเดียปัจจุบัน
 แม้แต่พระพุทธสรีระของพระพุทธเจ้าก็เก็บไว้เพียง ๗ วันเท่านั้น ที่
 ต้องทำเช่นนั้นเพราะต้องรอให้พระมหากัสสปเถระ ซึ่งเป็นเถระผู้เฒ่า
 ที่สุดในสมัยนั้นมาถวายบังคมเสียก่อนเท่านั้นเอง

งานศพในเมืองไทยดูอีกทีก็ครึกโครมขึ้นเรื่อยๆ น่าจะปนกันยุ่ง
 ไปหมดทั้งของไทย มอญ เขมร จีน พม่า ของไทยเองส่วนที่
 เกี่ยวกับพุทธจริงมีน้อย แต่อาจจะเกิดด้วยแรงผลักดันของพ่อค้า
 ที่หากินกับศพมากเหมือนกัน แม้พระพุทธศาสนาจะสอนเรื่องเบปเตพล
 ไว้ก็ตาม แต่มิได้หมายความว่าต้องทำกันมากมายอย่างที่เห็นกันอยู่
 ในปัจจุบัน แนวทางของพุทธในเรื่องนี้จึงอยู่ที่

ประหัยที่สุด ประโยชน์สูง เน้นหนักไปที่ทำอะไรก็ตามเมื่อ
 สำเร็จประโยชน์แล้ว ถือว่าเป็นการเพียงพอแล้ว

เรื่องนี้มีการณ์รณรงค์กันมานาน แม้พระองค์พยายามกระทำกันอยู่เสมอ แต่เมื่อความคิด ค่านิยมของคนไทยเราเป็นเช่นนี้ การเปลี่ยนแปลง แก้ไข จึงทำยากยิ่งกว่าการเข็นครกขึ้นภูเขาทีเดียว นอกจากจะใช้มาตรการทางกฎหมายบังคับรณรงค์เปลี่ยนแปลง ค่านิยมต่างๆ ที่ไม่เหมาะสม โดยเริ่มปลูกฝังความรู้ความเข้าใจในเหตุผลให้แก่คนของเราตั้งแต่อยู่ในโรงเรียนกันทีเดียว ซึ่งเป็นโครงการที่ต้องอาศัยเวลา แต่ถ้าเริ่มมาจากภาครัฐ และเอกชนร่วมมือกัน โอกาสหนึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ไม่ทำอะไรในลักษณะที่ทำลายตนเอง เพื่อรักษาหน้าที่อย่างที่ทำกันอยู่ ไม่ว่าจะป็นงานศพ งานบวชนาค หรืองานแต่งงานก็ตาม ควรพยายามเปลี่ยนแปลงให้เกิดประโยชน์ด้วยความประหยัดดังกล่าว

อันที่จริงงานศพที่ทำกันใหญ่โตนั้น ยังมีกันมากในชนบทเท่านั้น ส่วนที่เมืองใหญ่ๆ รู้สึกว่าลดความฟุ่มเฟือยลงไปมากแล้ว แม้จำนวนวันที่เก็บศพ สวดศพก็น้อยลง หากว่าสภาพทางเศรษฐกิจไม่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ คงเกิดความเปลี่ยนแปลงด้วยความสำนึกของเจ้าภาพแต่ละงานได้เองเหมือนกัน หากว่าไม่เปลี่ยนแปลงเข้าจุดที่เหมาะสมแล้ว คนที่จะต้องเดือดร้อนหนักคือเจ้าภาพของงานศพแต่ละงานนั่นเอง เมื่อทำอะไรไป แต่ก็ต้องบสอยไปตามกรรมของแต่ละคนก็แล้วกัน

- ทำไมเวลาทำพิธีทางศาสนา จึงนำพิธีพราหมณ์มาประกอบด้วย เป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ถูกต้อง จะแก้ไขอย่างไร

เราจะเห็นว่าเป็นการมองโลกในมุมที่อับเหลือเกิน ศาสนาพราหมณ์เลวอย่างไร ถึงจะเอามารวมในพิธีพุทธไม่ได้ ทำไมไม่มองในแง่ของการมองเห็นผลประโยชน์ มีจุดเชื่อมความรู้สึกเป็นมิตรสนิทสนมกันระหว่างศาสนิกในศาสนาบ้าง อย่าลืมว่า นี่คือเหตุผลทางประวัติศาสตร์ พราหมณ์นั้นเขาเข้ามาสู่สุวรรณภูมิก่อนพุทธ ตอนพุทธเข้ามานั้น พราหมณ์ยึดครองในรั้วในวังไว้เต็มหมดแล้ว

ฉะนั้น ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่เป็นของสถาบันชั้นสูง ในบ้านเมืองจึงต้องมีพราหมณ์เจือปนอยู่ ก็เป็นพิธีที่มีเหตุมีผลนี้ระอำนาจความสุขให้ มีความเชื่อมั่นบำรุงขวัญ กำลังใจในระดับหนึ่ง จะถามว่าถูกไหม ก็ถูกตามศาสนาพราหมณ์ และก็ถูกตามประเพณีนิยมของคนไทยเรา ไม่เห็นผิดอะไรนี่นะ เราอย่าลืมว่าศาสนาพุทธนั้นเกิดในท่ามกลางศาสนาพราหมณ์ สิ่งที่เกิดมาในท่ามกลางสิ่งเหล่านั้น มันจะต้องมีส่วนหนึ่งปะปนกันมาอยู่ จะแยกตัวไปเด็ดขาดไม่ได้หรอก

ในระดับพื้นฐานทั่วไป มันมีเยอะที่เหมือนกันของที่เราเคยบอกมาแล้ว ว่าหลักธรรมในพระพุทธศาสนามีทั้งปฏิจจสมุปบาท มีทั้งรับมาทั้งดุ้น มีทั้งที่เป็นผลโดยตรงมาจากการตรัสรู้แล้ว เรื่องอย่างนี้

ไม่เกี่ยวกับศาสนาโดยตรง แต่มันเรื่องของชาวบ้านที่รับนับถือศาสนา เมื่อเขานับถือพรามณ์มาก่อนพุทธเขาก็นับถือพุทธ แต่ว่าอะไรของพรามณ์ที่ไม่ดีก็ทิ้งไป ที่ดีก็รักษาไว้ เพราะเป็นเรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณี

เพราะฉะนั้น ถ้าถามว่า ถ้าไม่ถูกต้องจะแก้ไขประการใด ไม่ต้องไปแก้มันหรอก บุคคลที่เขาต้องการนั้น ถึงเราไปแก้เขายังต้องการและไม่ใช่เป็นเรื่องเสียหาย อย่าลืมนะ จุดบางอย่างนั้น ศาสนามีลักษณะเหมือนกับต้นไม้ต้นหนึ่ง มีทั้งเปลือก มีทั้งกะเพาะ มีทั้งกระพี้ มีทั้งเนื้อ มีทั้งแก่น มีทั้งดอก มีทั้งใบ มีทั้งผล ใครต้องการอะไรไม่ใช่เราเข้าหาต้นไม้ทุกครั้ง จะต้องเอาแก่นต้นไม้เปล่า...เราไม่ได้เอาอย่างนั้น นี่คล้ายๆ ว่า เปลือกมันเฉยๆ บางครั้งก็เอาใบ เอาดอก เอาผล เอาอะไรๆ แต่อย่าลืมนะว่าวันไหนถ้าต้นไม้มันเหลือเฉพาะแก่น หมายถึงต้นไม้ตายแล้ว ศาสนาเราก็เหมือนกัน วันไหนที่เราจะให้ศาสนาเอาเฉพาะเพียวๆ เลย เอาธรรมะล้วนๆ เลย ศาสนาจะอยู่ได้เพียงยุคคนเดียวเท่านั้นเอง แล้วจะอยู่ไม่ได้ เพราะอะไร เพราะลักษณะทางสังคม มันจะสอปขึ้นไปอย่างเจตียอย่างที่เคยบอกไว้ คนที่จะสัมผัสถึงแก่นแท้ของศาสนานั้นมีน้อย ไม่ว่าจะยุคใดสมัยใดก็ตาม อย่างในปัจจุบันเที่ยวคุย เที่ยวवाद เที่ยวอะไร แล่ดงกันใหญ่ๆ โดๆ ก็ยังงั้นๆ แทะละ ไม่ได้เข้าถึงลึกซึ้งอะไรมากมายนักหรอก

เพราะฉะนั้น อะไรก็ตามเหมือนกันเรานับถือศาสนาก็คล้ายๆ
เข้าป่า คราวหนึ่งแล้วกัน ต้องการอะไรก็ได้สิ่งนั้น ต้องการกะเพาะ
ก็ได้กะเพาะ ต้องการเปลือกก็ได้เปลือก ได้แก่นกก็แก่น ได้เนื้อก็เนื้อ
ต้องการดอกก็ได้ดอก ต้องการใบก็ได้ใบ มันสำเร็จประโยชน์ในจุด
ของมัน ไม่มีอะไรหรอกที่จะไม่มีประโยชน์เลย สำหรับคนที่ฉลาด
คนโง่เท่านั้นเอง บางทีก็เห็นทองคำแล้ว เอาไปใช้ประโยชน์ไม่ได้ แต่
สำหรับคนฉลาดนี้แม้แต่อุจจาระเขาก็เอามาทำเป็นประโยชน์ได้

เพราะฉะนั้น ในฐานะของชาวพุทธ ชาวพุทธเราจึงเป็นคน
ใจกว้าง เพราะมองเห็นประโยชน์ที่จะได้จากเรื่องนั้นๆ แต่จะมาก
หรือน้อยก็ตาม ประโยชน์จะมากไปทุกอย่างมันไม่ได้ แต่มันก็เป็น
ประโยชน์ แต่เราจะเอาประโยชน์เต็มเม็ดเต็มหน่วยไปทุกกรณีก็ไม่มี
ในโลกนี้ ไม่มีใครเขาเอาได้ นี่เราจะต้องยอมรับความจริง เมื่อเรา
ได้อย่างหนึ่งบางทีก็ต้องเสียอีกอย่างหนึ่ง อย่างนี้ก็เหมือนกันที่เราเอา
ของพราหมณ์เขามา พราหมณ์เขาเป็นฐานอยู่ก่อนนะ ไม่ใช่เรามาก่อน
เขา เขามาก่อนเรา ศาสนาพราหมณ์เผยแพร่มาก่อนพุทธ เรียกว่า
อย่างเบาๆ ไม่มีอะไร ๒๐ กว่าปีแหละ มาอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ นี้
ฉะนั้น พุทธกับพราหมณ์ในบางเรื่องจึงไม่อาจที่จะแยกจาก
กันไป และไม่จำเป็นที่จะต้องไปแยกอะไร

- คำว่า ตัวตายตัวแทนเป็นอย่างไร ใช้ในที่มีคนตายแต่ยังไม่ไป ผุดไปเกิดจนกว่าจะมีใครมาตายตรงนั้น จึงจะได้ผุดได้เกิดหรือไม่

เรื่องนี้ไม่เกี่ยวกัน เป็นภาษาไทย ที่เขาพูดกันว่าตัวตายตัวแทน คือหมายความว่า ยกตัวอย่าง นาย ก. มีพฤติกรรมอย่างนี้ คือจะดี หรือจะชั่วก็ตาม แล้วพอนาย ก. ตายไปแล้ว มีนาย ข. ซึ่งมีพฤติกรรมแบบเดียวกับนาย ก. บังเกิดขึ้น เราก็ใช้คำว่าตัวตายตัวแทน ไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องตายจริงๆ คือไม่ใช่ว่าตรงนี้คนตายแล้วกว่าจะได้ไปเกิดต้องให้คนอื่นตายไปก่อนอย่างนี้ไม่เกี่ยว คนที่ตายแล้วจะต้องไปเกิดในกำเนิดใดกำเนิดหนึ่ง ไม่ใช่ว่าจะรอคอยให้คนมาตายตรงนั้น เสียก่อน แล้วตัวเองจึงจะได้ไปเกิด เรื่องนี้เป็นความคิดที่ออกจะแปลก ไม่เคยได้ยิน

คำว่า 'ตัวตายตัวแทน' เป็นภาษาธรรมดาๆ ที่เราใช้กัน ภาษาไทยหมายถึงคนที่มีพฤติกรรมอันเดียวกัน คนหนึ่งตายไป คนหนึ่งเกิดขึ้นแทน มีพฤติกรรมแบบเดียวกัน แล้วบางทีก็ไม่ได้หมายถึง ตายไปคนหนึ่งอาจจะย้ายไปอีกที่หนึ่ง แล้วอีกคนหนึ่งก็เกิดขึ้นแทน ทั้งดีและไม่ดี มีพฤติกรรมแบบเดียวกัน นี้เราเรียกว่าตัวตายตัวแทน

○ ขอให้อธิบายที่มาของพยากรณ์โชคชะตาว่าเป็นอย่างไร
ผิดศีลหรือไม่ เมื่อพระสงฆ์ทำตนเป็นผู้นำ?

เรื่องการทำนายโชคชะตาราศีที่ถือปฏิบัติกันอยู่ในส่วนต่างๆ ของโลกนั้น ก็คงเกิดสืบเนื่องมาจากความสงสัย และใคร่รู้ใคร่เห็น ของคน คือตามปกติแล้วคนเราจะมีความสงสัยในเรื่องชีวิตของตนเอง ที่ผ่านมาแล้วในอดีต เช่นว่า เราเคยเกิดมาแล้วไหม เกิดมาเป็นอะไร เกิดอย่างไร อยู่อย่างไร ตายจากนั้นไปเกิดเป็นอะไร เป็นต้น แล้ว สงสัยในเรื่องของอนาคต บางทีก็สงสัยหมดทั้งอดีตทั้งอนาคต แต่ว่าการจะไปรู้ไกลถึงขนาดชาติก่อนหรือชาติหน้านั้น เกินวิสัยที่จะไปรู้ได้ด้วยวิทยาการตามปกติธรรมดา

ดังนั้น คนจึงปรารถนาที่จะรู้ถึงอนาคตของตน เช่นคนที่กำลัง ประสบความเดือดร้อน ทุกข์ยากก็อยากจะทำรู้ว่าอนาคตตนจะสุขสบาย ขึ้นบ้างไหม ส่วนที่ตนสุขสบายอยู่แล้วก็อยากจะทำรู้ว่าตนจะประสบ ความทุกข์เดือดร้อนอะไรบ้างไหม เป็นต้น

เรื่องเหล่านี้ก็คงจะมาจากการสอบถามผู้หลักผู้ใหญ่ที่ล่วงกาล ผ่านวัยมาก่อน ต่อมาก็คงจะเก็บข้อมูลในเรื่องนั้นๆ ขึ้นมา มีการ ทำนายทายทักกันขึ้น ซึ่งระยะการก่อตัวของวิชาเรื่องนี้ ก็คงจะหลาย ล้านปีมาแล้ว จนมาถึงในปัจจุบัน คนก็ยังสงสัยในเรื่องดังที่กล่าวมา

แล้ว ปัญหาการพยากรณ์โชคชะตาราศี จึงมีอิทธิพลอยู่ภายในจิตใจ
ของคนทั้งหลาย แต่ในทำนองตรงกันข้าม ถ้าหากว่าคนเราได้รู้ถึง
ความจริงอย่างมีเหตุมีผลแล้ว ก็รู้ว่าถ้าเหตุดีผลก็ดี เหตุไม่ดีผลก็ไม่ดี
ถ้าตนต้องการผลดี ก็ประกอบเหตุผลที่ดีแล้วผลดี ก็เกิดขึ้นเอง
อย่างที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงเอาไว้ว่า

ประโยชน์มันเป็นเรื่องของประโยชน์ ดวงจันทร์ในท้องฟ้านั้น
ทำอะไรไม่ได้ดอก

หรือท่านที่รู้สูงขึ้นไปกว่านั้น เช่นว่ามีญาณหยั่งรู้ คือได้บรรลุ
ญาณในทางศาสนา ก็จบสิ้นกัน มิแต่จะบอกกล่าวถึงเรื่องอดีตอนาคต
ของคนอื่น แต่ของท่านนั้นท่านรู้โดยต้องแท้ แล้วก็ไม่ต้องอิงอาศัย
โชคชะตาราศีต่อไป

ส่วนการที่ถามว่าพระคุณโชคชะตาราศี ทำนายทายทักในลักษณะ
นี้คิดศิลปะใหม่ มันก็ต้องผิดแหละ เพราะว่าเป็นศิลปะชั้นประณีต ไม่ได้
อยู่ในลักษณะที่ทามาในพระปาฏิโมกข์ แต่ว่าเป็นศิลปะประเภทมัชฌิมศิลปะ
ที่ทรงแสดงไว้ในพระสูตร คือเกี่ยวกับการทำนายทายทักต่างๆ ท่าน
ปรับเป็นอาบัติหกกฐ ซึ่งก็เป็นอาบัติขนาดเล็ก โทษก็เบา แต่ว่าโทษ
มกหรือโทษน้อยตามหลักแล้ว เราก็ต้องให้ความสำคัญแก่ลักษณะที่
พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเอาไว้ แต่ในขณะที่เดียวกันก็จะมาถึงปัจจุ
ต่างๆ ที่เกิดเปลี่ยนแปลงไป คือพระเราก็เข้าไปอยู่ในสังคมของคน
ซึ่งมีพื้นฐานทางศาสนาบารมี ภูมิธรรมสติปัญญาแตกต่างกัน พระก็

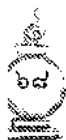

ต้องพยายามทำตัวให้เป็นที่พึ่งของชาวบ้านเหล่านั้น องค์ใดสามารถที่จะสั่งสอนธรรมะ แล้วผู้ฟังพร้อมที่จะศึกษาเล่าเรียนธรรมะก็เกาะกลุ่มกันไป แต่ว่าคนบางพวกไม่มีความสามารถขนาดที่จะมานั่งฟังธรรมะนั่งปฏิบัติกรรมฐาน ศึกษาพระไตรปิฎกเหล่านี้ เป็นไปไม่ได้ แม้แต่พระพุทธเจ้าเอง ก่อนที่จะแสดงธรรมแก่โลก ก็ทรงแยกคนออกเป็น ๔ ประเภท เหมือนกับดอกบัว ๔ เหล่า อย่างที่เราทราบกัน เมื่อคนเรามีความต้องการขั้นพื้นฐาน คือ

ต้องการความรัก ได้รับการรักความอบอุ่น ความปลอดภัย มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

คนบางคนไม่สามารถที่จะมีที่พึ่งอันประเสริฐอย่างแท้จริงได้ ก็จำเป็นที่จะต้องหาอะไรเพื่อบำรุงขวัญกำลังใจเขาในระดับที่ลดหลั่นลงมา ซึ่งถ้าหากว่าพระบางองค์ไม่ยอมสละตัวเองเข้าไปช่วยเหลือในเรื่องนี้ ก็จะทำให้คนเหล่านั้นว่าเหวโศกเดี๋ยวเดียวตายเกินไป เวลาที่มีปัญหาจะไปปรึกษาใคร จะไปสอบถามใครก็ได้ การทำนายโชคชะตาราศีจึงเข้ามามีส่วนอยู่ในวงการพระ ก็คงจะนานแล้วเหมือนกัน โดยจุดมุ่งหมายเด่นจริงๆ นั้นก็เป็นเจตนาดี แบบที่ตนเองพระเครื่องรางของขลังเหมือนกัน คือเจตนาดี ต้องการจะอาศัยเรื่องเหล่านี้เป็นสื่อที่จะดึงคนเข้ามาวัด แล้วก็สอดแทรกธรรมะเข้าไปในเรื่องการทำนายโชคชะตาราศี สะเดาะเคราะห์ แล้วแต่จะพูดกัน ซึ่งแน่นอนเหลือเกินว่า คนจะโชคดีหรือไม่ก็ต้องอาศัยกระทำความดี เราสามารถ

ใช้พวกโหราศาสตร์เป็นเครื่องมือในการดึงคนเข้าวัด แล้วค่อยสอดแทรกธรรมะเข้าไป

เรื่องนี้เราต้องมองกันด้วยความเข้าใจคืออย่าไปตั้งเป้าเอาไว้ว่าต้องเป็นอย่างนี้เท่านั้น อย่างอื่นไม่ได้ การมองโลกมองชีวิตนั้นผู้มองจะต้องมีจิตใจกว้าง คือเปิดใจกว้างเอาไว้ ยอมรับนับถือคนอื่น และมองเขาด้วยความเข้าใจ เห็นใจ ให้อภัย เรื่องเหล่านี้ไม่ได้เป็นเรื่องเสียหายอะไร มันช่วยคนได้ และเป็นประโยชน์ระดับหนึ่ง ซึ่งพระท่านที่มีความสามารถในด้านนี้ท่านก็ทำไป คนที่มีความสามารถในด้านอื่นก็ทำไป ในที่สุดต่างฝ่ายต่างก็แสดงความรู้ความสามารถของตน ทำงานรับใช้พระศาสนารับใช้สังคมกันไปตามกำลังความสามารถที่จะทำได้ ในที่สุดจะกลายเป็นพลังร่วมกันที่จะธำรงรักษาพระพุทธศาสนาเอาไว้ อย่าถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย เมื่อเล็กน้อยหลายเล็กน้อยมาช่วยกันก็กลายเป็นเสาตะลุงที่จะค้ำยันศาสนาไว้ได้เหมือนกัน

- อย่างคนที่เคยเห็นผีแล้ว มีคนบอกว่าให้ไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผีนั้น จะไม่มารบกวนนั้น จริงหรือไม่?

อย่างนี้ถ้าสมมติว่าผีมาจริง เราอุทิศส่วนกุศลไปให้เขา เขาก็ไม่รบกวน แต่ก็มีข้อแม้ว่า ในกรณีที่เขามาเพื่อขอส่วนบุญส่วนกุศล เพราะถ้าเขามาด้วยเหตุอื่นหรือว่าบังเอิญ เราไปพบเขาโดยบังเอิญ และเขาเจตนาจะหลอกเรา หรือว่าเขามาด้วยความอาฆาตแค้น เราก็ต้องใช้วิธีอื่น รวมทั้งอุทิศส่วนกุศลส่งไปให้ คือสร้างเมตตริจิตให้เกิดขึ้น เรื่องเหล่านี้ก็จะหายไป

ปัญหาในลักษณะนี้ ถ้าคนไม่ประสบด้วยตัวเอง ไม่เคยฝึกปรือมาในด้านจิตใจ ไม่เคยสัมผัสกับเรื่องเหล่านี้ หรือแม้แต่พวกเรียกอมมนุษย์ มาขอส่วนบุญส่วนกุศลเป็นต้น ก็ไม่รู้กัน ก็คนบางคนไม่เคยถูกขอส่วนบุญส่วนกุศล เพราะที่ไม่ค่อยมีบุญกุศลที่จะให้เขา เขาก็ไม่มาขอ แต่การทำบุญอุทิศส่วนกุศลส่งไปให้ในลักษณะนี้เป็นวิธีที่ดีที่สุด ไม่ว่าเขาจะมาด้วยวิธีใดก็ตาม อย่างเขามาในฐานะเป็นศัตรู แต่เรา แสดงออกในฐานะของความเป็นมิตร ก็แก้ไขผ่อนคลายความเลวร้ายต่างๆ ให้เบาบางลงไปได้ ยิ่งเขามาในรูปแบบของขอส่วนบุญส่วนกุศล แล้วก็แก้ไขได้รวดเร็วกว่าปกติ

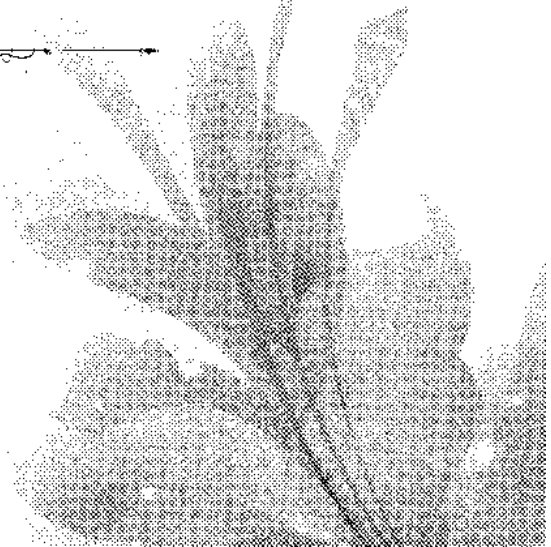
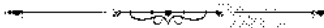
- คนที่กินอาหารมังสวิรัตเกี่ยวข้องกับการรักษาศีลห้า หรือไม่ แล้วมีเหตุผลอะไรที่ต้องกินอาหารมังสวิรัต?

ถ้าจะพูดถึงเกี่ยวข้องกับ มันไม่ได้เกี่ยวอะไรกันหรอก เพราะศีลห้าที่เกี่ยวกับมังสะ ก็คือข้อที่ ๑ เท่านั้น ข้อที่ ๑ แปลว่าเจตนางดเว้นจากการทำชีวิตสัตว์ให้ตาย แต่การกินไม่ได้เกี่ยวกับการฆ่า ในกรณีที่เราไม่ได้ฆ่าเอง เพราะฉะนั้นจึงไม่ได้เกี่ยวข้องกับศีล ๕ แต่ประการใด ส่วนใครจะอ้างเอาที่ฐิติความคิดเป็นของตนเข้ามาเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เขาก็โยงได้ถ้าพูดไปในทำนองว้าวphant ถ้าไม่มีการฆ่าก็ไม่มีการกิน อีกฝ่ายหนึ่งเขาก็บอกว่าถ้าไม่กินเขาก็ไม่ฆ่าเหมือนกับพวกไก่อ้ายไข่ นะ ในที่สุดก็หาข้อยุติไม่ได้

ประเด็นที่ว่าเหตุผลอย่างไรที่จะต้องกินอาหารมังสวิรัต เป็นเรื่องกลางเนื้อขอบกลางยา เรื่องธาตุเรื่องชั้นของชน คนเราบางคนกินอาหารอย่างนี้ก็สบาย เขาก็กิน อีกคนหนึ่งกินอาหารอีกอย่างหนึ่งสบาย...ก็กิน ชนเผ่าต่างๆ ในโลกกินอาหารไม่เหมือนกัน และแม้แต่สัตว์โลกประเภทอื่นก็เหมือนกัน แต่มนุษย์เรานั้นกินได้ทั้งผักทั้งปลาทั้งเนื้อ ทั้งอะไรๆ อย่างที่เราได้เห็นกันอยู่ นี่ก็เป็นเรื่องของธรรมชาติธรรมดา ที่มันเหตุผลเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ หรือไม่อยากจะเกี่ยวข้องกับปลาก็เป็นการดี และประหยัดได้มากเหมือนกัน ในด้านของการประหยัด สำหรับบางอย่างพวกนี้ก็แพงกว่าปลากว่าเนื้อก็มี

มังสวิรัตที่มีปัญหามากคือ พอใครกินมังสวิรัตเข้าหน่อยหนึ่งละ ...แหยมใหญ่โต เป็นผู้วิเศษวิโสชี้หน้าตำราดคนอื่นได้ เห็นคนไม่มีศีล ไม่มีธรรมเป็นยักษ์เป็นมารอะไรต่ออะไรว่ากัน ส่วนมากมักจะออกมาเป็นอย่างนี้ กินแล้วเป็นอย่างนั้นอย่ากินเสียเลยดีกว่า เพราะอะไร เพราะว่าถ้าเราไม่เกี่ยวข้องกับกาหม่า เราไม่ได้เห็นว่าเขาม่าเพื่อเรา ไม่ได้ยิน ไม่รังเกียจสงสัย เป็นการซื้อหาเนื้อเหล่านั้นมาตามปกติที่เขาซื้อขายกันอยู่ ไม่เป็นบาป ไม่เป็นกรรม ไม่เป็นอกุศลในตอนไหนดอก แต่่วิจิตุจริตก็ดี วิจิตุจริตที่ตำคนอื่น ดูถูกดูหมิ่นคนอื่น แล้วมานะ การยกตนข่มท่านก็ดีนั้น เป็นกิเลสเป็นอกุศล ออกมาทั้งกาย วาจา และจิตใจ ส่วนจะกินเพื่อเหตุผลเกี่ยวกับสุขภาพ พละนามัย ต้องการจะตัดกังวลอะไรต่างๆ นั้นก็เป็นเรื่องที่ควรอนุโมทนาสาธุ สำหรับคนเหล่านั้น

- ทำไมผู้ที่ทานอาหารเป็นมังสวิรัตินิถือว่าสัตว์เป็นสิ่งที่มีชีวิต ไม่ควรนำมาทาน แต่หันไปทานอาหารจากพืช ทั้งๆ ที่พืชเป็น สิ่งมีชีวิตเช่นเดียวกับสัตว์?

เรื่องมังสวิรตินี้ ที่จริงก็ไม่ใช่หลักการในพระพุทธศาสนา เพราะ ว่าพุทธศาสนาถือว่าคนเราจะกินอะไรก็ได้ ไม่กำหนดว่า จะต้องกินอะไร แต่ว่ามีเนื้อที่ห้ามกินไว้ ๑๐ อย่าง เช่นเนื้อมนุษย์ เนื้อช้าง เนื้อเสือโคร่ง เนื้อเสือเหลือง เนื้องู เป็นต้น แต่ถ้าหากว่าเป็นเนื้อ โดยทั่วไปแล้ว เราไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้รังเกียจสงสัยว่า เขาฆ่าเพื่อเรา และเราไม่มีส่วนในการฆ่า เราก็มีสติที่จะกินได้ไม่บาปอะไร มังสวิรติเป็นความคิดครั้งแรก เกิดมาจากพระเทวทัต คือท่านตะทาอยากแบ่งอยากอวดดี ก็ขอพระพุทธเจ้าไม่ให้พระฉันเนื้อ ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงอนุมัติ เพราะว่าเป็นไปไม่ได้ที่ชาวบ้านกินเนื้อ พระไบเบิลพบาตแล้วไปขอบอกว่าอาตมาไม่ฉันเนื้อนี้ เขาจะเอาอะไรมาถวาย

เพราะฉะนั้น ความคิดนี้จึงเป็นความคิดของพระเทวทัต แล้ว ต่อๆ มาถึงสมัยพระเจ้าอโศก พระเจ้าอโศกได้ห้ามประชาชนภายใน ประเทศของพระองค์ไม่ให้บริโภคเนื้อ ความคิดนี้ก็รับถ่ายทอดกันมา เป็นวัฒนธรรมของอินเดีย ไม่ใช่ของพุทธ เป็นพระบรมราชโองการของ พระเจ้าอโศก พระองค์ทำในฐานะเป็นพระราชาทำได้ แต่พระพุทธเจ้า

ทำไม่ได้ พระพุทธเจ้าจะไปบังคับออกกฎฎีกาห้ามคนฆ่าสัตว์ ...ทำไม่ได้ พระพุทธเจ้าไม่ได้เป็นพระราชา แต่พระเจ้าอโศกท่านทำได้ ที่จริงมีอยู่จำนวนไม่น้อยที่กินมังสวิรัต เพื่อจะต้องการอวดว่าตัวเองเป็นมังสวิรัต อีกอย่างหนึ่งกินด้วยเห็นว่าเป็นประโยชน์ ไม่ต้องไปเกี่ยวข้องกับฆ่าสัตว์ เรื่องชีวิตของสัตว์กับชีวิตของต้นไม้มันเป็นคนละชีวิต ชีวิตของต้นไม้ก็เป็นชีวิตแบบพืช มันก็เป็นเหมือนกัน ไม่ได้มีจิตหรือวิญญาณแบบสัตว์ แต่มีการหายใจ

สัตว์นี่ก็เป็นพวกที่มีปราณ หรือมีชีวิต เพราะฉะนั้นการที่ต้องไปฆ่าสัตว์มาบริโภค ถ้าเราก็กินถือว่ามีบาป แต่ว่าพืชนั้นสำหรับชาวบ้าน ก็ถือว่าไม่เป็นบาป แต่สำหรับพระทำไม่ได้เหมือนกัน เพราะเป็นเรื่องที่ละเอียดลงไป ก็ทางศาสนาไม่ถือถึงกับว่าพืชมีชีวิตวิญญาณแบบสัตว์หรอก แต่ว่าในสมัยโบราณนั้น มีความเชื่อทางธรรมเนียมประเพณีปรากฏอยู่ก็เป็นมติของประชาชนหรือเป็นความศรัทธาของประชาชนที่เห็นว่าสิ่งเหล่านี้มีชีวิต พระก็เลยไปตัดพืชอะไรไม่ได้ แต่สำหรับชาวบ้านแล้ว ไม่ได้มีข้อห้ามถึงระดับนั้น สรุปว่า ชีวิตของสัตว์กับชีวิตของต้นไม้เป็นคนละชีวิต ชีวิตของสัตว์มันเป็นชีวิตที่จะต้องมีการจติ และก็มี การปฏิสนธิแบบที่วุ่นมาแล้ว แต่ว่าของพืชนั้นมันมีการสืบพันธุ์แบบพืช ซึ่งไม่ได้มีชีวิตหรือวิญญาณอย่างมนุษย์หรือว่าอย่างสัตว์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้น จึงไม่ถือว่าเป็นบาปแบบประเด็นนี้

๐ อาหารมังสวิรัต ที่กำลังโจษจันกันเดี๋ยวนี้นี้ ท่านมีความเห็นอย่างไร?

ในเรื่องของความเห็นนั้น ไม่มีความเห็นหรอก เพราะอาหารมังสวิรัตไม่ใช่ว่าเพิ่งโจษจันกันในปัจจุบันเท่านั้น ชาติต่างๆ บางชาติก็นิยมอาหารมังสวิรัตกัน เพราะเหตุสุขภาพบ้าง เพราะปัญหาทางเศรษฐกิจบ้าง เพราะความเชื่อถือในด้านศีล ด้านวัตร เป็นต้นบ้าง ก็มีการถือประพฤติปฏิบัติกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ ชนชาติอินเดีย ที่ได้เริ่มมีการถือมังสวิรัตกันหลังพุทธกาล ประมาณ ๒๕๐ ปี โดยเกิดขึ้นจากพระบรมราชโองการของพระเจ้าอโศกที่ต้องการจะชักชวนให้ประชาชนภายในจักรวรรดิของพระองค์ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ โดยกฎว่า มา ฆาตะ หรือห้ามฆ่า พระองค์เองก็ประพฤติปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

ในประเทศจีนก็มีการงดเว้นไม่บริโภคเนื้อสัตว์ เพราะมีปัญหาที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรม คือคนจีนสมัยนั้นฆ่าสัตว์มาเป็นอาหารกันมาก ทำให้ขาดแคลนสัตว์ที่จะต้องใช้ในงานเกษตรกรรมและกลีกรรม พระเจ้าเหลียงมั่งตี้ จึงขอให้พระสงฆ์มหายานทำตัวเป็นตัวอย่างด้วยการงดเว้นไม่บริโภคเนื้อ แล้วกล่าวชักชวนประชาชนให้งดเว้นจากการบริโภคเนื้อ พร้อมกับขีดเขียนลงไปเป็นตำรา เป็นคัมภีร์ในลัทธิมหายาน แล้วนำเข้าไปใส่โอบริฐของพระพุทธเจ้า เพื่อให้เกิดความขลัง

ความศักดิ์สิทธิ์ เพราะคนนับถือพระพุทธเจ้า คนบางพวกก็เป็นการ
บริโภครด้วยเหตุผลทางสุขภาพ ซึ่งแต่ละคนก็มีเจตนาดี ไม่ได้มี
ปัญหาในเรื่องนี้

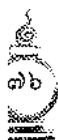
การบริโภครในทางถือขลังถือศักดิ์สิทธิ์ ถือเป็นศีลและวัตรนั้น
พระพุทธเจ้าเองก็เคยได้กระทำมาในสมัยที่ยังเป็นพระโอรสสัตว์อยู่ แต่
ทรงเห็นว่าไม่ใช่เป็นอุบายวิธีที่จะทำให้เกิดความบริสุทธิ์ จึงเลิกละ
พรตพรหมจรรย์ในแนวนั้น หันมาบำเพ็ญเพียรทางจิตอย่างที่ทราบกัน

ถ้าจะออกความเห็นก็คือ พวกมังสวิรัตบางกลุ่มพยายามเชิดชู
ตัวเองเกินไป จนดูหมิ่นเหยียดหยามคนที่ไม่มังสวัตเช่นเดียวกับตน
ว่าเป็นพวกยักษ์พวกมารบ้าง แล้วก็ตำพระที่ฉันปลาเนื้อว่าไม่ใช่เป็น
พระเป็นต้นบ้าง ซึ่งเป็นการกล่าวหาแบบยกตนข่มท่าน ไม่ใช่เป็น
วิสัยของบัณฑิตที่จะใช้คำพูดในลักษณะนั้น จนถึงกับนำไปบิดเบือนว่า
พระพุทธเจ้าไม่เสวยเนื้อสัตว์ ทั้งๆ ที่หลักพระวินัยในทางศาสนาห้าม
ไม่ให้บริโภครเนื้อสัตว์เพียง ๑๐ ประเภทเท่านั้นกับเนื้อสัตว์ที่ภิกษุ

- ได้เห็นว่าเขาม่าเจาะจงถวายท่าน
- ได้ยินว่าเขาม่าเจาะจงถวายท่าน
- รังเกียจสงสัยว่าเขาม่าเจาะจงถวายท่านก็ฉันไม่ได้ ซึ่ง
ท่านใช้บาลีว่า มังสัจ เท่านั้นเอง คือมันเปลี่ยนสภพจากเนื้อสัตว์นั้น
สัตว์นี้ไปแล้วก็เป็นแต่เพียงมังสะ คือเนื้อเท่านั้นเอง

ถ้าหากว่าเราไม่ได้เกี่ยวข้องกับกาตายของเนื้อนั้นโดยตรง

ก็ไม่มีปัญหาในด้านพระวินัย และในพระวินัยปิฎกก็ยืนยันว่า พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย ก็ฉันเนื้อตามที่ทายกเขาถวายมา และบริสุทธีโดยส่วนรวม ซึ่งก็ไม่มีปัญหาอะไร จนถึงกับพระเทวทัต เมื่อต้องการจะอวดตัวเองว่าเป็นผู้ที่เคร่งครัดเพราะทำชั่วทำผิดมา เยอะแยะไปหมด ขอพรจากพระพุทธเจ้า ๕ ประการ ในข้อสุดท้ายว่า...ขออย่าให้พระฉันเนื้อสัตว์

ซึ่งหมายความว่าพระสมัยนั้นฉันเนื้อสัตว์ ถ้าพระไม่ฉันเนื้อ จะขอไม่ให้ฉันเนื้อได้อย่างไร เพราะฉะนั้น การปิดเบือนในแนวนี้ เป็นการสร้างความแตกแยกยกตนข่มท่าน ใช้วาจาก้าวร้าวสบประมาท ดูหมิ่นคนอื่น

ยิ่งถ้าหากว่าผู้บริโภคนเนื้อสัตว์ไม่ใช่พระ ก็แสดงว่าพระอริยเจ้า และพระอรหันต์ทั้งหลายก็ไม่ใช่พระเหมือนกัน

การที่ไปพูดว่าคนที่รับประทานเนื้อสัตว์เป็นยักษ์เป็นมาร คนที่พูดนั้นพ่อแม่เขาก็บริโภคนเนื้อสัตว์ แสดงว่าตัวเองก็เป็นลูกยักษ์ลูกมาร ถ้าพ่อแม่เป็นยักษ์เป็นมาร ลูกจะเป็นอย่างไร ก็เป็นปัญหาที่น่าคิดเหมือนกัน

ดังนั้นปัญหาข้อนี้จึงไม่ได้อยู่ที่กินอะไร แต่ปัญหาอยู่ที่กินแล้ว มีความประมาทและการกระทำอย่างไรต่างหาก ถ้าหากว่ากินไปแล้ว ยกตนข่มท่าน ดูถูกดูหมิ่นบุคคลอื่น ใช้วาจาก้าวร้าวรุนแรง เป็นวจีหฤศิต ไม่มีผลอะไร ในความเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ ยิ่งไปพูดว่า

มังสวิรัตช่วยให้มีเมตตาคิดสูงขึ้น ก็ยังเป็นไปไม่ได้ใหญ่ เพราะคนที่เมตตาคิดนั้น ไม่ได้อยู่ที่จิตอย่างเดียว แต่ว่าต้องออกมาทางกาย ทางวาจาด้วยที่พระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า **เมตตากายกัมมัง เมตตาวจิกัมมัง เมตตามโนกัมมัง** คือแสดงออกมาได้ทั้งทางกาย ทั้งทางวาจา ทางใจ แต่ว่าวากัจจาวรรณาดูหมิ่นสบประมาทคนอื่นสารพัดอย่าง มันไม่ใช่เป็นวจีที่เรียกว่า **เมตตาวจิกัมมัง** แต่เป็นวจีทุจริต ซึ่งผิดแม้แต่ในชั้นของศีล คือชั้นศีลห้าเท่านั้นเอง ไม่ต้องพูดถึงชั้นศีลที่สูงขึ้นไป ยิ่งถ้าหากว่าถือว่าความบริสุทธิ์จะมีได้ด้วยการบริโภคนื้อสัตว์แล้ว ก็ยังเป็นความเขลาใหญ่

แหละข้อนี้ได้เคยมีปัญหาเกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าเสด็จไปพบกับนักบวชนอกศาสนาที่อาบน้ำในแม่น้ำพุกา ด้วยเขามีความรู้สึกว่าความบริสุทธิ์จะมีได้ด้วยการอาบน้ำในแม่น้ำ พระพุทธเจ้าก็รับสั่งถามว่า ทุกชีวิตที่อาบน้ำในแม่น้ำพุกาแล้วก็จะถึงความบริสุทธิ์หรือ

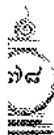
เขาก็บอกว่า จะบริสุทธิ์

ถามว่า บริสุทธิ์แล้วจะเป็นอย่างไร

เขาก็บอกว่า จะบริสุทธิ์แล้วจะไปบังเกิดในสวรรค์

พระพุทธเจ้าก็รับสั่งว่า ถ้าเป็นเช่นนั้น พวกสัตว์น้ำพวกปลา ปู กุ้ง เต่า หอย ซึ่งอยู่ในน้ำตลอดเวลา ถ้าแก่บริสุทธิ์เพราะน้ำแล้ว ตายไปแกก็ต้องเกิดบนสวรรค์มากกว่ามนุษย์

เพราะยังงี้ๆ มนุษย์ก็ยังออกมาข้างนอก ไม่ได้อยู่ในน้ำตลอดเวลา

เรื่องนี้จะเป็นศีลวัตรที่ประพฤติปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาลแล้ว

พระพุทธเจ้าเองก็เคยทดลองปฏิบัติมามาก ยิ่งกว่าพวกมั่งสวัริตีเสียอีก แต่ก็ไม่ได้ทำอะไรให้เกิดความบริสุทธิ์ขึ้นมา นอกจากจะเป็นการทรมานตัวเองให้ได้รับความลำบากเท่านั้น

พระพุทธศาสนาจึงไม่ปฏิเสธการบริโภคเนื้อสัตว์ว่าเป็นเรื่องเลวทรามอะไร แต่ก็ไม่ถือว่าความบริสุทธิ์จะมีได้ด้วยการบริโภคเนื้อปลา ผัก หรือว่ามีมั่งสวัริตี ความบริสุทธิ์เป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติขัดเกลาจิตใจของบุคคล ตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา ที่ทรงแสดงไว้ ใครปฏิบัติขัดเกลาได้มากน้อยแค่ไหน เพียงไร เขาก็จะเข้าถึงความบริสุทธิ์ได้ ซึ่งท่านผู้นั้นอาจจะมีชีวิตเกี่ยวข้องกับการบริโภคทุกอย่างเท่าที่มีที่เป็นอาหารได้ แต่บริโภคอย่างมีสติโดยการสำนึกว่าการบริโภคอาหารนี้ก็เพียง

- เพื่อบรรเทาเวทนา คือความทิวเก่าให้เบาบางลงไป
- ป้องกันเวทนาใหม่คือความทิวใหม่ให้ร่างกายมีกำลังสามารถปฏิบัติภารกิจอันเป็นหน้าที่ของตนได้ ไม่ยกตนข่มท่าน เพราะอาหารเป็นเหตุ ก็ชื่อวกซังถึงความบริสุทธิ์ในระดับหนึ่งแล้ว

เรื่องนี้ จึงเป็นเรื่องหลงประเด็นในการปฏิบัติธรรมะทางศาสนา จะพรรณาสวรรค์ในทางศาสนานั้น ไม่มีข้อใดที่ทรงแสดงว่า ผู้บริโภคเนื้อบริโภคปลา จะต้องบังเกิดในทุคติ แต่ว่าวจิตุจริตที่คนกล่าว

คำหยาบข้าง โภกบิดเบือนพระพุทธรวณะ เป็นต้นบ้าง ตลอดถึง
 ยุยงส่งเสริมให้เกิดความแตกแยกกัน กล่าวแบบเพื่อเจ้อเหลวไหลไม่มี
 หลักฐานไม่มีเหตุผลนี้ แต่ละอย่างก็เป็นวาทะที่จะนำผู้พูดผู้แสดงให้
 ตกอบายได้ทั้งนั้น เพราะเป็นวจีทุจริต

เรื่องนี้จึงขอเพียงแต่ให้บริโศคเพราะเหตุผลทางสุขภาพ หรือว่า
 ต้องการจะบริโศคอย่างนั้นแล้วก็บริโศคไป อย่าให้เกิดมานะ อย่าให้
 เกิดทิฐิ อย่าให้เกิดตัณหา เพราะบริโศคมังสวิรัตก็เป็นการดี คือตัณหา
 ในอาหารนั้น ท่านไม่ได้บอกว่าตัณหาในอะไร อาจจะเป็นปลา เป็นเนื้อ
 เป็นหญ้าเป็นผัก เป็นอะไรก็ได้ แต่ถ้าบริโศคด้วยตัณหา แสดงว่า
 จิตใจไม่สะอาดไม่บริสุทธิ์ พวกกามคุณคือ สิ่งที่เป็นรูป เสียง กลิ่น
 รส เป็นโณฏฐัพพะ เป็นอารมณ์ พวกผักหญ้ามันก็เป็นรูป รส ของ
 ผักหญ้ามันก็เป็นรส ปลาเนื้อมันก็เป็นรูป รสของปลาของเนื้อ มัน
 ก็เป็นรส แต่ถ้าบริโศคด้วยตัณหาในรูป ในรส ไม่ว่าจะรสของอาหาร
 มังสวิรัต รสของพวกหญ้า หรือว่ารสของปลาของเข็อกก็ตาม ก็ถือว่า
 ยังเป็นการบริโศคด้วยตัณหาอยู่นั่นเอง แต่ว่าคนบางคนบริโศคปลา
 เนื้อตามปกติที่มีอยู่เป็นอยู่อย่างอะไรที่เรียกว่า วัตถุมังสะ ไม่เกิดมานะ
 ไปดูถูกดูหมิ่นบุคคลอื่น ย่อมดีกว่าคนที่บริโศคมังสวิรัตแล้ว เกิดมานะ
 ยกตนข่มท่าน มีอติมานะ ดูหมิ่นบุคคลอื่น การปฏิบัติธรรมะในทาง
 พุทธศาสนาก็ต้องดูหลักของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาแสดงว่าอย่างไร ไม่ใช่เอาคนนั้นว่าอย่างนั้นที่

คนนี้อาจปฏิบัติ บิดเบือนพระพุทธรวณะกัน ในที่สุดมันก็จะกลายเป็น
ลัทธิธรรมปฏิบัติขึ้นในพระพุทธศาสนา ซึ่งพุทธศาสนิกชนที่มีความ
จงรักภักดีต่อพระพุทธศาสนาไม่พึงกระทำอย่างยิ่ง

ศาสนาทุกศาสนาอาจจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน แต่มีความ
เชื่อแตกต่างกัน ดังนั้นแต่ละศาสนาจึงยึดมั่นหลักการของตน
เพื่อจะให้เข้าถึงจุดมุ่งหมายนั้น ข้อปฏิบัติของศาสนาทั้งหลาย
แตกต่างกัน ซึ่งไม่สามารถนำมารวมกันแล้วนำมาปฏิบัติเป็น
หนึ่งเดียวได้ ทางที่ดีที่สุด ก็คือต่างคนต่างอยู่ แต่อยู่ในฐานะ
เพื่อนหรือเพื่อนบ้านที่มีเมตตาต่อกัน ต่างคนก็ต่างปฏิบัติตาม
ศาสนาของตนเองศรัทธา ไม่มีศาสนาองค์ใดที่ส่งเสริมความเกลียด
และความริษยา และแม้กระทั่งจะมองผู้อื่นว่า เป็นศัตรู แต่
ศาสนิกชนของแต่ละศาสนากลับทำในสิ่งที่ตรงข้าม เขาใช้
มิตรภาพในทางที่ผิดโดยยึดภาษิตว่า **“ฉันอยู่แต่แกต้องตาย”**

เราหันมาปฏิบัติตามตัวอย่างที่ศาสดาของเราได้กระทำ
ไว้เถิด จะได้เกิดดวงตาเห็นธรรม ซึ่งถือว่าเป็นพรอันประเสริฐ
อันจะนำไป สู่สันติสุขอย่างแท้จริง

ความคิดเรื่องกรรมมีศาสนาเพียงศาสนาเดียวในโลกเป็น
ความคิดที่พึงประสงค์ยิ่ง แต่มันเป็นได้แค่ภาพมายา เพราะ

มนุษย์มีความหลากหลาย ไม่สามารถบังคับให้อยู่ในแถวได้ มนุษย์ต้องการเสรีภาพและอิสรภาพ นี่คือธรรมชาติของมนุษย์ ไม่มีศาลตาของศาสนาไหน บังคับมนุษย์ให้ทำเช่นนั้นได้ ต้องปล่อยให้มนุษย์มีความแตกต่างกัน ไม่สามารถจับมนุษย์มาอยู่ในพิมพ์เดียวกันได้เลย คนเราชอบทำอะไรรอบนอกกรอบ มีเอกลักษณ์เฉพาะตน คนแต่ละคนไม่สามารถเลียนแบบ กันได้

สรรพสิ่งเป็นอนิจจัง สรรพสิ่งจะเปลี่ยนแปลงเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปเมื่อถึงจุดนั้นเราก็ต้องยอมรับความจริง

ในสถานการณ์ปัจจุบัน พระภิกษุสงฆ์ควรศึกษาเล่าเรียนวิชาการสมัยใหม่เพื่อจะได้รู้เท่าทันชาวบ้าน

ถ้าพระสงฆ์ ๙๕% หรืออย่างน้อย ๕๐% ไม่ลาสิกขาภายในเวลา ๕ ปี ก็จะไม่มีการวัดให้ท่านอยู่ เพราะจำนวนของพระสงฆ์จะล้นวัดที่มีอยู่ในเมืองไทย

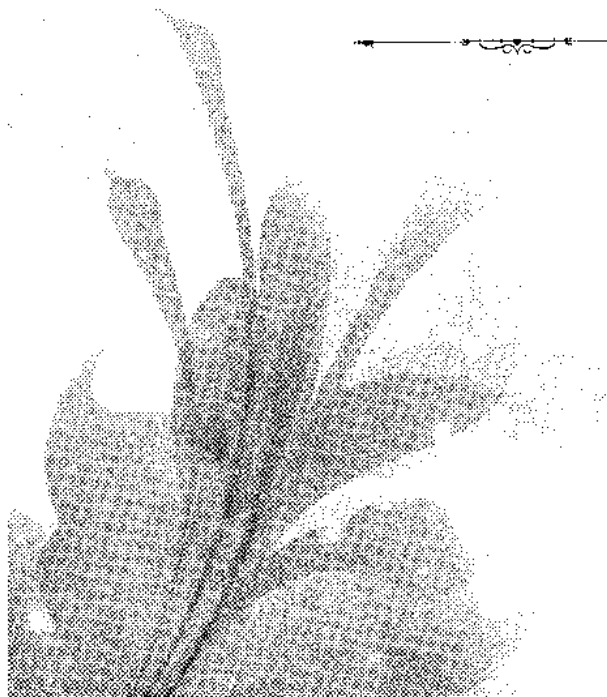
เราไม่ควรกลัวคำวิพากษ์วิจารณ์ถ้าคำพูดนั้นมีประโยชน์ ถ้าเรามัวแต่ไปสนใจเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในชีวิต เราก็ไม่ต้องทำอะไรเลย

คุณลักษณะในการแสดงธรรมข้อหนึ่งคือล้มทิ้งสนาได้แก่ การทำให้ผู้ฟังอาจหาญกล้าเร่งในการทำความดี ไม่ใช่พูดลาหยาบคาย หรือตลกโปกฮาแบบชาวบ้าน

- ภาวระการล่อนของครูทั้งหลายเทียบไม่ได้กับภาวระการล่อนของพระอริยสาวก เพราะการล่อนทางพุทธศาสนาไม่ได้เฉพาะเจาะจงบุคคลและกลุ่มบุคคล แต่เป็นการล่อนเพราะประโยชน์แก่มหาชนทุกระดับชั้น เพื่อให้เขาได้รู้เข้าใจ แล้วนำไปปฏิบัติ

ที่มนุษย์ในปัจจุบันมีความสับสนวุ่นวายก็เพราะเขาขาดความมีวินัยและการควบคุมตนเอง เขาไม่รู้ว่าเมื่อใดเขาควรละหยุดแล้ว มองดูสิ่งต่างๆ ในแง่มุมใหม่

ปัญหาเกี่ยวกับต่างศาสนา

- กระผมได้ยินโยมคนหนึ่งซึ่งอดีตเป็นนักหนังสือพิมพ์ บอกว่า...
ศาสนาทุกศาสนา มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน มีค่าเท่ากัน

เรื่องนี้ไม่จริง มีจุดมุ่งหมายต่างกัน ศาสนาพราหมณ์นั้นมีจุดมุ่งหมายคือการอยู่เข้าร่วมกับพระพรหม ศาสนาคริสต์ไปเป็นผู้รับใช้พระเยซูวา ศาสนาอิสลามไปอยู่ร่วมกับพระอัลเลาะห์ พระพุทธศาสนานั้น จุดหมายสูงสุดอยู่ที่นิพพาน แม้เราจะพูดถึงการไปเกิดเป็นเทพวิมานต่างๆ แต่ไม่ได้ไปรับใช้ใคร คือเป็นเจ้าของวิมานเอง ในทุกจุดเราไม่ยอมสยบเป็นทาสใครทั้งนั้น เป็นพรหมก็เป็นมหาพรหมเอง ไม่เป็นคนรับใช้ใคร จุดเหล่านี้ไม่เหมือนกัน

เป็นแนวไดอะล็อกที่คริสต์เขาเริ่มต้นมานานแล้ว ถ้าท่านลองสังเกตว่า สมัยเมื่อสิบกว่าปีมานี้ มีคำพูดที่แพร่หลายในวงวิชาการอยู่ ๒ ประโยคซึ่งเรายอมรับเอาดีๆ ว่า

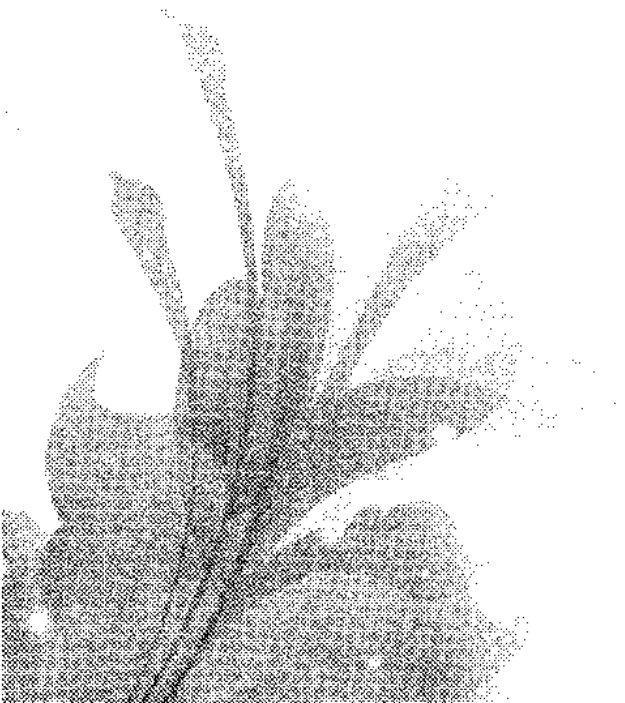
ศาสนาทุกศาสนาดีเหมือนกัน

ศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนดีเท่ากัน

ฟังดูแล้วจะเห็นว่าประโยคहरूๆ อย่างนี้แหละที่ประโยค ศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนดีเหมือนกันจริงหรือ ดีแบบคริสต์ ดีแบบอิสลาม ดีแบบพุทธ ดีแบบพราหมณ์ เป็นคนละดีกัน แต่ดัดตรงกันออกไม่แล้วแต่เป้าหมายของแต่ละภาษา

ฉะนั้น การพูดแบบนี้จึงเป็นการจำขี้ปากเขามาพูดโดยไม่ต้องคิด แต่ในแง่ของความเป็นจริง ถ้าเหมือนกันแล้ว มีศาสนาเดียวในโลกก็พอแล้ว ปฏิบัติได้เหมือนๆ กัน ในที่สุดก็จะเหมือนกัน แต่ที่จริงแล้วก็ไม่เหมือนกัน ซึ่งเป็นสูตรที่ออกจะตายตัวเช่นเดียวกับที่พูดกันว่าคนเหมือนกัน แต่ก็ไม่เหมือนกัน

○ นักบวชคริสต์ เขามีศิลปินักบวชหรือไม่ ถ้ามีศิลปินถือศีลเท่าใด เขามีวิธีบวชอย่างไร

เขาไม่ได้มีศิลปินเหมือนเรา ศาสนาคริสต์เขาเขียนไว้ในหนังสือ ปุจฉาวิสัยนา เรื่องศีลของพุทธว่ามีมากเกินไป ไม่มีมนุษยไหนปฏิบัติได้ เพราะฉะนั้นคนที่บัญญัติเช่นนี้ แสดงว่าเป็นคนวิกลจริต ตรงนี้ชาวพุทธโกรธกันใหญ่ เวลานี้ถ้านำปุจฉาวิสัยนานี้ออกเผยแพร่คงนำคุณค่าพระพุทธเจ้า ๒๓ ข้อ มีประเด็นนี้อยู่ข้อหนึ่ง

ศีลนั้นไม่เหมือนกัน ส่วนพิธีกรรมขึ้นอยู่กับข้อกำหนดเอาเป็นพิธี และไม่ได้ยากเย็นอะไร เช่นพิธีแต่งงานแบบคริสต์จะเห็นว่าเป็นวิธีง่ายๆ และที่จริงบวชเป็นพิธีตั้งขึ้นทีหลัง เมื่อสมัยพระเยซูเองก็ลงไปในแม่น้ำ ทำพิธีดำลงไปในน้ำแล้วก็โผล่ขึ้นมา คล้ายๆ กับแนวของพราหมณ์ เรียกว่าทวิชะ หรือเกิด ๒ หน คือดำไปในน้ำแล้วก็โผล่เข้าลอดบ่วงที่วางไว้ ถือว่าเป็นทวิชะ คือเกิดอีกครั้ง เกิดเป็นพราหมณ์ แนวพิธีกรรมนั้นเป็นรูปแบบ ซึ่งไม่เหมือนกันกับเรา ข้อปฏิบัติของเขาก็ไม่เรียกว่าศีล แต่ปัจจุบันเขาใช้ว่าศีลแทนนั่นเอง

เช่น ศีลมหาสนิทก็อาศัยคำของเรา แต่จริงๆ แล้วไม่เรียกว่าศีล ส่วนระเบียบในการปฏิบัติก็มี เพราะพระศาสดาคริสต์เมื่อแบ่งเป็น ๒ สายแล้ว โรมันคาทอลิก มีนักบวชเรียกว่าบาทหลวง โปรเตสแตนต์

ไม่มีนักบวช แต่จะมีมิชชันนารีหรือหมอสอนศาสนา ไม่ประพฤติ
พรหมจรรย์ มีลูกมีเมียได้ พันเอกอิงเกอร์โซล ที่เขียนเรื่องพระเจ้า
วิจารณ์เรื่องพระเจ้ามากมายนั้น เป็นลูกของหมอสอนศาสนา ที่ได้
ศึกษาศาสนามาตั้งแต่ต้น ท่านเข้าใจเรื่องศาสนาคริสต์ได้ชัดเจน จึง
เขียนบทความที่เกี่ยวกับพระเจ้าขึ้นมา

○ ท่านเคยพูดเกี่ยวกับศาสนาคริสต์แทรกแซง และทำลายศาสนาพุทธ ท่านมีเป้าหมาย ในการต่อสู้อย่างไร? หรือแก้ไขอย่างไรบ้าง หรือเพียงประกาศให้รู้

เป้าหมายนั้นคือ

๑. ให้ชาวพุทธตื่นตัวว่าบัดนี้มีอันตรายแฝงเข้ามาอย่างลึกซึ้ง ในรูปมิตร ในบ้านในเมืองเรา ถ้าท่านไปอ่านบุลเลติน หรือวารสาร แกลงกิจของสำนักวาติกัน เขารายงานสถานการณ์ศาสนาทุกจุด ชัดเจนมาก เขาบอกว่าชาวพุทธเดี๋ยวนี้เคลื่อนไหวในลักษณะเสริมกำลังเท่านั้น คือพร้อมที่จะฉกฉวยโอกาสเพราะเราเองแตกแยกกัน มีโพธิรักษ์ มีลัจจโลกุตระ และอื่นๆ อีกมากมาย สัมพุทธโธใหญ่ สัมพุทธโธน้อย บางคนพวกก็ใหญ่กว่าพระพุทธเจ้า ถ้าเปรียบเป็นกำลังทหารแล้วอ่อนเปลี้ย

ผมเคยพูดอยู่เสมอว่า พระเราถ้าวางเขาจะเล่นงานก็ไม่แน่ว่าที่ลาว คอมมิวนิสต์ที่ลาวเขาไม่บังคับพระสัก พระลาวเล่าให้ฟังว่า เขาทำด้วยวิธีประกาศรับสมัครเปรียญ ๓ ประโยค ทำงานที่นั่น ได้เงินเท่านั้นๆ เปรียญ ๕ ประโยค ได้เท่านั้น ๗ ประโยค ได้เท่านั้น ๙ ประโยคได้เท่านั้น เลยลึกลงไปกันเป็นแถว เขามอบหมายให้ทำงาน แล้วส่งไปสัมมนา แล้วก็หายไป พรรคมหาเปรียญเราที่ได้เปรียญ ๙ ก็ไปเป็นลูกน้องเขาประมาณ ๑๘ คน ลำตัวกลบไม่ได้แน่

พวกนี้กินข้าวบาตรมา ชาวบ้านเลี้ยงดูมา มาจากนา จากสวน จากป่า จากเขา แต่พอได้ดิบได้ดีขึ้นมา ก็ตะโกนโหวกๆ ต่ำพระพุทธรเจ้า เราจะเห็นว่าอันตรายพร้อมที่จะเกิดขึ้น เพราะเขามา เขาเอาทุกอย่าง เราต้องระมัดระวังให้มาก

๒. ต้องการจะตั้งคริสต์ให้รู้ว่า อย่าทำวิธีนี้กับเรา

๓. จะขอให้รัฐบาลและคณะสงฆ์ได้ปรับตัวเอง ปรับปรุงสถาบันสงฆ์

๔. เพื่อให้หมู่สงฆ์และชาวบ้านที่หวั่นโยพระศาสนาเพราะมีบางคนไม่รู้เรื่องเลย เราไม่ได้ว่าประเด็นที่เขาช่วยพัฒนาบ้านเมือง คริสต์มาช่วยบ้านเมืองเรามากในด้านการศึกษา ด้านการแพทย์ การสาธารณสุข ด้านเศรษฐกิจสังคม ซึ่งเป็นความดีของเขา เราอนุโมทนา ยินดีด้วย เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ลำบากมาก เพราะแม่ผู้ใหญ่ในวงราชการ ยังพูดว่าเรื่องนี้เราจะต้องวางตัวเป็นกลาง มิฉะนั้นจะเสียความเป็นกลาง ผมก็นึกไม่ออกว่ากลางอยู่ตรงไหน

ชาวพุทธกำลังถูกขยำยี ขโมยกำลังจะขึ้นบ้านเรา เรากำลัง ตะโกนบอกตีสวรรค์ ตำรวจก็นิ่งเฉย ต้องอยู่เฉยๆ ต้องเป็นกลาง มิฉะนั้นขโมยจะขโมยไม่สำเร็จ นี่หรือหน้าที่ตำรวจ ตำรวจนั่งเป็นกลาง ทั้งๆ ที่ตำรวจนี่ก็เป็นญาติพี่น้องของเรา เลยไม่รู้ว่าเป็นกลางคืออะไร ที่ทำนั้นทำโดยไม่มีตำแหน่งอะไร แต่เพราะรักและหวั่นโยพระศาสนา อะไรที่พูดไม่ได้ ทำได้ เรามีศักดิ์ศรีพอที่ผู้คนเขาจะเชื่อได้

เราก็พูด เมื่อรัฐบาลรับ คณะสงฆ์รับ เราก็เลิกมีอันตรายอะไรขึ้นมา
ก็ทำงานต่อไปอีก แต่ไม่ใช่ทำด้วยลำพังตัวเอง โดยอำนาจแล้ว เรา
ไม่มีพลังในการทำงานพอ ต้องอาศัยท่านทั้งหลายให้ช่วยกัน

- เมื่อเขาเข้าไปช่วยประชากรของไทยในรูปต่างๆ จะหาว่าเขาแทรกแซงก็ไม่ค่อยถูก เพราะเขาทำประโยชน์ พวกเราทำประโยชน์ด้วย ท่านมีนโยบายอย่างไร

เรื่องนี้ไม่ใช่ประเด็น ประเด็นนี้ได้ชี้แจงไปแล้วว่า เราต้องร่วมมือกับเขา อนุโมทนาสาธุการ ไม่มีปัญหาอะไร แม้เสร็จแล้วเขาไปเทศนา เราก็มองว่าอะไร เทศน์ในวัดเราก็มองว่าอะไร ชาวบ้านอยากจะฟัง ประเด็นที่ท้วงติงมีอยู่ ๓ ประเด็นเท่านั้น

เอาพระพุทธเจ้าเราไปเป็นลูกน้องของพระเจ้า

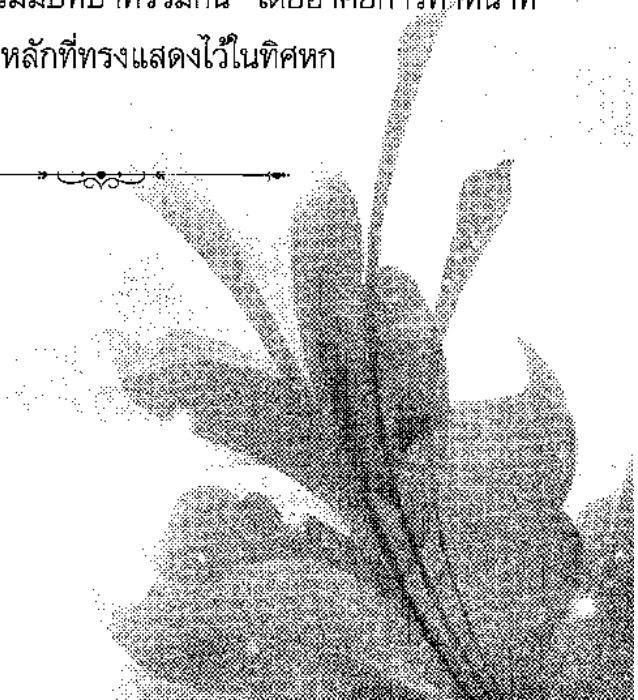
เอาธรรมะของเราไปบิดเบือนผิดจากรูป แล้วก็บอกว่า พระเจ้ามอบให้พระพุทธเจ้ามาแสดง

ย้ายสถาบันสงฆ์ เอาตำแหน่งคณะสงฆ์ไปใช้ มีสามเณร มีภิกษุ มีแม่ชี มีสังฆราช มีราชาคณะ เป็นต้น

เราต้องเพียงเท่านั้น ไม่ได้ท้วงเลอะเทอะเปราะเปื้อนไปหมด งานส่วนอื่นซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม การสาธารณสุขและการแพทย์ก็โปรดลงช่วย ต้องร่วมมือ เราไม่ได้โกรธเคืองอะไร ขณะที่มีการโต้แย้ง ยังพูดคุยทางโทรศัพท์กัน พูดกันแบบนักศาสนาแบบนักวิชาการ มีอะไรขัดแย้งเราก็กู้กันได้แม้แต่สมัยโพธิวัชร ฌมเขียนหนังสือท้วงติงโพธิวัชรตั้ง ๒-๓ เล่ม ลูกศิษย์ลูกหาเขาก็คุยกัน

อยู่เรื่อย ไม่ได้โกรธอะไร แต่อะไรที่ผิด อะไรที่จะเป็นการหักท้าว
น้ำใจ เราก็ต้องบอกกัน ต้องแยกประเด็นให้ออก เขามีนโยบายมา ๙
ข้อ เราท้วงติงเขา ๒ ข้อเท่านั้น คือข้อที่เขาติเตียนพระรัตนตรัย
อย่างอื่นไม่มีปัญหา เขามาลงทุนในบ้านในเมืองเรา...ก็ลงไป ราษฎร
เราจะเข้าไปนับถือคริสต์เพราะเหตุนี้ก็นับถือไป ว่ากันตามความ
เป็นจริง เขานับถือศาสนาเรา เราก็ช่วยให้เขาไปนิพพานไม่ได้ ถ้า
เขาไม่ลงมือศึกษาและประพฤติปฏิบัติ ปัญหาทางเศรษฐกิจจะทำให้
คนเข้านับถือศาสนาคริสต์ได้ง่าย เพราะพระเราเมื่อมีปัญหาเศรษฐกิจ
เกิดขึ้นแล้ว แม้แต่พระยังบิณฑบาตไม่พอฉัน จะช่วยให้โยมแก้ปัญห
ด้านนี้ได้อย่างไร แต่ด้านอื่นเราช่วยได้

กล่าวคือ ควรจะร่วมมือบทบาทร่วมกัน โดยอาศัยการทำหน้าที่
ของพระต่อชาวบ้าน ตามหลักที่ทรงแสดงไว้ในเทศก

○ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ได้สร้างปัญหาให้กับประเทศ
เท่าที่ผ่านมาไม่ทราบว่ามีปัญหาน่าวิตกด้านใดบ้าง

พูดถึงน่าวิตกนั้น น่าวิตกในด้านของความมั่นคง ถ้าจำนวนศาสนิกชนเหล่านี้เพิ่มขึ้นมาก จนมีสัดส่วนอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ปัญหาเช่นนี้มักจะมีในส่วนต่างๆ ของโลก เช่นประเทศอินเดียเวลานี้ก็มีพวกซิกข์เพิ่มขึ้น กำลังจะแยกประเทศคือ แยกแคว้นปัญจาบออก ส่วนในเลบานอนและไอร์แลนด์ก็จะพบว่าเรื่องศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ด้วยทั้งนั้น

เวลานี้น่าวิตก คือศาสนาคริสต์ เพราะเขามุ่งที่จะเอาเมืองไทยเป็นหัวหาดที่เดียว แสดงออกอย่างเปิดเผย ประชุมที่ธรรมสถานวันก่อน เขาพูดออกมาโดยเปิดเผยท่ามกลางชาวพุทธเป็นอันมากกว่า

เวลานี้รัฐบาลอิตาลี กำลังบีบบังคับวาติกันอยู่มาก ฉะนั้นก็ขอให้เราเตรียมหาพื้นที่ไว้เพื่อสร้างกรุงวาติกันในประเทศไทย จะเห็นได้ว่าเป็นการพูดโดยไม่มีนึกถึงรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญของเรานั้น ราชอาณาจักรไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกไม่ได้ กรุงวาติกันเป็นประเทศอาตถัน เรียกว่าวาติกันซิตีส์สเตท ถ้าคิดวางแผนจนถึงกับสร้างกรุงวาติกันขึ้นในประเทศไทย ก็แสดงว่าไทยหมดอธิปไตย

เสรีภาพ กลายเป็นประเทศที่ถูกแบ่งแยกเป็น ๒ ประเทศ ประชากรส่วนหนึ่งต้องไปขึ้นกับกรุงวาทกัน โดยเฉพาะพวกที่นับถือศาสนาคริสต์ หากย้อนไปในสมัยรัชกาลที่ ๕ จะพบว่าพวกคนนับถือคริสต์ก็ขึ้นศาลของเขา เขาปกครองเขาเอง คล้ายๆ มาสร้างเมืองซ้อนเมือง สร้างประเทศซ้อนประเทศกันอยู่ ถ้าสมมติว่าแนวโน้มที่เขาคิดเป็นไปจริงก็น่ากลัวเหมือนกัน ในด้านความมั่นคง เอกราช อธิปไตย ถ้าถึงจุดนั้นก็เท่ากับเป็นอาณานิคม ในบ้านในเมืองเรา แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องของผู้หลักผู้ใหญ่ รัฐบาลท่านจะต้องรับผิดชอบ ที่จริงถ้ามองกันด้วยความเป็นธรรม อิสลามเขาก็อยู่ในส่วนของเขา การอบรมสั่งสอนแนะนำของเขา ก็ไม่ได้มุ่งจะยื้อแย่งศาสนิกอะไร แต่ถ้าคนไทยเราไปแต่งงานกับเขา เขามีกฎหมายกติกากฎของเขาที่จะต้องเป็นอิสลาม ก็ควรต้องเป็นอย่างนั้น เพราะที่จริงแล้วถ้ามีหลายๆ ศาสนาภายในบ้าน ก็คงจะยุ่งน่าดู ความสนิทสนมคงจะเกิดได้ยาก

ฉะนั้น ถ้าเรายังยึดมั่นในศาสนาของเราอยู่ และไม่ใส่ใจในเรื่องนั้น ก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ปัญหาในด้านอื่นๆ ก็ยังมีอยู่มาก ซึ่งค่อยๆ เกิดขึ้นและแนวโน้มว่าจะรุนแรงมากยิ่งขึ้น บางอย่างพออยู่ในวิสัยที่เราจะคิดแก้ไข บอกกล่าวกันได้ แต่บางอย่างถึงวิสัยซึ่งบางทีก็ต้องปล่อยให้เป็นไปตามกรรม เรื่องมันจะเกิดไม่อาจจะหาอย่างไร มันก็เกิด แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว เราจะทำอย่างไรจึงจะลดความรุนแรงลงในวิสัยที่เราจะทำได้เท่านั้น

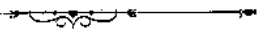

- มีหลายคนว่าการถือศีลอดในศาสนาอิสลาม เป็นเรื่องงมงาย พระคุณเจ้ามีความคิดเห็นอย่างไร

ไปว่าเขาอย่างนั้นไม่ได้ เป็นความถูกต้องดีงาม เป็นเรื่องของศรัทธา ที่ทางศาสดาท่านสอนเอาไว้ และเราจะเห็นว่าการปฏิบัติในลักษณะนั้น ช่วยในด้านฝึกปรือ ในด้านการอบรมแสดงความศรัทธา แสดงความอดทน แสดงความเชื่อมั่น แสดงความภักดีต่อพระเป็นเจ้าของเขาได้เป็นอย่างดีมากที่สุดทีเดียว ไม่เห็นว่ามီးโรงมงาย เป็นเรื่องของศรัทธาในคำสอนของศาสดาในพระคัมภีร์ของเขาเท่านั้น

การไปกล่าวว่าเป็นบาปผิดในลักษณะนี้ไม่เป็นการสมควร และเราก็ไม่มีเหตุผลอะไรที่จะไปว่าเขางมงาย เพราะมองแล้วมองอีกเป็นผลดีมากทั้งในด้านเศรษฐกิจ ทั้งในด้านสังคม ด้านศาสนา ตลอดจนด้านการเสริมสร้างความสามัคคี

การกระทำอะไรพร้อมๆ กันได้และมีความเชื่อมั่นในศาสนาเดียวกันนั้นไม่ใช่เรื่องที่ได้ง่าย ๆ แต่คนในศาสนาอิสลามเขาทำได้ และก็ทำได้ดีสืบต่อกันมาทั่วทั้งโลก จึงเป็นเรื่องที่ควรสรรเสริญอย่างยิ่ง

- สงครามศาสนาอาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้หรือไม่ เพราะขณะนี้ มีศาสนาอื่นได้ทุ่มเททั้งกำลังทรัพย์ และบุคลากรที่มีจิตวิद्याสูง ดำเนินการเพื่อช่วงชิง ประชันอยู่

เรื่องสงครามศาสนานี้ก็เป็นเรื่องที่น่าสลดใจ ศาสนาเป็นหลักแห่งสันติสุขที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล บรรดาศาสดาทั้งหลายนั้น กอปรด้วยความเมตตากรุณาต่อสัตว์โลก อุทิศทรัพย์ศึกษาค้นคว้าแสวงหาทางเพื่อจะช่วยให้มนุษยชาติอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข แต่เมื่อถึงมือคนใช้ คือศาสนิกในศาสนานั้นๆ กลับนำไปใช้เพื่อผลประโยชน์และความยิ่งใหญ่ของตนเอง ในที่สุดก็กลายเป็นการเบียดเบียนประทุษร้ายกันอย่างที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของโลก และแม้ในขณะนี้ที่เห็นได้เด่นชัดคือสงครามศาสนาในประเทศเลบานอน ทั้งๆ ที่เป็นชนเผ่าพันธุ์เดียวกัน และอยู่ในประเทศซึ่งมีได้ใหญ่โตอะไรเท่าไร มีประชากรเพียง ๒ ล้านกว่าคนเท่านั้น แต่เชื้อสายที่เหมือนกันไม่สามารถสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียว ให้เกิดขึ้นภายในชาติย่านเมืองได้ เพราะคนเหล่านั้นนับถือศาสนาต่างกัน ทั้งๆ ที่มีระบอบาธิปไตยเดียวกัน และในที่สุดก็ออกมาในรูปอย่างที่เราได้เห็นได้ฟังข่าวเป็นประจำเวลานี้

สำหรับประเทศไทยนั้น มองสถานการณ์ในปัจจุบัน เราจะพบศาสนาอื่นที่กำลังรุกอย่างรุนแรง และเพิ่มจำนวนคนขึ้นมากมาย โดยการทุ่มเทเงินและบุคคลเข้ามาดำเนินกิจการอย่างอิสระเสรี กับมองกันด้วย

หลักฐานของประวัติศาสตร์จริงๆ แล้ว คาดหมายถึงผลที่จะเกิดขึ้น
ในอนาคตจะพบว่า อาจเป็นไปได้ และก็อาจจะเป็นไปไม่ได้ทั้ง ๒ ทาง

ในกรณีที่เป็นไปไม่ได้คือว่า บุคคลจะนับถือศาสนาอะไรก็ตาม
แต่เมื่อมีองค์พระประมุขของค์เดียวกัน มีเฝ้าพันธู์เดียวกัน อยู่ใน
ประเทศเดียวกัน ก็เท่ากับอาศัยทั้ง ๒ จุดนี้เป็นจุดยึดเหนี่ยว แม้
นับถือศาสนาต่างกัน ทำให้มีกำลังที่จะให้หันหน้ามาประนีประนอมกัน
ได้ ไม่ถึงกับก่อสงครามโดยอาศัยศาสนาเป็นเหตุ อย่างเช่นที่เกิดใน
เวียดนาม หรือในเลบานอน หรือสงครามใหญ่ๆ ในประวัติศาสตร์ก็
คือสงครามครูเสด ตลอดถึงที่เกิดในประเทศไอร์แลนด์ ซึ่งเป็นเรื่อง
สงครามทางศาสนาทั้งนั้น ในขณะที่เดียวกัน ความเปลี่ยนแปลงจะ
เกิดขึ้นในอนาคตนั้นอาจจะมีเงื่อนไขใหม่ๆ ซึ่งเรามีอาจรู้ได้ว่า จะออก
มาในรูปลักษณะใด แต่ข้อสำคัญคือ เวลานี้ชาวพุทธเองต้องพยายาม
ศึกษาสำเหนียกให้เห็นคุณค่าศาสนาของตนยอมรับนับถือ เชื่อฟัง
และปฏิบัติตาม ศาสนธรรมในศาสนาพยายามที่จะปฏิบัติตนให้บรรลุ
เป้าหมายที่พระพรหมเจ้าทรงมีพระพุทธรูปนิทานไว้ก่อนที่จะแสดงพระ
ธรรมเทศนาถึงพระองค์ตรัสรู้มาแก่สัตว์โลก ว่า

พระองค์จะตรัสพระชนม์อยู่ตราบเท่าที่

พุทธบริษัท คือภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือพูดใน
ปัจจุบันก็คือ ชาวบ้านชาววัดที่เป็นพุทธศาสนิกนั้น ได้เรียนรู้เข้าใจ
ในส่วนของปริยัติ สามารถนำมาประพฤติปฏิบัติจนได้รับผลจากการ

ประเพณีปฏิบัติ และนำคำสอนเหล่านั้นไปเผยแพร่ชี้แจงแก่บุคคลอื่น
ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เมื่อมีอันตรายเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา
ก็พร้อมที่จะแก้ หรือป้องกันอันตรายเหล่านั้นไม่ให้เกิดขึ้นได้

ถ้าทำได้แบบนี้ ก็คงจะรักษาคุ้มครองไว้ได้ ปัญหาเรื่องนี้
เป็นปัญหาใหญ่ และมีลักษณะที่เปราะบาง เพราะจากหลักฐานใน
ทางประวัติศาสตร์นั้น เราจะพบความจริงประการหนึ่งว่าจุดรวมกิติ
จุดแตกแยกกิติ แทนที่จะเป็นเรื่องของเผ่าพันธุ์ หรือเรื่องของหัวหน้า
ซึ่งจะเรียกตำแหน่งอะไรก็ตาม กลับเป็นเรื่องของลัทธิและศาสนา
เพราะคนในลัทธิและศาสนาเดียวกัน แม้จะต่างหัวหน้าต่างเผ่าพันธุ์
ต่างประเทศกัน ก็พร้อมที่จะจับมือกัน เพื่อทำงานให้แก่ศาสนาของ
ตน เช่นในกรณีของสงครามครูเสด ซึ่งเป็นตัวอย่างได้เป็นอย่างดี
คนเหล่านั้นมีเผ่าพันธุ์ต่างกัน มีหัวหน้าต่างกัน แต่ก็มีศาสนาเดียวกัน
และในที่สุดก็ยกพวกมารบราฆ่าฟันกันได้ หรือในกรณีของเผ่าพันธุ์
เดียวกัน ประมุขคนเดียวกัน อย่างในเลขานอน ก็รบกันได้ เพราะ
เงื่อนไขทางศาสนา ที่ร้ายคือดึงคนอื่นเข้ามารวมด้วยอย่างในสงคราม
ครูเสด ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าคิดและน่าหวาดกลัวเหมือนกัน ลัทธิศาสนิก
ในแต่ละศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้รับผิดชอบศาสนาแต่ละศาสนา
ไม่สำนึกถึงความบกพร่องในอดีต และนำมาเป็นบทเรียนแก้ไขความ
ผิดพลาดเหล่านั้น ก็จะทำให้ซ้ำแล้วซ้ำอีกได้ ฉะนั้นถ้าหวังผลจาก
สงครามครูเสด สงครามในลักษณะนี้ได้เกิดขึ้นเรื่อยๆ

การคาดหมายในอนาคตจึงมองได้ทั้ง ๒ แนว คือแนวที่เป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ ถ้าเรามีความสำนึกพอก็ไม่น่าจะเอาเรื่องของศาสนามาเป็นเงื่อนไขในการต่อสู้กัน เพราะศาสนาเป็นเรื่องของความสงบ มีเรื่องของการระงับดับเวรดับภัย ดับอันตรายต่างๆ ตลอดถึงสัมผัสความสุข ความสงบที่แท้จริง แต่ก็ขอให้มั่นใจไว้อย่างหนึ่งว่าพระพุทธศาสนานั้นได้เกิดขึ้นมาในโลกเป็นเวลาถึง ๒๕๓๒ ปีแล้ว ไม่ใช่ ๒๕๒๗ ซึ่งนับหลังพระพุทธเจ้านิพพาน แท้จริงพระพุทธศาสนาเกิดก่อนพุทธศักราช ถึง ๔๕ ปี จากหลักฐานในทางประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนานั้น เราภาคภูมิใจได้ว่า ไม่ว่าในยุคใดสมัยใด เราไม่เคยเอาศาสนาไปเป็นเงื่อนไขในการทำสงคราม

ดังนั้น หากเราชาวพุทธยังยึดมั่นในหลักการนี้อยู่ และพร้อมที่จะอดทนและให้อภัย แล้วหาจุดทำความเข้าใจ และประนีประนอมกันก็คงจะบรรเทาความรุนแรงในด้านสงครามศาสนาไปได้ ข้อสำคัญที่สุดก็คือว่า อย่าได้ประมาท กาลข้างหน้านั้นเราไม่อาจรู้ได้ว่าเหตุการณ์อะไรจะเกิดขึ้น แต่ถ้าเราอาศัยบทเรียนทางประวัติศาสตร์ หักเหตทางของความรุนแรงต่างๆ ที่อาจจะเกิดไม่ให้เกิดขึ้น ก็จะหยุดความแตกแยกเพราะอาศัยศาสนาเป็นเหตุลงไปได้

- ทุกวันนี้มีความยุ่งยากเกี่ยวกับพระศาสนา เมื่อพระเถระบางรูปไม่ยอมรับรู้ ท่านจะให้ข้อสังเกตจากพระผมได้ไหม ทำไมพระเถระจึงทำอย่างนั้น และทุกวันนี้ทางรัฐบาลมีการแก้ไขในเรื่องนี้ยุติลงอย่างไร

ท่านอาจจะทะนุถนอมตัวเอง หรือบางทีท่านไม่รู้ บางทีท่านอาจกลัวถูกตำ ท่างานบริหารต้องได้ทั้งดอกกุหลาบและก้อนอิฐ มีค่าเท่ากันถึงจะทำงานได้ แต่ถ้ากลัวแต่คำตำว่า ค่อนแคะจะไม่ได้ผลงานเลย อีกประการหนึ่งคือว่า เป็นเรื่องทีออกจะละเอียดอ่อน จำเป็นจะต้องศึกษาให้ถ่องแท้เสียก่อน รัฐบาลนั้นไม่ต้องห่วงหรอก ดูแต่เวลาขึ้นราคาารถเมล์ จะตีกันตายเพราะการชุมนุมคัดค้าน เรื่องความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ท่านสนใจกันน้อยมานานมาแล้ว

พระพุทธศาสนานั้นถูกทอดทิ้งตั้งแต่เปลี่ยนการปกครองมาแล้ว รัฐบาลที่เอาใจใส่ในศาสนาเป็นพิเศษ คือรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่ก็เอาเรื่องเอาราวในตอน ๒-๓ ปีหลังแล้ว ท่านก็หมดบุญไป ตั้งแต่นั้นมาศาสนาก็ถูกลอยแพ ลอยห่างเต็งกลางมหาสมุทร เขาไม่เคยใส่ใจ ผู้ใหญ่ในบ้านเมืองเราล้มผลศกษาในรูปแบบพิธีกรรม เช่นไปงานทอดผ้าป่า ทอดกฐินยกขอฟ้า เก็บต้นผี ไปสังก็นั่งเป็นประธานนิดหน่อย ไม่ล้มผลเรื่องศาสนธรรม ไม่ทิ้งหรอก พระศาสนาจะต้องเห็นด้วยการปฏิบัติศาสนธรรม

- ผมเดินทางมาสระบุรี ผมพบโยมคนหนึ่ง แก่นับถือศาสนาอิสลาม เขาบอกว่าพระพุทธเจ้ากับเยซูเป็นลูกของพระเจ้าเป็นเจ้า แล้วพระพุทธเจ้าจึงแยกศาสนากันคนละศาสนา ทำไมจึงผิดกับพุทธประวัติมาก และว่าศาสนาเขามีคนนับถือมากทั่วโลก ข้อนี้มีความจริงอย่างไร

เรื่องพระเจ้าเป็นอย่างนี้ ให้จับประเด็นไว้อย่างหนึ่ง จะสรุปให้ฟังว่า ศาสนาที่มีพระเจ้านั้น พระเจ้าอะไรที่เกิดหลังสุด คือพระเจ้าที่ใหญ่ที่สุด เบ่งทับกัน ท่านลองดู อังกฤษเขาประกวดนางงามโลก อเมริกันประกวดนางงามจักรวาล นางงามจักรวาลถ้ามีจริงต้องเอามนุษย์ต่างดาวมาประกวดด้วย แต่ต้องการจะต้องให้ใหญ่กว่านางงามโลกเท่านั้นเอง แต่ก็คือคนในโลกนี้ ไม่ใช่งามกว่าคนทั้งโลกหรืองามกว่าคนที่สมัครไปประกวดเท่านั้น พวกพระพรหมเองเป็นพระเจ้ายุคหลัง พระศิวะกับพระนารายณ์มีอยู่ก่อนแล้ว เป็นเทพเจ้าประจำภูเขด กับเทพเจ้าประจำสมุทรของพราหมณ์ พอพวกพราหมณ์สร้างพระพรหมขึ้น พระพรหมเลยกลายเป็นผู้สร้างพระศิวะกับพระนารายณ์หายไปเลย พระเจ้านั้นคนสร้างขึ้น เมื่อสร้างขึ้นก็ต้องการเบ่งให้เห็นว่าของตัวเองใหญ่ และตัวเองใหญ่ก็ต้องคร่อมคนอื่นได้ เอาพระพุทธเจ้าไปเป็นลูก ก็อย่างที่บอก คือศาสนาอิสลามเกิดหลังเราพันกว่าปี คริสต์ยังเกิดหลังกว่า ๒๐๐ กว่าปี ผิดกับพุทธประวัติ เพราะพุทธประวัติเป็นเรื่องจริงแต่ก็เป็นเรื่องหลงอวดตาของคนบางพวก

- อิสลามบอกว่าในการได้ว่าที่ได้เชียวศาสนาทุกศาสนา รวมทั้ง พุทธ เขาว่าต้องยอมรับศาสนาอิสลามเป็นเอกกว่าศาสนาทั้งหมดในโลก ข้อนี้ก็มีความจริงอย่างไร

ก็ยอมรับไปในหมู่พวกเขา พุทธเราก็เอก อิสลามก็เอก ก็เอก ในพวกของตน ใครก็ต้องถือว่าตัวเองเอกด้วยกันทั้งนั้น แต่ความจริง นั้นเป็นเรื่องที่เราจะต้องดูกันในแง่ต่างๆ ส่วนที่ว่าเป็นศาสนาที่นับถือ มากทั่วโลกนั้น ที่จริงเมื่อก่อนคนนับถือพุทธศาสนาเป็นอันดับหนึ่ง ศาสนาคริสต์อันดับ ๒ แต่ต้องรวมทุกนิกาย คริสต์มีหลายนิกาย อิสลามอันดับ ๓ ฮินดูอันดับ ๔ แต่ศาสนาโลกมีเพียง ๓ ศาสนา

คำว่า ศาสนาโลกหมายความว่า เป็นศาสนาที่ชนหลายชาติก็นับถือ ไม่ใช่นับถือเฉพาะชาติเดียว ฮินดูมีคนนับถือประมาณ ๖-๗๐๐ ล้านอาจถึง ๘๐๐ ล้านด้วยซ้ำไป แต่เป็นพวกอินเดียเท่านั้น เขาจึงไม่ถือเป็นศาสนาโลก ในปัจจุบันนี้ ศาสนาคริสต์อยู่ที่ ๑ อิสลามอยู่ที่ ๒ ถ้านับจำนวนศาสนิก ฮินดูอยู่ที่ ๓ พุทธเราประมาณที่ ๔ ชาวพุทธมีประมาณ ๕๑๑ ล้าน ไปไหนหมดรู้ไหม เป็นคอมมิวนิสต์ ประเทศจีน เป็นพุทธมาก่อน เป็นคอมมิวนิสต์ มองโกเลีย เป็นพุทธมาก่อน เป็นคอมมิวนิสต์ เวียดนาม เกาหลีเหนือ เขมร ลาว ก็เป็นคอมมิวนิสต์ เกือบหมดแล้ว ศาสนาพุทธเราเมื่อเทียบอันดับแล้ว น้อยมาก เดียวนี้เถรวาทจริงๆ มีเฉพาะประเทศไทย กับลังกา พม่า แต่มีมหายานยังมีอยู่หลายประเทศ มีญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เป็นต้น

ตามรายงานขององค์การสหประชาชาติ ประกาศเมื่อกลางปี
พ.ศ. ๒๕๒๖ ประชากรของโลกมีทั้งหมด ๔,๕๘๖ พันล้านคน คำนวณ
เปอร์เซ็นต์ผู้นับถือศาสนาต่างๆ

คริสต์ ๓๕%	= ๑,๖๐๕,๑๐๐,๐๐๐ คน
ขงจื้อ ๑๑%	= ๕๐๔,๔๖๐,๐๐๐ คน
พุทธ ๑๑%	= ๕๐๔,๔๖๐,๐๐๐ คน
ฮินดู ๑๒%	= ๕๕๐,๓๒๐,๐๐๐ คน
อิสลาม ๑๕%	= ๖๘๓,๙๐๐,๐๐๐ คน
ศาสนาอื่น ๑๖%	= ๗๓๓,๗๖๐,๐๐๐ คน

- มีโยมบางคนเขามาถามว่า พระเรานี้เป็นส่วนเกิน อยู่กินแรงงานของชาวบ้าน ไม่มีส่วนในการพัฒนาบ้านเมืองเลย ท่านมีความเห็นเป็นอย่างไร และต้องตอบเขาว่าอย่างไร?

ถ้าส่วนเกินนั้นคือการไม่ทำงานแบบที่คนอื่นเขาทำ เช่นที่ ชาวนา ชาวสวน โรงงานอุตสาหกรรมทำแล้ว ทหารก็ต้องเป็นส่วนเกิน ครูก็ต้องเป็นส่วนเกิน แพทย์ก็ต้องเป็นส่วนเกิน เพราะท่านเหล่านั้นไม่ได้ ทำงานในการผลิตทั้งหมด แต่อย่าลืมว่า คนเรามีหน้าที่ไม่เหมือนกัน พระก็ทำหน้าที่ของพระในเรื่องของพระศาสนา

คำพูดเหล่านั้นเป็นสำนวน เขาพูดมานานแล้ว ถ้าเรามองในแง่ไม่ทำงาน เราก็ชี้ให้เขาดูว่าครูก็ไม่ได้ทำนา ทำสวน กรมราชทัณฑ์ กองทัพ ก็ไม่ได้ทำงานแบบโรงงาน แต่ว่าทหารก็คือทหาร ทำงานในแง่ของทหาร ถ้าต่างคนต่างก็ผลิตกันหมดแล้ว จะเอาของไว้ที่ไหน ใครจะเป็นผู้ซื้อ เป็นการพูดโดยไม่ได้มองถึงข้อเท็จจริงเท่านั้นเอง

ข้าพเจ้ามีความปรารถนาที่จะค้าขูอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ ต่อจากนั้นจึงยกป้องบำรุงประเทศและประชาชนให้เป็นปึกแผ่นมีเอกราช

การเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมชาติของสรรพสิ่งในโลก สรรพสิ่งเป็นอนิจจัง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงย่อมก่อให้เกิดทุกข การเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดการพัฒนา

ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่าควรปล่อยให้มันทำหน้าที่ของมันต่อไป เพื่อจะได้หลุดพ้นจากสภาวะที่ไม่พึงประสงค์

- คำวิพากษ์วิจารณ์มักจะมาจากคนที่ไม่เข้าใจ ขอบมองโลกในแง่ร้ายและไม่ยอมรับรู้โลกภายนอก

- อย่าลังเลและเกรงกลัวเมื่อจะออกผจญภัย ผู้บุกเบิกต้องมีความมุ่งมั่นและอดทน

พยายามเอาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปผสมปนเปกับเรื่องสัพเพเหระและตลกโปกฮาเพียงเพื่อให้ชาวบ้านชื่นชอบ

- การอธิบายพุทธธรรมไม่ใช่เพื่อความขบขัน เพราะการทำเช่นนั้นจัดว่าเป็นราคะอย่างหนึ่ง และถือว่ามีรสนิยมนอย่างยิ่ง

- ข้อแตกต่างระหว่างพระสงฆ์กับครูทั่วไปก็คือพระสงฆ์สอนลูกศิษย์ให้ถอนตัวออกจากโลก ในขณะที่ครูทั่วไปสอนลูกศิษย์ให้อยู่กับโลก

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทำให้คนไม่หลงใหลไปกับสิ่งชั่วร้ายใจและทำให้เขาหลุดพ้นจากเครื่องจองจำ คือกิเลสและตัณหา

- ความสับสนจนวายที่มีอยู่ในปัจจุบัน เกิดจากการไม่รู้จักควบคุมตนเองในสิ่งที่ตนเองควรพูดและควรกระทำ - แต่กลับทำหน้าที่และบทบาทของตนเอง

- โดยทั่วไปผู้สอนศาสนายังเป็นปวงชนและอาจทำข้อผิดพลาดได้ในบางโอกาส ถ้าเรามีฉันทคติ เราจะคล้อยตามเขา ไม่ว่าเขาจะทำถูกหรือผิด สิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือเราจะเชื่อและทำตามสิ่งที่เขายกกว่า ถูกหรือผิด ดีหรือชั่ว ในเรื่องนี้มีตัวอย่างให้เราเห็นอยู่บ่อยๆ แทนที่จะเป็นผลดีต่อพระศาสนาโดยส่วนรวม แต่กลับเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น

ถ้าคนทั่วไปได้รู้ว่าคนยกคนจนนั้นมีความขยันขันแข็ง และพยายามดิ้นรนช่วยเหลือตนเองอย่างเต็มที่แล้ว ก็จะมีคนอีกจำนวนมากให้ความช่วยเหลือเขา เพื่อให้เขาหลุดพ้นจากความยากจนได้

- การรับสินบนมี ๒ มุมมอง คือผู้ให้กับผู้รับ

- ในฐานะที่เป็นมนุษย์ปวงชน แม้เราไม่อยู่ในฐานะที่จะช่วยเหลือผู้อื่นได้ ก็ไม่พึงสร้างความสะดวกหรืออันตรายให้กับตนเองและบุคคลอื่น

- สถานที่ใดมีพระธรรมวินัยดำรงอยู่ และมีการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยนั้น สถานที่แห่งนั้นย่อมจะไม่อาจเว้นจากพระอริยบุคคล ๔ จำพวก

พระสงฆ์เป็นผู้มีศรัทธาตั้งมั่นในคุณธรรมของพระพุทธเจ้าและสาวกตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ทานมีศรัทธามั่นคงในพระธรรม ซึ่งจะมีองค์ไม่ให้เป็นอุปสรรคในอภายภูมิได้

พระอริยบุคคลมองดูบุคคลอื่นด้วยความเมตตา และมีความเข้าใจ เปรียบเสมือนผู้ใหญ่มองดูเด็กที่เล่นตุ๊กตา

ปวงภุมิธรรมมีพลังในการรบกวนจิตใจและทำให้จิตใจฟุ้งซ่าน ถ้าสามารถคุมและกำจัดนิรวรณเสียได้ จิตก็จะสงบและปลอดทุกข์แม้ว่าจะเพียงชั่วระยะหนึ่งก็ตาม

อริยสังข์ไม่ใช่ของมนุษย์ผู้ใด เป็นความจริงสากลและไม่ได้ผูกขาดเฉพาะพระพุทธศาสนา และถ้ามีชิไพรตนใด

กายก็สึกแต่ว่ากาย หมายความว่า เป็นการประชุมกันของธาตุ ๔ จึงไม่ควรเข้าไปยึดถือว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นคน และเป็นสิ่งสมมติอื่นๆ

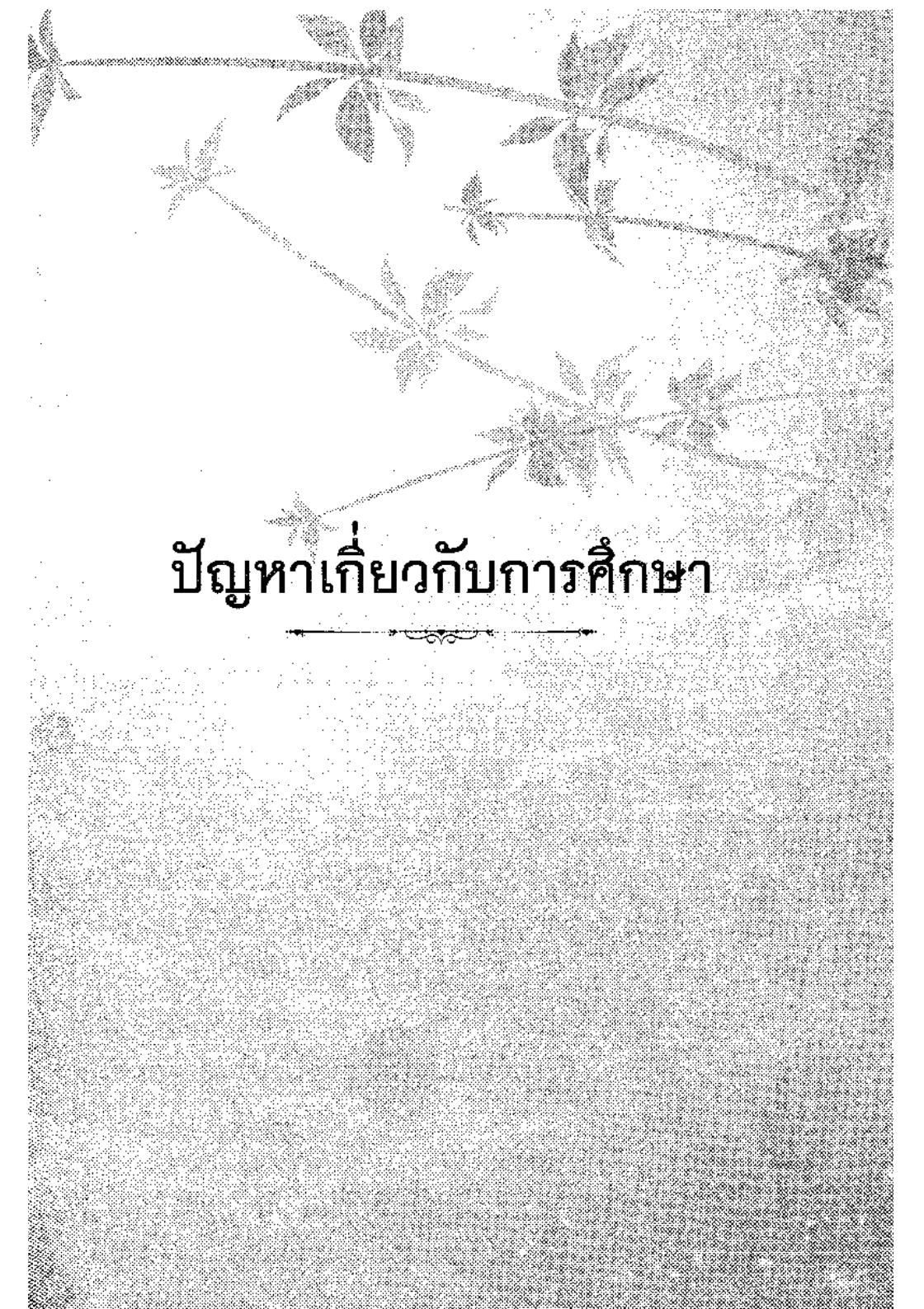
พระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

“เมืองเราเกือบจะเป็นเมืองเดียวแล้วในโลก ที่ได้มีบุคคลนับถือพระพุทธศาสนามากและเป็นเหล่าเดียวกัน เพราะฉะนั้นเป็นหน้าที่ของเราทั้งหลายที่จะช่วยกันทำนุบำรุงรักษาพระพุทธศาสนาอย่าได้เสื่อมศุนย์ไป”

“เราจะต้องรักษาความเป็นไทยของเราให้ยั่งยืน เราจะต้องรักษาพระพุทธศาสนาให้ถาวรวัฒนาการอย่างที่เป็นมาแล้วหลายชั่วโคตรของพวกเราทั้งหลาย”

(จากพระราชนิพนธ์กศกาเสื่อป่า)

ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษา

- ในความรู้สึกของพระเดชพระคุณ การศึกษาแบบสามัญศึกษานี้ ได้รับการต่อต้านหรือสนับสนุนอย่างไร

ปัญหาเรื่องนี้ต้องมองกันใน ๒ ด้าน คือความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นของใหม่นั้น จะต้องมีคนกลุ่มหนึ่งไม่เห็นด้วย เพราะอะไร เพราะตั้งแต่โลกมีมนุษย์มาแล้ว อุปสรรคของการพัฒนาอย่างรุนแรงนั้น เกิดขึ้นจากความฝงใจ ความป้กใจ ความติดใน รูปแบบ ของคนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งออกจะมีมาก คือพวกกลัวความเปลี่ยนแปลงทั้งๆ ที่โลกนั้นเป็นอนิจจัง สิ่งทั้งหลายเป็นอนิจจัง ต้องมีการเปลี่ยนแปลง แต่ปัญหาสำคัญไม่ได้อยู่ที่ว่า เปลี่ยนแปลงหรือไม่ เปลี่ยนแปลง เปลี่ยนแปลงก็เปลี่ยนแปลงไป แต่ถ้าเรามีจิต มีวิญญาน มีความรู้ มีสติปัญญา เราจะสามารถควบคุมทิศทางของความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น ให้มันเกิดประโยชน์ให้มากที่สุดที่จะมากได้

ดังนั้น อะไรที่เริ่มขึ้นใหม่ๆ อย่าไปติดว่าคนจะต้องสนับสนุนทุกคน ที่จะไม่ให้มีใครคัดค้านนั้นเป็นไปไม่ได้ คนเรานานกาลิตตั้ง เป็นการมองปัญหากันคนละจุด ตามพื้นฐานสติปัญญาของแต่ละคน ซึ่งก็ไม่เหมือนกัน

ด้านการศึกษาทางพระพุทธศาสนานั้น ไม่สำคัญจะต้องเป็นการศึกษาแบบสามัญศึกษา การศึกษานักธรรมบาลีอย่างไรที่ใช้ศึกษา

กันอยู่ในปัจจุบันนั้น เมื่อ ๓๐ กว่าปีก่อน สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเริ่มโครงการนี้ขึ้นมาแล้ว ปรากฏว่า ได้รับการต่อต้านอย่างแรง มีบัตรสนเท่ห์ มีการโจมตี มีการใส่ร้ายกล่าวหาต่างๆ เช่นว่าลบหลู่ของโบราณ แต่ท่านต้องสู้ เมื่อเรามองเห็นว่าสิ่งเดิมก็ดี แต่ถ้ามีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แก้ไขข้อบกพร่องบางอย่าง จะดีขึ้นและเหมาะสมกับบุคคลสมัยดีขึ้น เราก็ต้องสู้ เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

ฉะนั้น ในปัจจุบันหลังจากยุคของพระองค์ท่านผ่านมา ๓๐-๔๐ ปี การเปลี่ยนแปลงในด้านการศึกษาก็ก้าวไปไกลมาก

สมัยโบราณจริงๆ คือประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้ว พระเราจะ เป็นผู้นำในทุกอย่าง คือเป็นผู้นำทางความรู้ ความเข้าใจหลักวิชาการ ต่างๆ เป็นศูนย์รวมของประชาชน คนจะศึกษาดำรับตำรา ความรู้ ต่างๆ จะเป็นหมอยา หรืออะไร แม้แต่นักรบก็ศึกษากันภายในวัด วัดก็กลายเป็นแหล่งประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ เป็นมหาวิทยาลัย แรกของบ้านเมืองเรา คือมีรูปคล้ายๆ จะเป็นวิทยาลัย ศิลาจารึก ต่างๆ ข้อเขียนต่างๆ ที่มีอยู่วัดโพธิ์ ก็เป็นเรื่องของยุคหนึ่งสมัยหนึ่ง ต่อมาเมื่อทางบ้านเมืองเขามาจัดการศึกษา ชาวบ้านก็เริ่มจะเดินไล่ทันพระ ฉะนั้นปัจจุบันล้าหน้าพระไป บางสายนั้นเรียกว่าไกลกันสุดกู่ทีเดียว แต่ในขณะเดียวกัน ฐานะของพระก็ได้เปลี่ยนแปลง คือ จะต้องเป็นผู้นำทางวิญญาณของประชาชน พระพุทธเจ้านี้เป็น

“โลกวิทู” คือรู้แจ้งโลก เป็น “วิชาจรณสัมบันโน” คือสมบุรณ์ด้วยวิชาและจรณะ พระองค์จึงเป็นผู้นำประชาชนได้ เพราะเขาคร่ำคร่า เลื่อมใสทั้งในด้านความรู้ และความประพฤติของพระองค์ ความเป็นโลกวิทูของพระองค์ ทำให้พระองค์ทรงรู้แจ้งโลกได้เข้าใจปัญหาขั้นพื้นฐานของชาวบ้านได้ สามารถคล้อยตามอัธยาศัยจิตใจของประชาชนที่เข้ามาฟังพระธรรมเทศนาในพุทธสำนักได้ เป็นต้น

ฉะนั้น การทำงานของพระพุทธองค์ จึงประสบความสำเร็จในเวลาอันรวดเร็ว

ในยุคสมัยนี้ จะพบว่า พระจะต้องเรียนวิชาทางโลกเพื่อให้ทันชาวโลกเขา เพราะพระที่อยู่ได้เป็นหลักเป็นฐาน ส่วนมากแล้วจะไต่อันดับมาจากประถม คือจบประถมแล้วจะบวช มีน้อยที่จบมัธยมและอุดมศึกษาแล้วเข้ามาบวช และก็ยังไม่ปรากฏว่ามีใครที่เด่นๆ ส่วนมากแล้วจะไต่อันดับมาจากประถม อย่างมากก็จบมัธยม แล้วก็มาศึกษาเล่าเรียนต่อในวัด ซึ่งต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี จึงทำงานได้

ดังนั้น เราจึงต้องเรียนรู้วิชาการทางโลก ที่สมควรเข้าไปเป็นอุปกรณ์เป็นสื่อในการเรียนรู้ การหาความเข้าใจในการเรียนรู้ทางศาสนาให้เหมาะสมแก่ยุคแก่สมัย

การจัดการศึกษาระบบนี้จึงเป็นนโยบายที่เกิดขึ้นจากคณะสงฆ์สมเด็จพระสังฆราชวัดมกุฏกษัตริยาราม เป็นผู้ริเริ่มและก็ได้ก้าวหน้า

ไปพอสมควร ปัจจุบันก็มีถึง ๖๐ กว่าโรง คนที่เห็นด้วยคือคนที่สามารถมองปัญหาได้ใกล้เคียงกัน เราจะเห็นว่าการศึกษาของพวกเขาควรจะเปลี่ยนแปลง แม้แต่ในการสอนบาลี การสอนนักธรรม ถ้าเราปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการ วิธีการวัดผล และวิธีอื่นๆ เราก็จะแก้ไขได้มาก สมัยก่อนนักธรรมบาลีนั้น สนองตอบความต้องการของคนได้

อย่าลืมว่ามีปัจจัยพื้นฐานอีกเป็นจำนวนมาก คือเมืองไทยเราไม่เหมือนกับพม่าและลังกา เรานิยมบวชเรียนและก็ถือว่าลูกผู้ชายทุกคนต้องบวช และลูกผู้ชายที่บวชเข้ามานั้น ลึกไม่น้อยกว่า ๙๕% ของคนที่บวชมา เพราะถ้าไม่ลึก หรือแม้แต่ลึกเพียง ๕๐% ศาสนาในเมืองไทยจะอยู่ไม่ได้ทันที ทั้งนี้เพราะภายใน ๕ ปี วัดวาอารามจะเต็มหมด คนที่อายุครบบวชในปีที่ ๖ จะไม่มีวัดเข้าบวช เราจึงต้องมองประเด็นต่างๆ กันให้ชัดว่าอะไรเป็นอะไร คนที่มองเห็นประเด็นเหล่านี้ชัด เขาก็สนับสนุน

อย่างไรก็ดี การศึกษาระบบนี้ได้เจริญเติบโตขึ้นเป็นอันมาก นักเรียนที่เรียนมาในสายนี้จบมหาวิทยาลัยสงฆ์มาเป็นจำนวนมากแล้ว บางคนก็จบแล้วลึกก็ไปเข้าเรียนตามมหาวิทยาลัยทางโลก แสดงว่าคนที่สนับสนุนก็สนับสนุน คนที่คัดค้านก็คัดค้าน เป็นเรื่องธรรมดาสามัญ ขณะที่พระพุทธเจ้าเองยังมีคนคัดค้าน

เรื่องศาสนาก็เรื่องศาสนา เราจะกลัวอะไรกับคนคัดค้าน ถ้าเรื่องนั้นถูกต้องเป็นประโยชน์ ก็ถือกุลทั้งแก่ตนและแก่บุคคลอื่นแล้ว ก็ลงมือทำได้ ส่วนอะไรก็ตามที่สร้างความร้อนให้แก่ตนและบุคคลอื่นควรเว้น เรื่องเหล่านี้อย่าไปปริวิตกกังวลอะไร เราจะเอาถ้อยคำของคนทุกคนมาเป็นประมาณในการตัดสินปัญหา ก็จบสิ้นกันทำอะไรไม่ได้

อย่างหลวงพ่อดังหนึ่ง ท่านต้องการทดสอบคน ท่านทำด้ามมีด สมัยก่อนเขาทำไม้แก้วเช่นน้ำมันยางอย่างดี ใครมาท่านจะขอให้ดู และถามว่าเป็นใจ สวยไหม เรียบร้อยไหม เขาบอกว่า

“แหม...ถ้าแก้ตรงนี้เสียนิดก็ดี” ท่านก็ให้เขาช่วยแก้ ใครจะบอกให้แก้อย่างไรก็ได้ ปล่อยให้แก้กันอย่างนี้ ผลสุดท้าย ด้ามมีดนั้นใช้ไม่ได้ คือแก้กันจนเล็กนิดเดียว นี่คือเรื่องของคน จึงไม่ควรไปติดใจในประเด็นนี้

การศึกษาระบบนี้ไม่ได้ทั้งธรรมวินัยอะไร แต่จะทำให้พระมีความรู้สูงขึ้น และในด้านธรรมวินัย ก็กระจายออกไป กว้างขวางขึ้น ซึ่งที่จริงแล้ว ทำให้คนมีความรอบรู้ดีกว่าระบบนี้ที่ธรรมบาลีตัดย่ำไป คือตีเสียว่าพระเรียนนักธรรมมาจนถึงนักธรรมชั้นเอก แล้วก็ไปเรียน ๔ ประโยค ซึ่งใช้เวลาเท่ากับการศึกษาแบบสามัญ แต่ในด้านความรู้แล้ว พวกที่เรียนสายสามัญจะสูงกว่า กว้างขวางกว่า โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งคือด้านธรรมะและเนื้อหาวิชาทางโลก วิชาที่นักธรรมเรียน
ไม่ได้มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องนี้

ดังนั้น เรื่องเช่นนี้ต้องมีทั้งคนคัดค้าน มีทั้งคนสนับสนุน จะ
มากหรือน้อยเท่า นั้น แต่ข้อสำคัญถ้าเป็นเรื่องดีมีประโยชน์แล้ว
ก็ทำได้เลย

๐ การไหว้ครูเป็นพิธีกรรมทางจริยศึกษา และประกอบพิธีอย่างไร
จึงจะบรรลุผลสัมพัทธ์เกี่ยวกับศาสนา

ที่จริงพิธีไหว้ครูนั้นก็เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว มีการไหว้พระ มีการสวดมนต์ ในที่บางแห่งก็ให้นักเรียนสมาทานศีลด้วย ในที่บางแห่งก็ไม่มี แต่ว่าในคำไหว้ครู ว่า

ข้าฯ ขอประณตน์้อมสักการ บูรพคณาจารย์

ผู้ก่อเกิดประโยชน์ศึกษา

ทั้งท่านผู้ประสาทวิชา

อบรมจริยา

แก่ข้าในกาลปัจจุบัน

ข้าฯ ขอเคารพอภิวันท์

ระลึกคุณอนันต์

ด้วยใจนิยมบูชา

ขอเดชกตเวทิตา

อีกวิริยะพา

ปัญญาให้เกิดแตกฉาน

ศึกษาสำเร็จทุกประการ

อายุยืนนาน

อยู่ในศีลธรรมอันดี

ให้ได้เป็นเกียรติเป็นศรี

ประโยชน์ทุก

แก่ชาติและประเทศไทย เทอญ.

เราจะเห็นว่าถ้าครูบาอาจารย์ในลมหกคนนั้น ละน้ำเอ่อกำไหว้ครู

ที่มีลักษณะแสดงให้เห็นถึงความสำนึกคุณความเคารพจากปณิธาน
ความปรารถนาความมุ่งหวัง ซึ่งผลดีงามให้เกิดขึ้นแก่ตน ให้นักเรียน
แกะซาบซึ่ง แกมมีความเข้าใจว่า แกกำลังทำอะไร และทำไปแล้วจะได้
ประโยชน์อย่างไร เป็นต้น ก็สัมพันธ์กับศาสนาอยู่แล้ว โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง คือหลักธรรมและพิธีกรรมนั้น เราก็เอาพระพุทธปฏิมา
เป็นต้น เข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ด้วย แต่ทางที่ดีที่สุดก็คือ ครูควรจะ
อธิบายคำเหล่านั้นให้เด็กเข้าใจ ก็คล้ายๆ กับเราสรรเสริญพระพุทธเจ้า
มีธรรมะ มีหลักศาสนาอยู่มาก ไม่ว่าในคำไหว้พระ สวดมนต์ไหว้ครู
ในคำสรรเสริญพระรัตนตรัย หรือในหมวดพาหุฯ เป็นต้น ถ้าครู
เป็นผู้ฉลาดมีความสามารถ ก็พร้อมที่จะเอาจุดเด่นในเรื่องนั้นๆ มา
ชี้แจงแสดงให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ ก็จะเห็นว่าสัมพันธ์กับหลัก
ศาสนา

- ระหว่างบิดามารดากับพระภิกษุสงฆ์ เราควรจะให้ความเคารพ และปฏิบัติบุคคลใดมากที่สุด (มีความสำคัญต่อเราเท่าเทียมกัน)

ในกรณีนี้ไม่มีปัญหาอะไร ในฐานะของลูก จะต้องเอาใจใส่ทำนุบำรุงต่อมารดาบิดามากเป็นพิเศษ เพราะท่านเป็นผู้ให้ชีวิต ทั้งชีวิต เป็นพรหมของลูก เป็นอาจารย์คนแรกของลูก ที่สำคัญก็คือว่า ท่านเป็นพระอรหันต์ภายในเรือน และเป็นมิตรภายในเรือนของตน การบำรุงมารดาบิดา จึงถือว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องทำ ซึ่งบางครั้งเราอาจจะไม่พร้อม แต่ในฐานะของลูก ก็ต้องทำให้ได้เต็มตามสติกำลังของตน

ส่วนการให้ความเคารพและปรนนิบัติพระภิกษุสงฆ์นั้น ก็เป็นเรื่องของความพร้อมในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน เรามีศรัทธา มีความเลื่อมใสในพระสงฆ์ ก็ให้ความเคารพในด้านการทำนุบำรุงด้วยจิตใจ คือถ้ามีกำลังศรัทธา มีกำลังทรัพย์อยู่ในวิสัยที่จะทำได้ ก็ทำไปตามกำลังทรัพย์ แต่แน่นอนเหลือเกินว่าเป็นเรื่องบางครั้ง บางโอกาสเท่านั้นเอง แม้แต่การแสดงความเคารพ เราก็ไม่ได้พบกับพระบ่อยๆ เมื่อพบก็แสดงความเคารพในฐานะที่เป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา ส่วนการปรนนิบัตินั้นก็มีความจำเป็นน้อย ไม่ได้เหมือนกับปรนนิบัติมารดาบิดา

ดังนั้น จึงถือว่าการให้ความสนใจ เคารพ การปรนนิบัติต่อ
มารดาบิดาเป็นหน้าที่หลักที่จะต้องทำให้ได้ ส่วนเรื่องของพระสงฆ์นั้น
เมื่อมีเหตุปัจจัยอันควรให้ทำ ก็ทำ เป็นเรื่องที่แตกต่างกัน มารดา
บิดาย่อมมีความสำคัญมากกว่า

- การเทศน์การปาฐกถา การอธิบายธรรม ถ้าหากเราเอาแต่หลักธรรมทั้งหมด ความสนใจของผู้ฟังมีน้อย ถ้าเราจะพูดเรื่องตลกเข้าไปด้วย จะเป็นการผิดหลักหรือไม่

การอธิบายธรรมะนั้น ตามหลักแล้ว ท่านก็มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมะนั้นๆ การจะนำเอาเรื่องตลกไปกษาขบขันแบบชาวบ้านเข้าไปใช้ประกอบในการเทศน์ ถึงแม้จะเป็นความนิยมชมชอบของคนบางหมู่ก็ไม่ควรทำ เพราะท่านปรับอาบัติไว้ ถ้าหากจะต้องการให้เกิดขำๆ คือพอยิ้มพอยิ้ม ก็อาจจะเล่านิทานซึ่งมีความขำอยู่ในเนื้อเรื่อง หรืออาจจะพูดเป็นคำที่ชวนให้เกิดความสนใจหรือว่าสนุกสนานเพลินไปกับคำพูดเหล่านั้น

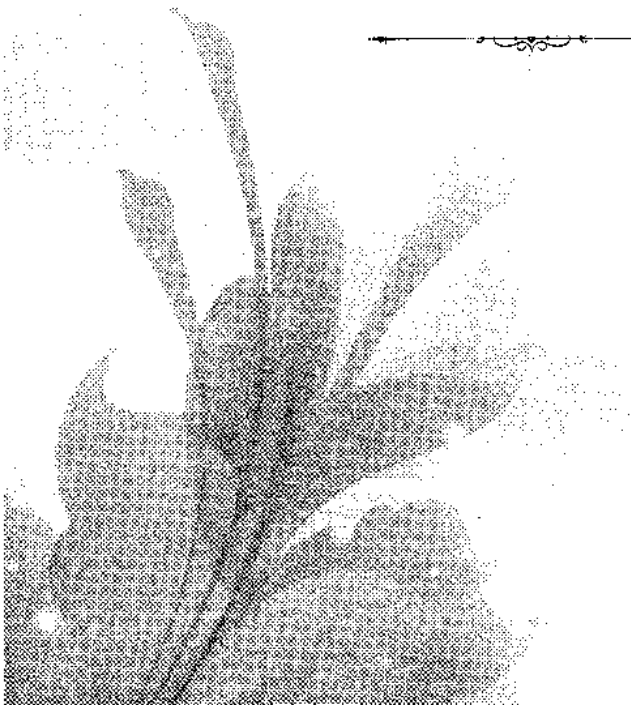
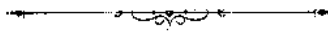
โดยปกติควรจะใช้เป็นรูป ตัวอย่างนิทานบุคคล สิ่งทีบุคคลสามารถจะฟังแล้วเข้าใจ ที่ท่านใช้ คำว่าสัมปทังสนา คือรู้สึกเพลิดเพลินอย่างไรก็ตาม อย่าถึงกับไปเรียนวิชาของชาวบ้าน คือตลกไปกษาขบขันแบบชาวบ้าน เพราะไม่ได้ประโยชน์อะไร เคยพบชาวบ้านที่เขานิยมชมชอบหลวงพ่อบางองค์ ว่าท่านเทศน์ดีเทศน์ดั่ง มีชื่อเสียงในสมัยก่อน และถามหลายท่านว่า ตรงไหนของท่านที่ว่าดี อยากจะฟัง อยากจะศึกษาไว้ ปรากฏว่าที่เล่ามาเป็นเรื่องตลก และออกจะขบขันๆ ด้วยคือเขาจำกันได้เฉพาะเรื่องตลก เรื่องหยาบๆ

การแสดงธรรมเป็นเรื่องพยายามกระตุกจิตใจของบุคคลให้ทวนกระแสของความอยากสนุก อยากเพลิดเพลิน อยากตลกขบขันๆ

ให้ขึ้นไปความจริงแห่งชีวิต ฉะนั้น ถ้าเราเอาพูดตลกไปเรื่อย ในที่สุดมันก็เหมือนกับผลักสิ่งทีล่อยตามน้ำให้มันล่อยเร็วยิ่งขึ้นเท่านั้นเอง และคนก็จะได้ไม่รู้สิ่งที่เป็นเนื้อหาสาระ ซึ่งจะมีผลในการประพฤติปฏิบัติ เราควรจะเรียนวิธีของพระพุทธเจ้า คือใช้อุปมากับนิทานบุคคลเข้ามาประกอบในการแสดงเล่นตลกบางทีมากเกินไป จนเสียสมณสาธูรูป การแสดงในลักษณะนี้ ชาวบ้านจะฟังในแง่ตลก คือฟังก็ฟังในแง่ตลก ดูหนึ่งก็ดูในแง่ตลก อะไรๆ ก็ดูตลกไปหมด

เพราะฉะนั้น พระควรจะรักษาในเรื่องเหล่านี้เอาไว้ อย่าถึงกับตลกตามชาวบ้านเขา

- การนำเด็กไปฟังธรรม เพื่อหวังจะเปลี่ยนทัศนคติ เจตคติ ของเด็กว่า การฟังธรรมะเป็นของสูง ได้ประโยชน์มาก แต่เด็กๆ ก็ยังเบื่อบ่อยได้ยินว่าไปวัด จะแก้ไขที่จุดใด

ว่าที่จริงปัญหาการเบื่อหน่าย การฟังธรรมะนั้น บางทีครูก็อาจจะโยนไปที่เด็กเลย เพราะแท้จริง ครูก็เบื่อเหมือนกัน ซึ่งเป็นปกติธรรมชาติธรรมดาของคนทั่วไป คือไม่ปรารถนาที่จะต่อสู้กับอำนาจกิเลส เพราะเขามีความรู้สึกว่า การกระทำอะไรไปตามอำนาจของกิเลสนั้นสบายดี นึกจะเล่น ก็เล่น นึกจะเที่ยวก็เที่ยว นึกจะดื่มเหล้าก็ดื่มเหล้า รู้สึกว่าคล่องตัวสำหรับเขา ไม่มีอุปสรรคอะไรขัดขวางเอาไว้ ทำอะไรได้ตามสบายธรรมชาติก็เป็นอย่างนี้

การฟังธรรมะนั้นเป็นการชี้เหตุชี้ผล ชี้หลักความดีงามความเหมาะสมให้บุคคลได้ลำดับรับฟัง เป็นการทบทวนกระแสความรู้สึกของบุคคลออกไป มีลักษณะคล้ายๆ กับว่า ถ้าจะต้องฟังธรรม จะต้องปฏิบัติธรรมแล้ว ตนเองก็สูญเสียอันิสภาพเสริภาพที่จะประพฤติที่จะกระทำ คนก็เบื่อ ซึ่งไม่ใช่มีเฉพาะในยุคในสมัยนี้เท่านั้น แม้ในสมัยพุทธกาลเอง พระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงว่า

คนเป็นจำนวนน้อยเท่านั้นที่ขึ้นฝั่งได้ คนโดยมากแล้วก็จะเลาะๆ ฝั่งไป

การเข้าสู่ศาสนาโดยได้รับผลแห่งการประพฤติปฏิบัติเต็มเม็ดเต็มหน่วยนั้น มีคนทำได้เป็นจำนวนน้อย ส่วนมากแล้วก็ขายนายหรือ

สัมผัสเพียงจุดใดจุดหนึ่งของธรรมะ แต่ถ้าครุมีฉันทะ อุตสาหะ รู้สึกว่าสิ่งนี้เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่เด็กจริงๆ แล้ว ก็ต้องใช้ความเพียรพยายามอย่างที่เหมาะสมที่เขาใช้ คือยาดตามปกติแล้วส่วนมากจะขม หมอก็หาวิธีเอาน้ำตาลมาเคลือบ เป็นต้น คนป่วยจึงสามารถรับประทานได้ วัตถุประสงค์จริงๆ ก็ไม่ใช่ให้คนไปรับประทานน้ำตาลแต่ประการใด แต่อาศัยน้ำตาลเป็นสื่อนำยาเท่านั้น

เรื่องการอบรมการสั่งสอนการแนะนำธรรมะสำหรับคนใหม่ๆ ก็จะต้องอิงอาศัยความเพลิน ความสนุกสนาน เรื่องราวนิทานบุคคลอะไรต่างๆ เข้าไปประกอบ แต่ในกรณีของปัญหานี้ ว่าไปตามความเป็นจริง ถ้าครุเป็นผู้นำได้จริงๆ ก็จะสอดแทรกปลูกฝังความสำนึก เห็นคุณค่าของศาสนา ของธรรมะเข้าไปภายในจิตใจเด็ก นานๆ เข้าเด็กจะเกิดความสนใจในศาสนาเอง เรื่องเหล่านี้ต้องใช้เวลาพอสมควร ไม่ใช่จะทำสักครั้งสองครั้งพอเห็นเด็กเมื่อ ก็ถือว่าทำไม่ได้แล้ว ซึ่งเป็นไปไม่ได้ เช่นเดียวกับการศึกษาหนังสือนั่นเอง คือถ้าอ่านครั้งสองครั้ง เราไม่รู้เรื่อง ต้องอ่านแล้วอ่านอีก อ่านซ้ำอ่านซากแล้วในที่สุดก็จะเกิดความรู้อย่างเข้าใจขึ้นมา

เรื่องของศาสนามีลักษณะเช่นเดียวกัน

๐ ในหลักพระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับชีวิตการเป็นครู
 มากน้อยแค่ไหน

ข้อนี้ถ้าลองพยายามศึกษาดู ไม่ต้องลึกซึ้งหรอก เอาขนาด
 พระพุทธคุณ คือพระคุณของพระพุทธเจ้าที่สวดกัน ๙ บท จะเห็น
 ว่าเป็นลักษณะของครูที่สมบูรณ์ที่สุดในด้านวิชาความรู้ ในด้านจรรยา
 ความประพฤติที่เราสวดว่า

อรหัง สมมาสัมพุทธโธ : พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์
 ตรัสรู้ดี ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง นี่ก็เป็นเรื่องของความรู้ อรหัง
 เป็นเรื่องคุณธรรมภายในจิตใจ

วิชาจรรยาสมบุณโน : ทรงสมบูรณ์ด้วยวิชาและจรรยา วิชา
 คือความรู้ที่จะนำมาอบรมสั่งสอน จรรยา คือความปฏิบัติซึ่งอยู่ใน
 สภาพพร้อมที่จะให้คนอื่นเลียนแบบ ปฏิบัติตามจริยาของพระองค์

สุคโต : คือเสด็จไปดีแล้วคืออบรมแนะนำสั่งสอนประชาชน
 อันเป็นงานของครูโดยตรง แต่พระพุทธเจ้านั้นเป็นบรมครูของโลก
 และความรอบรู้อีกชั้นหนึ่งของพระองค์ที่เราเรียกว่า

โลกวิทู : รู้แจ้งโลก ทำให้พระองค์สามารถนำความรู้เรื่องของ
 โลกมาสอนชาวโลกได้

อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ : เป็นสารถิที่มีคุณประโยชน์แก่คนเยี่ยง
 นี้ก็คือตัวครูแท้ๆ ที่มีการฝึกปรือ มีการอบรม มีวิธีการ มีหลักการ

ในการฝึกปรืออบรมคน จากคนพาลให้เป็นคนดี จากคนดีให้เป็นพระอริยะในขั้นนั้นๆ

สตถา เทวมนุสฺสานิ : คือเป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ซึ่งชัดเจนอยู่แล้ว

พทุโธ : เป็นผู้รู้ เป็นผู้ตื่น เป็นผู้ปลุกบุคคลอื่นให้ตื่น คือเน้นงานทั้ง ๒ ฝ่าย ซึ่งได้แก่งานในด้านความรู้และด้านการแนะนำสั่งสอน

ภควา : เป็นผู้จำแนกธรรม คือแสดงถึงการสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า

พระศาสดาจึงชื่อว่าเป็นบรมครูของโลก คือเป็นครูเหนือครูทั้งหลาย

ในการประดิษฐานสถาบันสงฆ์ขั้นนั้น ถ้าเรามองย้อนไปถึงการส่งพระสาวกไปประกาศพระพุทธศาสนาคราวแรกก็จะเห็นชัดเจนว่าเจตนารมณ์ในการประดิษฐานสถาบันสงฆ์ขั้นนี้เพื่อทำหน้าที่ ๓ อย่างคือ

๑. ศึกษาคำสั่งสอนในทางศาสนา
๒. ปฏิบัติตามคำสั่งสอนในทางศาสนา
๓. ลุกอบบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา

งานในข้อที่ ๓ จึงเป็นงานของครูโดยเฉพาะ ดังนั้นพระพุทธศาสนิกชนที่ใคร่จะส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนา จึงมีถ้อยคำที่ซาบซึ้งกับใจเป็นอย่างยิ่งว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราพ้นแล้วจากปวงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้เธอทั้งหลายก็เหมือนกัน ขอให้เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่มหาชน เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขแก่มหาชน จงแสดงธรรมะอันงามในเบื้องต้น ท่ามกลาง ที่สุด สมบูรณ์ด้วยอรรถะ และพยัญชนะ ลัตว์ที่มีกิเลสน้อย เขาบางนั้นมียู แต่ถ้าไม่ได้ฟังธรรมก็จะเสื่อมจากธรรมะเหล่านั้น”

นี่เป็นการแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์แห่งการประดิษฐานสถาบันสงฆ์ขึ้นว่า

“เพื่อทำหน้าที่เป็นครู เป็นผู้อนุเคราะห์โลก เป็นผู้สั่งสอนสัตว์ ทั่วโลก”

การสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้นทรงแสดงไว้เป็น ๓ วิธีด้วยกัน คือ

๑. ทรงสั่งสอนเพื่อให้ผู้รู้อย่างเห็นจริงในสิ่งที่เขาควรรู้ ควรเห็น และสามารถรู้ สามารถเห็นได้

๒. ทรงสั่งสอนมีเหตุให้ผู้ฟังอาจตรงตาม ที่ควรตามแล้ว จะเห็นจริงได้

๓. ทรงสั่งสอนเป็นอัครจารย์ คือผู้ปฏิบัติจะได้ประโยชน์ตามสมควรแก่การประพฤติปฏิบัติ

นี่ก็คืองานครู ที่เข้าถึงกลวิธีในการสอน สามารถอำนวยความสะดวก

ประโยชน์แก่ผู้สอน และผู้ฟังคำสอนได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ส่วนงานอัน เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ เราจะพบว่า คืองานครู ที่ทรงวางแม่บทเอาไว้เพื่อให้พระสงฆ์ที่ผ่านการศึกษา การปฏิบัติในพระพุทธศาสนา มาพอสมควร ทำงานอันเป็นหน้าที่ของตนต่อประชาชน ในฐานะที่เป็นครูของพุทธศาสนิกชน โดยทรงแสดงเป็นรูปของหน้าที่ไว้ ๖ ข้อ คือ

๑. สอนไม่ให้นักเรียนบ้านทำชั่ว
๒. สอนให้ประพฤติปฏิบัติความดี
๓. สงเคราะห์ชาวบ้านด้วยน้ำใจอันงาม
๔. ให้นักเรียนได้ฟังในสิ่งที่ไม่เคยฟัง
๕. อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง
๖. บอกทางสวรรค์ให้

ซึ่งก็คือการสอน แต่การสอนเป็นการพัฒนาชีวิตจิตใจให้สูงขึ้น ประณีตขึ้น สามารถอยู่ดีมีสุขในปัจจุบัน และก็มีผลสืบต่อไปในอนาคตกาล หน้าที่ของผู้สอนยังได้แสดงคุณสมบัติเอาไว้ เช่นว่า

๑. เวลาสอนจะต้องแสดงหลักธรรมะไปตามลำดับ ไม่ตัดลัดให้ขาดความ
๒. ต้องพยายามอย่างเหตุผลอุปมา อุปไมย ตัวอย่างนิทานบุคคล เพื่อไม่ให้เกิดความรู้ เกิดความเข้าใจ
๓. ถ้าการสอนทุกครั้งต้องจิตมีความปรารถนาให้เกิดประโยชน์แก่

๔. ไม่แสดงธรรม ไม่สั่งสอนธรรม เพราะมุ่งลาภผล มุ่งสักการะ ชื่อเสียงหรือมุ่งความเคารพนับถือ

๕. ไม่กล่าวธรรม ไม่แสดงธรรม เป็นทำนองกระทบตนหรือกระทบผู้อื่น หรือยกตนข่มคนอื่น

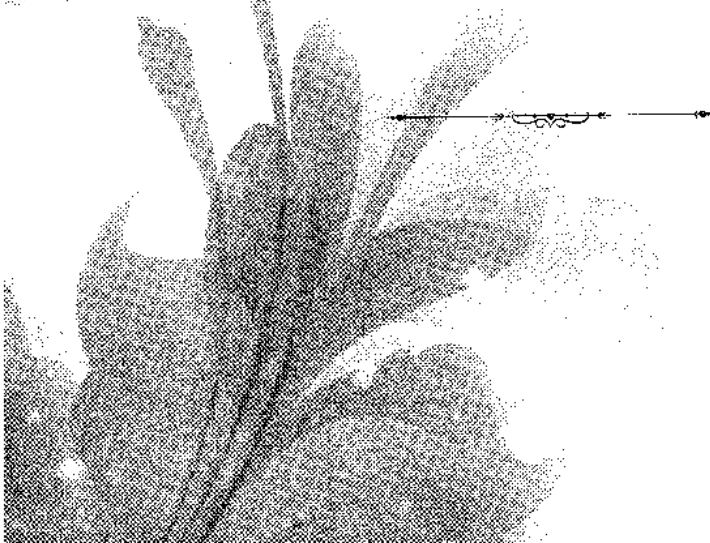
แสดงให้เห็นว่า งานเหล่านี้เป็นงานของครูทั้งหมด ถ้าเรามองกันให้จริงๆ แล้ว งานในพระศาสนานั้นได้ครอบคลุมครูทุกระดับ และมีงานบางระดับที่สถาบันการศึกษาต่างๆ ไม่ว่าจะชั้นอนุบาลหรือชั้นอุดมศึกษาก็ตาม ยังเข้าไม่ถึง คือการเป็นผู้นำในการประพฤติปฏิบัติ โดยการปฏิบัติเป็นแม่แบบให้นักเรียนนักศึกษาปฏิบัติตาม แล้วตัวเองก็จะสัมผัสผลในชั้นนั้นๆ

ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้ชื่อว่าผู้ตรัสรู้ดี ตรัสรู้ชอบ ด้วยพระองค์เอง แล้วสอนบุคคลอื่นให้ตรัสรู้ตามด้วย แต่ด้วยวิธีการสอนของพระองค์ ทำให้เกิดบุคคลขึ้นมากลุ่มหนึ่ง ที่เรียกว่า อนุพุทธะ คือรู้โดยเสด็จพระองค์ รู้ตามที่พระองค์รู้ ปฏิบัติตามที่พระองค์ปฏิบัติเป็นพระอรียสาวกในชั้นนั้นๆ ซึ่งเราจะเห็นว่า เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับงานครูแล้ว งานของครูอาจจะเล็กน้อยเสียด้วยซ้ำไป เพราะขอบข่ายเนื้อหาของศาสนานั้นไม่ได้มุ่งสอนคนใดคนหนึ่ง หรือคนอยู่ในวัยใดวัยหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นการสอนบุคคลทุกสัณฐานทุกสภาวะ ซึ่งอยู่ในวิสัยที่จะเรียนรู้และเข้าใจได้ และมีหลักสัจธรรมพร้อม

ที่จะนำไปอบรมสั่งสอนคนเหล่านั้น ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดก็ตาม บางครั้งบางครั้งอาจไม่ต้องเรียนรู้อะไรมาก แต่เมื่อได้ปฏิบัติตาม ข้อที่ทรงสั่งสอนก็สามารถที่จะอยู่ดีมีสุขตามฐานะของตนได้ เรื่องนี้ จึงไม่ใช่เป็นเรื่องที่ควรขบขัน ตัดใจหรือสงสัยอะไร รูปแบบของสถาบัน ที่สร้างขึ้นนั้นเพื่อให้ทำหน้าที่เป็นครูสอนวิชาชีพ คือเป็นการสอนด้วยความเสียสละจริงๆ บางครั้งมีผู้ชอบอ้างว่า พระนั้นบ้านไม่ต้องเช่า ข้าวไม่ต้องซื้อ จึงควรที่จะทำงานด้วยความเสียสละอย่างจริงๆ ถ้า มองในแง่นั้นก็พบว่า คนเป็นอันมากที่บ้านไม่ต้องเช่า แต่เขาได้ทำงานอย่างที่พระท่านทำกันหรือเปล่า

ดังนั้น งานในศาสนาพุทธจึงเป็นงานของบรมครู ในฐานะที่เป็นศาสดา คือเป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ไม่ใช่เกี่ยวข้องกับชีวิตการเป็นครู แต่นั่นคือชีวิตการเป็นครูที่สมบูรณ์ที่สุดทีเดียว

- กระผมขอเรียนถามท่านดังนี้
มีวิธีการใดบ้างจะอบรมให้เยาวชนมีความเข้าใจในศาสนา
ปฏิบัติตามจรรยาที่ดั่งงาม

ประเด็นสำคัญอยู่ที่ทำอย่างไร จึงจะสร้างสภาพยอมรับนับถือ ให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของเยาวชนได้ ด้วยการเน้นให้เห็นค่าของคะแนน และผลประโยชน์ที่เขาจะได้จากธรรมะ อันเป็นผลประโยชน์ถาวร และกระทบกระเทือนทั้งในด้านบวกและด้านลบ เพราะคนเรานั้น ถ้าพูดกันโดยเน้นถึงคะแนน ถึงตัวประโยชน์จะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ตาม เกิดการยอมรับนับถือ เกิดความกระตือรือร้น ทั้งนี้ โดยอาศัยการปลูกฝังให้แ่กเห็นคุณค่า

คนเราจะทำอะไรก็ตาม จะต้องมองเห็นตัวประโยชน์และประโยชน์นั้นจะต้องกระจาย เช่น จะชักชวนให้คนปลูกต้นไม้สัก ต้นหนึ่ง วิธีที่จะทำให้ความมั่นใจว่า คนๆ นี้ต้องปลูก ก็คือเรา ต้องชี้ที่ตัวประโยชน์ให้ได้ และประโยชน์จะต้องกระจาย ถ้าครูชวน ให้เด็กปลูกมะพร้าวโดยบอกว่าต้นหนึ่งจะได้ลูกมะพร้าวผลหนึ่ง จะไม่มีใครปลูก ครูต้องอธิบายให้เห็นว่า ปลูกมะพร้าวไปเลย จะได้ ต้นมะพร้าว ทางมะพร้าว รกมะพร้าว ดอก ผล เป็นต้น และ มะพร้าวจะหมุนเวียนให้ผลสืบต่อไป จนถึงเราเดี๋ยวเราแก่ ต้นจึงจะ เกิดความกระตือรือร้น

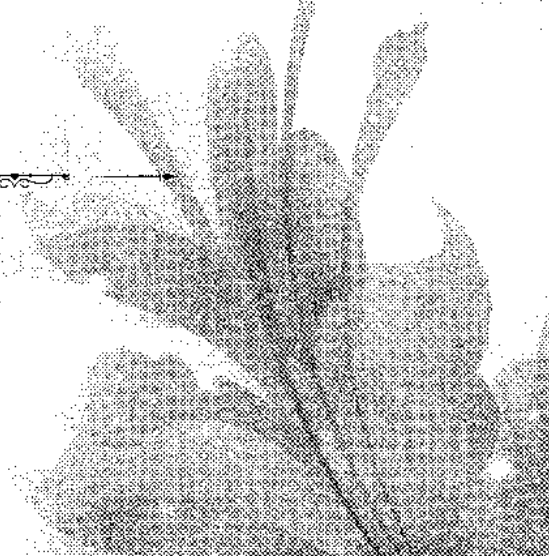
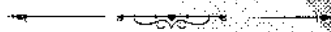
ฉะนั้น ครูจะต้องชี้ประโยชน์ให้กระจายมากที่สุดเท่าที่จะ
มากได้ ไม่ว่าจะไรก็ตาม หลักการแนะแนวก็เหมือนกัน เมื่อเราจะ
แนะแนวเด็กให้เรียนไปทางไหน เราต้องแนะให้เห็นตัวประโยชน์ ให้
มันกระจายให้ได้มากที่สุด ตัวประโยชน์บางอย่างที่มีลักษณะเร้นลับ
ก็ต้องพยายามดึงขึ้นมาให้เด็กเห็น ให้เด็กเกิดความกระตือรือร้น
อย่าลืมว่าเรื่องทั้งหมดจะต้องเริ่มขึ้นที่ฉันทะตามแนวอิทธิบาท ทำ
อย่างไรเราจะปลุกฉันทะขึ้นมาได้ นี่คือปัญหา นี่คือเทคนิคที่ครูจะ
ต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจถ่ายทอดให้เด็กเกิดความยอมรับ
นับถือ เกิดความกระตือรือร้นที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติให้ได้

○ มีแนวสอนคนอย่างไร
ที่จะไม่ให้ล้มตัวเพราะถูกสังคมดูคกลิน

ต้องเน้นให้ตระหนักในความรับผิดชอบของตัวเอง อาตมายังมองในจุดที่ถือว่า เป็นหัวใจของการเรียกร้อง ไขว่คว้าแสวงหาประชาธิปไตยอยู่ในเวลานี้ ถ้าบุคคลแต่ละคนได้ฝึกปรือให้รู้จักสิทธิของบุคคลอื่น รู้หน้าที่ของตัวเอง ทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด เดินตามกำลังความสามารถ ไม่ก้าวก่ายละเมิดหน้าที่ของบุคคลอื่น มีระเบียบวินัยในตนเอง ควบคุมตนเองได้ วิเคราะห์สิ่งต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของตนตามเหมาะสมตามควรได้ สังคมจะดูเราไม่ได้

คนที่สังคมดูได้นั้นแสดงว่า เราเกิดความสับสนในการดำรงชีวิต ขาดระเบียบวินัยในตัวเอง ในที่สุดก็ควบคุมตัวเองไม่ได้ จึงออกมาในรูปร่างที่พบเห็นกัน

○ จะมีวิธีการสอนอย่างไรให้เด็กเข้าใจถึงคำว่า “นิพพาน”

สอนง่ายๆ ธรรมดาๆ นี่เอง คือชี้ให้เด็กเข้าใจเสียก่อนว่า “นิพพานแปลว่า ความดับ” ถ้าถามว่าดับอะไร คือดับความชั่ว ทั้งหลาย กับเด็กนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องพูดคำว่า กิเลส เช่นว่า ความโกรธ เราก็บอกว่าเป็นความชั่ว ความริษยา เป็นความชั่ว ความเกียจคร้านเป็นความชั่ว ความไม่มีสัมมาคารวะเป็นความชั่ว เราก็ดับความชั่วเหล่านั้นออก เช่น เราดับความเกียจคร้านได้ เราก็กลายเป็นคนขยัน เราก็ดับความโกรธได้ เราก็กลายเป็นคนจิตใจเยือกเย็น เราดับความโลภได้ เราก็กลายเป็นคนที่มีอัธยาศัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความทุกข์ก็จะเกิดขึ้นเพราะความโลภก็ดี เพราะความเกียจคร้านก็ดี เพราะความโกรธก็ดี เพราะความอิจฉาริษยากี่ดี ก็ไม่เกิด นี่ก็คือนิพพานแล้ว เป็นนิพพานส่วนหนึ่งนั้นทุกคนสัมผัสอยู่แล้วในชีวิตของเรา และอาจจะยกตัวอย่างนักเรียน ซึ่งตามปกติแก้ไข้เกียจเรียนหนังสือ ให้ดับความเกียจคร้านซึ่งเป็นความชั่ว หรือพูดนินๆ หน่อยคือ เป็นความไม่ดี ถ้าเด็กเข้าใจคำว่า กิเลสก็ใช้ว่ากิเลสเด็กแกก็จะขยับเขยื้อนเพียร

ฉะนั้น ความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากการสอดตกก็ดี การจะไม่มิจานทาภิดี การถูกคนดูลงโทษก็ดี ถูกพ่อแม่เขี่ยนตภิดี ก็ไม่มี นั่นคือลักษณะของนิพพาน และเมื่อดับเพลิงกิเลสได้ก็ดับทุกข์ได้

ความทุกข์ต่างๆ นั้น เกิดขึ้นจากการกระทำอะไรไปตามอำนาจของอารมณ์ เมื่อเราเอาชนะอารมณ์ ชนะกิเลส ชนะความชั่วได้ ความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากจุดนั้นๆ ก็หายไ้

เป็นการสอนด้วยคำธรรมดาๆ ไปก่อน อย่าไปเอาให้เต็มรูปแบบ ถ้าเต็มรูปแบบจะกลายเป็นเรื่องใหญ่ และขึ้นอยู่กับพื้นฐานของเด็กด้วยว่า อยู่ในระดับใด ถ้าพื้นฐานพร้อมที่จะเรียนรู้ในเบื้องต้นสูงขึ้นไป ก็ไม่มีปัญหา แต่ถ้าเราจะอธิบายให้เข้าใจเป็นการปูพื้นฐาน เช่น สมมติว่าเพื่อนเราโกรธมา เราชนะด้วยไมโกรธ เพื่อนทำไม่ดีมา เราชนะด้วยความดี เพื่อนตระหนี่ เราก็เอื้อเพื่อเขา เพื่อนพูดจาเหลวไหล หละหลวมคายเราพูดดีๆ ก็ชนะเขาได้ ที่สำคัญที่สุดก็คือเราได้รับความสงบความเยือกเย็น ทั้งกายและจิตใจ ที่สำคัญคือยกตัวอย่างแล้วพยายามให้เด็กมีกิจกรรมร่วมมือ สอบถามถึงผลที่จะเกิดสืบเนื่องมาจากการไม่ได้ ไม่ละ ไม่บรรเทาความชั่วว่าจะเป็นอย่างไรบ้าง เช่น อาจจะถูกตัวอย่างคนที่ขี้เกียจหรือที่ก้าวร้าวรุนแรงขึ้นมาสอบถามแกหรืออาจจะยกนิทานบุคคลขึ้นมาเล่าให้แกวิเคราะห์พฤติกรรมเหล่านั้น แล้วชี้ให้เห็นว่านั่นคือนิพพาน เป็นนิพพานอย่างอ่อนๆ เป็นส่วนหนึ่งของนิพพาน ความเข้าใจก็จะเกิดขึ้นภายในจิตใจของเด็ก และเมื่อแกเติบโตขึ้นก็ค่อยว่ากันในรายละเอียดทีหลัง

- พระอริยบุคคลรู้เท่าทันมายา ซึ่งจะนำท่านไปสู่อบายภูมิ ด้วยอำนาจแห่งไตรสรณคมน์ จึงทำให้ท่านเว้นจากอบายภูมิได้

ศรัทธาของพระอริยบุคคลไม่สั่นคลอน ไม่ว่าในยามสุขหรือทุกข์ ท่านรู้เท่าทันสรรพสิ่ง ดังนั้น มายาทั้งหลายจึงทำอะไรท่านไม่ได้

- ด้วยตั้งมั่นในพระรัตนตรัยมองสิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา และไม่มีใครเป็นเจ้าของปล่อยให้สิ่งเหล่านั้นดำรงอยู่อย่างนั้นเอง ปัญญาของพระอริยบุคคลจึงส่องใส

- แม้ว่าเป้าหมายในธรรมของท่านยังไม่ถึงที่สุด แต่ท่านก็ไม่ถอยกลับหลังอีก การละกิเลสของท่านอาจจะทำได้เป็นบางส่วน แต่ธรรมะที่ท่านบรรลุแล้วจะไม่ถอยหลังอีกต่อไป

- พระอริยบุคคลจะไม่ตกต่ำลงอีก กิเลสที่ท่านละได้แล้วก็สิ้นอันละแล้ว สิ่งนี้แหละที่ทำให้ท่านแตกต่างจากปุถุชน

- กุศลธรรมทั้งหลายสรุปรวมลงในอภัยบาทธรรม

- พระพุทธศาสนาสอนว่า สรรพสิ่งในโลก เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามเหตุปัจจัย

- คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเปรียบเสมือนหยาดฝนจากฟากฟ้า

พระพุทธศาสนายอมรับอำนาจจิตของปัจเจกบุคคล ดังนั้น จึงให้เสรีภาพแก่ศาสนิกทุกคน

- เมื่อมองในแง่ของความลึกลับที่ศาสนิกปฏิบัติต่อศาสนาของตน ศาสนาอิสลามกับศาสนาซิกข์มาเป็นอันดับแรกตามด้วยศาสนาคริสต์

- วิธีการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาไม่ได้สุดโต่ง คือไม่ได้ทำให้ศาสนิกรู้สึกว้าชืดต่อลัทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

สิ่งสำคัญที่พุทธศาสนิกพึงตระหนักคือการศึกษาธรรมะแล้วนำมาประพฤติปฏิบัติตามความรู้ความสามารถ

ตราบใดที่ยังมีอวิชชาอยู่ จะคิด จะพูด และจะทำอะไรก็ตาม ย่อมขาดความสมบูรณ์ คือยอมมีถูก-ผิด ดี-ชั่ว

- ตราบใดที่ยังมีอวิชชา ตราบนั้นก็ยังมีกิเลสเหลืออยู่ แม้ว่า จะละเอียดเพียงใดก็ตาม

- พระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธการมีอยู่ของสมมติสังขะ

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

“พระเจ้าทูลย์ที่ ๑๔ จะให้เราเข้ารีตนั้นหรือ เรื่องนี้เป็นเรื่อง
ใหญ่มาก เพราะในราชวงศ์ของเรา ก็ได้นับถือพระพุทธศาสนามา
ช้านานแล้ว จะให้เราเปลี่ยนศาสนาอย่างนี้เป็นการยากอยู่ และ
ถ้าพระผู้เป็นเจ้า ผู้สร้างฟ้าสร้างดิน จะต้องการให้คนทั่วไปนับถือ
ศาสนาเดียวกันแล้ว พระเจ้ามีจัดการให้เป็นเช่นนั้นเสียแล้วหรือ”

ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารตน

---

๐ ทำอย่างไรจะกำจัดฉันทาคติเกี่ยวกับผู้บริหารได้

เรื่องของฉันทาคติแปลว่าความลำเอียงเพราะรักใคร่กัน เป็นคำถามที่ออกจะแปลก เพราะตามปกติแล้ว คนทั่วไปจะมีโทสาคติต่อผู้บริหาร คือลำเอียงเพราะไม่ชอบ ดังนั้นเราจะพบว่าในแต่ละจุดของสังคม ส่วนใหญ่ผู้น้อยจะต้องตำหนิติเตียนวิพากษ์วิจารณ์ผู้ใหญ่ ต่ำว่าผู้ใหญ่ ไม่ควรอย่างนั้น ไม่ดีอย่างนี้ ประชาชนภายในชาติ บ้านเมือง ก็จะวิจารณ์รัฐบาล ลูกวัดก็จะวิจารณ์สมภารเจ้าวัด ผู้ได้บังคับบัญชาก็จะวิจารณ์ผู้บังคับบัญชา ลูกๆ ก็จะวิจารณ์พ่อแม่ แต่ท่านผู้ถามกลับถามว่า เรื่องของฉันทาคติ คือลำเอียงเพราะรักใคร่พอใจ เพราะความชอบใจ ซึ่งในกรณีนี้ เราก็แบ่งเป็น ๒ ประเด็น

ประเด็นแรก คือท่านเป็นคนดีมีคุณธรรม เหมาะสมแก่การยกย่องนับถือ แม้เราจะแสดงความหวังดี ความปรารถนาดีต่อท่าน นิยมยกย่องท่าน ก็ไม่ใช่เป็นเรื่องเสียหายอะไร แต่อย่าถึงกับประจบประแจงมากเกินไป จนเป็นการลำเลินขานาน

ประเด็นที่ ๒ เป็นลักษณะต้องการที่พึงพียงนัก ต้องการเกาะอิงบุคคลผู้มีอำนาจวาสนา โดยมุ่งที่ผลประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง ประเด็นแรก เป็นการปรารภความดีเป็นหลัก แต่ประเด็นที่ ๒ นั้น มุ่งประโยชน์เพื่อตนเป็นหลัก แต่ถ้าเรายอมเชื่อถือท่าน ทัศนวิสัยอย่างไร เราก็ว่าอย่างนั้น จะถูกหรือผิดก็ตามนั้น ไม่มีเฉพาะฉันทาคติอย่างเดียว

แต่เรามีโมหาคติอยู่ด้วย เพราะผู้ใหญ่ก็เป็นปุถุชนคนหนึ่ง โอกาสที่ท่านจะทำผิดกระทำถูกก็มีเหมือนกัน แต่ถ้าเรามีฉันทาคติ คือลำเอียงเพราะรักใคร่กัน ถูกเป็นถูก ผิดก็เป็นผิด ตอนถูกเป็นถูกนั้นไม่มีอันตรายอะไร แต่ตอนผิดเป็นถูก ไม่ดีเป็นอันตราย เพราะมุ่งผลประโยชน์ มุ่งประจบประแจงเอาใจกัน ซึ่งก็มีปัญหาในเรื่องราวให้ประสพบพบเห็นอยู่บ่อย

ผู้ใหญ่เป็นอันมาก ทั้งๆ ที่พื้นเพอัธยาศัยของท่านเป็นคนดี แต่เพราะบริวารประจบสอพลอห้อมล้อมป้อยอกันจนเกินไป เข้าในทำนองน้ำหยดลงหินทุกวัน หินมันยังกร่อน ใจของผู้ใหญ่ก็ครือกัน ในที่สุดจะสึกกร่อนไปตามคำป้อยอนั้น ทำให้มีการประพฤติกกระทำที่เป็นอันตรายต่อตนเอง จนต้องเสียคนไป วิธีที่จะกำจัดคือ มองเรื่องมองบุคคลต่างๆ ตามความเป็นจริง แยกขาวกับดำ ดีกับชั่วออกให้ประจักษ์ชัด แยกความผูกพันระหว่างเรากับท่านออกไป และจะมาปรารถนาเพียงการกระทำ ไม่พูดถึงผู้กระทำ

อย่างไรกรณีของการกระทำความดี ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย เราก็กายของนับถือสรรเสริญท่าน ซึ่งก็ไม่ใช่ฉันทาคติแต่ประการใด หากท่านบกพร่องผิดพลาดควรแก่การตำหนิ เราก็ตำหนิ แต่คำไม่ได้เกี่ยวอะไรกับเราโดยตรง เขาจะชั่วจะดีก็เรื่องของเขา ไม่จำเป็นต้องไปตำหนิติเตียนอะไร นอกจากเกี่ยวข้องกับเราโดยตรง

ข้อสำคัญต้องแยกได้ชัด ไม่ใช่หลงกันจนว่า “พณฯ” ของเราต้องถูกหมด ซึ่งเป็นไปไม่ได้ นาย ก. นาย ข. ต้องผิดหมด ก็เป็นไปไม่ได้ เรื่องเหล่านี้จึงอยู่ที่การเข้าใจเป็นกลาง เฟื่องเล็งไปที่การกระทำ ไม่มุ่งถึงผู้กระทำด้วยการแยกความเกี่ยวข้องผูกพัน ระหว่างเรากับเขาได้ จะขจัดฉันทาคติ คือความลำเอียงเพราะรักใคร่กันลงไปได้ ไม่ว่า ต่อผู้บริหาร ผู้ปกครอง หรือว่าต่อคนที่ต่ำกว่าเรา

- ธรรมะนั้นสามารถชำระจิตใจให้สะอาดได้ เป็นสิ่งที่ถูกต้อง กระผมขอถามว่า ธรรมะจะช่วยคนยากจนซึ่งต้องทิวอยู่ตลอดเวลาได้อย่างไร และจะช่วยแก้ปัญหาคอรัปชั่นได้อย่างไร

ประเด็นของคนจนนั้น เราจะต้องแยกออกเป็น ๒ ประเด็นด้วยกัน คือ

๑. ผู้ที่ใช้ความเพียรพยายามทำการงานด้วยความเหนื่อยยาก ลำบากอยู่แล้ว แต่ไม่สามารถที่จะแก้ความยากจนที่ประสบอยู่ได้ ในกรณีนี้ก็ต้องอาศัยธรรมะคือความเมตตากรุณาที่มีอยู่ภายในจิตใจของบุคคลอื่น ช่วยสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ช่วยอุปถัมภ์ค้ำชูตามสมควร แก่กำลังความสามารถ ซึ่งว่ากันตามความเป็นจริงแล้ว คนจนประเภทนี้มีน้อย ดังนั้น เมื่อมีข่าวคราวที่บอกกล่าวให้รู้กัน ก็จะมีผู้ใจบุญทั้งหลายแสดงความเอื้อเฟื้อด้วยการช่วยเหลือสงเคราะห์ อนุเคราะห์กันไป บางครั้งถ้าความทุกข์ยากเหล่านั้นสร้างความล่งเวชสลัดใจให้เกิดขึ้นแก่คนได้มาก จะมีการช่วยเหลือกันเป็นการใหญ่ จนถึงเปลี่ยนฐานะคนจนให้เป็นคนพอมีอันจะกินไปก็มีอยู่ไม่น้อย

๒. จนเพราะความเกียจคร้าน ไม่ยอมทำงาน ติดในความสนุกสนานเพลิดเพลิน หรือว่าทำงานแต่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายไปในเรื่องของอบายมมต่างๆ มีวาทะเล่นการพนัน เทียวกลางคืน ดูการละเล่น เป็นนักเลงหมิง นักเลงสุรา อะไรต่างๆ เหล่านี้ เราจะเห็นว่าคนจน

ประเภทนี้ จะอาศัยธรรมะคือเมตตากรุณาไม่ได้ เพราะถ้าขึ้นช่วยเหลือ สันับสนุน เห็นเขายากจนไม่มีเงินจะกินเหล้า ยากจนเพราะแพ้การพนัน ยากจนเพราะเกียจคร้านทำงานแล้วช่วย ชาติบ้านเมืองจะอยู่ไม่ได้ สังคมนี้อาจดำรงอยู่ไม่ได้ เพราะจะมีคนเป็นอันมากหากินด้วยวิธีทำ เป็นคนจน

การแก้ปัญหาข้อนี้ จะแก้ได้ ๒ ด้าน

ด้านแรกบุคคลเหล่านั้นจะต้องตระหนัก และมีความสำนึก รับผิดชอบในชีวิตอนาคตของตัวเอง ก่อนที่จะพึ่งพาอาศัยบุคคลอื่น นั้น จะต้องใช้ความเพียรพยายามจนสุดกำลังความสามารถไปก่อน

ในชั้นของการใช้ความเพียรพยายาม บุคคลเหล่านั้นจะต้อง น้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้ละเว้น คืออบายมุข ข้อเกียจคร้าน ที่บุคคลมักจะมีเงื่อนไขเข้าไปอ้างว่า หนานัก หิวนัก กระหายนัก ยังเข้าอยู่ สายแล้ว เย็นแล้ว ฝนตก แดดออก เป็นต้น อ้างเป็นเงื่อนไขของการไม่ทำงาน สิ่งเหล่านี้จะต้องละให้ได้ ถ้านำมา เป็นเงื่อนไขมาอ้างกันแล้วก็จะอ้างได้ตลอด เพราะสภาวะของโลก เป็นอย่างนั้น

อีกด้านหนึ่งก็คือ ต้องมีความหมั่นขยันในการทำงาน ไม่ว่าจะ เป็นการงานอะไรก็ตาม ถ้าบุคคลทำด้วยความหมั่นขยันจริงๆ คำว่าจนก็จะหายไปเอง ไม่มีที่ใดที่คนซึ่งมีความหมั่นขยันแล้วกลับ เป็นคนยากจน นอกจากขยันด้วยความเขลาไม่รู้ว่าจะทำอะไรควรจะทำ

เมื่อไร ฦ ทีใด ซึ่งก็มักจะเป็นปัญหาอยู่เหมือนกัน และเมื่อทำงานได้เงินมาแล้ว ก็ต้องพยายามรักษาเอาไว้บ้าง อย่าเอาไปตี๋มเหล่า ไปเล่นการพนัน ไปเที่ยวผู้หญิง ไปเที่ยวสนุกสนานกันเกินไป เงินทองกว่าจะหามาได้ก็ด้วยความเหน็ดเหนื่อย และยากลำบาก หากใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย โอกาสที่จะแก้ไขให้หายจนก็ยากการคบหา การเกี่ยวข้องสมาคมกับคนทั้งหลายนั้นก็ต้องพยายามเลือกเฟ้นคบคนที่ดีๆ เป็นมิตรเป็นสหาย จะซื้อหาจับจ่ายอะไรก็ต้องอาศัยความพอเหมาะพอควร คำนึงถึงฐานะทางทรัพย์สินของตัวเอง ไม่ซื้อหาจับจ่ายฟุ่มเฟือยจนเกินไป แต่ไม่ได้หมายความว่า จะต้องมียศย์สัถกันประหยัดกันจนท้องกั้ว คือให้รู้จักประมาณในการบริโภคทรัพย์สินสมบัติ

แน่นอนประเด็นนี้ ธรรมะจะช่วยได้ แต่เราก็ต้องเข้าใจความจริงว่า “ธรรมะนั้นไม่ใช่เรื่องของการดลบันดาล แต่ธรรมะเป็นเรื่องของคุณธรรม เป็นสภาวะความจริงที่มีเหตุมีผลด้วยตัวของธรรมะเอง บุคคลต้องการผลเช่นไร ก็น้อมนำธรรมะเหล่านั้นไปประพฤติปฏิบัติ อดยงที่เราสวดกันในธรรมคุณบทว่า โอปนยิโก...คือน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติ เมื่อทำได้เช่นนี้แล้ว

ธรรมะก็จะรักษาป้องกันบุคคลนั้นไว้ เหมือนร่มใหญ่ที่ป้องกันคนไม่ให้เปียกฝนเวลาที่ฝนตก

ธรรมะจึงช่วยได้โดยมีเงื่อนไขอย่างนี้ ไม่ใช่ถือว่าคนจนแล้วจะต้องหัวโหลยอย่างนั้นตลอดไป เป็นไปไม่ได้ ถ้าบุคคลเหล่านั้นมี

ความหมั่นขยัน มีความตั้งใจจริง ไม่เกียจคร้านทำงาน ก็แก้ไขไม่ได้ แต่ถ้ามีปัญหาจริงๆ ก็ต้องอาศัยเมตตากรุณาช่วยเหลือกัน อย่างที่เราได้พบได้เห็นมาทุกยุคทุกสมัย

ประการต่อไปที่ถามว่า จะใช้ธรรมะบรรเทาการคอร์รัปชันได้อย่างไร

การคอร์รัปชันก็คือการฉ้อราษฎร์บังหลวงล่อลวงประชาชนตลอดถึงการลวงรัฐ ส่วนมากเรามักพูดไปในประเด็นของเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ว่าที่จริงแล้วการคอร์รัปชันจะต้องหมายถึงทั้งผู้ให้และผู้รับ การให้นั้นไม่ใช่ให้เพราะจิตพิศवास แต่เป็นการให้เพื่อผลประโยชน์ เป็นการซื้อความสะดวกสบาย ซื้ออำนาจอิทธิพล ซื้อสิทธิพิเศษต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านั้นเป็นของรัฐ เป็นผลประโยชน์ที่รัฐจะพึงมีพึงได้ แต่บุคคลที่เห็นแก่ตัว ใช้เงินซื้อสิ่งเหล่านั้นมาเป็นของตัวเอง

ฉะนั้น การให้สินบนจึงเป็นการฉ้อโกงรัฐในรูปแบบหนึ่งเหมือนกัน เมื่อเป็นการทำลายผลประโยชน์ของรัฐ ซึ่งรัฐต้องได้ แต่รัฐไม่ได้ รัฐสูญเสียประโยชน์เหล่านั้น ก็เพราะมีคนกลุ่มหนึ่งพยายามให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติราชการเพื่อรัฐ ฉะนั้น เจ้าหน้าที่ซึ่งทำการเช่นนี้ก็เป็นการคอร์รัปชัน

ปัญหาคอร์รัปชันนั้นได้สร้างความวิตก เตือนครุ่นให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนภายในชาติมาเป็นเวลานานแล้ว ประเทศเพื่อนบ้านของเราบางประเทศที่ประสบความวิบัติ ถูกฝ่ายอื่นเข้ายึดครองได้นั้น

ก็เพราะมะเร็งร้าย คือคอร์รัปชันนี้เป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการ
แก่งแย่งผลประโยชน์ทรัพย์สินเงินทองซึ่งกันและกัน ระหว่างบุคคล
ที่มีอำนาจเหล่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นคือความโลภจนเกินไป ทำให้ไม่คำนึง
ถึงความดำรงอยู่อย่างมั่นคงของชาติบ้านเมือง

ฉะนั้น ถ้าจะแก้ต้องแก้ด้วยความสำนึกที่เหมาะสมยอมรับถึง
ฐานะของตน ว่าภาวะของเราในขณะนี้เป็นอย่างใด มีขอบข่ายหน้าที่
การงานที่จะต้องจัดที่จะต้องทำอย่างไร แล้วประพฤติตนให้เหมาะ
ให้สม โดยสำนึกว่าชาติบ้านเมืองนั้นเป็นของคนจำนวนมาก บ้างเลขชน
แต่ละคนเป็นเพียงธุลีดินเล็กๆ เท่านั้น จะขาดเราไป ชาติบ้านเมือง
ก็ไม่ถึงกับล่มจม ไม่เสียหายอะไร แต่ถ้าหากว่าชาติบ้านเมืองต้อง
สูญเสียไป เพราะคนภายในชาติมุ่งที่จะตัดดวงผลประโยชน์เพื่อ
ตัวเองแล้วเราเองก็อยู่ไม่ได้ เพราะเราก็เป็นส่วนหนึ่งของชาติบ้านเมือง

ประเด็นต่อไปคือ การพยายามเสริมสร้างความสำนึกรับผิดชอบ
ต่อหน้าที่ ให้รู้ว่าจะอะไรเป็นผลประโยชน์อันชอบธรรมที่ตนพึงมีพึงได้
อะไรเป็นผลประโยชน์ที่ไม่ชอบธรรม แยกให้ชัดแล้วพยายามไม่ตกอยู่
ภายใต้อำนาจปกครองสิ่งเหล่านั้น ซึ่งแน่นอนเหลือเกิน หากบุคคลมีความ
ตั้งใจ มีความเพียรพยายาม ก็จะมีการปรับปรุงตัวเอง แก้ไขความ
บกพร่องต่างๆ ของตัวเอง ทำการงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ประการหนึ่ง คือการคอร์รัปชันนั้นเกิดจากความโลภจัดที่

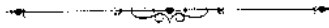
เกิดขึ้นครอบงำจิตใจของบุคคล บุคคลเราถึงแม้จะโลก แต่ถ้าความโลภนั้นไม่จัดเกินไป จะไม่มีปัญหาอะไร เพราะจะสามารถควบคุมความต้องการเอาไว้ได้ เมื่อต้องการอะไร ก็ใช้ความเพียรพยายามเพื่อให้ได้สิ่งนั้นมาไว้ในครอบครองของตนซึ่งเป็นวิสัย เป็นหน้าที่ของคนทุกคนในโลกจะต้องทำอยู่แล้ว

ฉะนั้น ในชั้นของโลกๆ ความโลภย่อมมีอยู่ตามธรรมดา เป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่เราต้องคุมความโลภได้ ไม่ให้ความโลภคุมเรา เพราะถ้ายามใดที่ความโลภเกิดขึ้นครอบงำและควบคุมเราได้ เราจะประพฤติปฏิบัติอะไรผิดไปเป็นอันมากทีเดียว แต่ในขณะที่เดียวกัน ถ้าเราควบคุมความโลภได้ ก็เหมือนกับเราควบคุมการลุกล้ำของไฟได้ และใช้ประโยชน์จากความโลภได้

อีกประการหนึ่งที่จะต้องเอาจริงเอาจัง คือเรื่องมาตรการทางกฎหมาย มีการพยายามเสนอที่จะตราพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการคอร์รัปชันขึ้นมาตั้ง ๓๐ กว่าปีแล้ว แต่ก็ยังไม่ผ่านออกมาบังคับใช้เป็นกฎหมาย เป็นการชี้ให้เห็นว่าคนพวกหนึ่งอาจจะคอร์รัปชัน และยังต้องการผลประโยชน์ในรูปแบบเหล่านี้อยู่ จึงกลัวจะได้รับโทษทัณฑ์ตามพระราชบัญญัติ ทำให้มีการเตะถ่วง พยายามเก็บเข้าลิ้นชัก หรือที่เรียกว่า แซ่ตู้เย็นหายไปแล้ว แน่นนอน ถ้าพระราชบัญญัตินี้ออกมาได้ จะมีผลในการปราบปรามคอร์รัปชันได้เป็นอย่างดี และเมื่อแก้ไข

ในตัวอย่างที่ได้ ก็เป็นการแผ้วถางทางให้มีผู้ประพฤติปฏิบัติตนเป็น
พลเมืองดีภายในชาติเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่าปัญหาคอร์รัปชัน
ซึ่งเป็นปัญหาที่สร้างความกังวลเดือดร้อนใจแก่บุคคลนั้น หลักธรรม
ในพระพุทธศาสนาสามารถจะบรรเทาแก้ไขจนถึงให้เบาบางลงได้
แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การประพฤติปฏิบัติของบุคคลแต่ละคน

๐ ทำอย่างไร จึงจะควบคุมขั้น ๕ ให้มีวินัยได้

การใช้ความหมายของการคุมขั้น ๕ ให้มีวินัย หมายถึง พยายามควบคุมอาการกาย วาจาของบุคคลให้อยู่ในระเบียบหลักเกณฑ์ต่างๆ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นจะต้องอาศัยความสำนึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ มองเห็นความดีความงามของระเบียบวินัย มองเห็นโทษภัยที่เกิดขึ้นจากการละเมิดระเบียบวินัยตลอดถึงกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่เป็นเงื่อนไขซึ่งแต่ละหน่วยงานนั้นได้กำหนดขึ้น

ข้อนี้จะเห็นได้ว่า ถ้าเรามองดูในแง่ของตัวบทกฎหมายต่างๆ แล้วหัวข้อระเบียบวินัย ดูจะมีอยู่เป็นอันมาก จนคล้ายๆ กับว่าเราจะไม่สามารถปฏิบัติได้ แต่ว่าโดยเนื้อแท้แล้วเพียงแต่บุคคลอาศัยสำนึกที่ชอบด้วยเหตุผลเท่านั้น กล่าวคือยึดหลักของการไม่ทำตนเองให้เดือดร้อน และไม่ทำบุคคลอื่นให้เดือดร้อน หรืออีกนัยหนึ่งคือมีสามัญสำนึกสูง มีความรับผิดชอบสูง ก่อนจะทำ ก่อนจะทำอะไรลงไปก็คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำเหล่านั้น ต่อตนเองและบุคคลอื่น หากกระทำไปแล้วผลจะออกมาในรูปของการทำความเดือดร้อนให้แก่ตนเองหรือบุคคลอื่น หรือทั้งตนเองและบุคคลอื่น จะเห็นว่าเป็นการกระทำที่ควรละเว้น แล้วละเว้น ไม่กระทำ แต่การกระทำได้เช่นนี้ ก็ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ทำได้ง่ายๆ เพราะตามปกติแล้วพื้นเพ

จิตใจบุคคลมักหวั่นไหวไปตามอำนาจของกิเลส ไหลไปตามอารมณ์ต่างๆ ถูกสิ่งแวดล้อมผลักดันทำให้เป็นไปบ้าง มีพื้นเพอัธยาศัยที่อ่อนไหวโน้มเอียงไปตามอารมณ์เหล่านั้นบ้าง

ดังนั้น ทางศาสนาจึงสอนเรื่องการอบรม การฝึกปรีช้ำแล้วซ้ำอีก เป็นร้อยครั้งพันครั้ง จนให้การเคลื่อนไหวทางกาย ทางวาจา เป็นไปโดยอัตโนมัติ เพราะจิตมีความสำนึกสูง คนเราถ้าฝึกมาได้ถึงจุดนี้แล้ว เมื่อเกิดอารมณ์ต่างๆ ขึ้นภายในจิตใจ จะทำอะไรจะพูดอะไร ออกมาก็ตามให้เห็นว่าทำไปพูดไปแล้ว จะก่อผลเป็นความทุกข์ความเดือดร้อนแก่คนอื่น ก็จะข่มความคิดเหล่านี้เอาไว้ได้ เมื่อเกิดอารมณ์ปะทะจากภายนอก ก็จะพิจารณาดูว่า ถ้ามีการโต้ตอบ มีการแสดงอะไรผิดแปลกออกไป ความเดือดร้อนจะเกิดขึ้นแก่ตนและบุคคลอื่น ก็จะใช้หลักธรรมะ คือขันตอทนต่ออารมณ์เหล่านั้นไว้ จนกลายเป็นบุคคลประเภทที่เรียกว่ามีวินัย ควบคุมตนเองได้ บังคับตนเองได้ มีสติเกิดขึ้นในเวลาอันรวดเร็ว ก่อนที่จะทำ ก่อนที่จะพูด ก่อนที่จะคิดเรื่องอะไร ก็คิดได้ทัน ป้องกันเรื่องเลวร้ายต่างๆ ไม่ให้เกิดขึ้นได้

ปัญหาในย่านในเมืองตลอดถึงภายในสังคม แม้แต่จุดย่อยๆ ภายในครอบครัว จนถึงบุคคลแต่ละคนนั้น ถ้ามีการฝึกปรีช้ำ อบรมให้มีระเบียบวินัยในตนเอง โดยไม่จำเป็นจะต้องมีคนชี้แนะสั่งการบังคับ หรือคอยตรวจสอบความประพฤติแล้ว เราจะได้ประชากรที่มีคุณภาพขึ้นมาภายในสังคม เงินทองต่างๆ ที่เคยสูญเสียไปเพื่อการป้องกัน

การอารักขาคุ้มครอง การปราบปรามพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมไม่ควร
ต่างๆ ก็จะไม่ต้องใช้ และจะนำมาใช้ในการพัฒนาชาติบ้านเมืองได้

เรื่องเหล่านี้จึงอยู่ที่ฝึกด้วยความสำนึกที่ชอบด้วยเหตุผลว่า

**“เกิดมาเป็นคน แม้จะทำตนเป็นประโยชน์ก็ถูกกลแ่บุคคล
อื่นไม่ได้ ก็ไม่ควรให้ตนเองเป็นพิษเป็นภัยต่อตนเองและบุคคลอื่น”**

ด้วยความสำนึกเพียงเท่านั้น จะสามารถสร้างวินัยในตนเองขึ้นมา
มาได้ เมื่อทำได้เช่นนี้ เราจะมองเห็นภาพอีกด้านหนึ่ง คือแต่ละคน
มีความรับผิดชอบในตัวของตัวเอง ในการข้บรลก็ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์
เกี่ยวกับการจราจร จะมีตำรวจหรือไม่มีไฟแดงเราก็หยุด เขี้ยวเราก็
ผ่าน ช่องทางของใครก็วิ่งรถไปในด้านนั้น ถ้าแต่ละคนทำได้อย่างนี้
การจราจรในบ้านในเมืองก็จะเป็นลลาลอย่างที่เราพบเห็นกัน แต่
ทั้งนี้ทั้งนั้น ต้องฝึกบ่อยๆ กระทำบ่อยๆ ซึ่งข้อนี้ก็เป็นกฎเกณฑ์ตาม
ธรรมชาติธรรมดา ที่เราประสบพบเห็นกันอยู่ คนเรากว่าจะเรียนได้
ทำได้ จะพูดได้ เดินเหินได้ อย่างสวยงามนั้น ก็ต้องผ่านการฝึกปรือ
การอบรมการกระทำซ้ำซากๆ มาเป็นเวลาเป็นร้อยครั้งหมื่นครั้ง และ
ตราบใดที่ยังมีการศึกษาไม่สมบูรณ์ การฝึกปรืออบรมก็ต้องทำกัน
เรื่อยไป นี่ก็เป็นหลักที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ตามเงื่อนไขของธรรมชาติ
เมื่อใครสามารถปฏิบัติได้ผลดีดังกล่าวก็น่าจะบังเกิดขึ้น

○ การปฏิบัติของคนไทยสมัยนี้ จะมีการบรรลุถึงขั้นโสดาบัน บ้างไหม เพราะมีบางคนบอกว่า เขาสำเร็จโสดาบันแท้จจริง อย่างไร ปฏิบัติอย่างไร จึงจะถึงขั้นโสดา โปรดอธิบายพอ เข้าใจด้วย

ถ้าพูดถึงความเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนานั้น เป็น เรื่องที่เราดูกันยาก พิสูจน์กันยาก เพราะเป็นผลที่ปรากฏแก่จิตใจ ของท่าน รูปแบบภายนอกท่านก็เป็นคนธรรมดาๆ อาจจะมีคุณสมบัติ เรียกร้อยเยือกเย็น ซึ่งก็เป็นพื้นเพอริยาคัยของท่านอยู่แล้ว จึงดูยาก ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพานนั้น ท่านสุภัททปริพาชก ได้กราบทูลถามถึงความเป็นอยู่ของพระอริยบุคคลในโลกนี้ ซึ่งพระ พุทธองค์ทรงแสดงไว้โดยสรุปว่า

ในพระธรรมวินัยใด คือในศาสนาใด มีอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการปรากฏอยู่ มีการศึกษามีการเผยแพร่ มีการประพฤติปฏิบัติ ตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการอยู่ ตราบนั้นโลกจะไม่ว่างจากพระ อริยบุคคลทั้ง ๔ ระดับ

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้ การศึกษาการเผยแพร่การ ลงมือปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ก็มีอยู่เสมอต่อกันมา โดยลำดับ และท่านที่เอาจริงเอาจังในการปฏิบัติก็มีมากอยู่ทุกยุคทุก สมัย อาจละสลดหั่นกับลงไปบ้างตามเหตุตามปัจจัยต่างๆ เพราะฉะนั้น ท่านก็มีของท่าน ไม่ว่าจะขั้นใดก็ตาม ส่วนการเป็นพระโสดาบัน

นั้น พระพุทธศาสนามีระบบคุณธรรมที่กำหนดความเป็นในตำแหน่งต่างๆ กัน ด้วยคุณภาพทางใจของบุคคล

ความเป็นพระอริยบุคคลในแต่ละชั้นไม่ได้ถูกกำหนดด้วยวรรณะชาติชั้นของคน ระดับทางสังคม สติปัญญาของคน แต่ว่าใครก็ตามที่ปฏิบัติไปตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา จนถึงจุดหนึ่ง ศีลของท่านมีความบริสุทธิ์เต็มที่ สมาธิเป็นไปได้อย่างพอประมาณ ปัญญาเกิดขึ้นพอประมาณ ท่านผู้นั้นก็ได้ชื่อว่าเป็นพระโสดาบันแล้ว มีมาตรฐานในการกำหนดความเป็นพระโสดาบันที่สามารถละสังโยชน คือกิเลสที่ผูกใจสัตว์ไว้ได้เด็ดขาด ๓ ประการ คือ

๑. **สักกายทิฏฐิ** ความเห็นเป็นเหตุถือตัวถือตนว่าเป็นตัวเป็นตน โดยความหมายที่เต็มรูปนั้นคือ ใจของท่านจะไม่ยึดไม่ถือว่าฉันท์ ๕ เป็นเรา เราเป็นฉันท์ ๕ ฉันท์ ๕ มีในเรา เรามีในฉันท์ ๕ ซึ่งสรุปแล้วเมื่อย่อยฉันท์ ๕ ออกไปเต็มรูป คือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ความเชื่อถือในแนวนี้ก็จะกระจายออกไปเป็น ๒๐ ชนิดด้วยกัน

๒. **วิจิกิจฉา** ความลังเลสงสัย ไม่แน่ใจในเรื่องสำคัญๆ ๔ เรื่อง คือในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ในไตรลักษณ์ ในศีล สมาธิ ปัญญา ในอดีต อนาคต ทั้งอดีต อนาคต ปฏิภนสมุปบาท ซึ่งแต่ละข้อนั้น มีรายละเอียดที่จะต้องอาศัยการศึกษาการเลขาเรียน จำทรงทำความเข้าใจ แต่ว่าพระอริยบุคคลระดับนี้ จะไม่มีความสงสัยในพระพุทธเจ้า ไม่ว่าความมีอยู่ของรูปกาย ในพระคุณของพระองค์

ตลอดถึงการตรัสรู้ของพระองค์ ไม่มีความเคลือบแคลงสงสัยในพระ
ธรรมซึ่งโดยสภาวะของพระธรรมแล้ว ย่อมรักษาผู้ประพฤติปฏิบัติ
ไม่ให้เกิดไปในที่ชั่ว ท่านมีความเชื่อมั่นในเรื่องนี้

๓. **สีลัพพตปรามาส** คือการถือมั่นด้วยศีล ด้วยวัตร ด้วย
ปฏิบัติ ที่เชื่อถือว่าขลัง คักดีสิทธิ์ ก่อให้เกิดมทิพธานูภาพในด้าน
ต่างๆ ขึ้นเป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความเห็นในแนวนี้ได้แก่ความเชื่อถือ
หรือการติดรูปแบบต่างๆ พิธีกรรมต่างๆ ฤกษ์พานาที ผีหลวง
หลาวเหล็ก การเซ่นสรวง การอ้อนวอนเป็นแนวที่เรียกว่า สีลัพพต
ปรามาส คือกำหนดเอาไว้อย่างนี้เท่านั้น ถูกต้อง อย่างอื่นไม่ถูกต้อง
อย่างนี้เท่านั้นขลังคักดีสิทธิ์อย่างอื่นไม่ขลัง ไม่คักดีสิทธิ์ เป็นต้น

เพราะฉะนั้น ใครก็ตามที่ละสังโยชน์เหล่านี้ได้ขาดจากจิตใจ
ของท่าน ท่านก็เป็นพระอริยบุคคลระดับโสดาบัน

พระโสดาบันนั้นไม่ค่อยมีลักษณะเด่นให้เห็นชัดเจนอะไร เพราะ
ท่านนั้นแต่งงมมิมครอบมิมคร้ว มีลูกมีเต้าเหมือนกับชาวบ้านทั่วไป
การเข้าไปเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่างๆ นั้น ท่านจะเชื่อหรือไม่เชื่อ ท่าน
ก็ไม่ขวางโลก เขาทำไป ท่านอยู่ในที่นั้นก็ไม่ได้คัดค้าน เพราะคนที่
คัดค้านนั้น คัดค้านด้วยจิตใจ คัดค้านด้วยกิเลส ท่านเหล่านั้นไม่มีทิว
มิกิเลสเขามาขวาง ไม่มากพอที่จะได้เถียงคัดค้านคนอื่น แต่กลับมองเขา
ด้วยความเมตตา ให้อภัย เข้าใจเหมือนผู้ใหญ่ที่มองเด็กเล่นตุ๊กตา ซึ่ง
คุณารักน่านเอ็นดูในสวนของเด็ก

เพราะฉะนั้น การที่ปุถุชนจะไปทดสอบว่า ท่านเป็นพระอรียบุคคลชั้นโสดาบันหรือไม่นั้น จึงทำยากยิ่งกว่าคนที่มีความรู้ประถม ๔ จะไปตรวจสอบว่าท่านผู้นี้เป็นดอกเตอร์จริงหรือไม่ แต่ต้องเชื่อในหลักการเหล่านี้ว่าทั้งพระและฆราวาสในระดับพระโสดาบัน เป็นต้น นั้นมีอยู่ในทุกยุคทุกสมัย

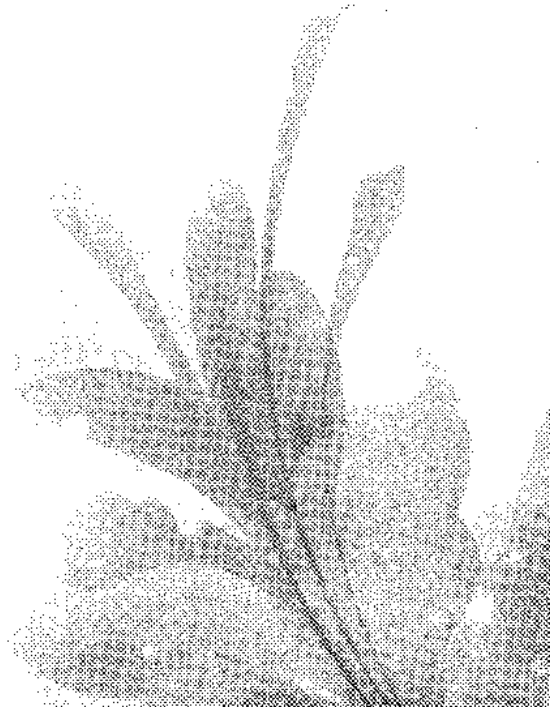

- การที่เราพยายามทำจิตใจให้สงบนั้น เราน่าจะยึดถือยึดเหนี่ยวหรือวางใจอย่างไร เพื่อให้จิตใจของเราสงบและมีสมาธิ

ปัญหาเหล่านี้ฟังสังเกตุว่า วิธีการทั้งหลายที่ท่านแสดงไว้นั้น เป็นเพียงอธิบายวิธีที่จะทำให้ใจเราสงบอยู่ในจุดใดจุดหนึ่ง เมื่อฝึกปฏิบัติให้สงบอยู่ในจุดใดจุดหนึ่งได้แล้ว ต่อไปก็สามารถสงบอยู่ในจุดอื่นได้ ดังนั้นในชีวิตของคนสามัญธรรมดา ถ้าทำอะไรก็ตาม หากพลังความคิดจิตใจอยู่กับเรื่องเหล่านี้ เช่น อ่านหนังสือก็สงบอยู่กับหนังสือ ทำงานก็สงบอยู่กับทำงาน ฟังก็สงบอยู่ด้วยการฟัง ขับรถก็สงบอยู่ด้วยการขับรถ คือมีสติระลึกรู้ กำกับสิ่งที่ตนทำอยู่ในขณะนั้นๆ ก็เป็นลักษณะของสมาธิประการหนึ่ง แต่หากว่ามีฉันทะอุตสาหะสูงขึ้น ไปกว่านั้นจะทำเป็นรูปแบบ เป็นกิจจะลักษณะเพื่อให้เกิดความสงบขึ้น ภายในจิตใจ โดยอาศัยหลักของสมาธิที่ท่านแสดงเอาไว้เช่นว่า อานาปานสติกรรมฐาน

การตั้งสติกำหนดระลึกรู้ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก จะเป็นการหายใจเข้า-ออกยาวหรือสั้นก็ตาม หรือว่าภาวนาว่าพุทโธ เวลาหายใจเข้า-ออกหายใจเข้าว่า 'พุท' หายใจออกว่า 'โธ' หรือจะใช้วิธีอย่างอื่น เช่นตั้งสติ ระลึกรู้ที่จุดซึ่งลมกระทบ หรือว่าระลึกถึงพระพุทธรูป เป็นต้น

สรุปว่า ทำให้ใจสงบอยู่กับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นอะไรก็ได้
วิธีใดทำแล้วสงบได้ง่าย ก็เลือกเอาวิธีนี้ ซึ่งมีอยู่หลายวิธีที่ปรากฏ
ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเอง ซึ่งจำแนกอารมณ์ของสมณะถึง ๕๐
อารมณ์ และอารมณ์ของวิปัสสนา ๗๒ อารมณ์ด้วยกัน ซึ่งสามารถ
จะเลือกให้ใจสงบได้ทั้งนั้น

- เกี่ยวกับการทำสมาธิหรือการฝึกจิต บางท่านบอกว่าเป็นเรื่องของฤๅษี ไม่ใช่เรื่องของพุทธศาสนา หลายท่านบอกว่าเป็นการสอนของพระพุทธเจ้าด้วยเหมือนกัน แต่ก็ไม่ใช่วิธีที่จะให้พ้นทุกข์ พ้นหรือถึงที่สุดแห่งทุกข์
- จึงขอกราบเรียนพระคุณเจ้าว่า เรามีความจำเป็นจะต้องทำสมาธิฝึกจิตหรือไม่ จะได้ประโยชน์อย่างไรในการฝึกสมาธิ ในเมื่อเราอยากพ้นทุกข์

ข้อนี้ได้โปรดเข้าใจใน ๒ ตอนด้วยกัน คือหลักคำสอนนั้นเป็นตัวสังฆกรรม ซึ่งมีอยู่ก่อนการอุบัติของพระพุทธเจ้า หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงมีอยู่ ๔ แนวด้วยกัน

๑. เป็นการปฏิวัติความคิด ความเชื่อถือที่มีอยู่ในสมัยนั้น
๒. เป็นการปฏิรูป คือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการในสมัยนั้น
๓. เป็นการยอมรับนับถือคำสอนที่มีอยู่แล้วในสมัยนั้น ซึ่งเป็นความถูกต้องดีงามในชั้นหนึ่ง ระดับหนึ่ง
๔. เป็นหลักการใหม่ที่เป็นผลโดยตรงจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

วิธีของสมาธิจึงเป็นวิธีปฏิรูป คือนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต้นเดิมของฤๅษีไพร่ที่มีกันอยู่ แต่มีเป้าหมายคนละเป้า และมีหลักการปลีกย่อยไม่ตรงกันทีเดียว แต่ส่วนที่ตรงกันก็มีพระพุทธศาสนาได้จัด

ปฏิรูปและนำมาเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ เป็นการปฏิบัติขั้นสมถกรรมฐาน คือการทำใจให้สงบเป็นสมาธิ ถ้าจะถามว่าสงบจากอะไร ก็ตอบว่าสงบจากกิเลสประเภทที่เรียกว่านิวรณ์ ซึ่งได้แก่ความโลภ โกรธ หลง ชนิดอ่อนลงมา แต่ก็เกิดขึ้นกลุ่มรุมใจ ทำจิตใจให้เราอ่อนกระสับกระส่ายไปด้วยประการต่างๆ การปฏิบัติเพื่อสงบนิวรณ์นี้เมื่อสงบได้ ความทุกข์ที่เกิดขึ้นเพราะนิวรณ์เป็นเหตุ ก็จะสงบตามไปด้วย จึงเป็นความพ้นทุกข์ในระดับหนึ่ง

ในระดับของการครองชีวิตนั้น จะชวนให้เกิดความสุขกายสบายจิตสำหรับบุคคลผู้นั้น จึงยังมีความจำเป็นอยู่ไม่ว่าในยุคใดสมัยใด เพราะกิเลสไม่ใช่เรื่องธรรมดา เป็นเรื่องใหญ่โตมโหฬารไม่เบาทีเดียวกว่าจะชนะได้สักข้อ ก็สาหัสสากรรจ์พอสมควร ต้องใช้วิธีค่อยเป็นค่อยไป เป็นลักษณะทางวิวัฒนาการ คือเป็นการรบบแบบกองโจรไปก่อน เมื่อกิเลสมีกำลังอ่อนลง จิตก็พร้อมที่จะเจริญวิปัสสนา ซึ่งจะช่วยให้บรรลุผลสูงสุดในทางศาสนาได้ เป็นลักษณะบันไดที่เราจะต้องเดินผ่าน

ศีล เป็นบันไดขั้นที่ ๑

สมาธิ เป็นบันไดขั้นที่ ๒ และ

ปัญญา เป็นบันไดขั้นที่ ๓ ที่จะส่งคนให้หลุดพ้นจากความทุกข์

ปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่าเราสามารถทำให้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งมวลได้จริงหรือ หากเรามีวาสนาบารมีขนาดนั้น ก็ไม่จำเป็นคือไปสายวิปัสสนาโดยตรงก็ได้ แต่ปัญหามีอยู่ว่า ในแง่ของความเป็นจริงแล้ว เรามีคุณสมบัติมากพอหรือไม่ นี่คือสิ่งที่จะต้องตรวจสอบ ต้องวิเคราะห์ตนเองเหมือนกัน อย่าลืมนำระดับของศีลก็บรรเทาทุกข์ชั้นหนึ่ง ระดับของสมาธิก็แก้ทุกข์อีกชั้นหนึ่ง ระดับของปัญญาแก้ทุกข์อีกชั้นหนึ่ง ที่สำคัญคือศีลและสมาธิ ต้องสมบูรณ์ ปัญญาจึงจะสมบูรณ์ได้ ถ้าศีล สมาธิ ปัญญา สมบูรณ์ ก็จะเข้าถึงความหลุดพ้นจากทุกข์ที่แท้จริง ซึ่งไม่ใช่เรื่องธรรมดาสามัญนัก

ดังนั้น การดำเนินไปตามขั้นตอน เพื่อเป็นการลดทอนความแข็งแกร่งของกิเลสตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา จึงมีความจำเป็นและขาดไม่ได้ ในสมัยพุทธกาลเองก็มีน้อยคนที่จะไปทางวิปัสสนาเลยได้ส่วนมากท่านก็ไปทางสายสมณะก่อน

ฐานะในทางศาสนาที่ท่านแสดงไว้จึงมีสอง คือ

๑. **คັນถฐานะ** การศึกษาเล่าเรียนให้รอบรู้ ให้มีความเข้าใจในพระปริยัติ

๒. **วิปัสสนาฐานะ** คือการลงมือประพฤติปฏิบัติ ตามหลักของสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน

ประเด็นสำคัญไม่ได้อยู่ที่ เป็นของใคร เพราะความจริงเป็นของ

สากล ไม่ได้ผูกขาดไว้ว่าเป็นของพุทธ ของฤาษีชีไพร ความจริงก็คือความจริง เป็นสมบัติสาธารณะของโลก ใครค้นพบนำไปใช้ เขาก็ได้ประโยชน์ เมื่อเป็นความดีความงามอยู่แล้ว พระพุทธศาสนาก็ยอมรับนับถือ ถ้าไม่ถูกต้องสมบูรณ์ก็นำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไข เพื่อให้มีผลดียิ่งขึ้นจากการปฏิบัติ ซึ่งโดยนัยนี้ก็ไม่ทำให้เสียศักดิ์ศรีอะไร แต่กลับเป็นการแสดงให้เห็นเป็นปัญญาของพระพุทธเจ้า ความบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า และความกรุณาของพระพุทธเจ้าเด่นชัดขึ้นด้วยซ้ำ

- การทำจิตให้สงบถึงขั้นอัปปนาสมาธินั้น เอาอะไรเป็นเครื่องวัดว่า ผู้ปฏิบัติทำจิตสงบถึงขั้นอัปปนาสมาธิแล้ว ถ้าเป็นนิมิต นิมิตนั้นมีรูปลักษณะอย่างไร ไทญฺโตสักเท่าไร

ประเด็นของปัญหานั้นต้องการทราบถึงจิตที่เป็นอัปปนาสมาธิ เป็นสมาธิที่ตั้งมั่นแน่วแน่ไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่างๆ ในชั้นของสมาธิ ก็ถือว่าสุดยอดของสมาธิ ต่อไปจะเป็นอัปปนาฌาน

จิตที่เป็นอัปปนาสมาธิเป็นจิตที่นิ่งอยู่ในจุดใดจุดหนึ่ง อันเป็นตัวอารมณ์ของกรรมฐานนั่นเอง ไม่ได้ส่ายไปรับรู้อารมณ์อื่นนอกจากอารมณ์ที่กำหนดระลึกรึ จะนิ่งอยู่ในความว่างอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ คือไม่คิดอะไรเลย การกำหนดก็กำหนดที่ความสงบ

ส่วนนิมิตของกรรมฐานนั้นพูดกันไม่ได้ นิมิตจะมากมายมีลักษณะหลายอย่าง จะว่าใหญ่โตหรือเล็กก็พูดไม่ได้ เพราะนิมิตของกรรมฐานเกิดไม่เหมือนกัน เกี่ยวเนื่องด้วยนิสัยปัจจัยบารมีธรรมของบุคคลเหล่านั้น บางครั้งอาจเห็นเป็นดวงจันทร์ พระอาทิตย์ ดวงดาว แสงไฟ แก้วมณีหรืออาจเป็นปุยพุ่ม เป็นปุยฝ้าย เป็นก้อนเมฆ ก็แล้วแต่ใครจะเห็น แต่มีใช้ว่าให้จิตไปเกาะอยู่ที่ตัวนิมิต ตัวอารมณ์ของกรรมฐาน เช่นอย่างปานสติ จิตจะเกาะอยู่ที่ลมหายใจเข้าออก หรืออยู่ที่จุดซึ่งลมกระทบ เมื่อนิมิตบังเกิดขึ้น ก็ปล่อยให้บังเกิดไป ไม่ได้ไปพะว้าพะวง ไปให้ความสำคัญแก่นิมิตเหล่านั้น

- พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พิจารณากายานุปัสสนาสติปัฏฐาน นั้น ให้พิจารณาอย่างไร พิจารณาเพียงครั้งสองครั้ง ก็เลิกพิจารณาอย่างนั้นหรือ หรืออย่างไร มีอานิสงส์อย่างไรกับผู้พิจารณา ในการพิจารณานั้น ต้องใช้ปัญญาพิจารณามากน้อยเพียงไร โปรดอธิบาย

เป็นการถามที่ออกจะพิสดารเกินไป เพราะถ้าจะอธิบายกัน ในแนวกายานุปัสสนาสติปัฏฐานแล้ว ก็ต้องใช้เวลาเป็นชั่วโมงๆ แต่สรุปก็คือว่า การตั้งสติระลึกรู้อยู่ที่กายตรงไหนก็ได้ ที่ลมหายใจเข้า ออกก็ได้ ที่อิริยาบถใหญ่คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ก็ได้ หรือระลึกรู้อยู่ที่อิริยาบถย่อยๆ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน คู้แขนเหยียดแขน เดินหน้า ถอยหลัง จะโอ จะจาม ก็ระลึกรูมีสติระลึกรูอยู่อย่างนั้น แต่ไม่ได้ทำครั้งสองครั้ง ทำสลับต่อกันไปจนกว่าสติจะระลึกรูถึงอารมณ์ ได้โดยอัตโนมัติ แม้แต่จะหีบของเคลื่อนไหวก็มีความสัมพันธ์กับสติสัมพันธ์ กับอิริยาบถที่เคลื่อนไหว หรืออาจจะนำเอาธาตุ ๔ พวก อากาศ ๓๒ พวกป่าช้า ๙ พวกกระดูกซากศพ มจระลึกรูก็ได้ สิ่งระลึกรูมีมากมาย

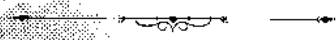
ส่วนอานิสงส์ที่เราเห็นได้ก็คือความบริสุทธิ์ ทรงใช้คำว่า

“เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์หมดจดแห่งสัตว์ทั้งหลาย ทำให้จิตใจของบุคคลล่วงพ้นความโศก ปริเทว ทุกข์ โทมนัส ลงไป

สิ่งเหล่านั้นก็ดับลงไป ก่อให้เกิดความรู้ยิ่งเห็นจริงในธรรมะทั้งหลาย จนถึงสามารถกระทำพระนิพพานให้แจ้งขึ้นภายในจิตใจ”

ซึ่งนัยของสติปัญญานั้นเป็นนัยที่วิจิตรพิสดารมาก จะพูดว่า คำสอนของพระพุทธศาสนา มาสรุปที่สติปัญญานี้ก็ได้ ที่อริยมรรคมีองค์ ๘ หรืออริยสัจ ๔ ก็สรุปลงได้ทั้งหมดในกายานุปัสสนาสติปัญญา เป็นการสงบอยู่ที่กาย ชั้นแรกไม่ได้ใช้ตัวปัญญา มาก แต่ใช้สติมาก เพราะมุ่งที่ความสงบ แล้วต่อไปเมื่อยกขึ้นพิจารณาในแง่ของ ความเกิดดับ ความเปลี่ยนแปลง แปรปรวนของกายในแต่ละจุด กายภายใน กายภายนอก ความเกิด ความตั้งอยู่ ความเปลี่ยนแปลง ของร่างกายตอนนี้จึงใช้ปัญญาพิจารณา ปัญญาที่ใช้นี้เขาเรียกว่า สัมมปัญญา ความรู้ทั่วพร้อม รู้ทันที ทันควัน กับความเปลี่ยนแปลงที่ บังเกิดขึ้นเหล่านั้น แต่ปริมาณของปัญญา ก็จะสูงขึ้นโดยลำดับ สามารถ ที่จะขจัดความไม่รู้ ความเขลาความมืดในปัญญา หรือในดวงตา คือ ปัญญาของบุคคลนั้น ให้บรรเทาเบาบางลงไปตามลำดับ จนสามารถ มองเห็นกายว่าสักแต่ว่ากาย ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา แต่ ประการใด ย่อมรับความมีอยู่ของกายว่าเป็นอุปกรณ์ เป็นเครื่องมือ สำหรับอาศัยระลึกเท่านั้น

- พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าสรุปลงในโอวาทปาฏิโมกข์ หรือหลักแห่งการเอาชนะตนเอง ๓ ประการ คือ การไม่ทำความชั่ว การทำความดี และทำจิตใจให้ผ่องใส ซึ่งจะทำให้สาวกของพระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์เหนือมนุษย์

อเทวนิยม ที่เรียกว่าเป็นอเทวนิยม เพราะปฏิเสธการดำรงอยู่ของพระเจ้า เช่นคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ไม่ยอมรับการมีอยู่ของพระเจ้า ใครสร้างมนุษย์ โลก และจักรวาล พระพุทธศาสนายืนยันว่าสรรพสิ่งเกิดจากเหตุปัจจัย สรรพสิ่งเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ดำรงอยู่แล้วตายไป ไม่ต้องอาศัยพระเจ้าเป็นผู้สร้าง

เสรีภาพ พระพุทธศาสนาไม่มีความกระหายที่จะให้คนเข้ามานับถือ ผู้ที่จะนับถือพระพุทธศาสนามีเสรีภาพที่จะเลือก ไม่มีใครไปโกหกหลอกลวงให้มานับถือ

- การเป็นพุทธศาสนิกไม่ได้ถูกบังคับ ไม่มีใครคอยกำกับดูแล ขึ้นอยู่กับความพอใจของเขาเอง

อวิชา เมื่อมีอวิชา ก็หมายความว่าปัญญาขาดความสมบูรณ์ จิตยังประกอบด้วยกิเลส และยังมีกิจที่จะต้องทำต่อไปอีก

มัชฌิมาปฏิปทา พระพุทธศาสนามายอมรับความจริงทุกระดับ
คือเป็นจริงตามระดับที่มันเป็นความจริงบางอย่างเป็นจริงตาม
สมมติสังขละ และความจริงบางอย่างก็เป็นปรมาตถสังขละ

สมมติสังขละเป็นความจริงระดับหนึ่งเมื่อมองในแง่ของ
ปรมาตถสังขละ สมมติสังขละนั้นมิใช่เหมือนไม่มี

- มัชฌิมาปฏิปทาของพระพุทธเจ้ามีความชัดเจนไม่สุดโต่ง
ด้านใดด้านหนึ่ง โยคาวจรอย่าได้หลงทาง ให้ยึดหลักมัชฌิมา
ปฏิปทา นี้เป็นสำคัญ

ปัญหาเกี่ยวกับศาสนธรรม

- ศาสนาพุทธ แก่นแท้หรือหัวใจของศาสนาคืออะไร เกี่ยวกับศาสนาของแต่ละประเทศ คนไทยนับถือศาสนาอื่นเคร่งครัดเพียงไร จะมีวิธีการแก้ไขอย่างไรบ้าง โปรดอธิบาย

หลักธรรมที่ถือว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เมื่อกล่าวโดยสรุป ก็คือ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลคือความดีให้สมบูรณ์ และการทำจิตใจของตนให้ผ่องแผ้ว

ตอนนี้เป็นการสรุปรวมคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา แต่ในขณะเดียวกัน เรายังสามารถสรุปรวมคำสอนลงในความไม่ประมาท เพราะว่า “บรรดากุศลธรรมทั้งหลายจะสรุปรวมลงที่ความไม่ประมาททั้งหมด ความไม่ประมาทจึงได้ชื่อว่า เป็นยอดแห่งธรรมทั้งหลาย”

การจะเปรียบเทียบกับศาสนาอื่นนั้น โดยหลักการใหญ่ๆ ศาสนาพุทธเป็นประเภทเทวนิยม คือไม่ยอมรับนับถืออำนาจของพระเจ้า ของผู้สร้าง แต่ยอมรับว่าโลกเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่แตกสลายไปตามปัจจัย ศาสนาอื่นส่วนมากจะเป็นเทวนิยม คือยอมรับอำนาจพระเจ้าผู้สร้างโลกและสิ่งมีชีวิต สร้างมนุษย์ ยกเว้นศาสนาเซน ส่วนหลักธรรมคำสอนเป็นจริยธรรมหรือเรียกว่า ศีลธรรมจรรยา ถึงแม้จะมีข้อแตกต่างบ้างก็เพียงประเดี๋ยว แต่ก็มิใช่เป้าหมายในการที่จะให้หลักกวดขันกับชีวิตคน

ศาสนิกชนของตน คือเกิดผลเป็นการขจัดความทุกข์ สร้างความสุข
ให้บังเกิดขึ้น คืออยู่ดีมีสุข

ในชั้นเป้าหมายสูงสุดนั้น พระพุทธศาสนามุ่งไปที่การดับเพลิง
กิเลสและเพลิงทุกข์ ส่วนศาสนาเช่นมุ่งไปที่ไถวัลย์ หรือนิรवार ตาม
ความเข้าใจของเขา ศาสนานอกนั้นมุ่งไปอยู่ที่การอยู่ร่วมกับพระเจ้า
ตลอดนิรันดรกาล

ส่วนประเด็นที่ว่าคนต่างชาติหรือคนในศาสนาอื่นกับคนใน
ศาสนาเรา นับถือศาสนากันเคร่งครัดมากน้อยแค่ไหน เพียงไร นั้น

ข้อนี้เราต้องมองในลักษณะโครงสร้างของศาสนา คือพระ
พุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาที่มุ่ง

ชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้สุขเกษมศานต์

ชี้ทางพระนฤพาน อันพ้นโศกวิโยคภัย

อย่างที่เราราบกันเพื่อจะ

กำจัดน้ำใจหยาบ สิ้นदानบ่าแห่งชายหญิง

สัตว์โลกได้พึ่งพิง มละบาปบำเพ็ญบุญ

ลักษณะศาสนาในพระพุทธศาสนา จึงเป็นเสมือนกับฝนที่ตก
ลงมาจากฟากฟ้า บุคคลที่อยู่ในโลกต้องการฝนก็ต้องเปิดภาชนะรับ
แต่ในขณะนั้นฝนตก ถ้าใครไม่เปิดภาชนะเอาไว้ หรือคว่ำภาชนะเอาไว้
ก็ไม่ได้รับน้ำฝน แม้จะตกทั่วทั้งหัวก็เปล่า

ดังนั้น ศาสนาพุทธเราจึงไม่เข้มงวดกวดขันอะไรกับประชาชน นอกจากผู้ที่ปฏิญาณตนเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา จึงมีกฎเกณฑ์ เงื่อนไขบังคับเอาจริงจัง สำหรับประชาชนแล้ว ก็มีแต่การชี้แจง แนะนำพรั่ำสอนให้เกิดความสำนึก พิจารณาเห็นเหตุเห็นผลในการ ดำรงชีวิต แม้แต่ศีล ๕ ข้อก็เพียงแต่ชี้โทษของการละเมิดศีล อานิสงส์ ของการรักษาศีลให้ฟัง ใครมีกุศลเจตนาที่จะสมาทานรักษาศีลก็ อารธนาศีล หรืออธิษฐานใจไว้ดี งดเว้นไปตามความพอใจของตน ศีลในพระพุทธศาสนาในกรณีที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้าน จึงมีลักษณะเป็น สัจจปฏิญาณ คือการให้สัจจปฏิญาณของบุคคลนั้น มากกว่าที่จะเป็น มาตรการบังคับควบคุมเขา เพราะพระพุทธศาสนาเคารพในวิญญาณ ของมนุษยชาติ ว่าสามารถคิดเห็นได้ เข้าใจในเหตุผลได้ เราจึง ชี้แจงแนะนำเท่านั้น ใครศรัทธาก็ศรัทธา ใครไม่ศรัทธาก็แล้วไป เขา จะยอมรับนับถือหรือไม่ เราก็ยังเป็นมิตรกับเขา เพราะเราถือว่า ทุกชีวิตเป็นเพื่อนร่วมเกิด ร่วมแก่ ร่วมเจ็บ ร่วมตาย ด้วยกัน เวลา ตั้งความปรารถนาดี ที่เราเรียกว่าแผ่ส่วนบุญส่วนกุศล เราก็ใช้คำว่า สัพเพ สัตตา ซึ่งแปลว่า สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ดอกสนวโหนดไม่สำคัญ ไม่เคยใส่ใจในประเด็นนี้ ศาสนาพุทธจึงเป็นศาสนาที่ออกจะแปลก ใน กรณีที่ไม่กระหายที่จะได้ศาสนิกมาเพิ่มขึ้นในศาสนกิจของตัวเอง

ในสมัยพุทธกาลบางครั้งบางคราว ผู้ยิ่งใหญ่ในศาสนาอื่นมา ปฏิญาณตนนับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ายังรับสั่งไม่กลับไปคิด

ให้ตีเสียก่อน อยาต์่วนผลิผลามตัดลีนใจ เพราะอาจเสียสถานะทางสังคมที่เคยมี เคยเป็นอยู่ก็ได้ ลักษณะเหล่านี้จึงทำให้ศาสนิกในศาสนาไม่ถูกควบคุมเข้มงวด ไม่ถูกติดตามจากวัด หรือเรียกให้ไปฟังเทศน์ฟังธรรมในวันพระ เพียงแต่มีการชักชวน เชิญชวนไป ไม่ไปก็ไม่ว่าอะไร แต่ศาสนาอื่น โดยเฉพาะคริสต์ศาสนา กับศาสนาอิสลามและศาสนาซิกข์ ศาสนาเซน นั้น มีมาตรการในแง่ของการควบคุมศาสนิก มีการตามไปที่บ้าน ดึงคนไปสูโบบลต์ เป็นต้น ในชั้นของการเข้มงวดกวดขันเรื่องความจงรักภักดี และความเคร่งครัดในศาสนาแล้ว เราต้องยกให้ศาสนาอิสลามและศาสนาซิกข์ ต่อมาคือศาสนาคริสต์

พระพุทธศาสนานั้นไม่ได้เคร่งครัดอะไรมาก เพราะความไม่เคร่งครัดไม่เข้มงวดนี้เอง ทำให้ศาสนิกในศาสนาไม่ค่อยยอมเปลี่ยนศาสนา เพราะมีความอิสระที่จะคิด ที่จะวิพากษ์วิจารณ์ ที่จะวิเคราะห์ที่จะเลือกเฟ้นตัดสินธรรมะในพระพุทธศาสนาได้ แต่ปัจจุบัน ปัจจัยต่างๆ ภายในสังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก ดังนั้น โดยทั่วไปจึงไม่ค่อยเอาจริงเอาจังในศาสนากันเท่าใด ซึ่งเป็นปัญหาที่ถ้าจะแก้ ก็ต้องแก้แบบวิถีทางของชาวพุทธ คือให้การศึกษา ให้การอบรม และชี้แจงให้คนเห็นคุณค่าของศีลธรรมจรรยา เห็นคุณค่าของพระศาสนา และน้อมนำเอาหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติพัฒนาชีวิตของตนเอง เมื่อมาโบเนแล้วตีใหม่ได้ถือเป็นข้อผูกพันเป็นเจ้าบุญนายคุณอะไรต่อกัน ขอ

เพียงแต่ให้เขาอยู่ดีมีสุข ปราศจากเวรปราศจากภัยก็พอแล้ว ไม่ต้องมีการตอบแทน นี่คือหลักของศาสนา ซึ่งปัจจุบันนั้น ก็มีแนวโน้มที่นายินดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการศึกษา กล่าวคือ มีการตื่นตัวสูงมาก ครูบาอาจารย์ในโรงเรียนในวิทยาลัย ในมหาวิทยาลัย ที่รับผิดชอบในศีลธรรมอันดีของนักเรียน นิสิต นักศึกษาของตน เพียรพยายามที่จะนำเอาธรรมะที่เราเรียกว่าจริยธรรมไปสั่งสอน ไปอบรม มีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ กิจกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา และประเพณี เพื่ออนุรักษ์พุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ถ้าได้มีการประสานงานกัน ร่วมมือกันและได้รับความสนับสนุนจากภาครัฐสูงขึ้น พระพุทธศาสนาก็คงได้รับความสนใจจากประชาชนในการศึกษา ในการน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติ ส่วนการเข้มงวดกวดขันนั้น เราถือว่าคนของเราเป็นวิญญูชนแล้ว เจ้าฝึกปรือให้มีวินัยในตัวเอง คือให้แต่ละคนมีวินัย เคารพในวิญญูณของความ เป็นพุทธ ความเป็นคน มีความสำนึกรับผิดชอบด้วยตัวของตัวเอง คุ้มครองตัวเองได้ ไม่ว่าจะอยู่ที่ลับหรือในที่แจ้ง หากไปเคร่งครัด ด้วยระเบียบวินัย ตั้งกฎเกณฑ์จะเปรียบเสมือนกับการไปกดลูกโป่ง คืออาจจะยุบไปได้ในจุดหนึ่ง แต่อาจจะไปโป่งอีกจุดหนึ่ง และกดมาก ไปถึงจุดหนึ่งอาจจะระเบิดก็ได้

วิถีทางของพระพุทธศาสนาจึงไม่ใช่เรื่องความเข้มงวดอะไร พระพุทธศาสนาเป็นมัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายกลางไม่หย่อนเกินไป

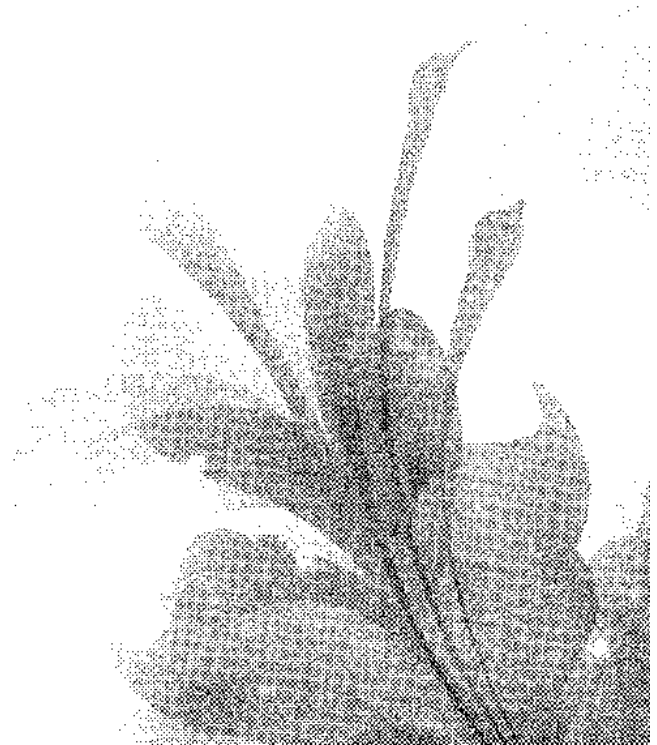

ไม่ต้องกินไป ทำอะไรก็พอประมาณ อย่างที่เราพูดกันว่า เหมือนกับ
สายพิณที่ซึงไม่ต้องไม่หย่อน ดัดเป็นเพลงไพเราะเสนาะโสต

เพราะฉะนั้น ไม่ควรเล็งผลเลิศว่า ศาสนิกในพระพุทธศาสนา
จะต้องเข้าวัดฟังธรรม จะต้องมาเข้าจำอุโบสถ เป็นต้น ไม่มีความ
จำเป็นถึงขนาดนั้น เพราะธรรมะในพระพุทธศาสนาไม่ได้ถูกจำกัด
ด้วยสถานที่ จะปฏิบัติเมื่อไร ที่ไหน โดยใครก็ได้ จะได้ผลจากธรรมะ
เหมือนกัน การที่คนต้องไปวัดตามรูปแบบสมัยโบราณ เป็นเรื่องของ
เหตุปัจจัยสมัยโบราณ แต่ในปัจจุบันเรามีการเผยแพร่ การแสดง
ธรรมะหลายรูปแบบ ซึ่งไม่จำเป็นที่ทุกคนจะต้องไปวัด ถ้ามีปัญหา
หรือไม่พร้อมที่จะไป แต่ถ้ามีฉันทะ อุตสาหะ ที่จะไปก็ดี เพราะไป
ถึงวัด จะได้อะไรเพิ่มขึ้น เช่นได้เห็นพระพุทธปฏิมา เจดีย์ พุทธ
ศาสนสถาน ความว่างแวง ความสงบ ความเงียบ ต่างๆ ในลักษณะ
ของอารมณ์ ซึ่งโดยปกติตามบ้านก็ไม่ค่อยพบภาพเหล่านี้ อันจะเป็น
เหตุปัจจัยให้เราได้กระทำความดีสูงขึ้น แต่ในแง่ของการปฏิบัติ ไม่ว่า
ศาสนาใดๆ ศาสนิกไม่ต้องถึงกับเอาตัวไปผูกพันไว้กับวัดกับโบสถ์
มากเกินไป เพราะสถานที่เหล่านั้นมีจำนวนน้อย ถ้าศาสนิกจะยก
ขบวนไปจริง วัดก็รับไม่ไหวเหมือนกัน

ฉะนั้น จึงอยู่ที่ว่าทำอย่างไร จึงจะให้คนเป็นคนดี จะอยู่ที่
บ้าน อยู่ที่โรงเรียน อยู่ในป่า อยู่ในเขา อยู่ในทุ่งนา หรืออยู่ที่ไหน
ก็ตาม

ฉะนั้น เรื่องการเอาใจใส่ที่จะศึกษาเรียนรู้และนำเอาธรรมะ
ในพระพุทธศาสนามาประพฤติกปฏิบัติเพื่อเน้นระบบพัฒนาชีวิตของ
ตนเอง ขอเพียงตั้งความหวังว่า โอกาสต่อไปและไม่ไกลนัก แนวโน้ม
ทางความสนใจ การให้ความสำคัญแก่ศีลธรรม จรรยา จะเพิ่มสูงขึ้น
ภายในสังคม โดยอาศัยระบบการศึกษา และการเผยแพร่ ซึ่งผู้
รับผิดชอบต่อศีลธรรมอันดีในแต่ละจุดของสังคม ได้จัดกิจกรรมส่วนนี้
ขึ้นเพื่อชาวพุทธผู้สนใจในธรรม

○ เหตุปัจจัยหมายถึงอะไร อะไรคือเหตุ อะไรคือปัจจัย

คำว่าเหตุปัจจัยนั้น เป็นการพูดถึงสรรพสิ่งทั้งหลายที่ประกอบด้วยเหตุปัจจัย คือถ้าพูดง่ายๆ ที่สุดแล้ว เหตุก็คือตัวหลัก เช่นว่า ชีวิตของคนเรานี้ขึ้นอยู่กับลมหายใจ เพราะฉะนั้นลมหายใจเป็นตัวหลัก หรือขึ้นอยู่กับอาหาร อาหารก็เป็นตัวหลัก

ดังนั้น ถ้าเราขาดอาหารก็ตี หรือไม่หายใจก็ตี เราจะตาย นี่คือตัวเหตุ ส่วนปัจจัยก็คือเรื่องประกอบต่างๆ เล็กๆ น้อยๆ ซึ่งบางอย่างมันอาจจะขาดก็ได้ แต่ถ้าขาดไปหมดก็ไม่ได้เหมือนกัน ขาดบางส่วนเช่นตาบอด เราอยู่ได้ หูหนวกก็อยู่ได้ มือขาดไปสักข้างหนึ่งก็อยู่ได้ แต่ถ้าลมหายใจดับอยู่ไม่ได้ ปัจจัยก็คือสิ่งที่เข้ามาประกอบ เหตุก็คือตัวหลักเหมือนกับหลักของทางภาษา ตัวเหตุก็คือตัวธาตุ ปัจจัยก็คือภิกขุติปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามาประกอบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ้าไม่มีธาตุก็เข้ามาประกอบไม่ได้ หรือเหมือนกับบ้าน คือมีทั้งเหตุ ทั้งปัจจัย เหตุก็คือตัวหลักของเรื่องนั้นๆ ของสิ่งนั้นๆ จะเป็นอะไรก็ตาม ปัจจัยก็คือสิ่งที่มาประกอบ เป็นการสนับสนุนสิ่งเหล่านั้น

- อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาน หมายความว่าอย่างไร และวิญญานในที่นี้หมายถึงอะไร

หลักที่ถามมานั้นเป็นหลักตอนต้นของปฏิจลสมุปบาท คือหลักปฏยาการ ที่แสดงกฎธรรมชาติธรรมดา ที่มีอยู่ เป็นอยู่ในโลกนี้ ดังนั้นอวิชชาในความหมายที่แสดงไว้นั้น ก็คือความรู้ที่ไม่จริง ซึ่งหมายถึงสภาพของจิตใจที่ยังมีบาปบุญปนคละกันอยู่ ยังมีทั้งกุศลและอกุศลอยู่ภายในจิตใจของบุคคลอยู่ เมื่อมีอวิชชา การกระทำของบุคคลผู้นั้น ก็คงเป็นบุญเป็นบาปอยู่

ดังนั้น คำว่าสังขารในที่นี้จึงหมายถึงบุญบาป จนถึงอรุปรมาณข้อนี้พึงเข้าใจว่า บุญบาปและอรุปรมาณเป็นที่สุดนั้น เป็นเรื่องของวิญญคามิกุศล คือกุศลระดับที่ทำให้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ และมีความประณีตขึ้นไปโดยลำดับ แต่ถึงจะประณีตอย่างไร ก็เป็นการเกิด เป็นภพ เป็นชาติ เป็นรูปแบบชีวิตในลักษณะต่างๆ ซึ่งเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว กลุ่มอวิชชา คือกลุ่มของกิเลส พวงสังขาร คือกลุ่มของกรรม กิเลสกับกรรมจะก่อให้เกิดเป็นรูปของปฏิสนธิวิญญาน คือการถือกำเนิด ในภพ ในชาติต่างๆ ในกำเนิดต่างๆ ตามแรงผลักดันของกรรม ถ้าหากเราจะอุปมาอุปไมยของชีวิต คือองค์ประกอบของชีวิตทั้ง ๓ ประการนี้

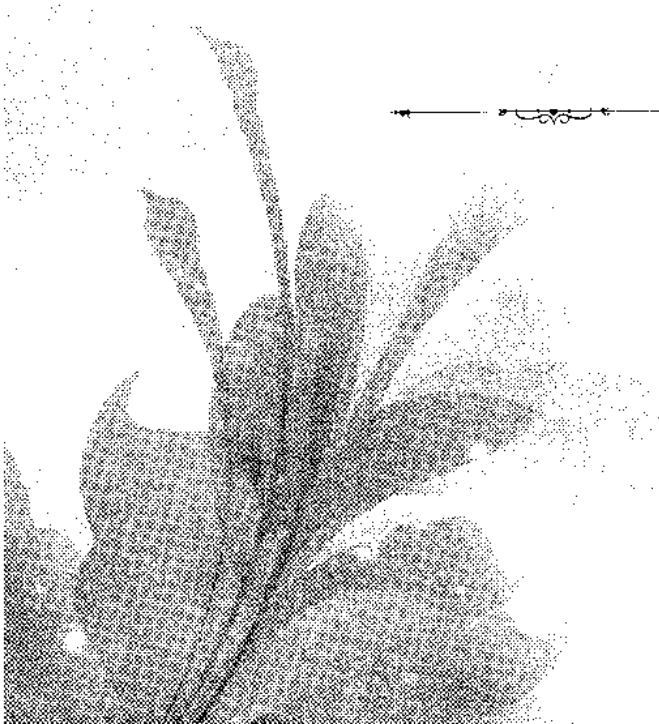

อวิชา เปรียบเหมือนยางเหนียวที่มีอยู่ภายในพืช
สังขาร หรือกรรมนั้นเปรียบเหมือนอุณหภูมิต่ออำนาจให้พืช
แตกหน่อได้ แล้วก็หล่อเลี้ยงต้นพืชนั้นสืบไป

วิญญาณ จึงเปรียบเหมือนหน่อของพืช เมล็ดพืชที่ประกอบ
ด้วยองค์ประกอบทั้ง ๓ ประการนี้ ย่อมจะงอกและเจริญเติบโตขึ้นมา
ได้ฉันใด ชีวิตของบุคคลที่ยังมีกิเลส ยังมีกรรมอยู่ ก็จะต้องเวียน
ว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏเช่นเดียวกัน ฉะนั้น

ฉะนั้น อวิชาในที่นี้โดยหลักจริงๆ ก็หมายถึงความรู้ที่ไม่จริง
สังขารหมายถึงบุญ บาป และอรุณมาน วิญญาณ หมายถึงตัวปฏิสนธิ
วิญญาณ

- ที่ว่าความสุขคืออนรชชนิดหนึ่ง แต่คนเห็นว่าคุณสุข (ทางโลก) ไม่ได้ก่อปัญหาให้ชีวิต ฉะนั้น จำเป็นหรือไม่ที่ต้องสละความสุขทางโลก

เรื่องนี้ต้องพูดกันหลายชั้น ชั้นแรกนั้นไม่ได้มีปัญหาอะไร แต่เราจะต้องเข้าใจว่า ความสุขในชั้นโลก พระพุทธศาสนาก็สอนเน้นให้บุคคลสามารถสร้างความสุขโดยให้ครองเรือนครองสุข คือ

ความสุขจากการมีทรัพย์ **ความสุขจากการใช้จ่ายทรัพย์**
ความสุขจากการไม่ต้องเป็นหนี้เป็นสินใคร **ความสุขที่เกิดขึ้นจากการทำงานที่ปราศจากโทษ**

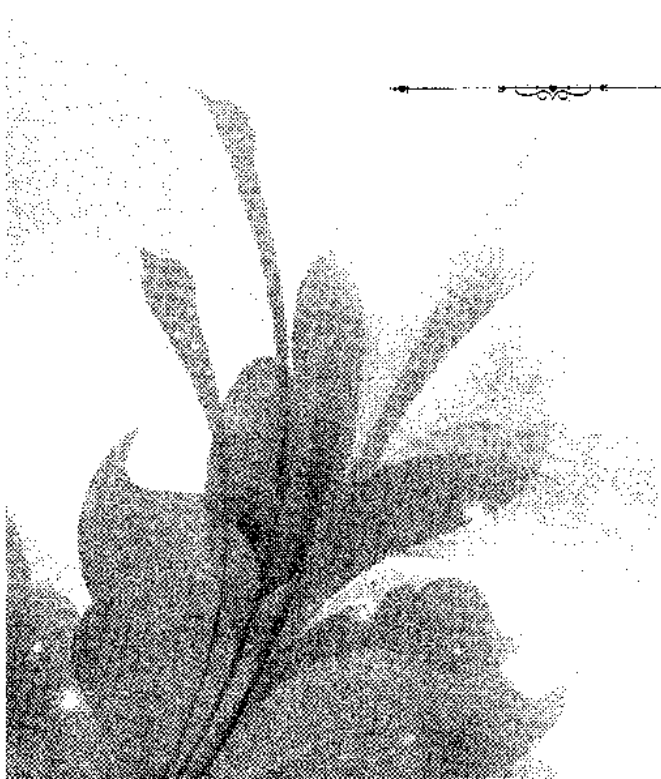
ข้อนี้ถือว่าเป็นความสุขระดับหนึ่ง แน่นนอน ถ้าพูดโดยปรมาตม์ ความจริงที่แท้จริง มันก็เป็นความทุกข์ สิ่งที่เราเรียกว่าเป็นความสุขก็เป็นแต่เพียงความทุกข์ที่ลดลงเท่านั้น ส่วนจะจำเป็นหรือไม่ในการสละความสุขทางโลกนั้น อยู่ที่พัฒนาการทางจิต เมื่อขึ้นไปถึงจุดหนึ่ง ท่านผู้นั้นจะสละของตนเองและก็เป็นความจำเป็นสำหรับท่าน ไม่ใช่เป็นความจำเป็นสำหรับคนทุกๆ คน ซึ่งมีองค์ประกอบ มีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วยเป็นอันมาก อย่างในกรณีของคนที่สละออกมาราคะจนเบาบางหรือหมดสิ้นไป ก็ไม่รู้จะอยู่ทำไม

เพราะฉะนั้น เป็นความเพลินความสนุกสำหรับขันธ์ขันธ์ทั้งห้าเอง คือสำหรับคนที่ยังมีกิเลสกำมอยู่ ท่านใดที่ไม่มีกิเลสกำม หมาย

ก็เห็นว่าเหมือนก้อนน้ำลายเหมือนซากศพ ซึ่งจะต้องทอดทิ้งไป อย่างผู้ที่ศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรมะนั้น เมื่อถึงระดับพระอนาคามี แม้ท่านจะอยู่ในภราวาสเยี่ยงชาวบ้านทั่วไป แต่ก็จะไม่เกี่ยวข้องด้วยอารมณ์ที่เป็นโลกทั้งหลาย พอบรรลุเป็นพระอรหันต์ ท่านก็หมดกิเลสอาสวะ

ฉะนั้น ถ้าพูดถึงความจำเป็น มันจำเป็นอยู่ที่ชั้นจิต ไม่ใช่จำเป็นสำหรับคนทุกคน แต่จำเป็นสำหรับบางคนเท่านั้น ซึ่งเมื่อใครพัฒนาจิตไปถึงจุดนั้นแล้ว ท่านก็รู้ด้วยตัวของท่านเอง

หลังจากการจากไปของพระศาสดา ทุกศาสนาจะแบ่งออกเป็นนิกายต่างๆ

- แต่ละพระสงฆ์ ๒ นิกายในเมืองไทยมีความรู้สึกติดอกกัน

- กิจกรรมใดที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา เราก็จะคิดถึงแต่ประโยชน์ที่จะเกิดแก่พระพุทธศาสนา ประเทศชาติ และประชาชน

- คนทั้งหลายมีความแตกต่างกันในด้านความชอบและความสามารถ รวมถึงระดับของบารมีธรรมที่สั่งสมมาในชาติปางก่อน ฉะนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะทำให้เขามีศรัทธาเหมือนกัน เลือกปฏิบัติธรรมเหมือนกัน และมีความก้าวหน้าในธรรมเหมือนกัน

- แต่ละคนต้องอาศัยเวลาในการเตรียมพร้อมและลงมือปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาจิตของตน

- ในทุกสังคมจะมีการแบ่งยศ ชั้น ตำแหน่ง เพื่อแบ่งหน้าที่ในการทำงานให้แต่ละคน ได้รับผิดชอบตามหน้าที่นั้นๆ

- ความคิดว่าทุกคนมีความเสมอภาค เป็นเรื่องที่ทำได้อย่าง และไม่มีอยู่จริง

- การเข้าถึงความหลุดพ้น แม้จะใช้เวลานานแสนนาน และมีรายละเอียดมากมาย แต่ก็สามารถเข้าถึงได้ด้วยความเพียรพยายามของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการอ่อนน้อม และอำนาจการดลบันดาล อะไรทั้งสิ้น

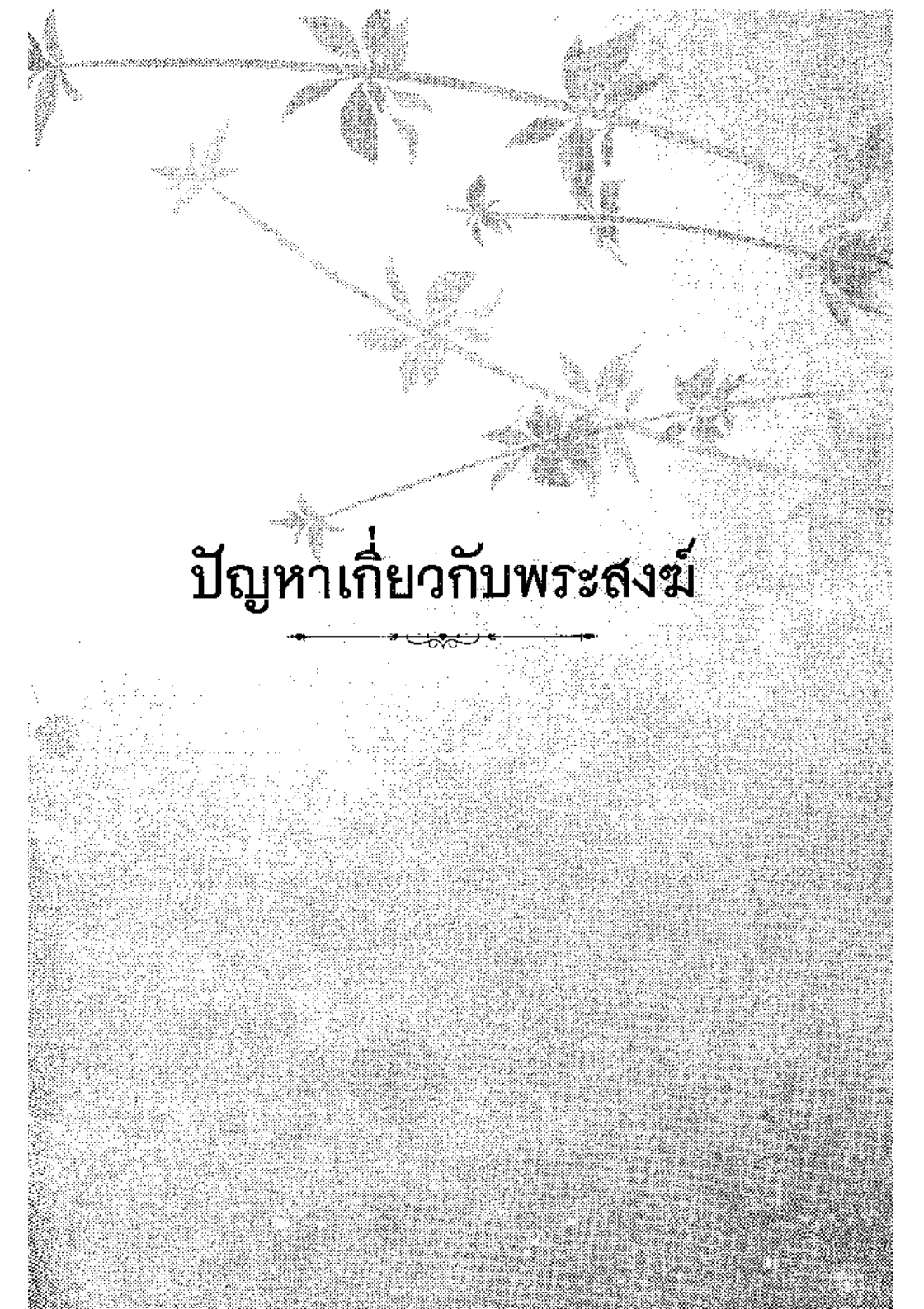
- อาจจะมีคนพูดว่าเขาไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่การเมืองจะมายุ่งกับเขาเอง ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

พระภิกษุในชนบทเป็นตัวเชื่อมระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน ในขณะที่เดียวกัน ทานก็ช่วยสร้างความสัมพันธ์ทางธรรมะระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับวัด

- พระพุทธศาสนาไม่ปรารถนาให้คนเปลี่ยนศาสนา คือไม่ประสงค์จะดึงคนให้หันมาเข้าวัด

- ในประเทศอังกฤษ ปัจจุบันมีองค์กรพุทธศาสนามากกว่า ๑๓๐ องค์กร ในสหรัฐอเมริกา มีผู้สนใจและปฏิบัติตามพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แนวโน้มดังกล่าวนี้ต่อมาได้ขยายไปถึงออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เยอรมนี และฝรั่งเศส

- วัดเป็นสมบัติของทุกคน วัดไม่ได้เป็นสมบัติของผู้หนึ่งผู้ใด เพราะไม่สามารถยกเป็นสมบัติส่วนตัวของผู้ใดได้ เหมือนกับที่ชาวบ้านยกทรัพย์สมบัติให้แก่กันและกัน

ปัญหาเกี่ยวกับพระสงฆ์

- การที่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย แบ่งออกเป็น ๒ นิกาย คือมหานิกายและธรรมยุต นั้น อาจารย์คาดว่าเป็นผลดี หรือผลเสียมากกว่า กระผมคิดว่าเป็นผลเสียมากกว่า เพราะทำให้เกิดความแตกแยกไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ถ้าอาจารย์เห็นว่าเกิดผลดีมากกว่า อาจารย์ช่วยอธิบายให้กระผมเข้าใจด้วย

เรื่องดีหรือเสียนั้น เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาแล้ว ไม่รู้จะย้อนกลับไปตั้งต้นอย่างไร แต่ว่าทำอย่างไรเราจะใช้สิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่นี้ให้ดีมากที่สุดเท่าที่จะดีได้ การแตกเป็นนิกายนั้น เป็นเรื่องธรรมดา ไม่ว่าจะพุท คริสต์ อิสลาม หรือศาสนาใด แต่เมื่อมันเป็นเหตุผล หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งคนรุ่นปู่ย่าตาทวดของเราสร้างให้เกิดขึ้นมาแล้ว เมื่อยุคสมัยของเรา จะดีหรือไม่ดี ก็ต้องใช้สิ่งเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ที่สุด มองในแง่ของความเป็นจริงแล้ว จะพบว่าความรู้สึกเป็นเราเป็นเขาในระหว่างพระในนิกายทั้ง ๒ นั้น ไม่ค่อยจะมี

ปัจจุบันด้านการศึกษายางที่เราก็เรียนด้วยกล้อ สอนด้วยกัน การบริหารเองก็ร่วมมือกันเพื่อให้เป็นประโยชน์สูงสุด คือมหานิกายและธรรมยุต ซึ่งมีจำนวนพระเถระเท่าเทียมกันทั้ง ๒ ฝ่าย เป็นภราดรภาพหลักความคิดกันทั้งธรรมยุต ทั้งมหานิกาย แม้แต่ฆราวาสก็เป็นพุทธศาสนา เป็นพุทธศาสนิกชนด้วยกัน เราขอร่วมมือกัน

และกัน พระเถระผู้ใหญ่ฝ่ายมหานิกายนั้น พระเถระธรรมยุตพรรษาน้อยกว่าก็ไหว้กราบทำความเคารพนับถือ ส่วนพระเถระฝ่ายธรรมยุตซึ่งพรรษามากกว่า พระมหานิกายก็ให้ความเคารพนับถือ ก็เป็นข้อปฏิบัติธรรมดาที่ปฏิบัติกันอยู่ และกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาเราก็ทำร่วมกัน ในทำนองขนทรายเข้าวัด คือให้เป็นประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาเป็นส่วนรวม ร่วมผลประโยชน์ คือผลประโยชน์ที่จะได้แก่พระพุทธศาสนา ประชาชนและประเทศชาติเป็นส่วนรวม เราก็ใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

อย่างไรก็ตาม ไม้มันแตกอยู่แล้ว จะเรียกให้ไม้มันดีขึ้นมาอีกไม่ได้ จึงควรจะหาทางว่าทำอะไรจึงใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ เรื่องของยุคหนึ่งสมัยหนึ่ง เมื่อมาถึงยุคสมัยเราก็ควรทำให้ดี จะพูดว่าดีหรือไม่ก็ได้ คือจะอธิบายในแง่ดีก็ได้ จะอธิบายในแง่ไม่ดีก็ได้ ถ้าจะมองในแง่เดียว คือแง่ดี แง่ไม่ดีจะไม่ดีไป จะทำอะไรได้ในเมื่อเรื่องเกิดขึ้นมาแล้ว

- แนวปฏิบัติธรรมของภิกษุในพระพุทธศาสนา ทำไมจึงไม่กำหนดให้เป็นแนวทางเดียวกัน

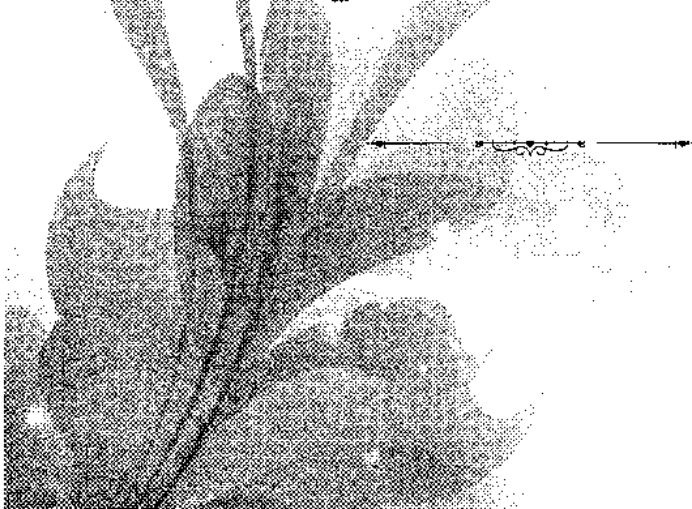
ที่จริงก็มีการกำหนด คือกำหนดให้เดินไปตามกฎของศีล สมาธิ ปัญญา พระสงฆ์นั้นก็คือหมู่ชนที่จะต้องศึกษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ต่อจากนั้นเมื่อตนเองมีความรู้ความสามารถมากพอ ก็สั่งสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าด้วย ซึ่งก็หมายความว่า ชั้นหนึ่งของการประพฤติปฏิบัติในแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ทรงวางไว้เป็นแม่บท เรียกว่าพระธรรม และพระวินัย พระวินัยก็คือ พุทธบัญญัติ และอภิสมาจารที่ทรงบัญญัติไว้ให้เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ และธรรมะก็เป็นคำสอนที่สอนให้ประพฤติปฏิบัติ แต่ว่าที่ใดความสามารถของคนเรา อุปนิสัย บารมี นิสัยใจคอ พื้นฐานในด้านต่างๆ ไม่เหมือนกัน การที่จะให้คนปฏิบัติเหมือนกันทุกอย่างนั้น จึงเป็นไปไม่ได้

พระก็เป็นผลิตผลทางสังคัม หากสังคัมประพฤติปฏิบัติดีทั่วกัน ท่านเหล่านั้นบวชมาก็จะประพฤติ ปฏิบัติดีตามไปด้วย แต่ในเมื่อสังคัมมีลักษณะลับสนอยู่เช่นนี้ พระซึ่งเป็นผลิตผลทางสังคัมก็ต้องมีลักษณะลับสน

พูดถึงแนวทางในการประพฤติปฏิบัติแล้วท่านกำหนดไว้เป็นแนวเดียวกัน แม้จะหลากหลายอุบายวิธี เช่น อารมณกรรมฐาน สมถกรรมฐาน มีถึง ๔๐ วิปัสสนากรรมฐานมีถึง ๗๒ อารมณ แต่ตัวเป้าหมายก็อย่างเดียวกัน ความผิดแผกในลักษณะนั้นเปรียบเสมือนกับการเดินทางสู่จุดหมายแห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเราจะออกเดินทางจากที่ใด แต่เมื่อถึงจุดหมาย ก็เป็นสถานที่เดียวกัน เป้าหมายที่ปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา มีลักษณะอย่างนั้น คือเป้าหมายนั้นวางไว้แล้ว แต่คนเดินไปสู่เป้าหมายไม่ได้เทียมกัน เพราะความแก่อ่อนของอินทรีย์ วาสนา บารมี สรุปลงเป็นภาษาทางวิชาการว่า ความพร้อมนั่นเอง

เรามีความพร้อมในระดับต่างกัน การปฏิบัติให้ทัดเทียมกัน ย่อมเป็นไปไม่ได้ ความจริงแล้วไม่จำเป็นจะต้องพูดถึงชั้นสามัญชน แม้ระดับพระอริยบุคคลเองก็ยิ่งแบ่งออกเป็น ๔ ชั้น คือหมายความว่าแต่ละชั้นนั้น ปฏิบัติได้ในระดับที่ไม่ทัดเทียมกันนั่นเอง

- ปัญหาความแตกแยกของสงฆ์ที่เกิดขึ้นในขณะนี้ คือเรื่องของอิสริยยศทั้งนั้น ถ้าไม่มีจะได้หรือไม่

ที่จริงไม่ใช่เรื่องอิสริยยศทั้งนั้น เราพูดคลุมเกินไป อาจจะแตกแยกกันได้หลายเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องการประพาศติ ปฏิบัติกับเรื่องความคิดความเห็นที่ท่านเรียกว่า ขาดศีลสามัญญตา คือความเสมอกันในด้านศีล ทิฎฐิสามัญญตา ความเสมอกันในด้านทิฎฐิ ส่วนอิสริยยศ เป็นเรื่องที่หลัง เป็นราชสักการะ

ในประเด็นนี้พระเราก็ไม่แตกแยกอะไรกัน มีชาวมิคราอยู่บ้าง ก็เป็นเรื่องอุบัติเหตุบางกรณีเท่านั้น การจะให้เลิกนั้นไม่มีปัญหาอะไร แต่อย่าลืมว่า ระบบทางสังคมนั้นจะต้องมีผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้รับผิดชอบในงานแต่ละระดับ ซึ่งก็ต้องมีการกำหนดหน้าที่ การจำแนกตำแหน่ง การกำหนดขอบข่ายความรับผิดชอบ ลักษณะงาน การควบคุม การบังคับบัญชา เป็นต้น และต้องมีระบบบริหาร เมื่อมีระบบบริหารก็มีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่และขอบข่ายความรับผิดชอบขึ้น สมณศักดิ์เกิดขึ้นโดยวิธีนี้ ซึ่งว่ากันแต่เพียงความเป็นจริงในสมัยพุทธกาลก็มี แต่ไม่เรียกชื่ออย่างนี้เท่านั้นเอง ผิดไปจนแต่โบราณในทุกสังคมจะต้องมีอิสริยยศ เพื่อจำแนกตำแหน่งขอบข่าย ความรับผิดชอบ และลักษณะงานของบุคคลเหล่านั้นให้สามารถบริหารหมู่

บริหารคณะได้ เช่น โรงเรียนๆ หนึ่งมีครูเท่ากัน ศักดิ์ศรีเท่ากัน
ขอความช่วยเหลือรับผิดชอบเท่ากัน ก็จบ คือไปไม่รอด หรือกองทัพมี
แต่นายพลหมด หรือมีพลทหารหมด หรือมีทหารสัญญาบัตร ยศ
เท่ากันหมด ก็เป็นไปไม่ได้อีก แต่เมื่อจำเป็นต้องเป็นอย่างนั้น ก็ต้อง
กำหนดอะไรขึ้นมาเป็นเครื่องหมาย เราอาจจะเลิกสมณศักดิ์ แต่ในที่สุด
เมื่อเลิกแล้ว เราก็ต้องตั้งอย่างอื่นขึ้นมาอีก เหมือนกับระบบราชการ
นั่นเอง เดิมเราถือว่ายุคเจ้าขุนมูลนายมีพระยานาหมื่นนั้นเป็นศักดิ์นา
ชนชั้นเราก็เปลี่ยนเป็นชั้นจัตวา ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ชั้นพิเศษ
แล้วก็ว่าเป็นชนชั้นอีก จึงเปลี่ยนเป็นซี จาก ๑ ถึง ๑๑ ซึ่งจะเห็นได้ว่า
ความจริง ซี ๑๑ ก็ดี ชั้นพิเศษสูงสุดก็ดี สมเด็จเจ้าพระยาาก็ดี นั่นคือ
ตำแหน่งเดียวกัน เป็นตำแหน่งบังคับบัญชาสูงสุด ซึ่งกำหนดชื่อ
ขึ้นไว้อย่างนั้นๆ

การกระทำในลักษณะนี้ไม่ใช่ทางที่จะแก้ปัญหาได้ แต่กลับเป็น
การสร้างปัญหาเพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่า ในกรณีที่เราเปลี่ยนจากจัตวา
ตรี โท เอก มาเป็นซี นั้น เราต้องสูญเสียงบประมาณเพื่อดำเนิน
การเรื่องนี้เป็นพวกมรดกจ่ายกอง แล้วผลสุดท้ายก็ยังมีชนชั้นคือ ซี ๑๑
ใหญ่กว่า ซี ๑๐ ซี ๑๐ ใหญ่กว่า ซี ๙ ลดหลั่นลงมาควบคุมกันโดย
ลำดับ

แต่ถ้าไม่มีกฎกำหนดจำแนกตำแหน่งอะไรไว้เลย จะอยู่กันได้
อย่างไร ในครอบครัวหนึ่งคนมีศักดิ์ศรีเท่ากัน ย่อมเป็นไปไม่ได้ เรื่อง

เหล่านี้ ถ้าเราพูดได้แต่ในเชิงการประพฤติปฏิบัตินั้นเราทำไม่ได้ เรา
จะมองในแง่ของประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์ว่าไม่มีชนชั้น ไม่มีศักดินา
นั้น ที่จริงเขามีชนชั้นมากกว่าเราเสียอีก คือขอยละเอียดมากกว่าเรา
แต่เขาก็กำหนดอำนาจไว้อย่างหนึ่ง ซึ่งอำนาจเหล่านั้นก็มีการบังคับ
บัญชา มีขอข่ายความรับผิดชอบเช่นเดียวกับการสมมติบัญญัติ
เหล่านี้

○ ภิกษุที่สูบบุหรี่ สะสมเงินทอง ฉันทข้าวตอกบ้าย (ภาคเหนือ)
ผิดศีลหรือไม่ ถ้าไม่ผิด สมควรจะปฏิบัติหรือไม่

เรื่องนี้ต้องแยก ข้อแรกคือสูบบุหรี่ อย่าลืมนึกว่า การพูดผิด พูดถูกนี้ ไม่ใช่พูดผิด พูดถูกตามที่เราคิดว่ามันผิดมันถูก ต้องมีมาตรฐานในการกำหนดว่าอะไรผิดอะไรถูก ในกรณีนี้เราพูดในประเด็นของวินัย การสูบบุหรี่นั้น ในพระวินัยไม่มีบัญญัติห้ามไว้ สิ่งมีนเมาที่ทางพระวินัยห้ามนั้น ห้ามไว้แต่เมรัย ซึ่งบุหรี่ปริมาณน้อยกว่าเมรัย จึงไม่มีการห้าม และค่านิยมของสังคมนั้นมีส่วนด้วย คือ เมื่อสังคมเขาไม่ถือว่าเป็นความเลวร้ายเสียหายอะไร เมืองไทยก็มีพระสูบบุหรี่กัน แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าสูบกัันมาก สูบกัันเป็นจำนวนน้อย ส่วนบางประเทศ เช่น พม่า ลังกา ถือว่าบุหรี่ปริมาณที่ส่งเคราะห์เข้าเป็นผลเดียวกับเมรัย เขาก็ไม่สูบ ชาวบ้านถือว่าพระที่สูบบุหรี่เป็นความเสียหาย

ส่วนการสะสมเงินทองนี้ เราก็ต้องมองกันหลายแง่ ถ้าสะสมเพื่อทำงานก็มีต้องใช้เงินมาก ก็เป็นเรื่องน่าอนุโมทนา เพราะท่านไม่ได้สะสมไว้เพื่อตัวเอง เช่นสมมติว่าเราจะทำอะไรสักอย่างหนึ่ง ตัวอย่างเช่นมอบหมายอาจารย์มรณภาพลงอีก ๑๐ เดือน เราจะทำศพ เราก็ต้องเก็บสะสมข้าวของเงินทองเอาไว้ ถ้าไม่เก็บสะสม ก็

ไม่รู้จะทำอย่างไรเหมือนกัน เพราะเวลาจะทำบุญซึ่งในกรณีนี้เป็นโลกานุวัตร เราก็ต้องทำตามแบบแผน ตามจารีต ตามค่านิยมที่กำหนด ไม่ใช่ออกมาขว้างโลก แต่ถ้าเป็นการเก็บ การสะสมไว้เพื่อเป็นการแสดงฐานะความมั่นคง หรือหาร่ำรวยของตนเอง แสวงหาประโยชน์สุขเพื่อตนเองนั้น การสะสมเงินทองก็เป็นการผิดในด้านธรรมะอยู่แล้ว

เรื่องฉันข้าวตอนปลายไม่ทราบว่ามีจริงหรือไม่ ถ้ามีจริงก็ผิดวินัยอยู่แล้ว คือผิดศีลในข้อที่ ๖ ในศีลอุโบสถ สำหรับพระเป็นอาบัติปาจิตตีย์

- พระภิกษุที่ปลุกเสกพระเครื่องหรือพระพุทธรูป ผิดวินัยสงฆ์หรือไม่ เพราะเท่าที่เคยทราบมาว่า พระภิกษุไม่ได้อวดอ้าง

การปลุกเสกเป็นส่วนหนึ่งที่เรารู้ตัวกันเอง ว่าที่จริง สิ่งที่น่ามากล่าว นำมาสดนั้น เป็นภาษาบาลีเท่านั้นเอง แต่ถ้าเราแปลโดยเนื้อความแล้ว โดยสรุป เขาเรียกคาถาพุทธาภิเษกเป็นการกล่าวสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะพุทธาภิเษก ก็เป็นการเล่าถึงการสร้างบารมี ลักษณะของบารมี พระพุทธคุณ การจำแนกพระพุทธคุณออกไปโดยวิจิตรพิสดาร ทำนองเดียวกับการสดอติปิ โส ภควา นั้นเอง

ฉะนั้นในกรณีสดก็ไม่ผิด แต่ในกรณีของการเอาไปจำหน่ายเอาไปหลอกลวงเป็นความผิด คือต้องว่าเป็นกรณีๆ ไป จะถือว่าผิดหมดก็ไม่ได้ เพราะบางช่วงไม่ได้ผิด เป็นการสาธยายสรรเสริญคุณของพระรัตนตรัย ซึ่งพิสดารยิ่งขึ้นไปกว่าอติปิ โส ภควา เท่านั้นเอง

ในบทสดเหล่านั้นไม่ได้มีอะไรที่มีลักษณะขลังๆ เป็นบทสดทำนองทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น แต่วิจิตรพิสดารเพิ่มขึ้นมากกว่าเท่านั้น เราก็จะพบความจริงอีกประการหนึ่งเหมือนกัน เรื่องนี้ออกจะล้าเส้นออกไปมากทีเดียว เพราะมุ่งผลในทางที่เป็นรูปธรรม แทนที่จะให้มีลักษณะเป็นแบบจิตใจของบุคคลให้เกิดศรัทธาปสาทะต่อพระศาสนา หรือว่าบางทีจะไม่เป็นอนุสรณ์เตือนใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

○ การประเคนของแก่พระสงฆ์ โดยการปานั้น มีจริงหรือไม่ มีประวัติความเป็นมาอย่างไร

ที่จริงเรื่องเหล่านี้ ไม่มีหลักฐานในรุ่นพระไตรปิฎก แต่ว่าการประเคนก็ไม่ได้มีรูปแบบอย่างที่เรารู้จักกัน คือเพียงแต่ให้เท่านั้นเอง และเนื่องจากพระเป็นผู้มีศีลสูงกว่าชาวบ้านจึงเป็นรูปการให้ ที่แสดงถึงความเคารพ คือให้ด้วยศรัทธา ให้ด้วยความเคารพจริงๆ จึงจัดขึ้นมาในรูปแบบ เอาจริงเอาจัง แต่ต้นเดิมจริงๆ นั้น ก็ไม่มีอะไรขอให้เป็นอย่างที่ชาวบ้านให้เท่านั้นเอง คือไม่ให้พระไปหยิบของที่เขาวางไว้ เช่น หยิบของเช่นผี หรืออะไรๆ มาฉัน ชาวบ้านก็ตำหนิเอา

ส่วนการปานั้น ก็มีในอรรถกถา แต่ก็ได้บอกไว้ว่า ปาให้พระหรือภิกษุ คือคนมารับเสด็จพระพุทธเจ้าเรื่องเทโวโรหณะ ที่เราเอามาเป็นตักบาตรเทโว ซึ่งในกรณีนี้คนมาก แจกอาหารกันไม่ทั่วถึง จึงจัดอาหารเป็นรูปห่อ ซึ่งของเราเอามาเป็นรูปข้าวต้มมัด แล้วก็โยนให้กันไป ส่วนการให้พระ จะโยนก็ได้ ไม่ใช่เป็นเรื่องเสียหายอะไร พูดถึงต้นเหตุความเป็นมาแล้ว เรื่องโยนก็มีต้นเรื่องเท่านี้ แต่ไม่ใช่รุ่นบาลี ทั้งไม่ได้บอกไว้ด้วย ซ้ำว่าเป็นการโยนให้พระ อาจจะได้ยินในหมู่ชาวบ้านเขาเอง

อย่างไรก็ตาม การทำเช่นนั้นดูจะเกินไป ไม่มีลอบขโมยผู้ใด นอกจากว่าคนหนึ่งอยู่บนที่สูง คนหนึ่งอยู่บนที่ต่ำ แต่ถ้าอยู่ไม่ใกล้กันที่จะรับกันได้ ก็โยนให้กันไม่ได้

๐ อุบายสกอุบายลิกา จะอบรมสั่งสอนและให้ความรู้แก่ภิกษุสามเณร จะเป็นบาปหรือไม่

ไม่บาปกรรมอะไร อยู่ที่การใช้คำ ถ้าเพียงแต่เป็นการแนะนำสั่งสอน แลกเปลี่ยนความคิดความเห็นกัน ให้ข้อเสนอแนะก็เป็นงานที่ช่วยกันทำ ไม่ได้หมายความว่าพระจะเป็นผู้วิเศษที่ใครจะสั่งสอนไม่ได้ แนะนำอะไรไม่ได้ ขนาดพระพุทธเจ้าเอง ชาวบ้านก็ยังมีมาเสนอแนะว่า น่าจะทำอย่างนั้น น่าจะทำอย่างนี้ เมื่อมีปัญหาอย่างนั้นอย่างนี้ขึ้นมา แสดงว่าเราก็ช่วยควบคุมความประพฤติของกันและกัน เพื่อเสริมสร้างคุณภาพศาสนิกที่ดีให้มีเพิ่มมากขึ้นในศาสนา ถ้าใครเห็นความไม่เหมาะสมไม่ควรของใครก็ตาม ก็ขอให้อาศัยความกรุณาเมตตาบอกกล่าวชี้แจงให้ท่านเหล่านั้นได้สำนึก ก็เป็นการกระทำที่ควรแก่การอนุโมทนา

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่ใช่เข้าไปหาโอกาสตำหนิพระเล่น เพราะรู้สึกว่าจะชาวบ้านโดยเลขาพระครูอาจารย่มักถนัดในการตำหนิพระ ไม่ว่าจะไปในที่ใดก็ตาม มักจะได้ยินได้พบกับปัญหาในแนวนี้เสมอ เขียนปัญหาตำหนิพระบ้างก็พบพระองค์เดียวแล้วก็ตำหนิแบบเหมาโลกบ้าง เป็นต้น แสดงว่าไม่มีความรับผิดชอบอะไร ซึ่งก็เป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมไม่ควร

- พระตามชนบทไม่ค่อยรู้ในเรื่องธรรมะ สวดเป็นอย่างเดียว เทศน์ไม่เป็น เป็นแบบอย่างที่ตึกก็หายาก ทางโรงเรียนนิมนต์ เทศน์เรื่องธรรมะบ้าง ก็ไม่ได้ผล แม้แต่พระยังอบรมสั่งสอนไม่เป็น แล้วครูจะอบรมสั่งสอนได้แค่ไหน

เรื่องนี้ครูเข้าใจปัญหาผิด ครูเรียนมาเพื่อเป็นครูโดยเฉพาะ เวลาเรียนมากกว่าพระมาก พระบ้านเราบวชที่วัน ครูเข้าใจประเด็น ปัญหาผิดมาก ครูเป็นกลุ่มบุคคลที่เขาสร้างขึ้นมาตั้งแต่ฝึกหัดครูมาแล้ว ให้มาเป็นผู้สอน ครูเรียนฝึกหัดครูก็ปี ครูเข้ามา ป.ก.ศ. ก็ปี ก.ศ.บ. ก็ปี รวมทั้งหมดแล้วไม่น้อยกว่า ๘ ปี พระนั้นมีเวลาเรียนเพียง ๓ เดือน ขุดมาจากในนา ซีโคลนเต็มหน้าแข้ง จะเอาให้เทศน์กันเลยหรือ ต้องมองระยะเวลาและพื้นฐานซึ่งแตกต่างกันมากด้วย พระมาจบ ป.๔ ป.๖ แต่ครูจบ ม.๖ แล้ว และไต่อันดับขึ้นไปอย่างน้อย ๖ ปี เรียน ป.ก.ศ. สูง ๔ ปี พอขึ้น ก.ศ.บ. อีก ๓ ปี รวมเป็น ๗ ปี เท่ากับเรียนจาก ม.๖ ไป ๗ ปี ส่วนพระเรียนจาก ป.๔ มา ๓ เดือน ดังนั้นจะไปเปรียบเทียบกันได้อย่างไร ใจคอโหดร้ายเหลือเกิน ควรมองไปในแง่ดี

พระเรานั้น พื้นฐานความรู้ห่างกับครูมาก แต่อยู่ในระดับเดียวกันเมื่อใด เช่นอย่างครูบางคนที่รุ่นราวคราวเดียวกับพระที่ออกงานน้อย ก็พอพูดพอเหวี่ยงกันเหมือนกัน ฉะนั้น จึงอย่าถือเอาข้อโม่งมิ่น หันกันหรือเปล่า ชั่วโมงบินมันห่างกันลิบ อย่างนี้คงจะเอามาเปรียบเทียบกันได้อย่างไร

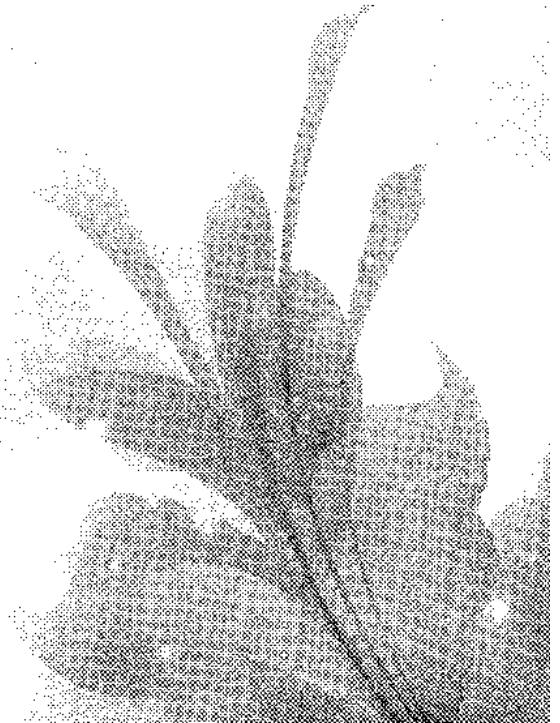
- การที่พระสงฆ์องค์เจ้า พาตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง นั้น พระคุณเจ้ามีความคิดเห็นอย่างไร

ในเมื่อมนุษย์เป็นสัตว์การเมืองทุกอย่างก้าว จะต้องเกี่ยวข้องกับการเมืองตลอดเวลา เรื่องนี้ขึ้นอยู่กับแนวความคิดของคนเหล่านั้นว่าจะชี้ดวงการเมืองไว้มากน้อยแค่ไหน เพียงไร แต่เห็นว่าในฐานะที่มนุษย์ทุกคนเป็นสัตว์การเมือง บทบาทการเคลื่อนไหวของทุกคนจึงต้องเกี่ยวข้องกับการเมือง ไม่โดยตรงก็โดยอ้อม ไม่มีใครสามารถที่จะแยกตนอย่างโดดเดี่ยว โดยไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองได้ บางครั้งบางคราวอาจจะพูดว่า ตนเองไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง แต่บางทีการเมืองก็ไปเกี่ยวข้องกับคนนั้น

ดังนั้น บทบาทการเคลื่อนไหวของพระในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการเมือง โยงแห่งศาสนาแล้ว ถ้ายังอยู่ในขอบข่ายของเหตุผล ไม่กระทำตนในลักษณะที่เป็นข้าศึกศัตรูต่อบุคคลอื่น หรือก่อให้เกิดเป็นฝักเป็นฝ่ายขึ้นมา แต่ปฏิบัติภาระหน้าที่ไปตามเหมาะสมตามควรแก่ฐานะของพระ ไม่ถึงกับเข้าไปรวมกิจกรรม เช่น การหาเสียง การรณรงค์เลือกตั้งหรือกล่าวหาใส่ร้ายนักการเมืองที่ตนไม่ชอบ ก็ไม่ใช่เป็นเรื่องเสียหายอะไร แต่จะแยกโดยเด็ดขาดนั้นไม่มีทางเป็นไปได้ ในฐานะที่ขอบข่ายของการเมืองได้ครอบคลุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมไว้

ทั้งในแง่ของประชากรภายในชาติ ในแง่ของนิติบัญญัติ ในแง่ของ
การบริหาร และในแง่ของตุลาการ

ดังนั้น เรื่องเหล่านี้จึงขึ้นอยู่กับลำดับสำนวนมากกว่าข้อเท็จ
จริง เพราะในด้านข้อเท็จจริงแล้ว ไม่มีใครที่จะแยกออกได้โดยเด็ดขาด
ดังกล่าว พระก็อยู่ในลักษณะอย่างนั้น

- แนวทางของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ปล่อยให้เดินไปตามยถากรรม และองค์กรหรือบุคคลใดเป็นคนรับผิดชอบ

ว่ากันตามความเป็นจริง ถ้าจะพูดว่าเป็นการปล่อยไปตามยถากรรม ก็เป็นการพูดเกินความจริงไป ที่จริงคณะสงฆ์ก็ทำงาน และก็มีความเคลื่อนไหวกันมากพอสมควร ในแต่ละจุดของการทำงาน เช่นเมื่อเราจะกล่าวในแง่ขององค์กรทั้ง ๔ ประการ จะพบว่า

องค์กรสาธารณูปการ เกี่ยวกับการก่อสร้าง การบูรณะ การพัฒนาวัดวาอาราม ท้องถิ่นชนบทต่างๆ พระเราก็ทุ่มตัวลงไป เป็นอันมาก ในการพัฒนาวัดก็เป็นตัวการสำคัญ โปรดเข้าใจว่า วัดนั้นเป็นสมบัติส่วนรวม ไม่ใช่เป็นสมบัติของใครคนใดคนหนึ่ง เป็นของชาติ ของพระศาสนา เป็นสถานที่ที่ทุกคนสามารถใช้ร่วมกันได้ นอกจากนั้นยังมีการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอันมาก เช่น การสร้างโรงเรียน การพัฒนาถนน การชุดคลอง การแนะนำอาชีพ

ในด้านการศึกษา เราจะพบว่า มีความพยายามที่จะจัดการศึกษาในรูปแบบของความเป็นพระ คือไม่ใช่ว่าจะต้องศึกษาอย่างฆราวาสเสขศึกษา ซึ่งไม่จำเป็น ฆราวาสเองเขาก็เรียนกันคนละฝึกคนละฟ้าย ไม่ได้มีใครรู้ไปทุกสิ่งทุกอย่าง ปัญหาในชั้นการศึกษาจึง

อยู่ที่ว่า ใครจะต้องทำงานในด้านใดก็ศึกษาเพื่อให้เกิดความรอบรู้
แตกฉานในด้านนั้น

งานการศึกษาของพระในปัจจุบัน ก็ขยายออกไปจนจัดเป็น
รูปของมหาวิทยาลัยที่ผลิตนิสิตนักศึกษาออกมาตั้ง ๓๐ กว่ารุ่น ซึ่ง
แน่นอนในความรู้สึกนึกคิดของคนบางพวกถือว่า เป็นมหาวิทยาลัย
เถื่อน แต่แท้ที่จริงแล้วมหาวิทยาลัยนี้เกิดขึ้นโดยพระบรมราชโองการ
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งในสมัยนั้นถือว่าเป็น
เป็นกฎหมายแล้ว ที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือว่า มหาวิทยาลัยได้ผลิตคน
ที่มีคุณค่า มีคุณภาพสูงขึ้น มีประโยชน์ต่อสังคม ที่อยู่ก็ทำงานได้
กว้างขวางที่สึกออกไปก็ช่วยชาติบ้านเมืองในแต่ละจุดที่ท่านเข้าไป
ทำงานได้เป็นอย่างดี และยังมีการศึกษาในรูปแบบสามัญ ศึกษาในรูปบาลี
ด้านบาลีสามัญก็แพร่หลายออกไปมาก โรงเรียนพระพุทธรศาสนาวัน
อาทิตย์ก็กระจายออกไปทุกปี เรียกได้ว่าพระทำงานกันตัวเป็นเกลียว

การเผยแพร่ ในปัจจุบันเราจัดเป็นรูปของธรรมทูต ธรรมจาริก
พระจริยานิเทศก์ พระวิทยากร พระธรรมวิทยากร ตลอดถึงหน่วย
พัฒนาการทางจิต ท่านที่รับผิดชอบทำงานในหน้าที่เหล่านี้มีจำนวน
เป็นหมื่นๆ แต่ก็นั่นแหละ พระเราก็ทำงานแบบพระ คือถือว่างาน
ก็คืองาน ซึ่งสิ่งที่ตนควรทำก็ได้ทำไปแล้ว ไม่จำเป็นต้องจะไป
โฆษณาประชาสัมพันธ์ เป็นการกระทำตามแนวของเพลงความฝันอัน
สูงสุด ที่ว่า

“จะแน่วแน่แก้ไขในสิ่งผิด
จะรักชาติจนชีวิตเป็นผุยผง
จะยอมตายหมายให้เกียรติดำรง
จะปิดทองหลังองค์พระปฏิมา”

ทั้งนี้เพราะพระเราเข้าถึงอุดมการณ์ของการทำความดี ที่ว่า
ความดีอยู่ที่สิ่งซึ่งเรากระทำ ไม่ได้อยู่ที่การยกย่อง การชมเชยหรือ
การลงข่าวออกอากาศแต่ประการใด พระทำงานกันอย่างกว้างขวาง
มาก

อีกประการหนึ่ง คือองค์ประกอบของการทำงาน พระนั้นถ้า
แบ่งออกเป็น ๑๐๐% ประมาณ ๖๕% จะอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน
มีการหมุนเวียนเข้ามาบวชตลอดทั้งปี เพราะฉะนั้น พระ ๖๕%
พวกนี้ยังทำงานไม่ได้ เพราะผลัดเปลี่ยนบวชหมุนเวียนกันมา ๓ วัน
บ้าง ๗ วัน ๑๕ วัน ๓ เดือน ๑ ปี ๒ ปี หรือ ๓ ปีบ้าง นี่ก็คืองาน
ที่เราแบ่งเบาภาระกระทรวงศึกษาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มาใน
สถานที่เหล่านี้ไม่ได้เน้นการศึกษาไปทางด้านศิลปกรรมจรรยา ซึ่งเป็น
หลักพัฒนาชีวิตของบุคคล พระรับงานเหล่านี้เข้ามาทำ แต่เมื่อพระ
๖๕% ยังทำงานไม่ได้ เพราะเป็นพระใหม่ จะต้องศึกษาเล่าเรียน
พวกครูบวชจารย์อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งอยู่ใน ๓๕% จึงต้องมาทำงานด้าน
การอบรมสั่งสอนคนเหล่านี้ และหมุนเวียนกันอยู่อย่างนี้ชั่วนาตาปี

ฉะนั้น พวกครูบาอาจารย์จึงสอนคนไม่รู้ไม่รู้เรื่อยไป พอสอนเริ่มรู้และเข้าอกเข้าใจในศาสนา ก็สึกไปบ้าง เหลืออยู่ก็เพียงเล็กน้อย หมุนเวียนกันอยู่อย่างนี้ นอกจากนั้นพระอีกประมาณไม่น้อยกว่า ๑๐% ก็เป็นพระที่แก่ชรา เช่นเดียวกับครอบครัวใหญ่ๆ ซึ่งต้องมีผู้เฒ่าที่ทำงานไม่ได้ แต่งานบางอย่าง เช่น งานปลุกศรัทธาปสาทะญาติโยม สันทนาปราศรัยให้คำแนะนำเป็นที่อบอุ่นใจแก่ญาติโยม ท่านก็ยังทำได้ ยังเคลื่อนไหวได้ในจุดของท่าน และอีก ๑๕% นั้นจะมีกลุ่มหนึ่งที่ต้องทำงานในขอบข่ายของท่าน ซึ่งไม่จำเป็นต้องออกมาในรูปแบบของการเผยแผ่การศึกษา ซึ่งเป็นงานที่ปรากฏแก่สาธารณชน หรืองานก่อสร้าง กิจวัตรต่างๆ ของพระนั้นต้องมีรับผิดชอบ เอาใจใส่ดูแล พระจึงมีจำนวนคนน้อยนิด แต่เราต้องเคลื่อนไหวไปทั่วประเทศ เราต้องเกี่ยวข้องกับผูกพันกับองค์กรต่างๆ ภายในชาติบ้านเมือง หรือเรียกว่าทุกส่วนของความเป็นชาติบ้านเมือง

พระเป็นผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้าน ท่านเป็นเจ้าของอาวาสระดับตำบล ท่านเป็นเจ้าของคณะตำบล ระดับอำเภอ ท่านเป็นเจ้าของคณะอำเภอ แล้วก็ต้องประสานงานเกี่ยวข้องกับข้าราชการทุกฝ่าย เพื่อทำงานร่วมกันให้บรรลุผล คือเป็นตัวเชื่อมระหว่างราชการกับประชาชน และขณะเดียวกันก็ต้องดึงเอาข้าราชการมาสัมพันธ์ด้วย เพื่อพัฒนาบ้านเมือง

ที่เราได้ตระหนักกัน คือในจุดที่ว่าพระเป็นบุคคลกลุ่มเดียวที่

ทำงานโดยไม่มีเงินเดือน และว่าที่จริงงานที่เราทำ กับคนที่อุปถัมภ์
เลี้ยงดูนั้น คนละพวกกันด้วยซ้ำไป การเที่ยวอบรมสั่งสอนก็อีก
พวกหนึ่ง คนที่อุปถัมภ์เลี้ยงดูมาให้อาหารการกินที่อยู่อาศัยก็อีก
พวกหนึ่ง ซึ่งคนบางพวกลืมนองในจุดนี้ แต่บางพวกเขาก็รู้ เขาก็เห็น

งานเผยแผ่ตอนนี้ออกมาในหลายรูปแบบมาก เราเผยแผ่ทุก
รูปแบบ มีการประชุมสัมมนา มีการอบรมตามต่างจังหวัดต่างๆ
กรมเองก็เริ่มเคลื่อนไหว คือมีการกำหนดหลักสูตรและนัดประชุม
อบรมครูจริยศึกษา ครูปรีชาธรรม ตลอดจนอบรมประชาชน และ
พระองค์เองก็เคลื่อนไหวโดยไปสั่งสอนอบรมนักเรียนในโรงเรียน ในวิทยาลัย
ในมหาวิทยาลัย รวมถึงทัณฑสถานต่างๆ เรือนจำ คุก เป็นต้น ก็
ทำกันมาก ไม่ใช่ว่าอยู่เฉยๆ หรือปล่อยไปตามยถากรรม

ในด้านปกครอง ออกจะมีปัญหาอยู่บ้าง เพราะวาระบบการ
ปกครองของเรา เป็นอนุรักษนิยมที่ออกจะจัดเกินไป ไม่มีการพยายาม
ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เหตุปัจจัยก็มีหลายอย่าง อย่างที่สำคัญที่สุด
ก็คือโครงสร้างของพระราชบัญญัติ โครงสร้างในการบริหาร ปัจจุบัน
นั้นทำให้งานเดินไปไม่ได้ดี ขาดความคล่องตัวในการทำงาน กลุ่ม
บุคคลที่เข้ามาทำงานก็เป็นคนแก่เกินไป คือคนที่ชาวโลกเขาปลด
เกษียณให้พักอยู่กับบ้าน ฝ้าลูก ฝ้าหลาน ทางศาสนาที่เขาท่าน
เหล่านี้เขารวมทำงาน ซึ่งคนเราจะวิเศษอย่างไรก็ตาม ถ้าอายุเลย ๗๐
ไปแล้ว จะไปไม่ไหว ความคิดจะถอยหลัง

ฉะนั้น จึงดูคล้ายๆ อีตอาด แต่ท่านเองก็มีความเชื่อว่า ท่านนั้นสามารถ ท่านมีความสำคัญ ถ้าขาดท่าน ศาสนาอาจจะอยู่ไม่ได้ก็ได้ ความคิดของท่านอย่างนั้น แบบคนมีกิเลสก็เป็นของธรรมดา บางกรณีคนที่ควบคุมในเรื่องนี้ มีงานมากเกินไป ท่านอยู่ในลักษณะที่เป็นปุชนียบุคคล คือเป็นผู้ใหญ่มีวาสนาबारมีมาก คนนิมนต์ไปโน่นไปนี่ มีผู้มาเยี่ยมเคารพ จึงทำให้งานล่าช้า คนเราไม่ใช่ นารายณ์ ๔ กร จะนิรมิตเอาได้ บางวันนั่งคุยรับแขก ๒-๓ ราย ก็หมดเวลา หมดเรี่ยวแรงแล้ว เพราะคนแก่ต้องพักผ่อน ที่เป็นเช่นนี้ แสดงว่าเรายังอยู่กับความหลัง แต่ถ้าเรามีการพิจารณาปรับปรุง เปลี่ยนแปลง

การบริการโดยเริ่มมาจากฝ่ายบริหารเอง ส่วนด้านการศึกษาด้านการสาธารณสุขการ ด้านการเผยแผ่นั้น ถ้าพระที่มีความสามารถในแต่ละส่วน สำนึกรับผิดชอบโดยไม่ต้องรอให้ใครไปสั่ง คือถือว่างานนี้เป็นงานที่เกิดขึ้นโดยเพศ โดยภาวะ เราวชมาแล้ว งานเหล่านี้ก็ติดตัวเรามาในทันทีทันใด เมื่อมีความสำนึกรับผิดชอบร่วมกันดังกล่าว และไม่ไปโยนกลองกันมากนัก เรื่องต่างๆ ที่เราคิดว่า จะเลวร้าย ก็คงจะผ่อนคลายลง

- วัดไทย พระสงฆ์ไทยในต่างประเทศได้ทำการเผยแผ่ศาสนา
ในรูปใด ได้ผลมากน้อยขนาดไหน ต่อไปในอนาคตคิดว่า
จะออกในลักษณะใด

ว่ากันโดยหลักทั่วๆ ไป โดยเฉพาะพระไทยที่ไปเผยแผ่พระ
พุทธศาสนาในต่างประเทศนั้น ไม่ได้มุ่งที่จะล่าศาสนิก ไม่ได้มุ่งที่จะ
ให้ฝรั่งมานับถือพระพุทธศาสนา มาเป็นพุทธศาสนิก เราไม่มีความคิด
อย่างนั้น แต่ต้องการจะไปอยู่ร่วมกับคนไทย คนเขมร คนลาว
คนญวนที่เป็นพุทธ ซึ่งอพยพไปอยู่ในต่างประเทศ จะสังเกตได้ว่า
ตั้งแต่ลาว เขมร ญวนตกเป็นคอมมิวนิสต์นั้น การสร้างวัดได้เพิ่มขึ้น
อย่างรวดเร็ว ในส่วนต่างๆ ของโลก โดยเฉพาะประเทศที่มีคน
เหล่านี้อพยพไปอยู่ ไปอยู่ก็เหมือนอยู่ในเมืองไทย ส่วนฝรั่งเขาเกิด
ศรัทธาเลื่อมใส ก็มาสนทนาปราศรัย มาแลกเปลี่ยน มาทดลอง
ประพฤติปฏิบัติ แต่เราไม่ได้ชวนให้เขาเข้ารีต เป็นพุทธ เพราะ
ลักษณะการเผยแผ่พระศาสนาของพระพุทธเจ้าตั้งแต่ต้นมานั้น
ไม่กระหายศาสนิก เรามีหน้าที่แนะนำสั่งสอนให้เขาประพฤติปฏิบัติ
เป็นอิสลามก็ให้เป็นอิสลามที่ดี เป็นชาวคริสต์ก็ให้เป็นชาวคริสต์ที่ดี
ก็แล้วกัน คืออยู่ในศาสนาไหนก็ได้ ขอให้เป็นคนดีเท่านั้นเอง เราไป
ก็เพื่ออยู่ร่วมกับชาวไทยเป็นหลัก แต่เมื่อไปแล้วก็เป็นที่สนใจของผู้ที่

เป็นพุทธศาสนิกชน เพราะพุทธศาสนิกชนในยุโรป อเมริกา และ ออสเตรเลีย นั้นมีอยู่แล้ว ประชาชนเหล่านั้นคือผู้ที่ได้พบได้อ่าน ตำรับตำราในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งก็มีจำนวนเพิ่มขึ้น ส่วนคนนอก ซึ่งมีการศึกษาดี ๆ ก็หันมาสนใจในพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น

ฉะนั้น ถ้าพูดถึงแนวโน้มแล้วเป็นแนวโน้มที่ดี

ประเทศอังกฤษ ปัจจุบันมีพุทธสมาคมถึง ๑๗๐ กว่าสมาคม ที่อเมริกาก็ขยายตัวกว้างขวางขึ้น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เยอรมัน และฝรั่งเศสนั้นก็ขยายตัวอยู่ก่อนแล้ว เวลานี้มีพระมหายานและเถรวาท ไปทำงานกันอยู่มาก จนเรามองกันว่า ต่อไปพระอาทิตย์จะขึ้นทาง ทิศตะวันตก คือพระพุทธศาสนาจะไปรุ่งเรืองในยุโรป และอเมริกา แทนที่จะอยู่ในเอเชียต่อไป ในเวลานี้มีอะไรแปลกๆ อยู่ เช่นฝรั่งมา ปลูกผ้าไหมไทย มารำวง มารำไทย มาร้องเพลงไทย คนไทยไปร้อง เพลงฝรั่ง ไปแต่งชุดฝรั่ง ไปกินอยู่แบบฝรั่ง ซึ่งก็คงจะเป็นเรื่องของ อนิจจัง ความเปลี่ยนแปลง คนเหล่านั้นเกิดจำใจในสิ่งที่เขาเคยชิน มาตลอดชีวิต ต้องการหาความเปลี่ยนแปลง เรายิ่งกังวลหาความ เปลี่ยนแปลง จึงเกิดความสับสนกันพอสมควร ถ้าเรารักงาไว้ได้ พระอาทิตย์ก็จะขึ้นทั้งโลกตะวันตก และตะวันออก

- สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ได้ทรงบัญญัติเกี่ยวกับการสร้างโบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ กุฏิ หรือการก่อสร้างอย่างอื่นเกี่ยวกับศาสนาไว้อย่างไรบ้างหรือไม่ และเกี่ยวกับกฎบาบอญุไว้อย่างไรบ้างหรือไม่

รู้สึกว่าเป็นปัญหาแนวนี้ ทางภาคเหนือมีมาก น่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง ไปจังหวัดเชียงราย พะเยา พบปัญหาแนวนี้มากสำหรับเสนาสนะทรงบัญญัติไว้ ในเสนาสนะชั้นระการสร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ กุฏิ เป็นนวกรรมประเภทหนึ่ง คือเป็นหน้าที่ประการหนึ่งที่พระเจ้าจะต้องทำ การก่อสร้างเสนาสนะนั้นมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว อย่างวัดพระเชตุวันเองสร้าง ๕๔ โกฎิ หมายความว่า ๒,๐๕๐ ล้านรูปหรือประมาณ ๕,๐๐๐ กว่าล้านบาท แต่การก่อสร้างในสมัยก่อนสร้างโดยพระราชา เศรษฐี จึงไม่มีปัญหาอะไร ในปัจจุบันก็มีการเรียไร ซึ่งถ้าพูดถึงเรียไรก็เป็นแนวความคิดใหม่ เพราะว่าในสมัยพุทธกาลเอง คนไม่ได้นับถือพุทธกันทั้งหมด แต่เมืองไทยเรานับถือถึง ๙๕% การเรียไร จึงกลายเป็นประเพณีนิยมของคนไทย และมีเงื่อนไขในกฎบาบอญุด้วยว่า ถ้าทำบุญด้วยลำพังตัวเองก็ได้เฉพาะโลกสมมติ ไม่ได้บริวารสมบัติ ถ้าทำด้วยการบอกกล่าวคนอื่นเขาด้วยแล้ว จะได้ทั้งบริวารสมบัติและโลกสมมติ

การเรียไรนั้นที่เป็นปัญหาออกจะมาก เพราะว่าในปัจจุบันเรา

มีปัญหาทางเศรษฐกิจอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามการทำงานจริงๆ ในแง่ของศาสนานั้น ก็อยู่ที่ว่า

“ถ้าเรามีศรัทธา มีกำลังทรัพย์ เราก็ทำ
ไม่มีกำลังศรัทธา ไม่มีกำลังทรัพย์ เราก็ไม่ทำ
มีกำลังทรัพย์ ไม่มีกำลังศรัทธา เราก็ไม่ทำ
มีศรัทธา แต่ไม่มีทรัพย์ เราก็ไม่ทำ”

กล่าวคือ ทำได้เฉพาะกรณีที่เรามีทั้งศรัทธาและกำลังทรัพย์ แต่อย่าทำให้เกินกำลังทรัพย์และเกินกำลังศรัทธา

เพราะผลของการทำบุญจะต้องออกมาในรูปของความสุข

วัดนั้นเป็นศาสนสถาน เป็นสมบัติกลาง เป็นสมบัติรวม ไม่ใช่เป็นของใครคนใดคนหนึ่ง ไม่มีการรับมรดกแบบบ้านเรือนของชาวบ้าน ต้องมองในแง่ใจกว้าง อย่าไปคิดโจมตีเฉพาะประเด็นเรียไร เรียไรเป็นเรื่องของเรียไร เขาต้องการชักชวนให้ทำบุญ ทำกุศลร่วมกัน เขาก็มีความรู้สึกเป็นมิตร ถือว่าเราเป็นชาวพุทธด้วยกัน ถ้าเราไม่พร้อม เราก็ทำและก็มีหลายคนที่เขาไม่พร้อม และเขาก็ทำอย่าลืมนว่าการทำบุญต้องคำนึงถึงกำลังศรัทธา กับกำลังโอกาสให้มาก ไม่ใช่ทำเอาหน้าหรือทำแล้วเดือดร้อนเป็นทุกข์ใจ ไม่สบายใจ

ส่วนการสร้างเสนาสนะนั้นเกี่ยวกับสงฆ์ ในสมัยโบราณเองก็ยังมี การบอกกล่าวกัน แต่เป็นการกระทำในหมู่ชาวบ้านมา ปัจจุบัน บางทีพระท่านก็ล้าเส้นไป เป็นหัวหน้าทายกเสียเอง แต่ถ้านามอง

ในแง่ของเหตุผลว่า นั่นคือศาสนสถาน ท่านมีคนศรัทธาเคารพนับถือท่าน เมื่อท่านเป็นผู้นำในการนั้น ก็ชักชวนประชาชนให้เฉลี่ยทรัพย์สมบัติของตนบำรุงศาสนสถาน ศาสนประโยชน์ตลอดถึงถนนหนทาง เป็นต้น พระเป็นตัวเชื่อมได้เป็นอย่างดีได้ในกรณีนี้

เรื่องราวเหล่านี้ไม่ได้นอกกริตนอกรอยพระพุทธศาสนาอะไร ยังอยู่ในหลักการของพระพุทธศาสนา ส่วนที่วิจิตรพิสดารไปนั้น เป็นเรื่องของวัฒนธรรม ของศิลปกรรม ของปฏิมากรรมที่สอดแทรกเข้าไปตามความนิยมของคนไทยเรา คือถ้าทำวัดหรือทำวัง ต้องทำให้สวย ซึ่งที่จริงถ้าดูโบสถ์ของฝรั่งหรือดูสุเหร่าของอิสลามแล้ว มันยิ่งใหญ่เหลือเกิน ของเราเทียบกับเขาไม่ได้ หากเรามองกันด้วยสายตาที่เป็นธรรม ไม่ลำเอียงมากเกินไป ศาสนสถานนั้นเป็นสมบัติที่คนช่วยกันบริจาคคนละเล็กคนละน้อย จนกลายเป็นของมากของใหญ่ แตกต่างกับบ้านคน เพราะบ้านเป็นเรื่องของปัจเจกชนแต่ละคนไป แต่บางคนก็ปลูกสร้างใหญ่โตมโหฬารเหมือนกัน

ศาสนาที่ยิ่งใหญ่ทั้งหลายมีสิ่งหนึ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ ศาสนิกที่เป็นบุคคล

หลังจากที่คงเสถียรของศาสนาด้วยขั้นธสองก็จะเกิดความคิด เห็นที่แตกต่างกันในที่สุดก็จะนำไปสู่การแบ่งแยกทางศาสนา

ในศาสนาที่ต่งนิกายกัน ต่างก็ยึดมั่นการปฏิบัติของตน ว่าเป็นบรมที่สุด ส่วนของนิกายอื่นนั้นไม่ถูกต้อง

- คนเรามีความโน้มเอียงที่แตกต่างกัน ไม่สามารถที่จะ พัฒนาให้เท่าเทียมกันได้ เขาไม่สามารถที่จะลอกเลียนคนที่มระดับ ต่างกันได้

- ฉะนั้น คนเราจึงมีอิสระในการเลือกสิ่งที่เหมาะสมกับบารมี ธรรมของตนเอง ซึ่งเขาคิดว่าจะทำให้ความฝันของเขาให้เป็นจริงได้ เขาก็จะมีความมั่นใจและมีความสุข

- ควรทำให้มนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกันตามความฝันของ อุดมรัฐ นั่นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำได้อย่างถ่วงหน้า โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในมนุษยโลกนี้

- พระภิกษุไม่ใช่คนเกียจคร้าน ส่วนใหญ่ท่านทำงานอยู่ เบื้องหลัง งานที่ท่านทำด้วยความเสียสละจึงไม่มีใครรับรู้ ถึงอย่างนั้นท่าน ก็ยังคงรักษาความสงบเสถียรดังเดิม

- พระพุทธศาสนาไม่กระหายต่ออภิมหาศาสนา ทุกคนมี เสรีภาพที่จะนับถือ ไม่มีการบังคับหรือควบคุมให้นับถือ

- กล่าวกันว่าดวงอาทิตย์แห่งพระพุทธศาสนากำลังรุ่งอรุณในโลกตะวันตก พระธรรมกำลังแผ่ขยายออกไปยังภูมิภาคนั้น

- ทักษะของปัจเจกบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเมื่อเขาเติบโตขึ้น พร้อมทั้งได้พบพานสิ่งต่างๆ ด้วยทาทิที่ถูกต้อง สิ่งเหล่านั้น จะเป็นบทเรียนอันทรงคุณค่าเสมือนเป็นประทีปนำพาชีวิตของเขาได้

- การสอนในพระพุทธศาสนาคือการสอนคนให้เป็นมนุษย์ ลอนมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณธรรม เป็นบัณฑิตเป็นนักปราชญ์ และจนกระทั่งเป็นพระอริยบุคคลที่สามารถก้าวล่วงโลกียธรรมทั้งหลาย

- นักเรียนชั้นประถมศึกษายังไม่พร้อมที่จะเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง กล่าวคือเขาไม่สามารถเป็นผู้รอบรู้ได้

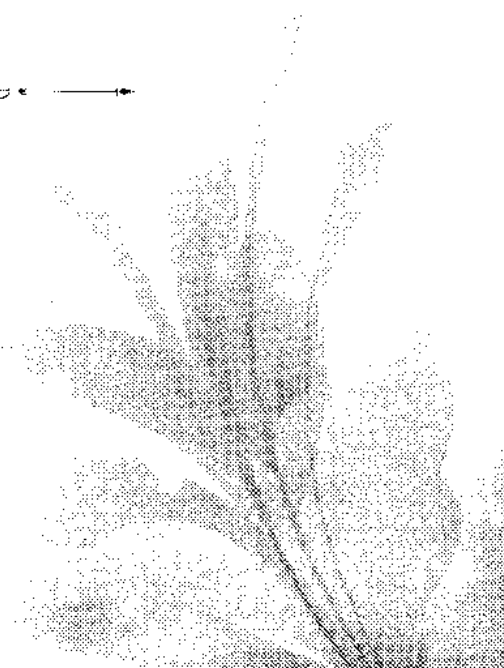
- ไม่มีใครบอกได้ว่านาวาแห่งพระพุทธศาสนาที่โดนพายุกระหน่ำอยู่ตลอดเวลา จะสามารถอยู่รอดปลอดภัยจนถึงฝั่งได้หรือไม่

- ลัทธิอนัตตาที่เป็นปรัชญาของพวกหัวขโมย และขอคนที่ใช้ศาสนามาเป็นอาวุธในการเข่นฆ่าเพื่อความอยู่รอดของตนเอง ไม่สามารถเอามาเทียบได้กับคำสอนเรื่องอนัตตาในพระพุทธศาสนา

- สมมุติสัจจะ หรือความจริงที่เป็นโลกียะ เป็นสิ่งที่ต้องยอมรับและละเมิดได้ เพราะชีวิตคนเราย่อมได้รับการบำรุงส่งเสริมจากบุคคลอื่นในโลกใบนี้

- ชีวิตของคนคือชีวิตตามที่โลกสมมุติ จึงไม่ควรพรากชีวิตของผู้อื่นเพื่อประโยชน์แห่งตน เพราะเมื่อเราจะถูกมาย่อมจะกลัวตาย เช่นเดียวกัน

- การรู้แจ้งเรื่องอนัตตาตามหลักพระพุทธศาสนานั้น เป็นผลมาจากการดับกิเลส คนใจหินขาดคุณธรรม ไม่มีวันที่จะเข้าถึงได้ เพราะหลักธรรมข้อนี้เหมาะสำหรับพระอริยบุคคลผู้มีจิตใจเปี่ยมด้วยคุณธรรม

ปัญหาเกี่ยวกับการสนธิธรรมะ

---

๐ วิญญาณคือโอปปาติกะใช่หรือไม่?

คนละประเภทกัน วิญญาณนั้น ทางพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก เรียกว่าวิญญาณขันธ์ ได้แก่การรับรู้รูปทางตา รู้เสียงทางหู รู้กลิ่นทางจมูก รู้รสทางลิ้น รู้เย็นรู้ร้อนอ่อนแข็งทางกาย ประสาท รู้อารมณ์ทางใจ เรียกว่าวิญญาณ คือทำหน้าที่รู้อารมณ์ทางประสาทสัมผัส

กลุ่มที่สอง เรียกว่าวิญญาณธาตุ คือเชื้อของความรู้ที่มีอยู่ในจิตใจของเรา ซึ่งก็มากน้อยแตกต่างกัน

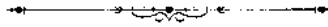
กลุ่มที่สาม เรียกว่าปฏิสนธิวิญญาณ ซึ่งจะไปถือปฏิสนธิในครรภ์ในกำเนิดต่างๆ ตามสมควรแก่กรรม

โอปปาติกะ คือประเภทของสิ่งมีชีวิต ได้แก่พวกคนรัก เปรต อสุรกาย เทวดาทั้งหลาย และพรหม เราเรียกว่า โอปปาติกะกำเนิดคือเกิดโดยผุดขึ้นเป็นวิญญูชนได้เลย ตามหลักฐานที่ทรงแสดงไว้ โอปปาติกะก็เป็นพวกที่มีวิญญาณ แต่เขาเป็นวิญญาณผสมแล้ว ไม่ใช่เป็นวิญญาณอย่างเดียว คือการไปถือปฏิสนธิของท่าน ประกอบด้วยกิเลส กรรม กิเลสกับกรรมก็สร้างขึ้นเป็นปฏิสนธิวิญญาณ ถือกำเนิดในโอปปาติกะประเภทต่างๆ มีความเกี่ยวเนื่องถึงกัน แต่ไม่ได้เป็นไป

อย่างเดียวกัน เพราะว่ามีข้อที่ปลีกย่อย ซึ่งไม่เหมือนกัน วิญญาณ
นั้นเป็นส่วนย่อย แต่โอปปาติกะเป็นส่วนรวม คือเป็นรูป เวทนา สัญญา
สังขาร วิญญาณ เป็นร่างกายชีวิตของสัตว์ประกอบด้วยชั้น ๕
วิญญาณนั้นก็เป็นส่วนของวิญญาณชั้น แต่โอปปาติกะนั้นมีทั้งรูป
ทั้งเวทนา ทั้งสัญญา ทั้งสังขาร นี่คือส่วนที่แตกต่างกัน ส่วนที่
เหมือนกันคือทั้งหมดนั้นมีวิญญาณอยู่ด้วยกัน

○ เราจะสอนเรื่องวิญญานแก่เด็กประถมให้เข้าใจได้อย่างไร
แม้แต่ครูสอนยังไม่เข้าใจ

วิญญานแปลว่า ความรู้เท่านั้นเอง คือรู้อารมณ์ ก่อนที่จะสอนเรื่องวิญญานอื่น ควรพูดเฉพาะเรื่อง จักขุวิญญานความรู้ทางตา โสทวิญญาน ความรู้ทางหู สนานวิญญาน ความรู้ทางจมูก ชิวหาวิญญาน ความรู้ทางลิ้น กายวิญญาน ความรู้ทางกาย มโนวิญญาน ความรู้ทางใจ ซึ่งก็มีกันอยู่ทุกคน

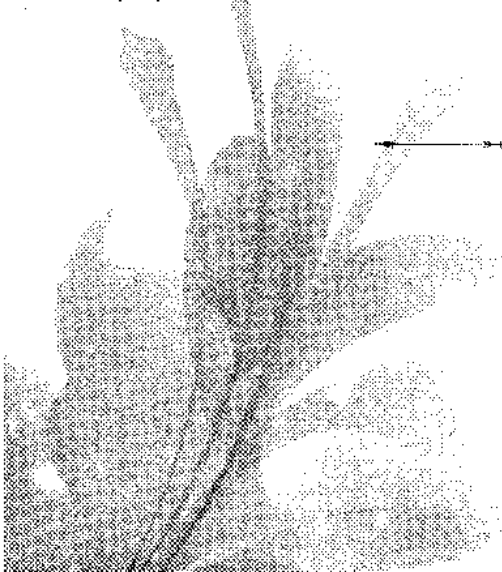
อีกอย่างหนึ่งเรามีคำว่า วิญญานครู วิญญานทหาร วิญญานตำรวจ คือหมายความว่า เป็นผู้ที่ เป็นได้จริงจัง เป็นครูก็เป็นด้วยชีวิตจิตใจ เรียกว่าเป็นครูด้วยวิญญานจริงๆ รักความเป็นครู ประกอบด้วยปัญญา ความรอบรู้ มีความบริสุทธิ์ใจ จริ่งใจต่อภารกิจ การงาน ต่อผู้บังคับบัญชา ต่อนักเรียน นักศึกษา ประกอบด้วยความกรุณาต่อนักเรียน นักศึกษาเหล่านั้น อย่างนี้เรียกว่าวิญญาน เป็นคำใหม่ขึ้นเกิดมาอีกคำหนึ่ง

เมื่อเด็กเข้าใจต้องเข้าใจทั้งหมดในจุดนั้น ซึ่งแท้ที่จริงแล้วเป็นการเข้าใจระดับหนึ่งเท่านั้นเอง เพราะแต่ละจุดนั้นมีความลึกซึ่ง อยู่ในตัวของมันเอง เช่นสมมุติที่เป็นนักเรียน เราอาจจะเคยอ่านเรื่องสังข์ทอง พระอภัยมณี รามเกียรติ์ ซึ่งเราอ่านไปตามรูปเรื่องนั้น

แต่วิเคราะห์อะไรออกมาไม่ได้ สะท้อนออกมาเป็นเชิงพฤติกรรมไม่ได้ เพราะพื้นฐานความรู้ประกอบการณ์ในเรื่องนี้ของเราน้อย แต่ในปัจจุบันถ้าเอาหนังสือสั่งข้ทองขึ้นมาอ่าน เราจะเห็นลักษณะของ ท้าวสามล พี่สาวนางรจนา นางพันธุรัตน์ ยศวิมล นางจันทาทะวี นางจันท์เทวี สะท้อนมาได้เป็นเชิงพฤติกรรม สามารถที่จะยกตัวละคร แต่ละตัวขึ้นมาอธิบายสะท้อนให้เห็นคนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ซึ่งก็ เรื่องเดียวกัน แต่เรามองได้ลึกซึ่งไม่เท่ากัน

ฉะนั้น การสอนเด็กปัญหาว่าเด็กอยู่ในระดับใด ระดับมัธยม ใด เราควรจะให้รู้มากน้อยแค่ไหน เพียงไร ต่อไปเมื่อแกมีประสบการณ์เพิ่มขึ้น กาลเวลานานขึ้น อายุมากขึ้น ใช้เหตุผลสูงขึ้น ก็จะ ค่อยๆ เข้าใจมากขึ้น ไม่ใช่จะทำให้เด็กประหมเข้าใจวิญญานทุกแง่ ทุกมุมทันที ซึ่งเป็นไปไม่ได้

- การกำหนดหลักสูตร พระพุทธศาสนาให้นักเรียนมัธยมที่พระคุณเจ้ามีส่วนร่วมอยู่ด้วย มีหลักการอย่างไรบ้างที่จะทำให้นักเรียน เรียนหลักสูตรนี้ได้ผลดี เพราะขณะนี้เมื่อกำหนดหลักสูตรออกมาแล้ว มีอุปสรรคคือ ครูผู้สอนหายาก ไม่ยอมรับที่จะสอน

ปัญหาเหล่านี้คือครูผู้สอนหายาก ไม่ยอมรับที่จะสอน ซึ่งเป็นเรื่องของผู้บริหารที่จะต้องรับผิดชอบ เราต้องให้การอบรม มีการแนะนำ มีการประชุมครู ในส่วนการศึกษาต่างๆ ให้ความรู้ในการสอน ในขณะที่เดียวกันเราจำเป็นที่จะต้องช่วยครูในด้านวัตถุ อุปกรณ์ การสอน ตำรา วัสดุ คู่มือในด้านการสอน เป็นต้น ซึ่งถ้าครูมีความเข้าใจว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนานั้น เป็นการสอนเพื่อสร้างคนจริงๆ เพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ เพื่อพัฒนามนุษย์ให้ เป็นกัลยาณบุรุษ เป็นบัณฑิต เป็นนักปราชญ์ เป็นคนดีจริงๆ เรียกว่า สัปบุรุษนั้น ต้องพัฒนาด้วยระบบของคำสอนในทางศาสนา แล้วจะก้าวหน้าไปได้

อุปสรรคนั้นเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ว่าจะทำอะไรก็ต้องมีอุปสรรคทั้งนั้น ต้องช่วยกันแก้ไข ในครั้งแรกๆ ก็คงจะชุลมุนลึกลับยุ่งๆ แต่เมื่อเราพบเห็นปัญหา พบเห็นอุปสรรค เราก็จะได้แนวความคิดขึ้นมาเอง ไม่มีอะไรที่จะทำได้ในทันทีทันใด เพราะในทางปฏิบัติแล้ว การ

สอนวิชาศีลธรรม ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของครูคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ครูทุกคนจะต้องมีความรู้สึก ว่า นอกจากวิชาที่ตนต้องรับผิดชอบแล้ว วิชาศีลธรรมเป็นวิชาที่ตนจะต้องสอน จะต้องชี้แจงแนะนำให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักศีลธรรม หลักศาสนาด้วย ไม่ใช่โยนให้ครูศีลธรรมรับผิดชอบแต่ผู้เดียว เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติ กิเลสตัณหา ชื่อเสียงของโรงเรียนของนักเรียน ของผู้ปกครองของนักเรียน เป็นต้น เพราะค่าของคนจริงๆ นั้น เวลาเราพูดกันในตอนหลัง เราพูดถึงความดีกับไม่ดีเท่านั้นเอง คนไม่ดีก็คือคนไม่มีศีลธรรม ไม่มีคุณธรรม ไม่ว่าจะหลากหลายออกไปอย่างไรก็ตาม เพราะพื้นฐานจริงๆ อยู่ที่ความไม่มีศีลธรรม ไม่มีคุณธรรม

คนดีก็คือคนที่มีศีลธรรมในใจ มีความสำนึกอยู่ภายในใจ การแสดงออกทางกายก็ดี ทางวาจาก็ดี จะเป็นไปเพื่อความเกื้อกูลอำนวยความสะดวกสุขให้แก่บุคคลอื่น จึงกลายเป็นคนดี

ดังนั้น ถ้าเน้นให้เด็กเห็นในจุดนี้ แล้วครูก็มีความสำนึกว่า ทำอย่างไรจะให้ลูกศิษย์เราเป็นคนดี เป็นพลเมืองดี เป็นนักเรียนดี ถ้าช่วยกันรับผิดชอบ ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไขปรับปรุงก็จะทำได้ ไม่มีอะไรที่ย้อนอกกลีบของมนุษย์ ถ้าจะช่วยกันคิด ช่วยกันทำปัญหาสำคัญว่าเรามีความตั้งใจที่จะทำเรื่องนี้มากน้อยแค่ไหน เพียงไรเท่านั้น

- หลักสูตรพระพุทธศาสนาที่กำหนดให้เรียนในหมวดสังคมศึกษา ถ้าหนึ่งสัปดาห์เรียน ๒ คาบ จะมากหรือน้อยไป

ทราบว่าหนึ่งสัปดาห์มีคาบเดียว เนื่องจากเวลานี้ อะไรๆ ก็จะทำให้เด็กเรียนเสียหมด เราต้องมาคิดว่าเด็กของเราว่าจะเรียนอะไรได้ มากน้อยแค่ไหน เพียงไร ไม่ใช่ว่าเด็กชั้นประถมจะเรียนไปเสียทุกสิ่ง ทุกอย่าง คนนี้ก็ให้เรียนเรื่องสุขศึกษา คนนี้ก็ให้เรียนเรื่องความ มีวินัย คนนี้จะให้เรียนเรื่องเอกลักษณ์ คนนั้นจะให้เรียนเรื่องศาสนา คนนั้นจะให้เรียนเรื่องวัฒนธรรมอย่างนี้ก็แย่ เรื่องเหล่านี้ควรจะค่อยๆ เสริมเข้าไป ถ้าเราเข้าใจในเรื่องนี้ก็จะพบความจริงประการหนึ่งว่า

การที่เราจำแนกออกไปมากมายก่ายกองนั้น เป็นเรื่องของ รูปแบบ เป็นการนับใบไม้ของต้นไม้ต้นหนึ่งเท่านั้นเอง แต่ถ้าเรา พยายามสอนให้นักเรียนมีความเห็นชอบแล้ว พฤติกรรมทั้งหมด มัน จะสะท้อนออกได้ เป็นความดีงาม เป็นขนบธรรมเนียม เป็นประเพณี เป็นวัฒนธรรม เป็นความดีความเป็นระเบียบวินัย เป็นเอกลักษณ์ ของชาติขึ้นมาเอง โดยไม่จำเป็นอะไรจะต้องบรรจุอะไรไปมากอย่างนั้น แล้วในที่สุดก็ค่อยเสริมขึ้นทีหลัง อาจจะเป็นหนังสืออ่านประกอบ ที่จะค่อยๆ แก้ไขปัญหาเหล่านี้ไปได้

๐ ทำไม จึงไม่กำหนดเป็นหลักสูตรวิชาจริยศึกษาเป็นวิชาบังคับ

เดี๋ยวนี้ก็เป็นวิชาบังคับ วิชาพระพุทธศาสนาต่อไปจะเป็นวิชาบังคับ ไม่ใช่วิชาที่แฝงอยู่ในวิชาอื่น และก็มีแนวโน้มที่จะบังคับตลอด ขบวนการของการศึกษา คือตั้งแต่อนุบาลขึ้นมาจนถึงระดับอาชีวศึกษา ระดับมหาวิทยาลัยนั้น สำหรับระดับมหาวิทยาลัยนั้น มีการประชุมกัน ๔ ครั้งแล้ว และจะประชุมหารือกันอีก เพื่อให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาให้ได้ แต่ในระดับนี้คลื่นลมแรง เพราะความคิดของนักวิชาการนั้น ส่วนมากเป็นพวกที่จบมาจากเมืองนอก ห่างเหินพระพุทธศาสนา ไม่ค่อยรู้คุณค่าของพระศาสนา การที่จะปะทะคลื่นลมขนาดนี้ เรือจะไปได้หรือไม่ จะล่มหรือไม่ล่มก็ไม่อาจรู้ได้ แต่มีคนกลุ่มหนึ่งต้องการที่จะให้เรียนตลอดขบวนการ เพราะทราบได้ที่คนเรายังเกี่ยวข้องกับสังคมอยู่ ความจำเป็นในด้านการศึกษา การประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนา ตามหลักศีลธรรมก็จะมิอยู่ตลอดไปเช่นเดียวกัน

○ การสอนพระพุทธศาสนาต่างกับจริยศึกษาอย่างไร

ที่จริงต่างกันไม่มาก คือจริยศึกษาพูดเฉพาะตัวธรรม แต่พระพุทธศาสนานั้น จะต้องมองในมุมกว้าง ประวัติความเป็นมาของพระพุทธเจ้า ของพระพุทธศาสนา ของพระธรรมและลักษณะของพระธรรมของคุณธรรมต่างๆ การประพฤติปฏิบัติความเป็นมาของพระสงฆ์ ความเป็นมาของพระธรรมวินัย คือสรุปว่า เรียนให้รู้จักโครงสร้างทั้งหมดของพระพุทธศาสนา แม้แต่โครงสร้างของพระไตรปิฎก ซึ่งก็เป็นการมองในมุมใหญ่ ภาพใหญ่ๆ ภาพรวมๆ ไม่ถึงกับเอามาย่อยเป็นรายละเอียดอะไรมากนัก และเน้นในประเด็นที่ควรจะเน้น

เช่นว่า ในกรณีธรรมะ ถ้าเห็นว่าประเด็นไหนข้อไหน นักเรียนจะต้องนำไปสู่ภาคประพฤติปฏิบัติ ก็นำเรื่องเหล่านั้นมาสอน เรียนเรื่องพระสงฆ์ก็ดึงคุณสมบัติของพระสงฆ์มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่จริงคุณสมบัติเหล่านั้นก็คือธรรมะ ซึ่งถ้านำไปประพฤติปฏิบัติที่ออกมาในเชิงผลแล้ว ให้เด็กดูที่ผล ถ้าเด็กพอใจนิยมชมชอบในผลเหล่านั้น เด็กจะไปสร้างเหตุคือการปฏิบัติธรรมะ ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เกี่ยวโยงสัมพันธ์กันอยู่อย่างนี้

๐ สาเหตุใดจึงเปลี่ยนจากศีลธรรมเป็นพระพุทธศาสนา

เป็นสาเหตุต่อเนื่อง จะพบว่าเมื่อก่อนเรามีหลักที่พอจำกันได้ แต่เรียนกันอย่างไรไม่ได้ ลองไปย้อนดู แต่เท่าที่จำได้นั้นมีสมมติผู้ตีธรรมจรรยา ศีลธรรม หน้าทีพลเมือง ศีลธรรมก็กลายมาเป็นจริยศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ว่า การใช้ถ้อยคำด้านพระพุทธศาสนา เรื่องศีลธรรมกับพระพุทธศาสนานั้น ที่จริงอยู่ที่การใช้ถ้อยคำ เพราะถ้าใช้คำว่าศีลธรรม เราจะเรียนเรื่องศีลกับเรื่องธรรมเท่านั้น แต่ถ้าเป็นพระพุทธศาสนาแล้ว พุดตามรูปศัพท์ ขอบข่ายจะกว้างออกไป

อย่างไรก็ตามในแง่ของความเป็นจริง แม้สมัยที่เรียนศีลธรรม ก็เรียนเรื่องพระพุทธเจ้า เรื่องพระธรรม เรื่องพระสงฆ์ และเรื่องเกี่ยวกับพระธรรมวินัยบ้างเหมือนกัน แต่ก็ไม่เต็มตามสูตรที่เรียกว่าพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนานั้น เราจะต้องรู้ทั้งในด้านศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนพิธีต่างๆ คือเต็มรูปของศาสนา

- ที่วาซครพสอนองคุลิมาลว่า ฆ่าคนไม่บาปนั้น เป็นผู้มัจฉริยธรรมหรือไม่ เพราะถ้าสอนว่าฆ่าคนแล้วบาปนั้น ใครคนไหนจะกล้าปล้น ขอให้อธิบายในทำนองอนัตตา

ความคิดของวาซครพ เป็นความคิดที่มีการเผยแพร่กันอยู่ก่อนพุทธกาล มีเจ้าลัทธิที่สอนเรื่องเหล่านี้อยู่หลายท่าน เช่น ท่านปุกุททกัจฉายน ท่านอชิตเกสกัมพล ท่านมักขลิโคสาล และในศรีมัททค-วัตคีตา ที่พูดถึงสังขารร่างกายนั้นประกอบด้วยกลุ่มของธาตุ เพราะฉะนั้นระหว่างการฆ่า พวกนี้จึงถือว่าไม่เป็นบาป เป็นปรัชญาสงครามปรัชญาโจร แต่ถ้าเราจะตั้งคำถามว่า เป็นจรรย์ธรรมหรือไม่ ก็ต้องตอบว่าเป็นจรรย์ธรรมของโจร เราปฏิเสธแนวของจรรย์ธรรมไม่ได้ เพราะจรรย์ธรรมเป็นเพียงความคิดของนักปรัชญาเท่านั้นเอง ในทางพระพุทธศาสนาจึงไม่ใช่คำว่า จรรย์ธรรม แต่ใช้คำว่า ธรรมจรรย์า สมจรรย์า คือประพฤติธรรม ประพฤติสุจริต จะเน้นอยู่ ๒ คำ

การที่วาซครพสอนในแนวนั้น เพราะสอนตามความเชื่อถือของท่าน ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องถูกต้องเสมอไป แต่การที่นำมาเปรียบเทียบกับแนวของอนัตตานั้น ออกจะมีปัญหา เพราะอนัตตาเป็นเรื่องการมองความจริง ๒ ชั้น คือ

๑. สภาวะที่แท้จริงของสิ่งเหล่านั้น เช่นนอนหลับฝัน ฝันธธาตุอายุตนะที่มาประกอบเป็นชีวิตนั้น แท้จริงแล้วก็คือการเกาะกลุ่ม

กันของดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศและวิญญาณที่ถูกสัดส่วนดีก็กลายเป็นสัตว์เป็นบุคคลขึ้นมา ดำรงชีวิตอยู่ได้โดยอายุ โอษฐ์ วิญญาณ และอาหาร

๒. เรื่องอนัตตา เป็นการสอนให้มองความจริง สำหรับถ่ายถอนความยึดถือด้วยอำนาจตัณหาของเรา ด้วยอำนาจมานะว่าเป็นเรา ด้วยอำนาจทิฐิฐิวาเป็นตัวเป็นตนของเรา และยอมรับความจริง ๒ ชั้น คือชั้นสมมติบัญญัติที่เป็นคน เป็นสัตว์ เป็นสิ่งของ เป็นปรมาณ เป็นชีวิตที่จะไปละเมิดล่องเกินกันไม่ได้ เป็นระดับของวิภูฏคามิ คือยังหมუნวนอยู่ในวิภูฏะ ส่วนในระดับวิวิภูฏคามินั้น เมื่อท่านมองเห็นความจริงตามหลักอนัตตา ในประเด็นที่ว่า ชั้น ๕ นั้น ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา ไม่มีใครเป็นเจ้าของที่แท้จริง เมื่อย่อยออกไปแล้วก็สูญ คือหาสาระแก่นสารที่แท้จริงไม่ได้ นั่น มีผลในทางทำลายกิเลสทั้งกอง ซึ่งเป็นคนละเรื่อง คนละแนวกัน ถ้าเราจะมองว่าเขามองในแง่อนัตตาหรือไม่ เราก็ต้องตอบว่า เป็นอนัตตาในแนวเขา แต่ว่าอนัตตาในแนวของพุทธนั้น จะต้องละกิเลสได้ และยอมรับทั้งความจริงชั้นสมมติ ชั้นปรมัตถ์และปฏิบัติสอตคล้องทั้ง ๒ ชั้น ทั้งชั้นสมมติและชั้นของปรมัตถ์

- พระพุทธศาสนาสอนคนให้มีคุณธรรม โดยสนับสนุนให้มีคุณภาพทางจิตใจจากคนปวงชนให้เป็นโลกุตตรชน จึงถือว่าเป็นเป้าหมายชั้นสุดท้ายของพระศาสนา

- นาวาของพระพุทธศาสนากำลังถูกพายุกระหน่ำอย่างเป็นที่สงสัยอยู่ว่าธรรมะจะช่วยให้พระพุทธศาสนารอดพ้นจากภัยอันตรายครั้งนี้ได้หรือไม่

- พระพุทธศาสนาสอนเรื่องอนัตตา แต่ก็ยังมีคนเข้าใจผิดอีกมาก เพราะเขายังเต็มไปด้วยอวิชชา จึงเป็นเหมือนปีศาจคอยหลอกหลอนมนุษย์

- คนที่คิดว่าความชั่วไม่มี ย่อมทำลายชีวิตของผู้อื่นได้ ด้วยคิดว่าไม่มีการฆ่าและผู้ถูกฆ่า สิ่งเหล่านั้นเป็นเพียงเบญจขันธ์

- สิ่งเหล่านั้นว่างเปล่าหาเจ้าของมิได้ เพราะเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน แล้วจะไปหาความชั่วได้จากไหน นั่นเป็นเพียงลัทธิความเชื่อเท่านั้นเอง

- ชีวิตของคนเป็นชีวิตแบบชาวโลกสมมติขึ้น ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ถ้าไม่ได้อบรมให้เข้าใจเรื่องเบญจขันธ์ การตายของมนุษย์ก็ไม่ต่างอะไรจากสัตว์

- คนที่มาผู้อื่นไม่ได้คิดว่าเขาจะได้รับผลเช่นใด เขาจะทุกข์ทรมานขนาดไหน และเขาจะตกใจกลัวเพียงใด

- คนพวกนี้เมื่อถึงคราวที่ตนเองจะถูกฆ่าเช่นเดียวกับเหยื่อ

ทั้งหลายที่ตัวเองเคยเข้าไป ก็ไม่มีใครเมตตาสงสาร และเขาก็จะได้รับผลเช่นเดียวกับที่ได้กระทำกับผู้อื่น

- คำสอนเรื่องอนัตตาในพระพุทธศาสนาจะรู้แจ้งได้เมื่อหมดสิ้นกิเลส ด้วยอาศัยวิปัสสนาเป็นเครื่องทำลาย จึงจะสามารถสลายถอนได้อย่างสิ้นเชิง

- คนที่พอใจในทุกซีกทุกขาของผู้อื่นเป็นคนใจหยาบ พระอริยบุคคลมีหัวใจทองคำ คนกลุ่มแรกไม่เคยรู้จักความเมตตากรุณา ส่วนคนกลุ่มที่สองมีใจเต็มเปี่ยมด้วยธรรมะ

- ความมั่นคงทางศาสนาอาจกล่าวได้ว่าเป็นพื้นฐานของความมั่นคงด้านอื่นๆ ตัวอย่างเช่น ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจที่ไม่ประกอบด้วยธรรมะย่อมอยู่ได้ไม่นาน เพราะอาจเกิดจากการดำเนินการผิดพลาดและการคดโกง

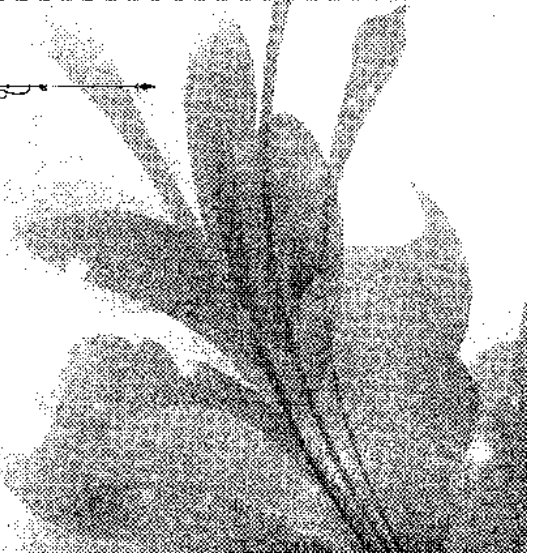
ในปัจจุบันมีคนกว่า ๑๖๐,๐๐๐ คนที่ติดยาเสพติดและของมึนเมา คนจำนวนมากต้องจ่ายเงินกับสิ่งเหล่านี้ โดยเฉพาะ ๕๐ บาท ต่อวัน ซึ่งหมายความว่าวันหนึ่งๆ เราสูญเสียเงินไปมากกว่า ๑๐,๙๐๐ ล้านบาท ถ้านำเอาเงินจำนวนนี้ไปสร้างโรงเรียนให้กับเด็กๆ ก็จะได้โรงเรียนเพิ่มอีกจำนวนมาก

- การประชุมที่ขาดสติปัญญาไม่ถือว่าเป็นการประชุม ในขณะที่เดียวกันกับคนที่พูดออกมาโดยไม่มีธรรมะก็ไม่ถือว่าเป็นสติปัญญาเช่นกัน

- ถ้าขาดพื้นฐานทางศาสนาเสียแล้ว โลกของเรา ก็จะกลายเป็นบ้านป่าเมืองเถื่อน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น เราต้องมีเมตตาและไมตรีจิตต่อกัน

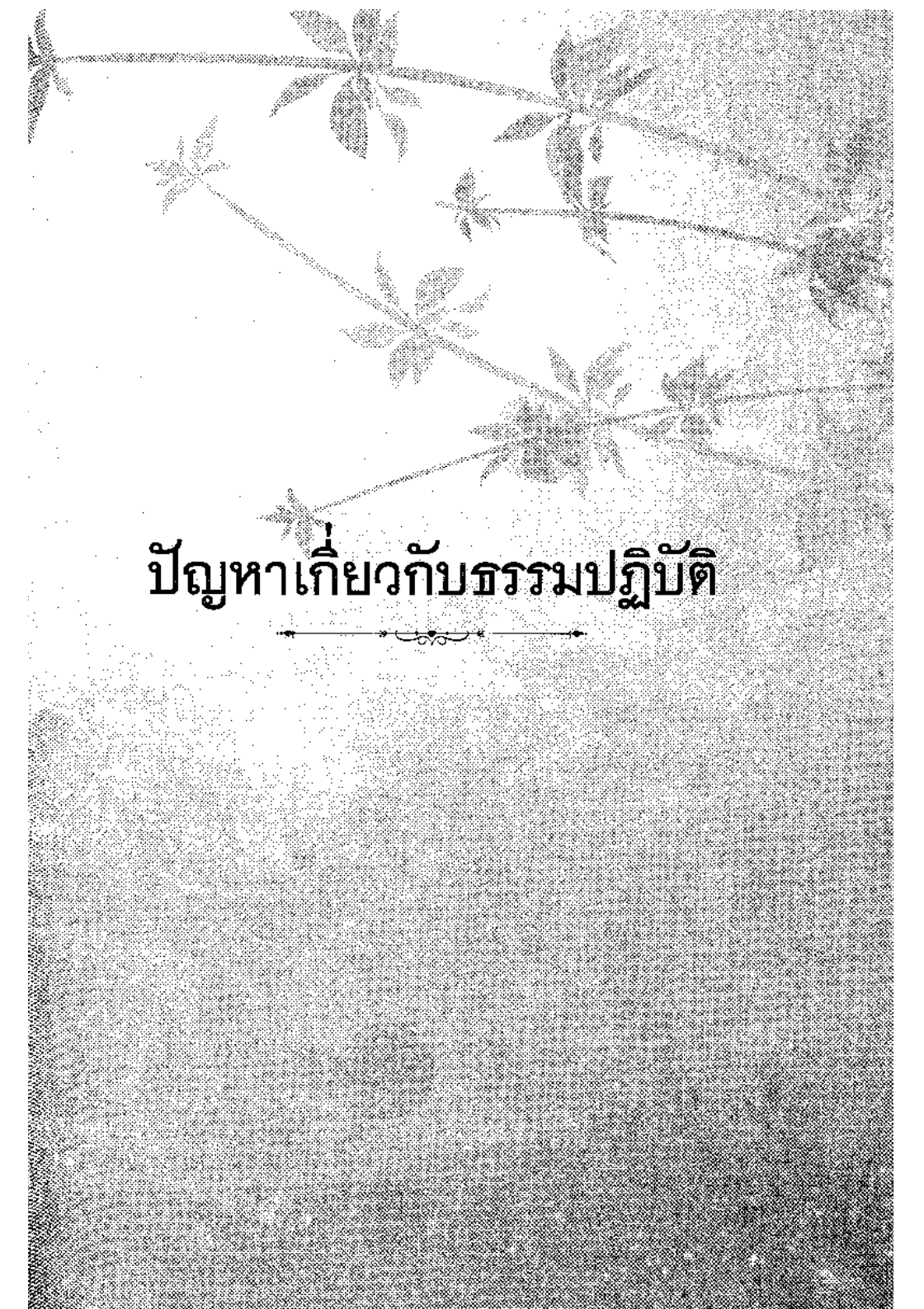
- ศิลปกรรมมาจากศาสนา ช่วยยกสภาวะของจิตใจให้สูงขึ้น เปลี่ยนโลกมนุษย์ให้เป็นลรวงสวรรค์ดินแดนสันติสุขสำหรับมนุษย์ทุกถ้วนหน้า

- ที่โรงเรียน เด็กนักเรียนได้รับการสั่งสอนในสิ่งแวดล้อมที่สะอาดเรียบร้อย แต่เมื่อเขากลับเข้าบ้านก็จะพบบิดาและญาติคนอื่น ๆ ตีมสรวกกันอยู่ ซึ่งเป็นความขัดแย้งกับสิ่งที่เขาได้รับการปลูกฝังมา เขาจะเกิดความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่เขาได้เรียนรู้จากที่โรงเรียนกับสิ่งที่เขาประสบอยู่ที่บ้าน และส่งผลให้เขาเกิดความสับสน ไม่รู้ว่าสิ่งไหนถูก สิ่งไหนผิด

ปัญหาเกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติ

- นาย ก. เป็นคนฆ่าหมู นาย ข. ชื้อหมูไปปรุงอาหารถวายพระ
ขอเรียนถามว่า
- พระบาปหรือไม่
  - นาย ก. กับ นาย ข. ใครบาปมากกว่ากัน

เรื่องนี้รู้สึกจะเป็นการหลงประเด็นอยู่ เราจะเห็นว่าคนที่บาป
ในเรื่องนี้ก็มีเฉพาะ นาย ก. คนเดียว บาปเพราะอะไร บาปเพราะ
ฆ่าหมู นาย ข. นั้นไม่ได้บาป เพราะเป็นการซื้อหมู นอกจาก นาย ข.
จะไปสั่งให้ นาย ก. ฆ่าหมู ซึ่งก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่ตามปัญหานี้ก็ไม่ได้
บอกว่าสั่ง ส่วนพระนั้นห่างมูลกรณีไปเลย พระเลี้ยงชีวิตด้วยอาหาร
ที่ชาวบ้านเขาบริจาคด้วยศรัทธา เขาทำอะไรมาถวาย ถ้าหากว่า
ของนั้นไม่ผิดวินัย พระก็ฉันได้

ดังนั้น ในกรณีนี้จะเห็นว่า พระไม่ได้เกี่ยวข้อง ไม่ได้เห็น
ไม่ได้ยิน ไม่ได้รังเกียจสงสัยในการได้มาซึ่งเนื้อของ นาย ข. มาปรุง
ถวาย ส่วน นาย ก. นั้นก็ไกลกันกับพระ พระจึงไม่ได้เกี่ยวอะไรในเรื่องนี้

เนื้อที่ทางพระวินัยห้ามไว้ นั้น ก็ห้ามเฉพาะเนื้อ ๑๐ ประเภท
กับเนื้อที่พระได้เห็นได้ยิน หรือรังเกียจสงสัยว่า เขาจะจงฆ่าเนื้อ
นั้นถวายท่านโดยเฉพาะ เช่นฆ่าไก่ถวายพระโดยเฉพาะ หรือฆ่าปลา
ถวายพระโดยเฉพาะ แล้วพระได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน หรือรังเกียจสงสัย
ก็ห้ามไม่ให้ฉัน ในกรณีนี้จึงไม่ได้เกี่ยวกัน

๐ ข้ามดกับข้ามคน บาบเท่ากันหรือไม่

ไม่เท่ากันหรือก การข้ามสัตว์ ท่านกำหนดความเป็นบาปมาก
บาปน้อย ด้วยองค์ประกอบ ๓ ประการด้วยกัน

๑. คุณของสัตว์ คือสัตว์นั้นมีคุณมากหรือคุณน้อย

๒. เจตนาคือความจงใจที่เป็นเหตุให้ฆ่า ประกอบด้วยความโลภ
ความโกรธ ความหลง ริษยา อาฆาตมากหรือน้อย

๓. ความพยายาม คือมีลักษณะการกระทำที่รุนแรงโหดร้าย
ตระเตรียมไว้ก่อน หรือมีลักษณะทารุณกรรมหรือไม่ เป็นต้น

ฉะนั้น มดกับคนจึงห่างกัน เพราะตัวคุณคนมากกว่ามด
เจตนาฆ่าคนกับเจตนาฆ่ามดจึงไม่เท่ากัน ความพยายามก็ไม่เท่ากัน
ฉะนั้นบาปในการฆ่ามด จึงน้อยกว่าบาปที่เกิดขึ้นจากการฆ่าคน และ
ในการฆ่าคนนั้น ใครก็ตามที่มีคุณความดีมาก เช่นมารดา บิดา ก็
เป็นอนันตริยกรรม คือเป็นบาปหนักไปเลย เพราะมีคุณมาก คนที่จะ
ฆ่ามารดาบิดาได้ จิตใจจะต้องเหี้ยมเกรียม ประกอบด้วยกิเลสรุนแรง
ความโลภรุนแรง ความโกรธรุนแรง ความหลงที่รุนแรง และความ
พยายามสูง บาบจึงมาก

- การที่พระคุณเจ้าบอกว่า การทำแท้งเป็นบาปนั้น ถ้าหากว่าไม่ทำแท้ง คือให้เด็กในท้องคลอดออกมาแล้ว มาพบกับชะตากรรมอดอยากทิวโหย และมีปัญหาปมด้อยต่างๆ อันเป็นที่รังเกียจของสังคม มันไม่เป็นการทำบาปของพ่อแม่มากหรือ

เรื่องนี้อยู่ที่การเปรียบเทียบ ที่จริงก็ไม่ต้องให้ใครว่าหรือว่าการทำแท้งนั้นเป็นบาป บาปด้วยตัวของมันเองอยู่แล้ว ไม่ได้อยู่ที่ใครว่าใครไม่ว่า เพราะการฆ่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลายนั้น ไม่ว่าจะเป็นการฆ่าอะไรก็ตาม ก็ย่อมเป็นบาปเสมอกัน ส่วนจะบาปมากหรือบาปน้อยนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอย่างอื่นอีก การทำแท้งจึงไม่ได้เกี่ยวกับศาสนาไหน แต่เป็นกฎของธรรมชาติ ว่าผู้กระทำนั้นจะต้องเป็นบาป ส่วนการปล่อยให้คลอดออกมาก็เป็นเรื่องของธรรมชาติ คนเราคลอดออกมาแล้ว ไม่มีใครอยู่บนสวรรค์วิมาน แต่อยู่กับความทุกข์นานาประการทั้งทุกข์ประจำ ทุกข์ที่จรเข้ามา และทุกข์ที่เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ ไม่ว่าจะปมด้อยหรือไม่มีปมด้อยก็ตาม ก็ทุกข์ทั้งนั้น ไม่มีใครเกิดมาแล้วพบกับความสุข เพราะแง่ของความจริงแล้ว ชีวิตคือกองทุกข์กองหนึ่ง ในแง่ของสัจจะ หรือความจริงที่แท้จริง ท่านจึงกล่าวว่า

“ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นตั้งอยู่ ทุกข์เท่านั้นดับไป นอกจากทุกข์ไม่มีอะไรเกิด นอกจากทุกข์ไม่มีอะไรดับ”

ฉะนั้น หากเราจะถือว่าการปล่อยให้ชีวิตเกิดมาจะประสบความทุกข์แล้ว ก็ต้องทำแท้งกันหมดทุกคน ไม่มีใครเกิดมาแล้วมีความสุข มีแต่ทุกข์มากหรือทุกข์น้อยเท่านั้น ส่วนที่จะเป็นที่รังเกียจเหยียดหยามของสังคมก็เหมือนกัน คือเราคิดเอาเอง ฉะนั้น เราไม่จำเป็นต้องยอมรับเงื่อนไขต่างๆ ของสังคมทุกกรณี เรื่องที่เราฟังและถือเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินผิดชอบชั่วดีของคน คือเสียงของวิญญาณชนเท่านั้นเอง ไม่ได้หมายความว่าใครพูดอย่างไร แล้วเราจะต้องปฏิบัติตามเขาทั้งหมด ถ้าอย่างนั้นก็บสัสนกัน คือจะทำอะไรไม่ได้เลย

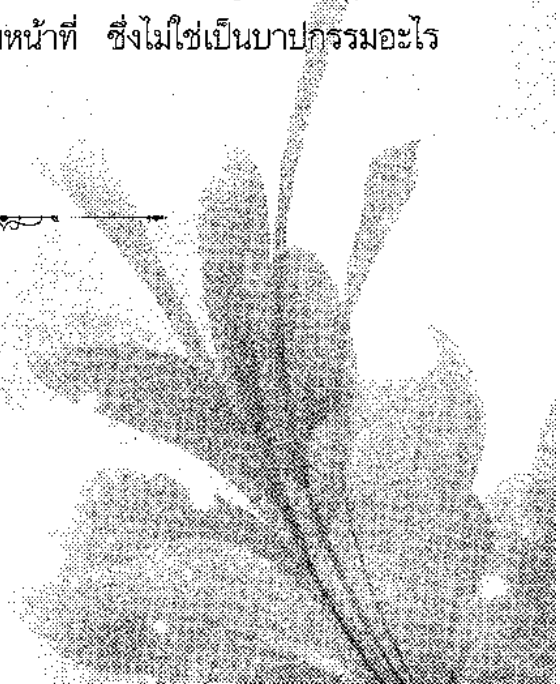
วิญญาณชนนั้นท่านไม่ตำหนิติเตียนคนที่ปล่อยให้เด็กเกิดออกมา แต่ตำหนิติเตียนคนที่ทำแท้ง เพราะการทำเช่นนั้นเป็นบาป ส่วนที่ว่าปล่อยให้เกิดออกมาแล้ว จะถือว่าเป็นบาปของพ่อแม่ ก็ไม่ทราบว่าเป็นบาปประเภทไหน เพราะถ้าถือว่าการเกิดมาเป็นบาป ทุกคนก็มีบาปทั้งนั้น ไม่มีใครมีบุญหรืออก แต่ในฐานะที่พ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิด และปล่อยลูกเกิดออกมาโดยสวัสดิ์ ไม่ไปเบียดเบียนทำร้าย ทำอันตรายแก่ลูกในครรภ์ ก็เป็นการทำหน้าที่ของบุพพการี หน้าที่ของพรหม หน้าที่ของบูรพอาจารย์ หน้าที่ของผู้ให้กำเนิด ที่เรียกว่าชนกชนนี ซึ่งเป็นหน้าที่โดยธรรมชาติ ไม่ได้เกี่ยวกับบาปกรรมอะไร

ไปประเด็นต่อไปดีกว่า ถ้าหากว่าทำแท้งกับปล่อยให้เกิดมาอย่างไหนจะเป็นบาปกว่ากันนั้น ปล่อยให้เกิดมาไม่บาปในแง่สามัญ

ทั่วๆ ไป แต่ว่าการทำแท้งนั้นเป็นบาปอยู่ในตัวอย่างที่ว่ามาแล้ว จึงไม่ใช่เรื่องที่จะเอามาเปรียบเทียบกัน เป็นคนละเรื่อง จะเปรียบว่าใครบาปมากกว่ากันไม่ได้

การจะเปรียบเทียบในลักษณะนั้นหมายความว่า สิ่งทั้งสองอย่างนั้นต้องเป็นบาปด้วยกัน แต่อย่างหนึ่งไม่ได้เป็นบาป เป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติ ส่วนอีกอย่างหนึ่งเป็นบาป เพราะเป็นการปฏิบัติที่ขัดกับกฎของธรรมชาติ ซึ่งถ้าหากว่าไม่ต้องการให้เด็กเกิด เราอาจจะคุมกำเนิดหรือคุมกำเนิด ไม่ปล่อยกายปล่อยใจให้หมกมุ่นมัวเมาในเรื่องที่เกี่ยวกับทางเพศมากเกินไป ก็จะบรรเทาปัญหาเหล่านี้ไปได้ แต่เมื่อเด็กเกิดมาแล้ว วิธีที่ถูกต้องที่สุดก็คือปล่อยให้เกิดมา แล้วเลี้ยงดูไปตามหน้าที่ ซึ่งไม่ใช่เป็นบาปกรรมอะไรในชั้นของโลกเรา

๐ ขอให้อธิบายคำว่าศาสนา ที่สามารถสร้างความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อเป็นแนวทางอบรมสั่งสอนเยาวชนต่อไป

เรื่องความมั่นคงของชาติที่เราพูดกันในปัจจุบัน เรามองกัน สองด้าน คือความมั่นคงกับทางเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคงแต่แท้จริง แล้ว ความมั่นคงนั้นกระจายออกไปในรูปต่างๆ คือ

ความมั่นคงทางศาสนา ซึ่งออกมาทั้งรูปศาสนบุคคล ศาสนธรรม และศาสนสถาน

ความมั่นคงทางสังคม คืออยู่ร่วมกันอย่างอยู่ดีมีสุข ไม่หวาดกลัวภัยอันตรายต่างๆ ไม่มีอาชญากรรมเกิดขึ้นเหมือนดอกเห็ดอย่างที่ เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ คือคนที่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับรายได้ เกี่ยวกับรายจ่าย เกี่ยวกับการครองชีพ สรุปว่าไม่มีปัญหาเรื่องปาก เรื่องท้อง

ความมั่นคงทางการเมือง คือมีคณะบุคคลที่มีคุณภาพเข้าไป ดำเนินการทางการเมือง เป็นคนมีคุณธรรม คุณภาพมีความสามารถ

ความมั่นคงทางการทหาร ซึ่งมีบุคคลที่มีคุณภาพเป็นคน ที่ เข้าถึงงาน มีจิตใจถึง มือถึง สมกับตำแหน่งหน้าที่การงาน

ความมั่นคงทางสังคมจิตวิทยา ซึ่งเป็นผลกระทบ คือเมื่อ ความมั่นคงในด้านเหล่านี้เกิดขึ้น ต่อไปก็จะเกิดความมั่นคงทางสังคม จิตวิทยา

ท่านทั้งหลายจะเห็นว่า ความมั่นคงทั้งหมดนั้นแล้วแต่ใครจะมอง

ในแง่ของศาสนา เรามองได้ว่า ความมั่นคงทั้งหมดมีฐานอยู่ที่ศาสนา ความมั่นคงทางเศรษฐกิจนั้น ถ้าไม่มีฐานที่ศาสนาแล้ว เศรษฐกิจนั้นจะอยู่ไม่ได้ เพราะจะมีการคอร์รัปชั่น การรีดนาทาเร้น การเอารัดเอาเปรียบ และการแสวงหากำไรที่เกินควรเกิดขึ้น แต่ถ้าบุคคลภายในสังคมยึดหลักของทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ความสุขของทุกสัตว์ ๔ อย่าง ได้แก่

สุขจากการมีทรัพย์

สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์

สุขเกิดจากการไม่ต้องเป็นหนี้ และ

สุขเกิดจากการงานที่ปราศจากโทษ

และมีหลักหัวใจเศรษฐกิจ ๔ ข้อ คือ

หมั่นขยันในการทำงานตามหน้าที่ของตน

รู้จักเก็บออมรักษาทรัพย์

คบหาสมาคม ร่วมความคิด ร่วมกิจการ

ร่วมผลประโยชน์ กับคนที่ดีมีศีลธรรม

มีหลักธรรมะชีวิตในขั้นของการซื้อหาจับจ่าย

ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางสังคมจะไม่มี ปัญหาทางสังคมเกิดขึ้นเนื่องจากคนขาดแคลนศีล ๕ เท่านั้นเอง ขอให้ลองพิจารณาดูว่า อาชญากรรมในบ้านในเมืองเราเวลานี้มีเรื่องอะไรบ้าง จะพบว่ามีอาชญากรรมที่เกี่ยวกับร่างกาย อาชญากรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน อาชญากรรมทางเพศ อาชญากรรมที่เกี่ยวกับการหลอกลวง การยุให้ร่ำดำให้ร่ำ พวกช่างข่างย อาชญากรรมที่เกี่ยวกับสิ่งเสพติด ให้โทษและสิ่งเสพติดทั้งหลายในปัจจุบัน ที่ได้แพร่หลายระบาดในบ้านในเมืองเรา ปัจจุบันคน ๑ แสน ๖ หมื่นคน ติดสิ่งเสพติด คนเหล่านี้ใช้จ่ายซื้อยาเสพติดเฉลี่ยวันละ ๕๐ บาท ปีหนึ่งเราเสียเงินไปเพราะคนเหล่านี้สูบยาเสพติดกว่า ๑๐,๕๐๐ ล้านบาท ซึ่งเราสามารถจะนำเงินนี้มาสร้างวิทยาลัยได้หลายวิทยาลัย แต่พวกนี้เอาไปเผาไฟเล่นหมด และในขณะเดียวกัน พวกนี้ก็กลายเป็นภาระของสังคมที่จะต้องเลี้ยงดู สร้างอาชญากรรม สร้างความกระทบกระเทือนภายในสังคมขึ้นมาอีก แล้วก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ

ถ้าคนมีศีลธรรม ปัญหาอาชญากรรมเกี่ยวข้องกับร่างกายคือศีลข้อที่ ๑ อาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินคือศีลข้อที่ ๒ อาชญากรรมเกี่ยวกับทางเพศคือศีลข้อที่ ๓ อาชญากรรมเกี่ยวกับการหลอกลวงและการต้มตุ๋นกัน ซึ่งสถิติทางศาลปรากฏว่าในปี ๒๕๒๓ คดีที่ขึ้นศาลนั้นเป็นคดีเข็ดเต๋ง ๔๐% ของคดีทั่วประเทศ แสดงว่าคนโกหกต้มตุ๋นกัน เพื่อความเป็นอยู่และความอยู่รอดของตนเอง นี่คือ

ศีลข้อที่ ๔ อาชญากรรมที่เกี่ยวกับเสพติดให้โทษ คือศีลข้อที่ ๕

จะเห็นว่า ถ้ามีศีล ๕ เท่านั้น จะแก้ปัญหาได้รอบตัว ปัญหาที่เกี่ยวกับการทหารและการเมือง คือการพัฒนาบุคคล เรื่องนี้ทางพระพุทธศาสนาแสดงโดยสรุปง่ายๆ ว่า

“สภาใดที่ไม่มีลัทธิปुरुष สภานั้นไม่ชื่อว่าสภา คนใดที่พูดไม่เป็นธรรม คนนั้นไม่ชื่อว่าลัทธิปुरुษ”

ฉะนั้น ลัทธิปुरुษจะต้องประกอบด้วยลัทธิปริสธรรม ๗ ประการ อย่างที่เราสอนเด็ก แนะนำให้เด็กศึกษาและปฏิบัติ ตัวธรรมะนั้น จะเป็นตัวสร้างคุณภาพ ธรรมะสร้างคน คนสร้างงาน งานนั้นจะเป็นประโยชน์แก่อกุลแก่สังคมเป็นส่วนรวม กิจกรรมทางทหาร และกิจกรรมทางการเมืองนั้น คือการพัฒนาบุคคล เพราะเป็นการสะท้อนออกทางสำนึกในวิญญานของทหาร วิญญานของการเมือง จึงเห็นได้ว่า ศาสนาเป็นตัวสร้าง เป็นตัวรักษาความมั่นคงในด้านต่างๆ ของชาติ บ้านเมือง ยามใดที่เราไม่มีศาสนา ก็จะเป็นไปอย่างที่สุนทรภู่ว่าไว้ในเรื่องพระอภัยมณีซึ่งเป็นคำพูดของฤาษี ว่า

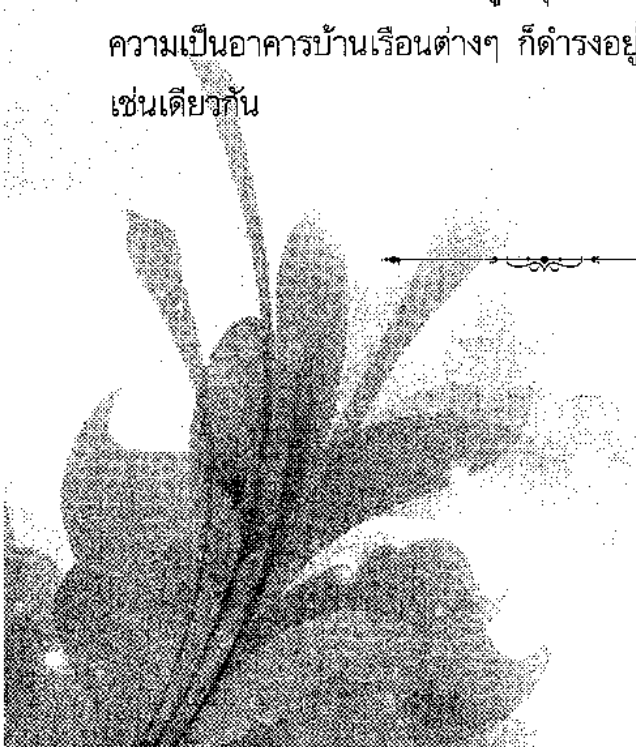
ประการหนึ่งซึ่งขาดพระศาสนา
ทั่วโลกาเกิดทุกข์เป็นยุคเข็ญ
ครั้นจะกลับดับร้อนผ่อนให้เย็น
ก็ต้องเป็นไมตรีปราณีกัน

แสดงว่าโลกเราจะอยู่รอดได้ ถ้าเรายึดมั่นในหลักศาสนา เมื่อเราอาศัยฐานทางศาสนาแล้ว

ยามใดเราอยู่ในฐานะที่เกี่ยวข้อกับเศรษฐกิจ เราจะยึดหลักทิวฏฐัมมิกัตถประโยชน์

ยามใดเราเป็นสมาชิกของสังคม ก็ยึดหลักของศีล ๕ ประการ ยามใดที่เราจะต้องทำงานตามฐานะหน้าที่ก็คือคุณภาพของตัวเอง ก็จะต้องสร้างต้องพัฒนาให้เหมาะสมกับฐานะนั้นๆ ซึ่งในที่สุดก็เท่ากับช่วยกันรับผิดชอบในแต่ละส่วนของความเป็นแห่งตน คล้ายๆ กับอาคาร กล่าวคือ ลัทธิภาระทั้งหลายที่ประกอบกันนั้นมีคุณภาพด้วยตัวของมันเอง และยึดอยู่ในจุดที่มันรับผิดชอบได้โดยไม่บกพร่องความเป็นอาคารบ้านเรือนต่างๆ ก็ดำรงอยู่ได้ ลักษณะทางสังคมมีแนวเช่นเดียวกัน

- บุตรบวชให้บิดามารดา เพื่อให้บิดามารดาเมื่อตายไปแล้วได้ เกาะชายผ้าเหลืองขึ้นสู่สวรรค์ มีความจริงอย่างไร แคไหน

เรื่องนี้เป็นความเชื่อมาจากสุบินกุมารชาดก สุบินกุมารพ่อ เป็นนายพราน แม่มีส่วนทำปาณาติบาตร่วมกับพ่อ พ่อตายไปเป็นเปรต แล้วแม่ก็ตาย ตอนแม่ตายลูกบวชเณรให้พ่อแล้ว พ่อมาขอรับส่วนบุญ ลูกทำบุญกรวดน้ำอุทิศกุศลไปให้ พ่อก็หลุดจากภาวะความเป็นเปรต

ส่วนแม่นั้นทำบาปกรรมไว้เยอะเหมือนกัน ไปตกรนท พอดีเห็น เปลวไฟนรก เหมือนสีจิวรของลูกเลยนึกถึงจิวรก็ไม่ร้อน ปรากฏว่า อันตรายก็ไม่มี ลีบไปลีบมารู้ว่าลูกบวช ก็อนุโมทนาในส่วนบุญของลูก แล้วก็ไปบังเกิดในสุคติ

นี่คือแนวความเชื่อที่นำไปสู่ความคิดว่า เพราะเกาะชายผ้าเหลืองของลูก แต่ไม่ได้หมายความว่า เกาะชายผ้าเหลืองจิวรหลุดหมดละbung เอาแต่ว่า เมื่อลูกได้บวชแล้ว ได้ประพฤติปฏิบัติ ลูกเป็นคนดี ตั้งพ่อแม่เข้าวัด อย่างน้อยก็เข้าไปเยี่ยมลูก ลูกบวชอยู่ถ้าสำนึกว่า เราเป็นพ่อของพระ แม่ของพระ ลูกเรากำลังบวชกำลังเรียนอยู่ ก็จะมีมัตระวังในด้านความประพฤติอะไรต่างๆ นี่ก็คือสิ่งที่เรานำมาใช้ว่า **เกาะชายผ้าเหลือง** ซึ่งหมายถึงจริงๆ แล้ว การบวชของลูกนั้น เป็นตัวการให้พ่อแม่ได้ทำบุญในลักษณะต่างๆ ทั้งทานบารมี ศีลสมาธิ อนุโมทนาด้วย

ฉะนั้น ลูกจึงเป็นเหตุให้พ่อแม่ได้ประพฤติปฏิบัติความดี
คนเราย่อมมีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม แต่ว่าการ
กระทำของพ่อแม่อาศัยลูกเป็นเหตุ ท่านก็บอกว่าเกาะชายผ้าเหลือง
ของลูกไป แต่ไม่ใช่ว่า นึกๆ จะไปรดพรรดพรไปเลย พ่อแม่เมา
เหล้าไม่รู้เรื่อง อยู่ๆ ก็จะไปรดอย่างนี้ก็เกินไป

๐ ความมั่นคงทางบ้านเมือง คิดว่ามีผลต่อความมั่นคงของพระศาสนาเล็กน้อย หรือไม่

ความมั่นคงในส่วนต่างๆ จะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกัน ลักษณะทางสังคมก็เหมือนกับบ้านหลังหนึ่ง ซึ่งในแต่ละจุด จะต้องมีความมั่นคงตามสัดส่วน ตามภาระของมัน เราอาจจะมีเข็มใหญ่โตมโหฬาร แต่ถ้าอุปกรณ์ข้างบนไม่มั่นคง บ้านนั้นก็อยู่ไม่ได้ หากว่าอุปกรณ์มั่นคงทุกส่วน แต่ถ้าไม่มีเข็มก็อยู่ไม่ได้ เป็นต้น

ความมั่นคงในชาติบ้านเมืองเราที่พูดกันในปัจจุบัน เราจะมองในแง่ของความมั่นคงกับเรื่องเศรษฐกิจ แต่แท้ที่จริงแล้ว ความมั่นคงยังกระจายตัวเองออกไป เป็น..

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางทหาร ความมั่นคงทางสังคมจิตวิทยา ความมั่นคงทางการเมือง ซึ่งแต่ละอย่างนั้นก็มีการะหน้าที่ ความรับผิดชอบและขอความช่วยเหลือในการทำงานที่จะต้องวัด จะต้องทำและมืองค์ประกอบที่ให้เกิดความมั่นคงเป็นอันมาก แต่ถ้าแต่ละจุดได้สร้างเหตุปัจจัยเพื่อให้เกิดความมั่นคงขึ้นโดยไม่ยกพร่อง ก็ช่วยหนุนซึ่งกันและกัน ยกตัวอย่างความมั่นคงทางการเมืองที่ทางตนเอง เมื่อความมั่นคงทางการเมืองเกิดขึ้น ความมั่นคงทางทหารก็จะดีตามมา และความมั่นคงทางสังคม ทางเศรษฐกิจ ทางจิตวิทยา ทางศาสนา ก็เกิดขึ้นโดยลำดับ

ทีนี้ ถ้าเรามองย้อนไปในจุดอื่น เช่นว่า เป็นความมั่นคงทางศาสนา ประชาชนภายในชาติมีความเคารพเทิดทูนศาสนา ต่างคนต่างก็ตั้งอยู่ในสุจริตธรรม ตามหน้าที่ของตน ไม่ว่าจะเป็นชาวนา ชาวลวน พ่อค้า หรือข้าราชการ ก็จะก่อให้เกิดความมั่นคงทางสังคม ที่เห็นได้ชัดคือ เมื่อแต่ละคนไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน ไม่มีการประทุษร้ายเบียดเบียนกัน การทำมาหากิน การซื้อขายก็จะเป็นไปด้วยดี นั่นก็คือความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และจะสะท้อนเป็นรูปความมั่นคงทางทหาร ทางจิตวิทยา อันเป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทางการเมือง

ลักษณะทางสังคมจึงอิงอาศัยกันและกันอย่างนี้ มีลักษณะคล้ายๆ กับรถที่วิ่งไปบนถนน ที่จริงก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับสภาพของถนน กับคนขับ การเคารพในกฎจราจร ถ้าอย่างใดอย่างหนึ่งบกพร่องไป เช่นว่า รถคันหนึ่งไม่เคารพกฎจราจรขึ้นมา ขับแข่ง ซ้ำยังแข่งขวา แข่งหน้าแข่งหลัง วุ่นวาย รถก็ไม่ค่อยสะดวก รถคันหนึ่งเกิดตายขึ้น รถข้างหน้าดูจะไม่มีปัญหาอะไร แต่รถข้างหลังจะไปไม่ได้ และความสูญเสียต่างๆ ในด้านอื่น ก็จะติดตามมาด้วย เช่นน้ำมัน ถูกเผาไหม้ไป เวลาเสียไป เป็นต้น

ที่เกิดขึ้นอย่างนี้ ในแง่ทางศาสนาแสดงโดยสรุปในรูปของปัจเจกกรรม คือถือว่ามีเหตุมีปัจจัยที่อิงอาศัยกัน ทั้งในด้านบวกและด้านลบ คนเราถ้าพยายามศึกษาหาความเข้าใจว่า การเป็นอยู่ในชีวิต

ของคนเรานั้นเกี่ยวข้องกับผูกพัน เมื่อเราต้องการผลในด้านบวก ก็ต้องพยายามสร้างเหตุในด้านบวกขึ้น เพื่อให้เกิดเป็นความมั่นคงในแต่ละจุดของความเป็นชาติบ้านเมือง ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องอาศัยความสำนึกถึงคุณค่าทางศีลธรรม มีความรับผิดชอบตามสมควรแก่ภาระหน้าที่ของตน ผลที่พึงประสงค์จึงจะบังเกิดขึ้น

- จริยธรรมในสังคมไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ถ้าจะแก้ระดับผู้บริหารหรือแก่ที่เด็กให้ดี จะทำให้สังคมไทยมีจริยธรรมที่ดีและทั่วถึงกันทุกระดับชั้น

ถ้าจะแก้ ต้องแก้ทุกระดับ จะพบว่าเรื่องของการปฏิบัติความดีนั้น เป็นอาหารใจที่จะต้องมีการบำรุงด้วยคุณธรรมความดี ความรู้สึกนึกคิดที่ดี อารมณ์ที่ดี ด้วยการประพฤติปฏิบัติที่ดี เพื่อพัฒนาการในด้านกาย วาจา ให้มีความประณีตขึ้น สังคมนั้นประกอบด้วยบุคคลทุกชั้น และคนทุกชั้นก็พร้อมที่จะสร้างปัญหาให้บังเกิดขึ้น แต่ถ้าเรามองในแง่ว่าใครสำคัญกว่าใคร จะพบความจริงว่า เด็กนั้นถ้าแก่เจริญเติบโตมาในท่ามกลางบุคคลที่แวดล้อมแก่ซึ่งประกอบด้วยศีลธรรม คุณธรรม แก่ก็จะได้แบบ ได้ตัวอย่างที่ดีไปประพฤติปฏิบัติตาม ลักษณะทางสังคมนั้นเป็นแบบสัตว์โลกทั่วไป คือมีสัญชาตญาณฝังอยู่ ใครก็ตมที่เป็นหัวหน้า เป็นประมุข เป็นประธาน ประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร คนที่รองๆ ลงมา ก็ประพฤติปฏิบัติดีติดตามไปด้วย เหมือนกับที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ความว่า

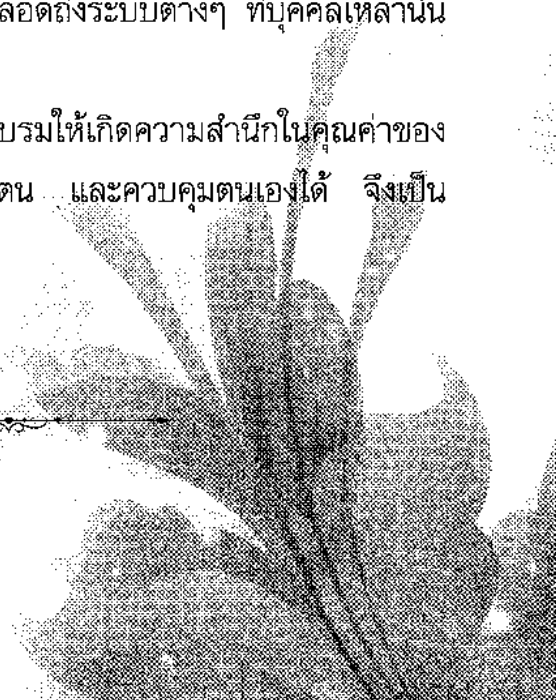
“เมื่อโควางน้ำข้ามปาก ถ้าโคจำฝูงว่าตรง โคลูกฝูงก็ว่าตรงตามไป โคจำฝูงว่าคด โคลูกฝูงก็ว่าคดตามไป ฉันทใดในหมู่ชนอย่างเราก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน คนใดที่เป็นหัวหน้า เป็น

ประธานของหมู่ของคณะนั้นๆ ถ้าหากว่าบุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติดี คนนอกนี้ก็จะประพฤติปฏิบัติดีตามไป ถ้าประพฤติปฏิบัติไม่ดี พวกคนเหล่านั้นก็ประพฤติปฏิบัติไม่ดีตามไป”

ดังนั้น เมื่อเราจะนำมาเน้นก็ต้องเน้นที่ผู้ใหญ่มากกว่าเน้นที่ผู้น้อย เพราะผู้ใหญ่เป็นผู้นำ ทั้งแนะ ทั้งนำเขา คือมีหน้าที่ในการสั่งสอน และการนำในทางความประพฤติ ทำตัวอย่างให้เด็กดูได้ เรื่องนี้ก็ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของบุคคลในแต่ละจุดของสังคม จะโยนให้เป็นภาระของใครคนใดคนหนึ่งไม่ได้ เพราะบุคคลภายในสังคมนั้น เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม ในแต่ละจุด เช่น ครอบครัว สถาบันการศึกษา วัดวาอาราม สังคม ตลอดถึงระบบต่างๆ ที่บุคคลเหล่านั้นเข้าไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์

ฉะนั้น การฝึกหรือการอบรมให้เกิดความสำนึกในคุณค่าของศีลธรรม จนเป็นคนมีวินัยภายในตน และควบคุมตนเองได้ จึงเป็นเรื่องที่ต้องกระทำกันในทุกระดับ

- ในสังคมปัจจุบันนี้รู้สึกว่าการพุทธศาสนิกชนนั้นห่างเหินกับศาสนา มากทีเดียว พระคุณเจ้ามีความคิด มีวิธีการอะไรบางอย่างเพื่อให้ ศาสนิกชนเหล่านี้ใกล้ชิดกับศาสนามากขึ้น เพื่อจิตใจของ พุทธศาสนิกชนสะอาดขึ้น

ข้อนี้มีองค์ประกอบที่น่าคิด น่าพิจารณาหลายอย่างด้วยกัน คือ ๑. ค่านิยมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย อย่า ลืมว่ายุคทองในทางศาสนาหลายยุคหลายสมัยที่ผ่านมาเป็นยุคที่สังคม ชื่นชมยินดี สนใจและใส่ใจในหลักธรรมทางศาสนา เพียรพยายามที่จะ หาความสงบในด้านจิตใจ มองเห็นโทษ มองเห็นเวรภัยจากการ เบียดเบียน การประทุษร้ายกัน และแสวงหาค้นคว้าวิถีทางที่จะก่อให้เกิด เป็นความสงบขึ้นมา ลักษณะทางสังคมที่มีค่านิยมเช่นนี้ มีความ พร้อมที่จะเรียนรู้ที่จะปฏิบัติธรรมะในทางศาสนา แต่ปัจจุบันนั้น ค่านิยมทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในบ้านในเมืองเรา คนนิยมญี่ปุ่น นิยมฝรั่งกันมาก หลักคำสอนซึ่งเทียบเท่ากับทางพระ พุทธศาสนาแล้ว ก็เป็นเรื่องธรรมดาสามัญ แต่ถ้าเป็นหลักคำสอน จากญี่ปุ่นหรือจากสหรัฐแล้ว ก็จะชื่นชมยินดีเป็นการใหญ่ นี่ก็คือ จุดยอดของสภาพหนึ่ง

๒. หลักธรรมในทางศาสนาเมื่อมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด และ จิตใจของประชาชนด้วย ค่านิยมความดีในสังคมก็เปลี่ยนไปเช่นกัน

แต่ก่อนนั้นเรากำหนดความเป็นคนดีกันที่คุณธรรมความดี ซึ่งคนๆ นั้น จะอยู่ในฐานะอะไรก็ตาม ถ้าเป็นคนดีมีศีลธรรม คนก็ให้ความเคารพ นับถือ ต่อมาก็เปลี่ยนเป็นผู้ดีมีสกุล คือใครที่เกิดในสกุลซึ่งสังคม กำหนดว่าเป็นผู้ดีก็ได้ฐานะความยกย่องนับถือจากสังคม

๓. ปัจจุบันค่านิยมในสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป และก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างน่าห่วง คือกำหนดความเป็นผู้ดีกันที่ความมั่งมีและการ ได้มาซึ่งเงินทองนั้น จะได้มาอย่างไรก็ไม่เป็นที่ใส่ใจในระยะเวลาที่กระทำ อยู่อาจจะเพ่งเล็งอยู่บ้าง แต่เมื่อเขาร่ำรวยแล้ว ทุกคนก็พร้อมที่จะ ให้ความเคารพนับถือยกย่องคนเหล่านั้น เชิดชูคนเหล่านั้น

ฉะนั้น จึงทำให้บุคคลภายในสังคมที่ไม่มองปัญหาต่างๆ ให้ ชัดเจน มุ่งที่จะสร้างความร่ำรวยให้แก่ตนเอง เพราะเมื่อรวยแล้วจะ ไม่มีใครคิดถึงภูมิหน้าภูมิหลัง ดังนั้น จึงมีข่าวอยู่เสมอ ที่ว่ามีภรรยา จับคนขายเฮโรอีน ราคาร้อยล้านสองร้อยล้าน พวกนี้ไม่ได้คิดถึง บาปบุญคุณโทษอะไร คิดแต่เพียงว่าเมื่อรวยก็จะได้ฐานะทางสังคม นี่คือค่านิยมทางสังคมที่เป็นพิษ

๔. ลักษณะโครงสร้างทางการศึกษาที่เป็นพิษ เป็นปัญหาใหญ่ มาก เราจะเห็นว่าระบบการศึกษาในปัจจุบันนั้นมุ่งที่จะสอนให้คนรู้ เรื่องของคนอื่นสารพัด รู้เรื่องต่างประเทศคนนอกภาค คนต่างจังหวัด บนดาวพระเสาร์ ดาวพฤหัสบดี ดาวอังคาร รู้ไปหมด แต่แท้ที่จริงกลับ

ไม่ค่อยรู้เรื่องของตนเอง แม้แต่ประวัติศาสตร์ของตัวเองก็ไม่ค่อยรู้ บางครั้งบางคราวเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ เมื่อ ๓๐-๔๐ ปีมานี้ เด็กในปัจจุบันก็ไม่รู้แล้วทั้งๆ ที่บางคนเรียนไปถึงขั้นสูงๆ

ทั้งนี้ เพราะระบบการศึกษานั้น มุ่งที่จะสอนให้รู้เรื่องคนอื่น จึงไม่ค่อยรู้เรื่องของตนเอง นอกจากนั้นการให้ความสำคัญต่อวิชาการต่างๆ ก็มีลักษณะเป็นเก้าอี้ ๓ ขา แทนที่จะมี ๔ ขาเหมือนเก้าอี้ และออกจะถ่วงกันด้วย กล่าวคือ เราแบ่งเป็นพุทธิศึกษา หัตถศึกษา พลศึกษา และจริยศึกษา มีลักษณะที่เรียกว่าจุดสมดุล คล้ายๆ กับเส้า ๔ เส้า ซึ่งค้ำยันการศึกษาไว้ แต่ถ้าจุดลักษณะงาน

พุทธิศึกษานั้นมีกรรมรับผิดชอบหลายกรรม

พลศึกษาก็รับผิดชอบ ระดับกรรม

หัตถศึกษาก็รับผิดชอบกันระดับกลุ่มหลายกลุ่ม แต่

จริยศึกษาเป็นกองเล็กๆ อยู่ในกรมการศาสนา ซึ่งไม่มีสิทธิมีส่วนในการวางหลักสูตรอะไร

ตัวจริยศึกษาซึ่งเป็นตัวสร้างคนให้เป็นมนุษย์ สร้างมนุษย์ให้เป็นอิสระ ทรงพบคุณธรรมดาให้เป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิต กลับถูกทอดทิ้งอยู่เลย ส่วนผู้นำทางความประพฤติทางการสอนจริยศึกษาก็กลับบอกเสียอีก เพราะในการจัดการศึกษาในปัจจุบันนั้น คนที่ไม่สามารถสอนวิชาอะไรก็ได้ ก็จะได้สอนวิชาศีลธรรมที่เรียกว่าวิชาจริยศึกษา คือให้ผู้ที่ไม่ค่อยรู้อะไร สอนเรื่องยาก

จริยศึกษาเป็นเรื่องที่สอนยาก เพราะเป็นเรื่องของนามธรรม ไม่ใช่รูปธรรม ส่วนพลศึกษา พุทธิศึกษา หัตถศึกษา นั้น มีรูปธรรม ช่วยมาก เห็นกันได้ จับต้องได้ และพิสูจน์ได้ แต่จริยศึกษาเป็นเรื่องของนามธรรม การจะอธิบายนามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ ต้องมีความสามารถในการอธิบายให้เกิดความเข้าใจ

๕. การศึกษาได้ถูกดึงออกไปจากความรับผิดชอบของพระ พระนั้นเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีประโยชน์มากและก็ประหยัดมาก เราสามารถใช้ทรัพยากรบุคคลเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์อย่างสมัยโบราณ คือใช้สารพัดอย่าง เป็นช่าง เป็นพระ เป็นหมอ ผู้พิพากษา ทนาย ตุลาการ อะไรๆ ไม่รู้ก็ตำแหน่ง โดยไม่ต้องจ่ายเงินเดือน เพราะใช้พระไม่มีรายจ่ายอะไร ชาวบ้านเขาจะบำรุงของเขาเอง ทรัพยากรบุคคลเหล่านั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก เรียกได้ว่าหลายหมื่น ซึ่งเราสามารถระดมเอาทรัพยากรบุคคลเหล่านี้เข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยให้ท่านรับผิดชอบการศึกษาของเขาชนในด้านจริยศึกษาได้ แต่ไม่มีความตั้งใจที่จะนำเอาทรัพยากรบุคคลเหล่านี้มาใช้ในการสอน จริยศึกษากันเท่าที่ควร

- เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจสังคมปัจจุบัน ทำให้คนทางศาสนา และวัด ก่อให้เกิดจิตใจแข็งกระด้าง เป็นผลก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ของสังคม ท่านในฐานะเป็นตัวแทนของศาสนามีวิธีการอย่างไรที่จะโน้มน้าวจิตใจบุคคลเหล่านี้ไม่ให้แข็งกระด้าง ไม่จำเป็นจะต้องไปวัด ฟังเทศน์ในวันพระ เพราะเขาอาจจะไม่มีเวลา

ที่จริงปัญหาเศรษฐกิจสังคมนั้นเป็นปัญหาถาวรของมนุษย์ ไม่ว่ายุคใดสมัยใดก็ตาม ก็มีอยู่อย่างนี้ ส่วนจะมีมากมีน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ความแออัด ความสลับซับซ้อน การจะอ้างปัญหาเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งมาเป็นเหตุให้ละทิ้งธรรมะ ละทิ้งคุณความดีนั้น ก็เป็นการพูดหรือการกระทำที่ไม่มีความรับผิดชอบเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม การที่จะสร้างเพาะฝังนิสัยของคนในชาติให้ **มีความอ่อนโยน แต่ไม่อ่อนแอ ให้มีความแข็งแรง แต่ไม่แข็งกระด้าง ให้เป็นผู้ใหญ่ แต่ไม่เป็นจระเข้ค้ำวัง มีความจำเป็น** แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าเราจะโยนให้ศาสนาอย่างเดียว โดยถือว่าพระเป็นตัวแทนพระพุทธศาสนา ไม่อย่างนั้น เพราะชาวพุทธทุกคนคือตัวแทนพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องของพระพุทธบริษัททั้ง ๔ พระเป็นเพียงบริษัทส่วนหนึ่ง หรือแก้วชวดหนึ่งเท่านั้นเอง

ในการดำรงรักษาพระพุทธศาสนานั้น จะต้องมีการทำงานในลักษณะที่มีการประสานสัมพันธ์กัน โดยเริ่มมาจากหลักสูตรของการศึกษาที่จะปลูกฝังนิสัยรักดี รักงาน ให้เกิดขึ้น แต่จิตใจของเขาวงคนเมื่อเขาวงคนอยู่ในสถาบันครอบครัว พ่อแม่จะต้องรับผิดชอบในการปลูกฝังศีลธรรมให้เข้าสู่จิตใจของเด็ก อยู่โรงเรียนก็มีหลักสูตร มีการสอบ มีคะแนนที่เน้นหนักไปในเรื่องความรู้ความเข้าใจ และการประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีลธรรม ลังคมเองก็ต้องสร้างแบบแผนที่ดีงามให้เกิดขึ้น ไม่ใช่ว่าเด็กเรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียน ได้ยินได้ฟังคำสั่งสอนให้ละเว้นอบายมุข ละเว้นการดื่มสุรา แต่กลับมาถึงบ้านมาพบพ่อดื่มสุรา หรือไปเห็นข่าวคราวทางโทรทัศน์มีการดื่มสุราจนแ้วกัน อย่างนี้ก็เกินไปได้ยาก เพราะเป็นการสร้างภาระที่ขัดแย้งกัน เกิดขึ้นภายในจิตใจของเด็ก เด็กเองก็จะมีความรู้สึกกลับสนไปไม่แน่ใจ ไม่เข้าใจว่าอะไรคือความถูกต้องดีงาม จึงควรมีการร่วมมือกัน มีการประสานงานกัน

ฝ่ายสถาบันสงฆ์เองถือว่ากิจกรรมในการพัฒนาคนเป็นกิจกรรมหลักของพระพุทธศาสนา มีการเผยแพร่ธรรมะในรูปแบบต่างๆ ด้วยการเที่ยวจาริกไปตามแนวของพระธรรมทูตและภิกษุจาริก ไปเข้าคลุกคลี ให้ข้อคิดเห็นแก่ปัจเจกชนแต่ละคน หรือเผยแพร่ในรูปของเอกสาร หรือสื่อสารมวลชนในรูปแบบต่างๆ อย่างที่พระพักตร์ความเปลี่ยนแปลงในทางที่พึงประสงค์ก็จะบังเกิดขึ้น

ในเวลานี้ เราจะเห็นว่าทุกจุดของสังคมนั้น ไม่มีใครค่อยยอม
รับผิดชอบในส่วนนี้ ต่างก็โยนกันไปโยนกันมา มองพระศาสนา
บุคคลในพระศาสนาคล้ายๆ กับเป็นคนคักดีลัทธิที่จะดลบันดาลให้เกิด
ความดีความงามขึ้น ทั้งๆ ที่คนในศาสนาเองก็คือคนธรรมดาที่ออก
มาจากบ้าน มาบวชเรียน ซึ่งก็ต้องใช้เวลาพอสมควร กว่าจะเผยแผ่
ธรรมะ แนะนำสั่งสอนได้

ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่ทุกคนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งคือพวกครู ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสำคัญมาก เพราะปัจจุบันตาม
ระบบการศึกษาที่ท่านใช้ เป็น ๖-๓-๓ นั้น หมายความว่าเด็กต้องอยู่
ในโรงเรียนอย่างน้อยที่สุด ๖ ปี คลุกคลีอยู่กับครูอย่างน้อยที่สุด ๖ ปี
จนถึง ๑๒ ปี จนถึง ๑๖ ปี ซึ่งก็เป็นช่วงระยะเวลาที่พร้อมจะ
เรียนรู้ พร้อมที่จะซึมซับความดีงามต่างๆ เข้าไปสู่จิตใจ ครูนั้นเป็น
คนที่รับผิดชอบเรื่องนี้อยู่แล้ว ทำอย่างไรจะให้ครูมีความรับผิดชอบสูงขึ้น
ไม่ใช่ทำอะไรที่เป็นงานเป็นภาระหน้าที่ของตน ก็โยนให้คนอื่นอยู่เรื่อยไป
แต่แน่นอนคนอื่นก็ต้องช่วยกันรับผิดชอบ พระสงฆ์เองก็ต้องช่วยกัน
รับผิดชอบ เมื่อเยาวชนผ่านเข้ามาในมือของท่าน อย่างไรก็ตาม โอกาสที่
พระจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับเยาวชนในลักษณะ เป็นหมู่เป็นกลุ่ม ๒๐-๓๐
อย่างที่ควรจะมีก็น้อยมาก แต่ครูก็มีโอกาสทุกวันที่เปิดการเรียนการสอนตามปกติ

ดังนั้น ครูก็มีจะสมควรช่วยโอกาสนี้ แนะนำอบรมสั่งสอนเยาวชน
ให้ตระหนักและสำนึกเห็นคุณค่าของศีลธรรม

- การทำแท้งคือการฆ่าอย่างหนึ่ง การล่วงละเมิดศีลข้อที่หนึ่งคือการฆ่าอย่างไม่ต้องสงสัย การล่วงละเมิดศีลข้อที่หนึ่งเป็นการ ละเมิดคำสอนของพระพุทธเจ้า และถือว่าเป็นบาปด้วย

- เป็นสิทธิของเด็กที่เกิดมา ต้องเผชิญกับโชคชะตาบนโลกใบนี้ ระหว่างการแสวงหาที่ยาวนานและไม่มีที่สิ้นสุด

- สรรพสัตว์ทั้งหลายเป็นเสมือนผู้เดินทางมีช่วงอายุขัยเป็นตัวกำหนดการเดินทาง ต้องผจญภัยนานปีการระหว่างที่ดำรงชีพ จึงควรใช้ชีวิตให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

- ศาสนา (ศีลธรรม) เป็นพื้นฐานของความปลอดภัยทั้งหลาย ทั้งปวง พัฒนาการทางวัตถุอย่างเดียวนำไปสู่ความหายนะได้

- ศีลธรรมมาจากศาสนาช่วยกลมเกลียวจิตใจมนุษย์ให้สูงขึ้น เปลี่ยนโลกมนุษย์ให้เป็นสวรรค์ ดินแดนสันติสุขสำหรับมนุษยชาติ ทั้งหมด

- มารดา บิดา พระสงฆ์ และครูอาจารย์ควรดำเนินชีวิตให้เป็นตัวอย่างในทางที่ดี เด็กจะได้ใช้เป็นกระจุกเงาในการดำเนินชีวิตของเขาต่อไป

- ผู้ที่ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง ไม่ถูกครอบงำด้วยมิถุนาภิวัตน์ แต่ใช้ปัญญาและเหตุผลเป็นเครื่องนำทาง อนาคตของเขาย่อมสดใสและมั่นคง

- ความสามารถระลึกถึงอดีตชาติเป็นผลมาจากญาณ ซึ่งจะ
เกิดกับผู้มีจิตใจที่เคลียร์ใส อบรมมาทางด้านนี้โดยตรง

- ในปัจจุบันมีผู้ที่สามารถระลึกชาติได้กว่าสองพันราย ซึ่ง
นักปราชญ์ได้บันทึกเป็นหนังสือจำนวนมาก โดยปราศจาก
ความเคลือบแคลงสงสัย

เรื่องที่ถูกกล่าวถึงนั้นรวมถึงเรื่องของสาวกของศาสนาต่างๆ
ด้วย ดังนั้นจึงไม่ต้องสงสัยในเรื่องนี้ ถึงแม้ว่าจะมีบางราย
ที่เรื่องขึ้นมาบ้าง

- ตามหลักพระพุทธศาสนา ในชีวิตที่เวียนว่ายตายเกิด หลาก
อลงไชยนี้ไม่มีผู้ใดเลยที่ไม่เคยมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งความ
สัมพันธ์นั้นอาจจะเป็นในฐานะเพื่อน ศัตรู หรือเครือญาติก็ได้

- คนที่ตายแล้วจะไปเกิดที่ไหนขึ้นอยู่กับว่าเมื่อมีชีวิตอยู่ เขา
สั่งสมความดี ความชั่วอะไรไว้บ้าง

- ในปัจจุบันมีคนจำนวนมากที่อาศัยความเชื่อเรื่องตายแล้ว
เกิดเป็นเครื่องมือทำมาหากินโดยตั้งตนเป็นเจ้าเข้าทรงหลอกลวง
ผู้อื่นด้วยวิธีการของพวกเจ้าเล่ห์

- ถึงแม้เทวดาและเทพเจ้าทั้งหลายจะมีอำนาจ แต่ท่านก็
ไม่สามารถตอบสนองคำอ้อนวอนของทุกคนได้ เพราะอำนาจ
ของท่านก็มีขอบเขตจำกัดเช่นกัน ท่านจึงช่วยได้เฉพาะผู้ที่
อยู่ในข่ายที่ควรจะช่วยเท่านั้น

เป็นที่น่าอนาถใจที่ชาวพุทธเราในยุคปัจจุบันกลับไม่ฝันถึงพระพุทธเจ้าในอนาคต โดยเพิกเฉยต่อคำสอนของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน ซึ่งเปรียบเหมือนการสร้างวิมานในอากาศ แทนที่จะลงมือสร้างวิมานจริงๆ ในปัจจุบัน

- พวกเราโชคดีเหลือเกินที่เกิดมาในเวลาและสถานที่ที่พระลัทธิธรรมของพระพุทธเจ้ายังดำรงอยู่ และมีผู้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อมา (เราควรรีบประพฤติปฏิบัติธรรม) แทนที่จะเฝ้ารอการอุบัติขึ้นของพระศรีอาริยมุตได้รบ

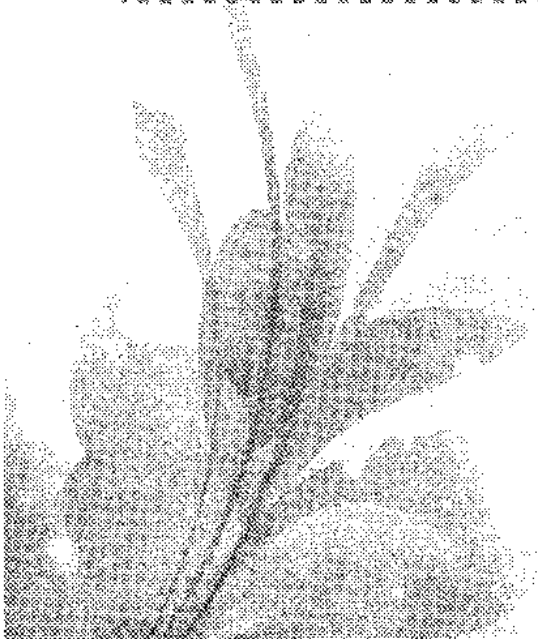
- จะผิดไหมเมื่อเราชาวพุทธจะยึดมั่นในพระลัทธิธรรมที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้?

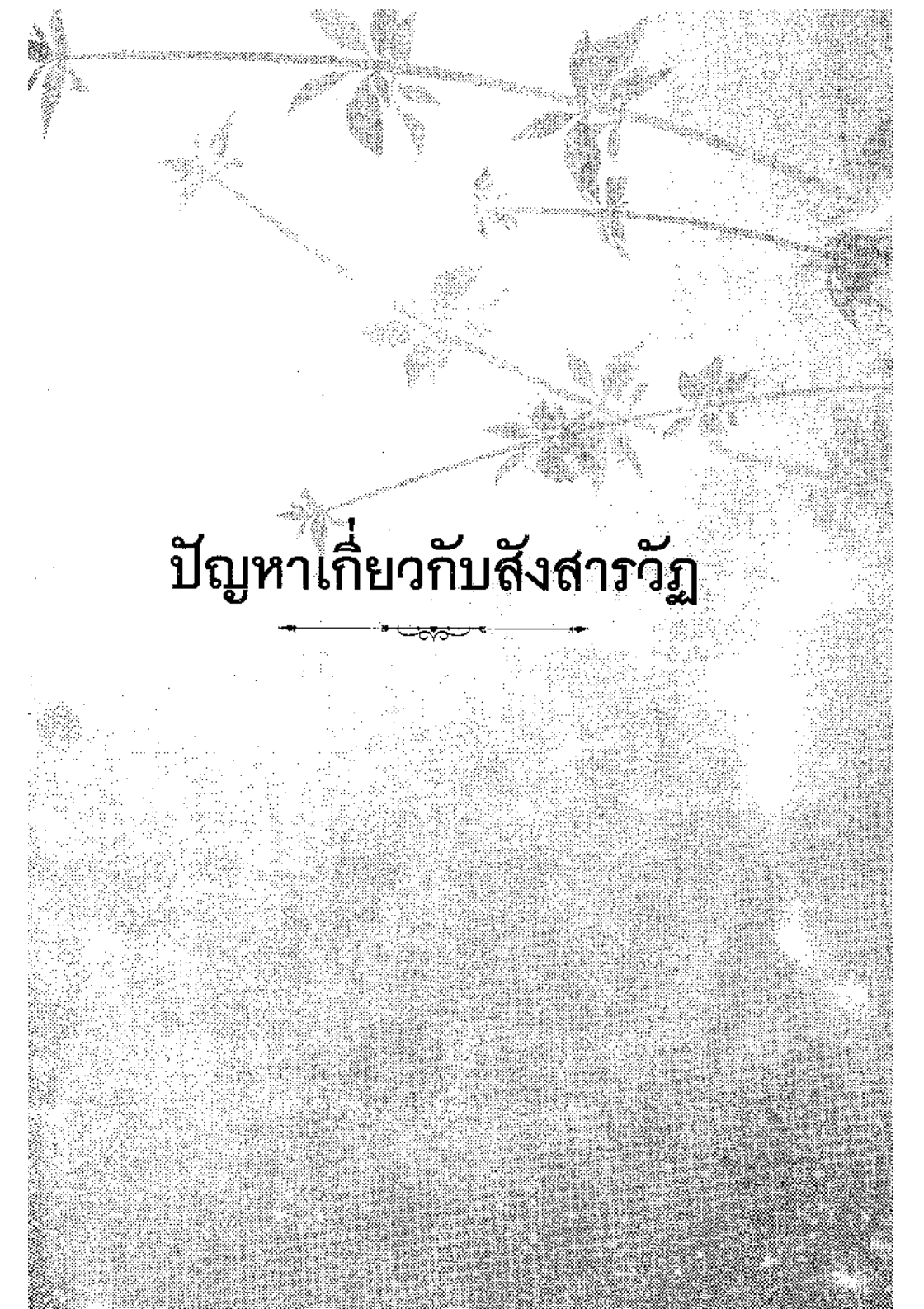
พระภิกษุที่คล้าปฏิเสธคำสอนของพระพุทธเจ้าชื่อว่าได้บิดเบือนคำสอนของพระองค์อย่างแจ่มชัด เป็นคนทรยศก้าวร้าว และโอหังอย่างไม่ควรให้อภัย เราควรเรียกเขารว่าคนนอกกริตมากกว่าที่จะเรียกว่า **พระภิกษุหรือชาวพุทธ**

เราไม่สามารถมองเห็นสีที่นอกเหนือจากเดดสีทั้ง ๓ เช่นสีของแสงอินฟราเรดและอัลตราไวโอเล็ต รวมทั้งเราไม่สามารถได้ยินเสียงที่ค้างคาวได้ยิน สิ่งที่ว่านี้บอกเตือนให้คนที่เชื่อสิ่งที่เห็นและสัมผัสได้ แล้วก้ล้าปฏิเสธคำสอนของพระพุทธเจ้า ว่ายังมีสีที่นอกเหนือจากผัสสะธรรมดาคืออีกมาก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

“ข้าพเจ้าถือว่า พระพุทธนวราชบิดา เป็นที่ตั้งแห่งคุณพระ
รัตนตรัย อันเป็นที่เคารพสูงสุด และเป็นเครื่องหมายแห่งความ
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศไทยและของคนไทย”

ปัญหาเกี่ยวกับสังสารวัฏ

- ผมอยากทราบคำอธิบายว่า “วิญญานในทัศนะต่างๆ คือ วิญญานกับจิต วิญญานกับผี วิญญานกับความรู้ วิญญานอยู่ที่ส่วนไหนของร่างกาย”

วิญญาน กับ จิต นั้นเป็นอันเดียวกัน คือจิตที่ทำหน้าที่รู้ทางประสาทสัมผัส เราเรียกว่าวิญญาน แต่ว่าวิญญานบางคราวนั้น ท่านแสดงถึงอาการที่จิตซึ่งทำหน้าที่รู้ อันอยู่ภายในเรียกว่าธาตุรู้ หรือวิญญานธาตุ และบางคราวจิตที่ทำหน้าที่ถือปฏิสนธิในกำเนิดต่างๆ ตามสมควรแก่กรรม ท่านก็เรียกว่าปฏิสนธิวิญญาน

วิญญาน กับ ผี นั้น ว่าที่จริงไม่เกี่ยวกันหรอก แต่ว่าเราเอามาใช้ในภาษาไทย คือพูดกันเราเรียกคนที่ตายไปแล้วว่า ผีบ้าง วิญญานบ้าง วิญญานในที่นี้ อันที่จริงก็เป็นกำเนิดไปแล้ว ก็ต้องมีวิญญานเป็นธรรมดา แต่ว่าผีไม่ใช่เป็นวิญญาน ผีจะต้องประกอบทั้งรูปและนาม ส่วนวิญญานนั้นเป็นนามโดยเฉพาะ แต่ว่าการรู้อะไรก็ต้องอิงอาศัยรูปอยู่

วิญญาน กับ ความรู้ เป็นอันเดียวกัน แต่ว่าคนบางคนนั้นของวิญญานนั้น ถือว่ายังไม่ค่อยจะละเอียด ยังไม่รู้สิ่งซึ่ง ที่จิตซึ่งถูกต้องจริงๆ นั้น ท่านเรียกว่าเป็นปัญญาหรือว่าเป็นญาณ แต่เราก็ก็นึกอาจที่

จะแยกออกได้ เพราะว่าวิญญาณนั้นแปลว่าความรู้แจ้ง ปัญญา
แปลว่าความรู้ชัด รู้แจ้งอันใดก็รู้ชัดอันนั้น รู้ชัดอันใดก็รู้แจ้งอันนั้น
แสดงว่าเป็นอันเดียวกัน แต่คุณภาพไม่เหมือนกัน คุณภาพของปัญญา
สูงกว่า

วิญญาณอยู่ส่วนไหนของร่างกาย อันนี้เราบอกไม่ได้หรอก
เพราะวิญญาณเป็นพลังงาน ตามที่ท่านแสดงไว้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค
นั้น ท่านบอกว่าอยู่กลางหทัยคือหัวใจ วิชาการสมัยใหม่เขาบอกว่า
สถานที่รับรู้ของวิญญาณนั้นอยู่ที่ประสาทส่วนสมอง ซึ่งรับรู้ในด้าน
ต่างๆ แต่ว่าวิญญาณเป็นพวกพลังงาน คือรู้ได้เร็วแล้วก็เคลื่อนไหว
ได้เร็ว ท่านใช้คำว่า **คุหาสย** คืออยู่ในกายนี้ ส่วนจะอยู่ส่วนไหนนั้น
เป็นเรื่องที่เขียนกันขึ้นภายหลัง ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงนั้นบอกว่า
คุหาสย คือมีถ้าคือกายเป็นที่อยู่อาศัย ซึ่งฟังดูแล้วก็น่าจะเป็นสมอง
มากกว่า เพราะว่าสมองมีลักษณะคล้ายๆ กับถ้าอยู่ แต่ท่านทั้งหลาย
ลองสังเกตดูว่า ถ้าเราคิดอะไรมากๆ จะรู้สึกเจ็บที่ใจแล้วก็ปวดที่สมอง

เพราะฉะนั้น ประสาท ๒ ส่วนนี้จึงมีความเกี่ยวข้องกับวิญญาณ
เป็นที่พบเป็นที่ทางของวิญญาณ แต่ว่าเป็นหลักการที่ท่านบอกไว้
ในตอนหลัง ซึ่งที่พระพุทธเจ้าแสดงเพียงบอกว่าอยู่ที่ถ้าคือกาย
เท่านั้น

เรื่องของวิญญาณกับผี หรืออะไรต่างๆ เหล่านี้ เป็นปัญหาที่

รู้สึกว่าคุณสนใจกันมาก ได้โปรดเข้าใจว่าวิญญาณนั้นเป็นงานของจิต
วิญญาณที่ท่านจำแนกไว้ เท่าที่พบเห็นนั้น คือ

วิญญาณธาตุ ได้แก่ธาตุรู้ อันมีอยู่ในส่วนลึกภายในใจ

วิญญาณชั้นหยาบ คือจิตทำหน้าที่รู้อารมณ์ทางตา ทางหู ทาง
จมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ท่านก็เรียกว่าจักขุวิญญาณ ความรู้
ทางตา เป็นต้น ถึงมโนวิญญาณ ความรู้ทางใจ

ปฏิสนธิวิญญาณ ได้แก่วิญญาณที่ประกอบด้วยกรรมกับกิเลส
พวกนี้เป็นส่วนผสม ประกอบด้วยกรรมกับกิเลส ไปถือปฏิสนธิใน
กำเนิดต่างๆ ตามสมควรแก่กรรม ท่านก็เรียกว่าปฏิสนธิวิญญาณ ผีกับ
วิญญาณจึงไม่ได้เป็นอันเดียวกัน แต่ว่าผีต้องมีวิญญาณ แต่ภาษาไทย
เราที่ใช้เรียกผีนั้น ก็เรียกกันสับสนหมด คือบางที่เป็นเทพ พรหมเทพ
รุกขเทพ อากาศเทพ เราเหมาเป็นผีหมดเลย สรุปรว่าผี แต่ภาษา
ศาสนาท่านไม่เรียกว่าผี ท่านเรียกปีศาจ เพราะปีศาจนั้นจะหมายถึง
พวกเปรต อสุรกาย ซึ่งเป็นอบายภูมิพวกหนึ่ง นี่ก็เป็นเรื่องของพวก
ที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณ

- พระคุณเจ้ามีความคิดอย่างไรเกี่ยวกับการระลึกชาติได้ ช่วยอธิบายด้วยว่ามีจริงไหม?

ข้อนี้ไม่มีปัญหาอะไร

การระลึกชาติได้เป็นผลจากญาณที่ผ่านการประพடுத்தปฏิบัติ มาทางสมาธิจิตโดยลำดับ ทำให้เกิดบุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือญาณที่ระลึกชาติก่อนได้ก็ระลึกได้ ส่วนการระลึกโดยอุบัติเหตุบางเรื่อง ก็มีหลักฐานที่พิสูจน์ได้

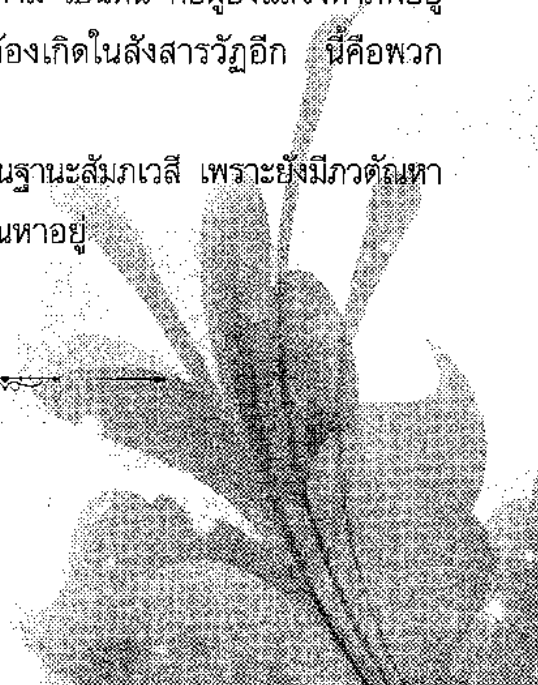
ปัจจุบันนี้นักปราชญ์ของอเมริกา พยายามรวบรวมค้นคว้าอยู่ ได้ตั้งสองพันกว่าราย สองพันกว่าคนในโลก คือทุกศาสนาก็มีหลักฐาน ยืนยันพิสูจน์ได้ถึง ๖๐๐ กว่าราย ว่าคนเหล่านั้นระลึกชาติได้จริง เนื่องจากคนเราได้ผ่านการเกิดมาเป็นอันมาก การระลึกชาติได้จึงไม่มีปัญหาอะไร เมื่อเหตุปัจจัยแห่งการระลึกชาติได้มีอยู่ คนเราก็สามารถระลึกได้

๐ สัมภเวสีคืออะไร

แต่ก่อนนั้นเราก็แปลกกันว่า ผู้แสวงหาภพ แต่เมื่อศึกษาค้นคว้าหลักฐานต่างๆ แล้วปรากฏว่า ไม่ได้หมายความอย่างนั้นทีเดียว คือเมื่อก่อนเข้าใจกันว่าคล้ายๆ กับแสวงหาที่เกิด คือตายไปแล้ว ยังไม่ไปเกิด เขาเรียกว่าสัมภเวสี เขาพูดกันอย่างนั้น แต่ตามหลักฐานนั้น ท่านไม่ได้บอกว่าเป็นเช่นนั้น คือชีวิตทั้งหลายในโลกนี้ ตั้งแต่พระอนาคามีลงมา เป็นสัมภเวสีทั้งหมด เพราะตนยังต้องเกิดอีกอย่างน้อยหนึ่งชาติ อย่างพระอนาคามี เป็นต้น คือผู้ยังแสวงหาภพอยู่ ยังละภพตัณหาไม่ได้ขาด จึงยังต้องเกิดในสังสารวัฏอีก นี่คือพวกสัมภเวสี

ดังนั้น พวกเราทุกคนจึงอยู่ในฐานะสัมภเวสี เพราะยังมีภพตัณหา ยังทำอะไรไปด้วยอำนาจของภพตัณหาอยู่

๐ ความฝันที่เชื่อว่าบุพเพสันนิวาสมีลักษณะอย่างไร ช่วงฝันอยู่ในเวลาเท่าใด?

อันนี้แปลกนะ ไม่มีหรอก ความฝันที่เรียกว่าเป็นบุพเพสันนิวาส รู้สึกว่าเขาพูดๆ กันว่า ประเภทของความฝันเทพนิมิต จิตสังขรณ์ จิตอาวรณ์ จิตเข้าสู่ภวังค์ คือลักษณะของความฝันที่เขาพูดกัน ส่วนบุพเพสันนิวาสนั้นเป็นการพูดถึงเรื่องอีกเรื่องหนึ่ง คือหมายความว่า คนเราแต่ละคนนั้นได้เคยอยู่ร่วมกันในสังสารวัฏอันยาวนานนี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า ไม่มีชีวิตใดเลยที่ไม่เคยเกี่ยวข้องกันในสังสารวัฏ แต่ปัญหาว่าเราจะเกี่ยวข้องกันในฐานะอะไร เหมือนกับในโลกปัจจุบัน เราก็กเกี่ยวข้องข้องกัน เกี่ยวข้องกันในฐานะมิตร ในฐานะศัตรู ในฐานะเฉยๆ ในฐานะเพื่อนร่วมโลก เป็นต้น

ที่นี่ เมื่อแต่ละคนได้ตายไป ก็ได้เก็บความรู้สึกเหล่านั้นเอาไว้ภายในใจ ส่วนอนุภาชาธรรมดา เวลาเราเกิดมา บางครั้งบุญกุศลอยู่ในระดับลึดลวนที่เสมอกัน เราก็กเกิดร่วมเป็นพ่อเป็นแม่ เป็นพี่น้อง เป็นน้ำ เป็นอากัน แต่บางที่ไม่ถึงขนาดนั้น เราก็กเกิดแตกต่างกัน แต่ภายในจิตใจได้เก็บความรู้สึกความเป็นศัตรูหรือความเฉยๆ เอาไว้ ระหว่างเรากับคนนั้น

ดังนั้น เวลาเราพบคนต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงรูปร่างหน้าตา ฐานะทางสกุลของเขา แต่ความรู้สึกของเราจะออกมาแปลก คือ

บางคนพอพบบีบเข้า รู้สึกมีความคุ้นเคยสนิทสนม อยาก
เข้าใกล้ คล้ายๆ กับเคยรู้จักมาก่อน

บางคนทั้งๆ ที่รูปร่างหน้าตาก็ดี บุคลิกก็ดี พอเห็นแล้วเรา
รู้สึกหมั่นไส้ ไม่ชอบ

บางคนเห็นแล้วเฉยๆ ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้ในแง่ของศาสนา
เรียกว่าเป็นเรื่องของบุพเพสันนิวาส คือการเคยอยู่ร่วมกันของเรากับ
บุคคลนั้น ในฐานะที่แตกต่างกันดังที่ว่ามาแล้ว เช่นได้เห็นแล้วเกิด
ความรัก ความคุ้นเคย ความสนิทสนม แสดงว่า ในอดีตชาติอัน
ไม่นานนักนั้น เราเคยเกิดร่วมกันในฐานะที่เป็นมิตรเป็นญาติเป็นพี่น้อง
กัน ที่เกิดไม่ชอบหน้า คือหมั่นไส้เอาดื้อๆ แสดงว่าเราเคยเป็นศัตรูกัน
ถ้าเกิดเฉยๆ แสดงว่าสมัยก่อนก็เคยเฉยๆ กัน ซึ่งลักษณะเหล่านี้ ถ้า
เราตัดช่วงให้มันสั้นเข้า คือเอาเฉพาะในชาติปัจจุบัน เช่นว่าคนเราที่
จากกันนานด้วยความรัก ด้วยความเป็นมิตร รักใคร่สนิทสนมกันตั้ง
๙ ปี ๒๐ ปี ๓๐ ปี พอพบกัน ครั้งแรกอาจจะจำไม่ได้ แต่กลับ
คล้ายคลึงคลาคุ้นเคยอบอุ่นอะไรต่ออะไรนี้ นี่คือพลังความเป็นมิตรที่
ได้เก็บไว้ในจิตใจ แม้ในลักษณะที่เป็นศัตรูก็ทำนองเดียวกัน ที่เรา
สังเกตได้ในชีวิตประจำวัน

นี่คือความหมายของบุพเพสันนิวาสที่ท่านใช้ แต่อยู่ในภาษา
ชาวบ้านเรานำมาใช้ มักจะใช้เฉพาะกรณีของชายหนุ่มกับหญิงสาว
ที่เกิดรักกัน เป็นต้น บอกว่าอาศัยบุพเพสันนิวาส แต่ที่จริงแล้ว

ขอบข่ายจริงๆ แล้วไม่ได้หรอก ใครก็ตามที่เคยอยู่ร่วมกันมาก็เรียกว่า เป็นบุพเพสันนิวาส มีเพียงแต่เคยอยู่ร่วมกันในชาติก่อน ความรู้สึก นึกคิดในคราวแรกที่เราพบกับเขา จะต้องออกมาตามอำนาจอิทธิพล ความรู้สึกที่เคยอยู่ร่วมกันมาแต่ชาติปางก่อนดังกล่าว ส่วนพวกลักษณะ ความฝันที่เขาพูดกันว่า เทพนิมิต จิตสังหารณ์ จิตอาวรณ์ จิตเข้าสู่ ภวังค์

เทพนิมิต เข่าว่ากันว่า เป็นการดลบันดาลของเทพเพื่อให้เกิด เป็นเรื่องเป็นราว ปราบกฎเป็นความฝัน ดังนั้น อาจจริงหรือไม่จริง เช่นว่า ความฝันที่เกิดขึ้นแก่พระมหากษัตริย์ พระนเรศวรก่อนที่ จะทำยุทธหัตถี เป็นต้น นี้ก็ถือว่าเทพนิมิต

จิตสังหารณ์ คือหมายความว่า จิตเราไปปรุงเขา ไปคิดล่วงหน้า เอาว่าน่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แล้วก็เกิดออกมาในรูปของ ความฝัน

จิตอาวรณ์ ก็มีลักษณะคล้ายๆ กับจิตสังหารณ์ แต่ว่าวิตกกังวล มาก แล้วก็พอหลับไปก็ฝันต่อมาเป็นเรื่องเป็นราว

จิตเข้าสู่ภวังค์ ว่ากันว่า โอกาสที่จะจริงนี้มีมาก นี่เป็นเรื่อง ของความเชื่อ จะหาอะไรมาหนักไม่ได้หรอก ฝันก็คือฝัน โอกาสบาง อย่างอาจจะเกิดขึ้นได้ แต่ว่าปฏิบัติได้ไม่ได้ เพราะว่ามันมีหลักฐาน มีนิทานสืบต่อลึกลงไปถึงว่า ความฝันบางอย่างนั้น มันเหมือน

กับการบอกล่วงหน้าว่าเรื่องเหล่านั้นจะเกิดขึ้นแก่เรา เพื่อให้เตรียมการ
เตรียมใจยอมรับเอาไว้ แต่อย่าไปให้ความสำคัญแก่เรื่องเหล่านั้นมาก
เกินไปก็แล้วกัน

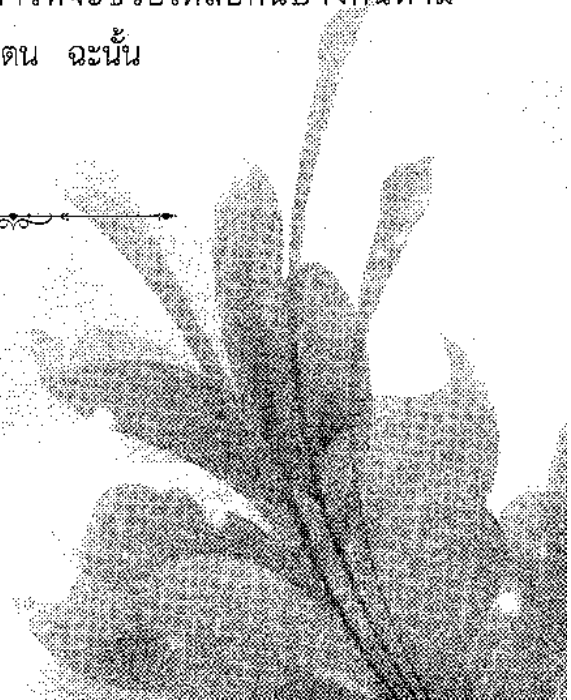
๐ ตายแล้ววิญญาณไปอยู่ที่ไหน ผู้เรียนไสยศาสตร์ติดต่อกับ
วิญญาณ เรียกวิญญาณมาถามได้จริงหรือไม่

คำว่าตายแล้ววิญญาณไปไหนนั้น ตอบได้ว่าเป็นไปตามกรรม
ก็ขึ้นอยู่กับว่าคุณภาพของวิญญาณ แต่ละวิญญาณเหล่านั้น ว่าได้
สร้างสมบุญกุศลหรือว่าบาปกรรมอะไรไว้มากน้อยแค่ไหนเพียงไร แรง
ของกรรมนั้น จะหนุนส่งให้วิญญาณเหล่านั้นไปถือปฏิสนธิตามสมควร
แก่กรรม ซึ่งแน่นอนอาจจะเป็นสุคติ ทุกคติ หรืออาจจะเป็นพรหมโลก
ไปก็ได้ เพราะเราไม่รู้ว่าบุคคลเหล่านั้นได้ทำกรรมอะไรไว้ พระผู้มี
พระภาคเจ้าได้รับสั่งถึงเรื่องนี้ไว้โดยสรุปว่า

สัตว์บางจำพวกเกิดในครุฑ คนที่ทำบาปกรรมเอาไว้ก็ไปตก
ในนรก คนซึ่งทำความดีเอาไว้ก็จะไปบังเกิดในสุคติ ส่วนท่านที่หมด
สิ้นอาสวะ คือไม่มีกิเลสแล้วก็นิพพาน

วิญญาณจึงเป็นไปตามกรรมที่บุคคลและสัตว์เหล่านั้นได้กระทำ
ไว้ในภพในชาติหนึ่งๆ ในกรณีที่บุคคลสามารถติดต่อกับวิญญาณหรือ
เรียกวิญญาณมาถามได้นั้น ได้โปรดเข้าใจว่า วิญญาณนี้เป็นภาษา ที่
เราเรียกกันเอง อาจจะหมายถึงเทพ อาจจะหมายถึงอสุรกาย หรือ
อาจจะหมายถึงพวกมาร เป็นต้น ก็ได้ แต่สรุปว่าสามารถติดต่อกันได้
แต่ไม่ใช่ว่า ๑๐๐% คือโอกาสที่จะไม่จริงนั้นมีมากกว่าจริง ส่วนที่จริง

มีน้อย ซึ่งการจะไปตัดสินว่าใครทำได้จริงหรือไม่ ก็ต้องมีการพิสูจน์กันเป็นรายๆ ไป แต่ว่าเรื่องเหล่านี้สามารถทำได้ ถ้าหากว่ามีพลังจิตที่เข้มแข็งพอ และก็อาจจะสื่อสารกับท่านเหล่านั้นได้ จะด้วยการเข้าทรงหรือด้วยพบกันทางสมาธิ หรือว่าพบกันในด้านความฝันก็ตาม แต่ได้โปรดเข้าใจว่าเปอร์เซ็นต์ในเรื่องจริงนั้นน้อยกว่าเปอร์เซ็นต์ที่ไม่จริง เพราะว่าเรื่องเหล่านี้มีคนเป็นจำนวนไม่น้อยที่ฉกฉวยโอกาสแสวงหาประโยชน์ คือลาภ ชื่อเสียง จากคนที่ไปเชื่อในเรื่องเหล่านี้ แต่ว่าขอให้เข้าใจไว้อย่างหนึ่งว่า เทพหรือวิญญาณเหล่านั้น ถึงแม้ว่าจะเชิญท่านมาได้ แต่ก็ไม่มีอำนาจดลบันดาลอะไรพิเศษมากมายนักหรือก็คืออาจจะบอกได้ช่วยได้ในบางเรื่อง เช่นเดียวกับที่คนทั้งหลายมีอำนาจมีอิทธิพลมีคุณสมบัติพิเศษในการที่จะช่วยเหลือคนบางคนตามขอบข่ายความรู้ความสามารถของตน ฉะนั้น

- คนเรตายแล้วต้องเกิดอีกหรือไม่ อะไรเป็นตัวการให้เกิดและพระศรีอารียมีจริงหรือไม่ ทำอย่างไรจึงจะได้เกิดพบศาสนาพระศรีอารีย คณะ?

ตามหลักของพระพุทธศาสนาแสดงว่า การเกิดหรือไม่ของคนเราขึ้นอยู่กับกรรม กรรมที่คนทำไว้เป็นตัวกำหนดภพชาติ กำเนิดของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย แม้การที่คนเราไม่เหมือนกัน ล้วนแล้วแต่แตกต่างกันไปตามอำนาจของกรรม เช่นเดียวกับที่มีให้เห็นกันอยู่ในโลกปัจจุบัน เรื่องของชาติหน้าจึงต้องมีอยู่ สำหรับทุกชีวิตที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ให้ปฏิบัติบังเกิดในชาติหน้า คือหมายความว่า จะเป็นใครก็ตามถ้าหากว่าเขาเหล่านั้นยังมีกิเลส ยังมีบาป ยังมีบุญแล้ว กิเลสและบาป บุญเหล่านั้น ก็จะส่งบุคคลเหล่านั้นให้ไปปฏิบัติบังเกิดในชาติหน้า ส่วนจะเกิดเป็นอะไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับอำนาจบุญกุศลที่เขาได้กระทำเอาไว้ แล้วบุญกุศลเหล่านั้นก็จะจำแนกแบ่งแยกให้เขาบังเกิดในสุคติหรือตามสมควรแก่กรรมของเขา

เรื่องของพระศรีอารียว่ามีจริงหรือไม่ นั้น พระศรีอารียเมื่อเราดูชื่อแล้วก็จะเห็นว่า ใช้ภาษาสันสกฤตล้วน เป็นเรื่องของความคิด ความเข้าใจที่ผิดหลักเหตุผลและความเป็นจริง คือหมายความว่า พระพุทธองค์ของเรา นั้นยอมรับความมีอยู่ของพระพุทธเจ้าในอนาคตยุคต่อไปเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในเวลาอันรวดเร็ว เป็นหมื่นปี หรือพันปีเป็นพันปี แต่เวลาจะเป็นแสนๆ ปีข้างหน้าไป หรืออาจจะหลาย

แสนปี ใครก็ตามที่ได้บำเพ็ญบารมีมาจนถึงจุดที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้าได้ และในขณะนั้นพระพุทธรศาสนาไม่ได้มีการเผยแพร่สั่งสอนอยู่ สถาบันสงฆ์ในพระศาสนาเป็นต้นได้อันตรธานไปนานแล้ว ท่านผู้นั้นก็จะมาตรัสรู้เช่นเดียวกับที่พระพุทธรเจ้าได้ตรัสรู้ ส่วนพระนามจะเป็นอย่างไรนั้นไม่สำคัญหรอก แต่ว่าพระพุทธรเจ้าในอนาคตนั้นมี จะชื่อว่าพระศรีอาริย์หรือไม่ชื่อพระศรีอาริย์ก็ตาม แต่ว่าตามหลักของเหตุผลและความเป็นจริงแล้ว มีศาสนดาในโอกาสต่อไป แต่เวลานั้นยังยาวนานมาก ปัญหาที่น่าศึกษาก็คือว่า พระพุทธรเจ้านั้นไม่ว่าจะเป็นพระองค์ใดก็ตาม ไม่มีอำนาจในการดลบันดาลหรือเนรมิตให้ใครเป็นอะไรตามที่คนนั้นเขาอยากจะเป็น พระพุทธรเจ้าทุกพระองค์จะกระทำได้เพียงแต่การแสดงธรรมะซึ่งพระองค์ได้ตรัสรู้มาแก่สัตว์โลก ใครมีอุปนิสัย บารมี มีอินทรีย์แก่กล้า พอจะลงมือประพฤติปฏิบัติได้ คนเหล่านั้นก็จะได้รับประโยชน์จากคำสอนของพระองค์

เพราะฉะนั้น ชาวพุทธรเราเมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ พบพระพุทธรศาสนาแล้ว การที่จะไปไฝ่ฝันปรารถนาพบศาสนาพระศรีอาริย์จึงเป็นเรื่องความคิดที่ไม่ฉลาดอะไรเลย เพราะอะไร เพราะเขายึดถืองที่เรียกว่า ทั้ง ๑๐ บาทที่อยู่ในมือ เพื่อจะไปเอาเงิน ๑๐๐ บาท ซึ่งจะได้เมื่อไรก็ไม่รู้ ไม่ได้หมายความว่า เป็นการทั้ง ๑๐ บาทเพื่อเอา ๑๐๐ บาท แต่เป็นการทั้งเงิน ๑๐ บาท เพื่อไปเอาเงินอีก ๑๐๐ บาท เหมือนกัน การกระทำเช่นนั้นจึงไม่ถือว่าเป็นการกระทำของบุคคล

ผู้ฉลาด แม้เรื่องราวในศาสนาพระศรีอารียะจะมีการพรรณนาไว้ออก
จะวิจิตรพิสดารมากก็ตาม แต่ว่าเป็นเรื่องของความปรารถนา เป็น
เรื่องของจินตนาการ เป็นภาษาทางวรรณคดีเสียมากกว่าจะเป็นภาษา
แห่งลัทธิธรรม

คือถ้าเป็นภาษาแห่งลัทธิธรรมนั้น ก็หมายเพียงแต่ว่าในอนาคต
กาลอันนานไกล จะมีพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งบังเกิดขึ้น แต่ต้องเป็น
หลังจากที่ลัทธิธรรมในพระพุทธศาสนาไม่ได้มีอยู่แล้วในโลก พระ-
พุทธเจ้าพระองค์นั้นจะตรัสรู้ธรรมะเช่นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าของเรา
ตรัสรู้ และจะเทศนาสั่งสอนแนะนำชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้สุขเกษมศานต์
ให้แก่สัตว์โลกเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าได้เคยกระทำมาแล้ว
และไม่มีอำนาจ การดลบันดาลด้วยพุทธานุภาพหรืออะไรก็ตามแต่
ประการใด พระพุทธเจ้าพระองค์ใดก็ตาม จะทำได้เพียงแต่บอก
กล่าวชี้แจงแสดงทางสุขและทางทุกข์ให้เท่านั้น ใครจะประพฤติปฏิบัติ
หรือไม่นั้น เป็นเรื่องของบุคคลเหล่านั้น

เพราะฉะนั้น โอกาสที่จะประพฤติปฏิบัติธรรมะให้ได้รับ
ความสุขความสงบในชีวิตนี้มีอยู่แล้วโดยสมบูรณ์ เรื่องอะไรจะต้อง
ไปไฝฝืนปรารถนาจะพบศาสนาพระศรีอารียะอีกเล่า ในเมื่อพบเข้าก็อยู่
ในทำนองเดียวกับ คือท่านไม่สามารถจะดลบันดาลอะไรได้ แต่ว่าเรื่อง
มีนั้นมันแน่นอน พระพุทธเจ้าในโอกาสต่อไปภายภาคหน้านั้น แต่คงจะ
เป็นนับด้วยแสนๆ ปี จะมีพระนามว่า ศรีอารียะหรือไม่ เป็นอีกเรื่อง
หนึ่งซึ่งไม่สำคัญอะไร

๐ ตายแล้วเกิดใหม่จริงหรือเปล่า และจะรู้ได้อย่างไร?

ปัญหาเหล่านี้แท้ที่จริงแล้วก็มีถามกันมาซ้ำซ้อนทุกหนทุกแห่ง เป็นปัญหาถาวรของมนุษยชาติที่เราคิดกันมาตั้งแต่ไหนแต่ไร แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะตรัสรู้ ทรงเปิดเผยชี้แจงแสดงขั้นตอนที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติให้เกิดญาณคือความรู้ในเรื่องอดีตชาติอยู่เป็นเวลานาน แล้วก็ตาม แต่ว่าคนยังมีความสงสัยอยู่ เพราะยังไม่ได้สัมผัสญาณ เช่นเดียวกับที่พระองค์และพระอริยเจ้าทั้งหลายท่านได้สัมผัสมา ปัญหาเรื่องการเกิดหรือไม่เกิดในหลักของธรรมชาติที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงเอาไว้ นั่น ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย ยกตัวอย่างเช่น

เราหยิบเมล็ดพืชมา จะถามว่าเมล็ดพืชนี้ปลูกลงใหม่ ก็ต้องดูเหตุปัจจัยเสียก่อนว่า จะปลูกลงหรือไม่ ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เมล็ดพืชงอกหรือไม่งอกนั้น ก็อยู่ที่

ความชื้นภายในเมล็ดพืชยังมีอยู่หรือเปล่า?

หน่อถูกทำลายไปแล้วหรือยัง

ถ้าหากว่าสองอย่างนี้ยังมีอยู่ เมล็ดพืชไปอยู่ในอุณหภูมิตที่ เหมาะสม มีดิน เป็นต้น ก็จะมีงอกขึ้นได้ แต่ถ้าหากว่าปัจจัยทั้ง ๓ ประการนี้ขาดไป เมล็ดพืชนี้ก็จะงอกไม่ได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าเมล็ดอื่นจะงอกไม่ได้ ก็พูดกันเป็นเมล็ดๆ ไป คนเราก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน

ปัจจัยที่จะทำให้คนเกิดหรือไม่เกิดนั้นอยู่ที่กรรม คือกรรมดีและกรรมชั่ว ที่บุคคลกระทำเอาไว้กับกิเลส ซึ่งก็หมายถึงทั้งส่วนที่เป็นกุศลและอกุศล ในขั้นที่คนเรายังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ แล้วก็เมื่อสิ่งทั้งสองนี้มีอยู่ ก็จะสร้างปฏิสนธิวิญญาณขึ้นมา ทำให้คนและสัตว์ทั้งหลายไปอุปบัติตามสมควรแก่กรรมของแต่ละบุคคลซึ่งได้กระทำเอาไว้

คุณครูถามว่า จะรู้ได้อย่างไร?

ปัญหาเรื่องนี้ การจะรู้ได้โดยถ่องแท้ ก็ต้องอาศัยการปฏิบัติ ตามองค์อริยมรรค จนบังเกิดบุพเพนิวาสานุสติญาณขึ้นมา ระลึกชาติก่อนได้ เราก็จะรู้ได้ แต่ถ้าเรายังปฏิบัติไปไม่ถึงจุดนั้น มีประเด็นที่จะต้องศึกษาคือเรื่องราวต่างๆ เป็นอันมาก ที่ไม่ได้ประสบพบเห็นมาเลย แต่ก็มีตำรา มีหลักฐาน มีบุคคล ที่เป็นประจักษ์พยานยืนยันถึงความมีอยู่ของสิ่งเหล่านั้น เรายังไม่มีโอกาสที่จะไปพิสูจน์ว่าจริงหรือไม่จริง ก็ต้องยอมรับนับถือตามที่ท่านแสดงไว้

เพราะฉะนั้น เรื่องนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงเอาไว้ด้วยญาณ ความรู้ของพระองค์ เราก็ต้องรับฟังว่า เรื่องนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงเอาไว้เช่นนั้น

โยคีนั้นของท้าวเวราระห์ ในชั้นของการสังเกตนั้นจะพบว่า คนเรามีเรื่องที่เราหาคำตอบไม่ได้อยู่หลายเรื่องด้วยกัน คือ

ทำไมถึงเกิด ทำไมคนเราจึงเกิดในท้องถิ่นที่แตกต่างกัน ทางไกลกัน บางคนเกิดในปราสาทราชวัง บางคนเกิดในป่าเขา

ลำเนาไพร บางคนเกิดในท้องทุ่งท้องนา บางคนเกิดในสลัม เป็นปัญหาที่เราจะต้องแสวงหาคำตอบว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

สกุลที่แตกต่างกัน คนบางคนเกิดในสกุลสูง บางคนเกิดในสกุลปานกลาง บางคนเกิดในสกุลต่ำ

รูปร่างหน้าตาคนเราไม่มีใครเหมือนกัน ในโลกนี้มีคนอยู่ ๔,๐๐๐ กว่าล้านคน แต่ไม่มีใครเลยที่เหมือนกัน แม้ฝาแฝดก็ไม่เหมือนกัน

พื้นฐานทางสติปัญญาในการเรียนรู้ ในการรับรู้สิ่งต่างๆ ลองสังเกตว่าคนเรานั้น แม้จะเกิดเจริญเติบโตมาในสิ่งแวดล้อมอันเดียวกัน แต่ว่าความนิยมชมชอบความใส่ใจ ความสนใจ ตลอดถึงการเรียนรู้ของบุคคลจะไม่เหมือนกัน คนบางคนเรียนรู้เรื่องหนึ่งได้เร็ว บางคนไปไม่ได้เลย แต่ว่าในขณะเดียวกันกลับไปเรียนอีกเรื่องหนึ่งได้เป็นอย่างดี นี่เกิดมาจากอะไร ในทางศาสนาแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของกรรมในอดีตที่บุคคลได้กระทำเอาไว้ ตัวอย่างเช่น

คนเกิดมารูปร่างหน้าตาดี ก็เป็นผลของกุศลกรรม เกิดมาในทำนองตรงกันข้ามก็เป็นผลของอกุศลกรรม ในด้านสติปัญญานั้น เนื่องจากเราได้เคยศึกษาเล่าเรียนผ่านภพผ่านชาติมาเป็นอันมาก วิชาที่เราได้เคยศึกษาเล่าเรียนมานั้น มันมีรากมีเชื้ออยู่ในจิตใจของเรา ก่อให้เกิดเป็นแนวโน้มเป็นพรสวรรค์ เป็นความใส่ใจพิเศษของบุคคลเหล่านั้น อย่างคนบางคนเป็นอัจฉริยะไปเสียเพียงอายุ ๔-๕ ขวบ สามารถคิดเปียโนได้ สามารถแต่งโคลงฉันท์กาพย์กลอนได้

เป็นต้น คือถ้าจะถือว่าเรียนกันในชาติปัจจุบันแล้วไม่มีทางเป็นไปได้
แต่คนเหล่านั้นทำได้

ทำไมจึงทำได้

เพราะสิ่งเหล่านั้นเขาเคยเรียนมาแล้วในภพในชาติก่อน เวลา
ไปกระตุ้นตัวธาตุที่มีอยู่ในจิตสำนึกให้มันขึ้นมาในปัจจุบัน ก็นำมาได้
ก็เหมือนกับคนเราที่สามารถกินอยู่ สามารถไปไหนมาไหนได้อย่าง
สะดวกสบาย ก็ต้องอาศัยเงินทอง ใครมีเงินทองที่จะหยิบมาใช้จ่าย
ได้มาก เขาก็จะหาความสุขความสบายได้มาก เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเรื่อง
ที่ไม่ต้องสังเกตยากเกินไป แต่โดยปกติเท่าที่สังเกตมาคล้ายๆ กับว่า
คือใครจะตอบอย่างไรก็ยังสงสัยอยู่นั้นแหละ

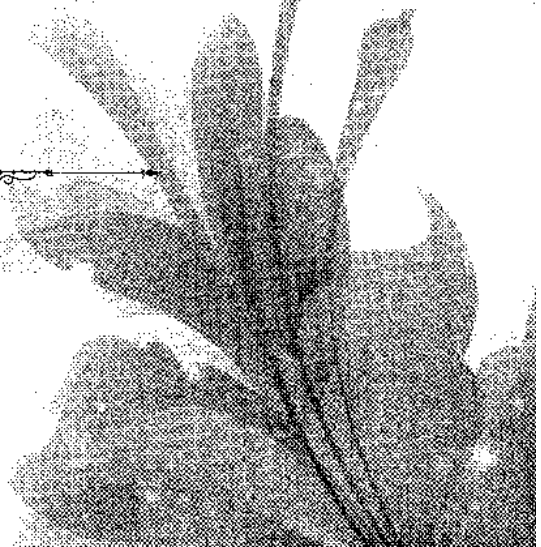
เพราะฉะนั้น ถ้าเรายังจับหลัก ๓ อย่างนี้ไม่ได้ คือ
เรายังบำเพ็ญเพียรจนบรรลุบุพเพนิวาสานุสติญาณไม่ได้
ไม่ปลงใจเชื่อตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง
ไม่ยอมใช้เหตุผลในการพิจารณา
ความสงสัยในเรื่องนี้ก็ยังคงมีอยู่ตราบนั้น

ซึ่งบุคคลผู้ฉลาดจะต้องเลือกวิถีทางดำเนินของตนเองว่า เรา
ควรจะปล่อยให้ความสงสัยเหล่านี้ก่อกวนจิตใจของเราหรือ หรือจะ
เชื่อไปตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเอาไว้ ในข้อนี้มีท่านผู้ใหญ่ท่านหนึ่ง
เคยมีความข้องใจในปัญหาเหล่านี้มาเหมือนกัน แต่ท่านก็ติดอยู่ถึง ๑๔
ปีมา จริ่ง ไม่จริง ไปอยู่ต่างประเทศ ต่อมาได้กลับมาเมืองไทยไปหา

หลวงพ่อด่างจังหวัดบ้านนอก ถามว่า หลวงพ่อ คนเราตายแล้ว
เกิดอีกไหม สวรรค์ นรก มีจริงไหม ผลบุญผลบาปมีจริงไหม
หลวงพ่อบอกท่านไม่อธิบาย ท่านบอกว่า
ข้าคิดว่าพระพุทธเจ้าคงไม่โกหกเรานะ
ด้วยประโยคสั้นๆ เพียงเท่านี้เอง ท่านผู้นี้ปลงใจเชื่ออย่าง
สนิทมาจนถึงปัจจุบันบัดนี้

เพราะฉะนั้น เรื่องเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่เราจะต้องเลือกเอาเอง
ว่า เราจะเอาอย่างไร ถ้าจะพิสูจน์ด้วยตัวเองก็ต้องลงมือประพฤติ
ปฏิบัติไปตามหลักของสมถกรรมฐาน จนถึงเจริญวิปัสสนากรรมฐาน
สภาพจิตพร้อมที่จะโน้มไปเพื่อระลึกรู้ชาติก่อน และระลึกรู้ชาติต่อแต่นั้น
เป็นเรื่องที่เราจะรู้จะเข้าใจด้วยตนเอง ไม่ต้องอาศัยการสอบถามจาก
บุคคลอื่น ความลังเลสงสัยเหล่านั้นที่เคยมีอยู่ ก็จะถูกขจัดไปสิ้นเชิง
จากจิตใจของเรา

○ การเทศน์สั่งสอนประชาชน พระบางรูปเทศน์ถึงเรื่องนรก สวรรค์ ในชาติหน้า พระบางรูปก็เทศน์ว่าไม่มีคำว่าชาติหน้า ชาติหน้าและกัตั้งประเด็นขึ้นว่า

๑. พุทธศาสนิกชนไม่ทราบว่าจะเชื่อในเรื่องใด

๒. คณะสงฆ์น่าจะพิจารณาเรื่องนี้ และให้มีการสั่งสอนประชาชนใน แนวเดียวกัน

อันนี้ก็เป็นปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ แต่เราจะต้องดูว่าหลัก ที่แท้จริงมันเป็นอย่างไรในศาสนา คือเรื่องนรก สวรรค์ เรื่องชาติหน้า เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงรู้ในคตินัตร์รู้เลย สมัยก่อนอีก ๓๕ ปี ใน สมัยเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ พระพุทธเจ้าเองก็ไม่รู้

เพราะฉะนั้น เมื่อพระพุทธเจ้าทรงรู้ด้วยพระญาณ และก็นำ ไปเปิดเผยชี้แจงแสดงแก่โลก เวลาพระองค์ทรงแสดงหลักการและ วิธีการขั้นตอนที่จะรู้นรก สวรรค์ เห็นนรก สวรรค์ คนที่ปฏิบัติตาม หลัก ซึ่งทรงแสดงเอาไว้ก็พบเห็นนรก สวรรค์

เพราะฉะนั้น ญาณในเรื่องนี้จึงเกิดขึ้นแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นอันมาก เริ่มแก่พระเทพพระอรหันต์นอกจาก สุขขวิปัสสโก ท่าน ก็รู้เรื่องเหล่านี้ และท่านก็นำมาเปิดเผยชี้แจงแสดงแก่โลก

เพราะฉะนั้น เรื่องนรก สวรรค์ ไม่ใช่เป็นการอ้อยเหยื่อเอา สวรรค์มาล่อ เอานรกมาขู่ แต่เป็นการมีอยู่ตามธรรมดาของสิ่งทั้งหลาย

ของโลก เพราะฉะนั้น ความมีอยู่ของนรก สวรรค์ จึงไม่อยู่ที่ใครเชื่อหรือไม่เชื่อ แต่มันอยู่ที่มีหรือไม่มี ถ้ามีก็มี ใครจะไม่เชื่อหมดเลย สิ่งนั้นก็ไม่มี แต่ถ้าไม่มีถึงคนจะเชื่อหมดเลย มันก็ไม่มี สิ่งเหล่านี้จึงเป็นหลักของความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงรู้เห็นด้วยพระญาณของพระองค์ ด้วยทิพยจักขุของพระองค์ ซึ่งแน่นอนว่า ทิพยจักขุนี้ ใครมี เขาก็พบเห็นเหมือนกันแล้ว พระพุทธเจ้าเองก็ไม่ค่อยจะแสดงในเรื่องเหล่านั้น นอกจากคนฟังมีพื้นฐานพอจะฟังเข้าใจได้ ก็ทรงแสดง

ที่นี้เรื่องชาติหน้า ชาติหน้านั้นเราจะเห็นว่ามันเป็นกฎของธรรมชาติ อีกประการหนึ่ง คล้ายๆ กับว่าพืชพันธุ์ต่างๆ ที่มีองค์ประกอบมียางเหนียว มีหน่ออยู่ แม้หน่อจะไม่งอกก็ตาม แต่จุดที่จะแตกหน่อไม่ถูกทำลาย แก่ได้อุณหภูมิต่างๆ ก็งอกตามแก่งอกของแกเรื้อย เมล็ดต่อไปก็งอกได้อีก งอกได้อีกเรื่อย มันก็สืบพันธุ์กันมา ชีวิตของคนเราในโอกาสหน้า ก็มีลักษณะอย่างนั้น คือถ้ายังมีกิเลสอยู่ ยังมีกรรมอยู่ การที่จะก่อรูปขึ้นเป็นวิญญานก็เหมือนหน่อพืช มันก็เกิดได้

ฉะนั้น ชาติหน้าหรือโลกหน้า พระพุทธเจ้าทรงให้คำว่า อธิโลก ปรโลก อธิโลก แปลว่าโลกนี้ ปรโลก แปลว่าโลกอื่น คือโลกหน้านั้นเอง แล้วได้แสดงให้เห็นความมีอยู่ของชีวิตในโลกหน้า เวลาแสดงถึงโทษของการประพฤติดุจริตต่างๆ จะลงลงด้วยคำว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก คือหลังจากตายไปแล้วจะเข้าถึงห้วงจิตวิมิบาต

นรก อสุรกาย แต่ถ้าทำความดีก็จะทรงแสดงว่า เบื้องหน้าแต่ตาย เพราะกายแตก จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ซึ่งแน่นอน สวรรค์ที่ว่านั้น นรกที่ว่านั้น เป็นภพภูมิที่คนตายแล้วไปเกิด แน่นนอนในเชิงของจิตใจ สิ่งเหล่านี้คนเราอาจเป็นได้ ตกนรกได้ในปัจจุบัน อาจจะขึ้นสวรรค์ได้ ในปัจจุบันด้วยระดับของจิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามการเกิดของกุศลและอกุศลแค่นั้น โดยนัยหนึ่งปริยายหนึ่ง นรกสวรรค์ที่เป็นภพเป็นภูมิจริงๆ ซึ่งทรงใช้คำว่าโลกนั้น มีอยู่ และมีอยู่ก่อนตั้งแต่ไหนแต่ไร ไม่ใช่ว่าพระพุทธเจ้าสร้างขึ้น

เพราะฉะนั้น พระรูปีใดก็ตามที่ปฏิบัติเรื่องนี้เป็น การตู่พระ-พุทธจวนะอย่างชัดแจ้ง และอวดดียกตนเสมอเทียมพระพุทธเจ้าตัวเองไม่มีญาณไม่มีความรู้ พระพุทธเจ้าทรงมีพระญาณทรงรู้เรื่องเหล่านี้ และที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ สภาพจิตของพระพุทธเจ้าก่อนจะรู้เรื่องนี้ ก่อนที่จะน้อมไปรู้เรื่องนี้ ทรงแสดงให้เห็นสภาพจิตของพระองค์ ได้อย่างชัดเจนว่า

เรานั้นเมื่อจิตตั้งมั่นเป็นสมาธิ ไม่หวั่นไหว ไม่มีกิเลส เป็นจิตอ่อนควรแก่การทำงาน จึงได้น้อมใจเพื่อรู้ชาติก่อนบ้าง รู้เรื่องกรรม ความแตกต่างของสัตว์ทั้งหลายบ้าง เป็นต้น

สภาพจิตเป็นอย่างไร แต่ว่าคนที่ไปคัดค้านนั้นมีสภาพจิตอย่างนี้หรือไม่ ไปเหมือนกับหมอเขาได้เห็นเชื้อโรคต่างๆ ด้วยกล้องจุลทรรศน์ กล้องจุลทรรศน์คนเป็นอย่างไร เรายังไม่รู้เลย บางทีก็ไปค้านเขา หมอ

เองถ้าไม่มีกล้องจุลทรรศน์ หมอกก็ไม่เห็นเหมือนกัน นี่เราก็ต้องมองในแง่เหตุผล

เพราะฉะนั้น ชาวบ้านที่ไม่เชื่อเรื่องนี้อีกยี่สิบ เพราะไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนมา พระที่ไปคัดค้านเรื่องนี้เป็นมิชฌาภิบาล และก็ดูพระพุทธรูปอย่างรุนแรง คนเหล่านี้ถ้าไปฟังพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ น่ากลัวมาก

ที่นี้จึงได้คำตอบว่า พุทธศาสนิกชนไม่ทราบว่าจะเชื่อในเรื่องใดดี ก็เชื่อในเรื่องที่พระพุทธรูปเจ้าทรงแสดงอย่างที่ว่ามาแล้ว ปัญหาว่าเราเชื่อพระพุทธรูปเจ้าหรือไม่ อย่าให้สับสน ประเด็นนี้ ถ้าเราเชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธรูปเจ้า ปัญหาบางอย่างนั้นมันเหมือนกับเราเชื่อหมอดูด้วยกล้องจุลทรรศน์ ว่ามีเชื้อโรคอย่างนั้นอย่างนี้เท่านั้นเอง เราไม่ได้ดูนี้ แต่ท่านมีเครื่องมือเครื่องมือดู ท่านเห็นนะ ท่านบอกไว้เราก็เชื่อท่าน ก็ไม่เห็นเสียหายอะไร พระพุทธรูปเจ้าไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะมาโกหกหลอกลวงคน เพราะพระองค์มีความบริสุทธิ์ มีความกรุณา มีพระปัญญา แต่ความกรุณาเป็นเหตุให้บอกเรื่องนี้ กล่าวคือจะตกนรก ตกเหว ตกบ่อ กันหมด ก็บอกทางเอาไว้ อย่างที่ทรงสดกัมในสมัยเป็นเด็กว่า

ชี้ทางบรรเทาทุกข์ และชี้สุขเกษมศานต์
ชี้ทางพระนฤพาน อันพ้นโคภวิโยกภัย
อะไรที่พระองค์นำมาชี้
พร้อมเบญจพิธจัก - ชุจรส์วิลใส
พระองค์มีพระจักษุ ๕ ประการทำให้
เห็นเหตุที่ใกล้ไกล ก็เจนจบประจักษุจริง

ทั้งอยู่ใกล้อยู่ไกล โลกนี้โลกหน้า นรก สวรรค์ พระองค์ทรงรู้
ทรงเห็นด้วยจักษุถึง ๕ ชนิดด้วยกัน แน่นนอน บางจักษุนั้นดูไม่เห็น
หรรอก อย่างมั่งสัจจักษุ ไม่ลืมหาดูไม่เห็น พระพุทธเจ้าไม่ได้มีเฉพาะ
มั่งสัจจักษุ พระพุทธเจ้ามีจักษุถึง ๕ ชนิดด้วยกัน ทรงรู้เห็นเรื่อง
เหล่านี้ด้วยทิพยจักษุ หยั่งรู้ได้โดยละเอียด โดยพระปัญญาจักษุ โดย
พุทธจักษุบ้างในกรณีนั้นๆ เพราะฉะนั้นอย่าลืมนะว่าพระพุทธเจ้ามี
เครื่องไม้เครื่องมือของพระองค์ เราไม่ได้มีเครื่องมืออะไรนี้

ฉะนั้น ก็ต้องเชื่อในข้อนี้

คณะสงฆ์มาจะมีการพิจารณาเรื่องนี้ และให้มีการสั่งสอน
ประชาชนในแนวเดียวกัน

ก็พิจารณากันอยู่ แต่ว่าคนนอกคอกมันเยอะ ทำอย่างไรได้
เพราะว่าทางที่เคยเราเข้ามาแล้วก็ชักจะเพิ่มเกริมลิมตัว เวลาสวดมนต์
ก็ประกาศคณะ ข้าพเจ้าเป็นผู้รับใช้พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นนาย

ของข้าพเจ้า ว่าไปทำไมทำไมก็ชักจะลืมนั่นเอง ไปตั้งตัวเป็นศาสดาเสียเอง อธิบายธรรมะเอาเอง ว่าเองเรื่อย โดยไม่ได้สอบถามดูว่าพระพุทธเจ้าว่าเอาไว้อย่างไร พระสงฆ์เราไม่ได้มีหน้าที่ที่จะบัญญัติธรรมบัญญัติวินัยขึ้นมาเอง เรามัวชอุทิศเจาะจงพระพุทธเจ้า เจาะจงพระธรรม เจาะจงพระสงฆ์ ท่านว่าไว้อย่างไร เราต้องปฏิบัติไปอย่างนั้น แน่นอนศาสนาเป็นอนุรักษนิยม มีปัญหาอะไรถ้าไม่เป็นอนุรักษนิยม ก็จะอยู่ไม่ได้หรอก ถ้าเห็นใครไม่เชื่อในเรื่องนี้ก็งานนิดเดียว ถ้าหากว่าเป็นพระก็สึกออกไป หรือว่าเราไม่เชื่อแต่เราอย่าไปปฏิเสธ อย่าไปสั่งสอนคนอื่นให้ปฏิบัติตาม ถ้าเป็นเช่นนั้นจะเป็นบาป ๒ ชั้น คือกั้นกระแสบุญ กระแสกุศลของคนอื่นเขาไว้ คนเราถ้ายืนยันว่าไม่มีนรก สวรรค์ ไม่มีชาติหน้า แล้วก็ไม่มีฉันทิฐิ เพราะอะไร เพราะว่าเกิดหนเดียวตายหนเดียว ถ้าตายหนเดียวแล้วโอกาสที่จะบำเพ็ญสมถกรรมฐานก็ดี เจริญวิปัสสนาก็ดี ก็ไม่รู้จะทำไปทำไม ถ้าไม่มีโลกหน้าไม่มีนรก สวรรค์ คนเราเกิดมาจบสิ้นกันที่เชิงตะกอนมหาโจรกับพระอรหันต์มีค่าเท่ากัน ก็จบสิ้นกันไป นี่เราจะเห็นว่ามีลักษณะขัดแย้งต่างๆ มันเยาะ อย่าลืมนะเรื่องพระพุทธเจ้าทรงรู้ด้วยพระญาณ เราก็ควรยึดตามหลักที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงเอาไว้

- ขอรบาคำว่า โอบปาดิกะ การไปปฏิสนธิใหม่ของวิญญาณ นั้น จะเริ่มเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันได้กัวัน หรือนานเท่าไร?

คำว่า โอบปาดิกะ หมายถึงสัตว์ที่เกิดแล้วก็เติบโตเป็นวิญญาณ คือเป็นผู้ใหญ่เลย เวลาตายไปก็ไม่ได้ทิ้งร่างเอาไว้ เรื่องนี้ถ้าหากว่า เราดูหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ต่างดาว จะพบว่าแนวความคิดของฝรั่งก็ไป ตรงกับหลักทางพระศาสนา และพวกนั้นก็โตมาเลยในเวลาถูกฆ่าตาย เป็นต้น

จะเป็นอากาศธาตุไปนี้เราเรียกว่า โอบปาดิกะ ซึ่งเป็นกำเนิด หนึ่งในกำเนิดทั้งสี่บายทั้ง ๔ นั้นสัตว์เดรัจฉานก็เกิดที่กำเนิดนั้นๆ นรก เปรต อสุรกาย เป็นจำพวกโอบปาดิกะ พวกเทวดา พวกพรหม ก็เป็นโอบปาดิกะ นอกนั้นก็เกิดด้วยกำเนิดทั้ง ๓

ส่วนการปฏิสนธิของวิญญาณนั้น จะเริ่มเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกัน ได้กัวันหรือนานเท่าไร ข้อนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางวัตถุด้วย คือมารดา บิดาร่วมกัน มารดามีระดูคือไข่สุกแล้ว ในช่วงนี้หลังจากมีระดูไป ประมาณ ๓ วัน ไข่สุก ก็ถือว่าได้ในส่วนรูปวัตถุ แต่ว่ามี **คนุทพุโพ** คืออกสมุขซึ่งกรรม วิญญาณและกิเลสก็จะถือปฏิสนธิในรูปวัตถุนั้น ก็ กลายมาเป็นสัตว์

นี่เป็น ความมีชีวิตของสัตว์ทั้งหลายที่พระพุทธศาสนาแสดงไว้

คือเริ่มแต่ปฏิสนธิจิตไปถึงกำเนิดในครรภ์ของมารดา แต่กำหนดว่ากี่วัน ไม่ได้หรอก มันอยู่กับเงื่อนไขทางวัตถุที่กล่าวแล้ว มารดามีระดู ไช่สุก ประมาณหลังจากระดูเลย ๗ วันไปแล้ว ก็ไช่สุก ในจังหวะนี้มันก็มีในด้านรูปร่างขึ้นมาได้ ปฏิสนธิวิญญานก็ถือกำเนิด ในเรื่องเหล่านี้ แต่ปัจจุบันที่เกี่ยวกับทางชีวิตนั้น ยังมีปัจจัยอื่นอีกเป็นอันมาก แต่ว่าหลักกว้างๆ ก็คือดังที่กล่าวมาแล้วว่า มารดามีระดู มารดาบิดารวมกัน **คนุทไฟ** ปฏิสนธิในครรภ์ เมื่อครบเงื่อนไขอย่างที่ว่า ชีวิตก็เริ่มตั้งจากจุดนั้น ซึ่งในทางศาสนากำหนดอายุของผู้บวชในพระพุทธศาสนาไว้ว่า อายุต้องครบ ๒๐ ปี สมมติว่าหลังจากเกิดมาเรามีอายุได้ ๑๙ ปี กับ ๔ เดือน เอาในครรภ์ใส่เข้าไป ๘ เดือน ก็กลายเป็น ๒๐ ปี บวชได้แล้ว แต่ปัจจุบันท่านให้นับครรภ์ไม่เกิน ๖ เดือน

เรื่องชีวิตที่กล่าวนี้เป็นปัญหา เลยมาถึงการทำแท้งทำอะไร บางพวกถือว่า ไม่เป็นบาปเพราะยังไม่เป็นชีวิต แต่ศาสนาแสดงว่ามีชีวิตแล้วก็ เป็นมนุษย์แล้ว ใครฆ่าก็เป็นการฆ่ามนุษย์ แล้วก็เชื่อมโยงเข้าไปหาในเรื่องอื่น ในการวินิจฉัยตัดสินการกระทำแท้ง ก็นึกให้ไปทำลายเด็ก ก็ถือว่าเป็นการทำลายชีวิตแล้ว เพราะเขามีปรมาณแล้ว

- พระพุทธเจ้ากับพระโมคคัลลานะ เคยเห็นเปรตนั้น อยากให้ท่านอธิบายว่า เปรตนั้นหมายความว่าอะไร เป็นสัตว์ประเภทไหน?

เปรตเป็นอมนุษย์จำพวกหนึ่ง ซึ่งเกิดในอบาย อบายนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๔ คือ

๑. นิริยะ สัตว์นรก
๒. ตีรังฉานโยนิ กำเนิดสัตว์เดรัจฉาน
๓. ปิตติวิสัย ภูมิแห่งเปรต
๔. อสุรกาย

ในอบายทั้ง ๔ นั้น เราไม่รู้เห็นอยู่ ๓ อย่าง คือ นรก อสุรกาย และเปรต ส่วนเดรัจฉานนั้นเราเห็นกันอยู่โดยทั่วไป เปรต แปลว่าผู้ละไปแล้ว คือหมายถึงคนที่ตายไปแล้ว กรรมไม่แรงพอที่จะให้ตกนรก หรือว่าเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน แต่บุญไม่มากพอที่จะเกิดเป็นมนุษย์ หรือเกิดเป็นเทวดา ก็กลายเป็นเปรต แปลว่าผู้ละไปแล้วโดยความหมายทั่วไป บางคราวก็หมายถึงชีวิตทุกชีวิตที่ตายไปแล้ว แต่ในความหมายที่หมายถึงเปรตจำพวกต่างๆ ซึ่งมีกายละเอียด เรียกว่าทิลมานกาย คือกายไม่ปรากฏแก่ดวงตาธรรมดา แต่จะปรากฏด้วยทิพยจักขุของท่านที่ได้ทิพยจักขุ เหมือนกับภาพต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในอวกาศ สายตาธรรมตาของเราองไม่เห็น แต่เมื่อเรามีเครื่องโทรทัศน์

เปิดเข้าหมุนให้ตรงช่อง ภาพเหล่านั้นก็จะปรากฏ เปรตก็มีลักษณะ
อย่างนั้น คือถ้าพระอริยเจ้า ท่านต้องการจะดูท่านก็เห็น แต่ว่าดูด้วย
ทิพยจักขุ แต่การรู้เห็นของพระพุทธเจ้า และพระโมคคัลลานะนั้น บาง
คราวก็เห็นด้วยจักขุธรรมดา ในกรณีที่พวกเปรตเหล่านั้นมาเฝ้าพระองค์
เองหรือแสดงตนให้ปรากฏแก่พระองค์ ในกรณีนี้ คนสามัญธรรมดา
ก็อาจจะเห็นได้ ถ้าเขาต้องการให้เห็น เรื่องราวนิทานบุคคลเป็นอัน
มาก ที่ยืนยันความมีอยู่ของเปรตเหล่านี้ ท่านจำแนกประเภทของเปรต
เอาไว้ ๑๒ ประเภทด้วยกัน แต่ละประเภทมีเรื่องราวพิสดาร

ดังนั้น จึงโปรดเข้าใจแต่เพียงว่า เปรตคือผู้ละไปแล้ว เป็น
พวกที่อยู่ในอบายจำพวกหนึ่ง ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในอบาย ๔
ประเภท

- คนเราตายแล้วเกิดอีกหรือเปล่า ไม่เกิดก็แล้วไป แต่ถ้าเกิดคนเราเอาอะไรไปเกิด ช่วยอธิบาย?

นี่เป็นปัญหาที่เราชอบถามกัน ซึ่งข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงปัจจัยของการเกิดเอาไว้ ปัจจัยบวก คือในอินทสูตร ในสังยุตตนิกาย ในมหาตัมหาสังขยสูตร มารวมกัน แล้วเราจะได้แนวว่าปัจจัยภายนอกนั้นคือ ในกรณีที่เกิดในครรภ์ มารดามีระดู มารดาบิดาร่วมกัน และคนธพโพ ไปบังเกิด คนธพโพ ท่านไม่ได้อธิบายไว้ว่าเป็นอะไร แต่อธิบายไว้ในมหาตัมหาสังขยสูตรว่า คือกลุ่มของกรรมกับกิเลส ซึ่งเป็นตัวสร้างให้เกิดเป็นปฏิสนธิวิญญานขึ้นมา ก็เป็นถือกำเนิดในกำเนิดทั้ง ๔ คือ เกิดในครรภ์ เกิดในไข่ เกิดในของสกปรก และโอปปาทิกะ ซึ่งเรียกกันมาแล้ว ในหลักที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เอง

ฉะนั้น ตัวปัจจัยก็เป็นกิเลสกับกรรม ซึ่งทรงอุปมาไว้เหมือนกับกรปลุกพืช กรรมนั้นเหมือนกับเนื้อนา วิญญานเหมือนกับพืช ต้นหาเหมือนกับยางเหนียวภายในพืช กิเลสก็เหมือนกับยางเหนียว พืชนี้ถ้ายังมียางเหนียวได้ออกหนุมิตีเหมาะสม หน่อคือวิญญานก็ต้องออก

การเกิดก็ต้องมีเกิดกันอย่างนี้ การเกิดจึงเป็นกฎตามธรรมชาติ ตราบใดที่เรายังไม่พ้นจากกฎธรรมชาติ การเกิดในชาติภพต่างๆ ก็ต้องมีอยู่เรื่อยๆ ไป

คุณสมบัติ ๖ ประการของชาวพุทธ

๑. คติสมบัติ หมายถึง การเกิดมาเป็นมนุษย์
๒. กาลสมบัติ หมายถึง การเกิดมาในช่วงเวลาที่พระสังฆธรรมของพระพุทธเจ้ายังดำรงอยู่
๓. ปเทสสมบัติ หมายถึง มีโอกาสได้อยู่ในดินแดนที่ผู้คนนับถือพระพุทธศาสนา
๔. กุลสมบัติ หมายถึง การเกิดมาในครอบครัวที่เน้นสัมมาทิฐิ คือนับถือพระพุทธศาสนา
๕. อุประิสมบัติ หมายถึง เกิดมามีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงดี
๖. ทิฐิสมบัติ หมายถึง มีสัมมาทิฐิ

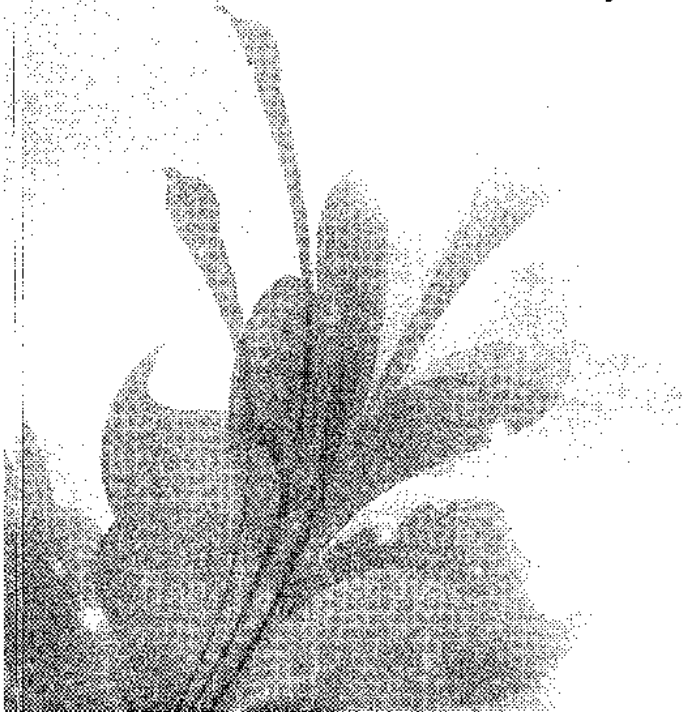

การระลึกชาติ

การระลึกชาติได้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ มีหลักฐานและเอกสารจำนวนมากยืนยันได้ว่ามีคนจำนวนมากสามารถทำได้จริง พวกเขาสามารถจำเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างแม่นยำ ว่าเรื่องราวเหล่านั้นเกิดขึ้นกับเขาจริงๆ เขาบอกรายละเอียดได้เหมือนบรรยายภาพถ่าย และรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ก็สามารถระบุได้เช่นกัน เรื่องอย่างนี้เกิดขึ้นอยู่เรื่อยๆ โดยเฉพาะตอนที่พวกเขายังเด็ก สำหรับพวกเขาแล้วถือว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง แม้นคนอื่นจะพูดเป็นอื่นก็ตาม

เมื่อพวกเขาเติบโตขึ้น เขามักจะลืมเรื่องต่างๆ เหล่านั้นไป ความจำเรื่องราวในอดีตชาติสูญสิ้นไป ร่างกายและจิตใจของเขาได้รับการกระทบมากเกินไป

เรื่องการระลึกชาติได้ พระพุทธองค์ก็เคยตรัสถึงหลังจากที่พระองค์ตรัสรู้แล้ว โดยอาศัยพระญาณหยั่งรู้ของพระองค์ ซึ่งเป็นพระปัญญาคุณที่มั่นคงแล้ว

- ชาวพุทธที่กล้าปฏิเสธพระญาณหยั่งรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อว่าได้กระทำชั่วอย่างมหากาล นอกจากเขาจะประสบกับโทษชะตาอันไม่พึงประสงค์แล้ว เขาก็ไม่สมควรจะเป็นพุทธสาวก

- สิ่งสารวัฏนี้เปรียบเหมือนมหาสมุทรกว้างใหญ่ไพศาล สรรพสัตว์ต่างก็กระเสือกกระสนอย่างไร้ทิศทาง เพื่อเอาชีวิตรอดจากพายุร้ายในท้องทะเล

เมื่อขาดธรรมะของพระพุทธเจ้า เขาก็จวนน้ำด้วยความสิ้นหวัง โดยมีกิเลสคืออวิชชากับโมหะเป็นผู้นำทาง

วิทยาศาสตร์เชื่อว่าร่างกายและสสารสามารถสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตได้ โดยคิดว่ามันคือยาวิเศษที่จะรับรองได้ว่าชีวิตของเขาจะอยู่ในวัฏจักร

- อย่าลืมตามดูแลจิต เพราะจิตเป็นผู้ควบคุมร่างกาย เป็นผู้นำพาที่อยู่เบื้องหลัง มิฉะนั้นจะกลายเป็นปีศาจที่ผิวไทย

เมื่อมีมากก็อยากได้มากขึ้นแข่งกันเสาะแสวงหาสมบัติ
ภายนอก เพื่อมาปรนเปรอภาคคุณของตน

อวัยวะคนเรามีขีดจำกัด ประสิทธิภาพของมันมีข้อจำกัด
ดังนั้นคนเราจึงมักถูกหลอกจากสิ่งที่เห็นด้วยตา

วิทยาศาสตร์เชื่อมั่นสิ่งที่เป็นรูปธรรมถือว่าเป็นเสมือน
เทพเจ้า แต่สิ่งเหล่านั้นไม่สามารถป้องกันความทุกข์ได้ เพราะ
สิ่งที่เป็นรูปธรรมนี้แหละชีวิตของเราจึงได้เดือดร้อน

ความแก่ ความเจ็บ ความตาย และความเศร้าโศก
เสียใจ อยู่กับผู้ใด จนกระทั่งสิ้นลม ย่อมแสดงว่าผู้นั้นสิ้นหวัง
และไร้ที่พึ่งพิง

องค์กรที่ : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา

๑๖๖ ซอยรามคำแหง ๑๖๖ แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๓๐

โทรศัพท์ : ๐๒-๒๕๑๑๑๓๕-๐๒๕๑๑๑๓๓ โทรสาร : ๐-๒๕๑๑๑๖๕ www.thammasapa.com